

6-7/1990

Revista MUZEELOR

REVISTA MUZEELOR

ANUL XXVII

Nr. 6-7 • 1990

COLECTIVUL DE REDACȚIE

Gavrila SARAFOLEAN, redactor șef,
Ion GRIGORESCU, secretar respon-
sabil de redacție, Maria IGNAT,
Anghel PAVEL, Decebal TOCA

●
Prezentarea grafică și tehnică :
Corneliu MOLDOVEANU

●
Corectura asigurată de serviciul de
corectură al D.P.P.T. (Direcția pen-
tru Presă, Publicitate și Tipărituri)

●
Coperta I și a IV-a : imagini din Ex-
poziția de etnografie a Muzeului Ju-
dețean Botoșani

●
Redacția : Calea Victoriei nr. 120, cod
70 179, sector 1, București, telefon
15 59 78

Administrația : Direcția pentru Presă,
Publicitate și Tipărituri, Piața Presei
libere nr. 1, cod 71 554, sector 1,
București, telefon 17 60 10, interior
1 405

●
Abonamentele se fac la administrație
— prin poștă sau virament : D.P.P.T.
(Direcția pentru Presă, Publicitate și
Tipărituri) cont 64 51 202 30 B.N.R.,
Filiala sector 1 București și la oficiile
poștale sau difuzorii de presă. Costul
unui abonament (12 numere) : 240 lei
anual.

●
Citorii din străinătate se pot abona
prin „ROMPRESFILATELIA sectorul
export-import presă P.O. Box 21201,
telex 10376 prsfr București, Calea
Griviței nr. 64—66.

●
R.M. ISSN 0035—0206

INTREPRINDEREA POLIGRAFICA
„UNIVERSUL” BUCUREȘTI c. 2351

EXPOZIȚIA DE ETNOGRAFIE A JUDEȚULUI BOTOȘANI

STELIANA BĂLTUȚĂ

La Botoșani s-a deschis expoziția de etnografie care ilustrează în sinteză cultura materială și spirituală populară din această zonă. Clădirea în care a fost organizată se individualizează prin trecutul său istoric. A fost ridicată în secolul al XVIII-lea și a aparținut lui Manolache Iorga, străbunicul marelui nostru istoric, Nicolae Iorga.

Folosim acest prilej pentru a reda conținutul scrisorii proprietarului casei, Al. Saint Georges, din 15 iunie 1909, către Nicolae Iorga, cu referiri la istoricul și structura arhitectonică a monumentului.

Mult iubite domnule Iorga,

... Nu vă puteți închipui cu câtă mulțumire sufletească, cu câtă dragoste și cu câtă plăcere m-am îngrijit de fotografiile pe care ne-ați însărcinat să vi le trimis. Am făcut 3 fotografii în 3 diferite poziții... 1. — casa cum se vede din față. 2. — casa cum se vede din grădină și 3. — casa luată din dreapta...

Dați-mi voie să vă dau câteva detalii mai lămurite asupra casei. Conul Manolache Iorga boer de baștină din Botoșani, împreună cu boierii Virnav și Ioniță Codrescu un străbun al meu, zidiră în acest țirg cele dintâi case cu câte două caturi. Casa noastră așezată în fundul ogrăzei, pe strada Belvedere trebuie să aibă peste 100 de ani; căci Manolache Iorga avusese 3 feciori dintre care unul, Costache zis Buzatul și o fată care se va căsători cu Beldiman din Iași și căreia îi lasă casa și cu toată averea. Costache

avu mai mulți feciori dintre care unul Nicu e tatăl d-voastră. Deci dacă casa e făcută de Manolache Iorga de bună seamă casa dacă nu e cea mai veche din Botoșani, e una din cele mai vechi clădiri ale orașului. Rîndul I al casei e făcut din piatră și e așa de gros încît s-ar fi putut zidi o casă cu 5 sau 6 caturi pe această temelie; rîndul de sus e făcut din cărămidă și e mai înalt decît cel de jos; podul e făcut din birne mari de stejar, care singure alcătuiesc o adevărată avere.

Casa de cînd a fost zidită n-a suferit aproape de loc schimbări și așa cum e și păstrează azi forma ei originală. Rîndul de jos are patru odăi propriu-zise, iar celelalte sînt săli și un beci mare bănuiesc unde cu siguranță ținea conul Manolache brînzeturile și lăptăriile. Rîndul de sus are cinci odăi mari și trei antreuri. În general, casa își face impresia unei clădiri vechi și întinse. Te simți trăind cu trecutul, respiri parcă atmosfera pacinică a celor vechi.

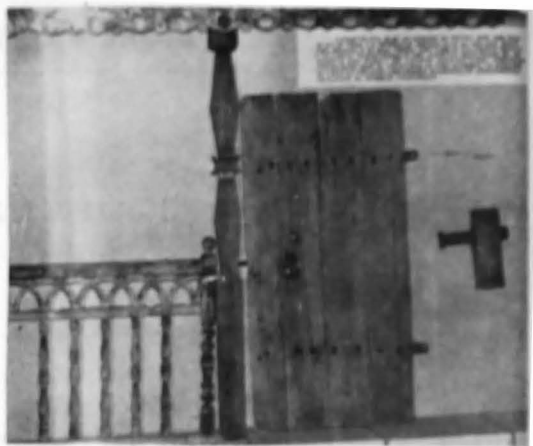
După cum am spus mai sus, clădirea a trecut de la conul Manolache la fiică-sa măritată cu Beldiman care a vîndut-o lui Codrescu și de la care a luat-o apoi bunică-mea Mileta Stroiță.

Din diferite pricini sîntem nevoiți să ne mutăm la toamnă la Iași și astfel va trebui să vindem casa și de bună-seamă că îndată va fi cumpărată... Ea va fi dărîmată și astfel cea din urmă casă veche din Botoșani va dispărea"¹

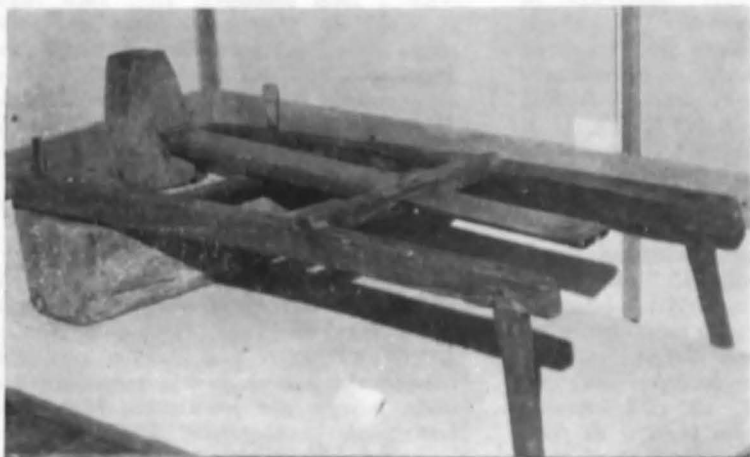
Ioan Al. Saint Georges
(Sân Georgiu)

Însuși Nicolae Iorga reamintește în *O viață de om — așa cum a fost*, de faptul că:

„Neamul Iorga a ajuns adânc înrădăcinat în Botoșani. Manolachi Iorga sau Gheorghiu a cărui casă de bogat comerciant o are azi d-na Săint Georges și în care nu odată am simțit alunecând prietenește umbrele alor mei, a fost efor al negustorilor pămînteni și — ciudată potrivire —, acestui cinstit bătrîn, spune actul constituțional al orașului, i s-a încredințat păstrarea Arhivelor botoșănene. Fiul lui, Costachi, care avea și un frate Iancu, de o tristă viață, dar un om nesfîrșit de bun, acest Costachi, avocat cu studii făcute, se pare, la Viena, a fost tatăl a

Elemente de arhitectură țărănească din secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea

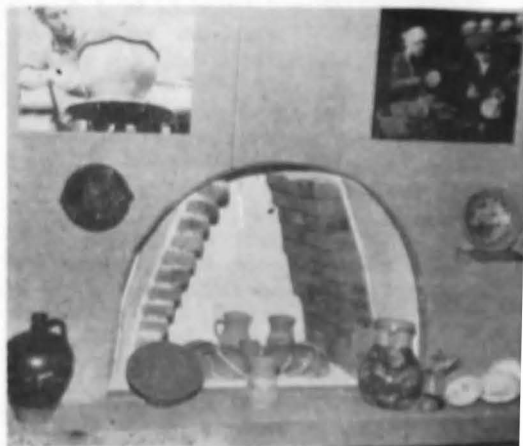
Pină orizontală acționată cu piciorul cca 1880, com. Cristinești

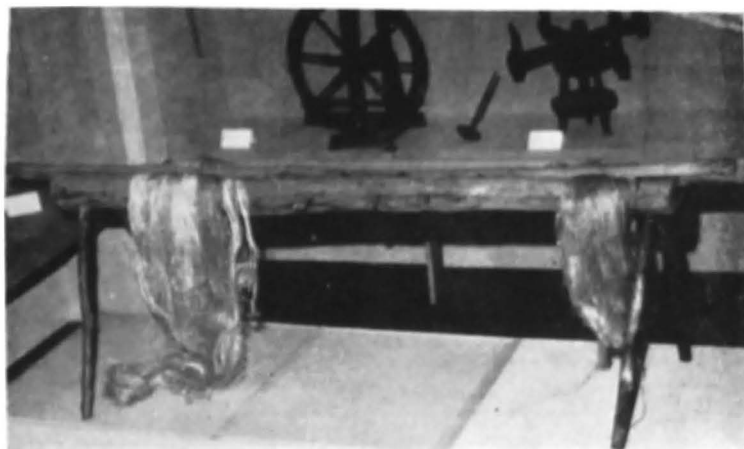
Imagine de la tema „Olăritul ca meșteșug”

mulți fii și fete, dintre care unul, moștenind avocația săracă, iar nu îmbogățitorul negoț, a fost Nicu Iorga, tatăl meu”²

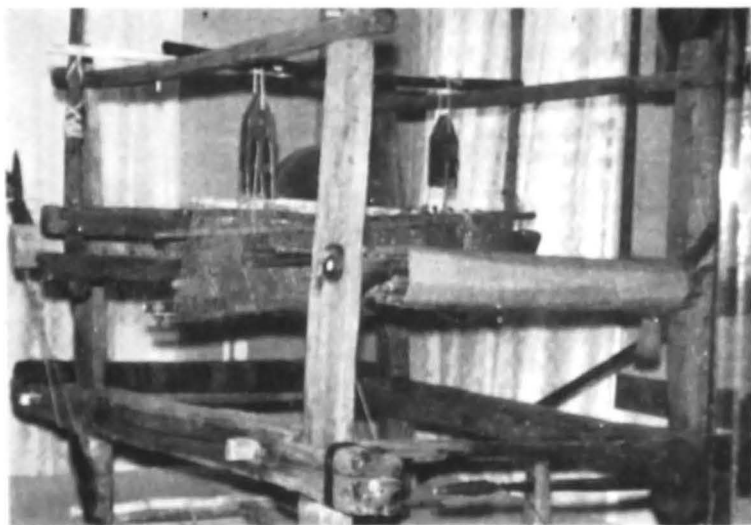
Din anul 1980, casa Manolache Iorga a intrat în cadrul clădirilor patrimoniale de arhitectură veche fiind supusă, în anul următor, lucrărilor de restaurare cu destinația a adăposti colecțiile etnografice ale zonei Botoșani. Expoziția organizată relativ recent (sfîrșitul anului 1989), cuprinde 9 camere.

La parter, prima sală ilustrează tipurile de așezări, gospodării și locuințe tradiționale. Prin piese tridimensionale și imagini grafice este pusă în evidență vechimea și continuitatea de locuire pe acest meleag, atestate prin numeroase

Meliță și melițoi,
cca 1920

Război orizontal de
țesut, cca 1950

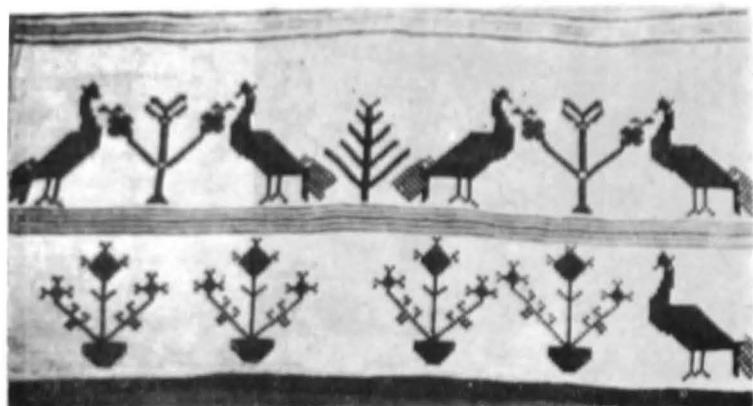
descoperiri arheologice din paleolitic, neolitic, epoca dacică, prefeudalism și feudalism.

Este prezentată evoluția planului de locuință de la cel cu structură monocelulară, la planul complex cu 3—4 camere.

O machetă pune în evidență fazele de construcție ale unei locuințe tradiționale de secolul al XIX-lea ridicată pe „furci”, cu nuiete împletite, lipită cu lut, văruiată, cu prispă în jurul pereților și acoperită cu stuf.

Elementele de arhitectură expuse dovedesc priceperea meșterilor locali de a înfrumuseța fațadele locuințelor în faza de trecere la locuința acoperită cu șindrilă și cu decor traforat la streașină.

Sala următoare pune în evidență agricultura ca ocupație principală pentru zona Botoșanilor, ocupație străveche dovedită de descoperirea unor unelte, prin săpături arheologice, datind din perioada neolitică. Atrag atenția uneltele tradiționale folosite: pentru lucrul pământului (arat, grăpat, săpat), recoltat, treierat,

Ștergar, cca 1910, com.
Frumușica, sat Bos-
coleni

vinturat, măcinat și măsurători de cereale. În mod deosebit se remarcă în expoziție, o „oloierniță”, din secolul al XIX-lea de la Cristinești. Piesa este o puiă orizontală, acționată cu piciorul, pentru semințele olcaginoase (dovleac, floarea soarelui).

Sala a 3-a cuprinde un inventar de ustensile legat de creșterea animalelor și unelte pentru ocupații cu caracter secundar: vinătoare, pescuit, viticultura, apiculură.

Sala a 4-a prezintă olăritul, un meșteșug care s-a dezvoltat într-o serie de centre din zona Botoșani. Exponatele dovedesc, prin excelență, caracterul utilitar al ceramicii produse în centrele din această zonă a țării. Prin etalarea materialului s-a urmărit evidențierea etapelor de lucru de la modelarea vasului pe roată, la decorare și ardere. Astfel, în expoziție a fost reconstituit un colț de lucru al olarului, cu uneltele și roata pusă în funcțiune și o secțiune de cuptor pentru ardere. Poate fi văzută, de asemenea, diversitatea formelor ceramice, de la castroane, străchini, la oale (pentru lapte, vin și sarmale), chiupuri (pentru borș și untură), ulcioare, nedecorate sau cu un decor simplu și sobru, din diferite centre ca Frumușica, Botoșani, Hudești, Lișna, Mihăileni, Ștefănești.

La etaj, este prezentat, în prima sală, ca meșteșug practicat de femei, prelucrarea fibrelor vegetale. Vechimea acestui meșteșug, datînd încă din epoca neolitică, este evidențiată prin expunerea

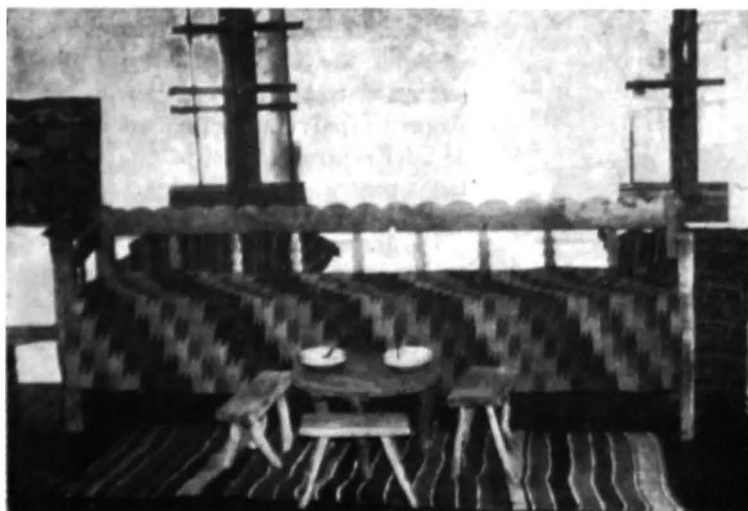

Ștergar, cca 1910, com. Concești

unor fusaiole pentru tors și greutate pentru un război primitiv de țesut. Sînt etalate diferite unelte tradiționale pentru prelucrarea și pregătirea firelor de țesut: melițoiul și melița, ragița și pieptenii, furca și fusul, iar pentru secolul al XIX-lea, mașina de tors, vîrtelnița, rășchitorul, urzitorul. Produsele finite — ștergarele și batistele de vornic —, conțin o varietate de motive decorative țesute și cusute: romburi ca vechi simbol solar, variante ale pomului vieții, motive florale, motive avimorfe, zoomorfe, antropomorfe.

Scoarță, cca 1890. com. Rădăuți-Prut

Aspect din interiorul
țărănesc tradițional

În sala a 2-a este prezentată prelucrarea fibrelor de lână, făcând cunoscută măiestria femeilor botoșănene, creatoare ale unei arte de o mare diversitate și bogăție. Lăicerele, păretarele și scoarțele expuse poartă o diversitate de motive decorative: alternanță de „virste” înguste și late, numite local „scaune”, variante ale pomului vieții, motive florale, avimorfe, zoomorfe și antropomorfe. Toate motivele decorative contribuie la individualizarea pieselor textile folosite la ceremonii și pentru decorarea interiorului specific creației populare din zona Botoșani.

Sala următoare este un frumos interior de casă tradițională. El redă planul de locuință cu o singură încăpere, unde

se desfășura întreaga viață a familiei, avind un inventar complex; arhaicul cuptor cu vatră, patul și culmea pentru haine, lada de zestre, măsuța rotundă și scaunele joase, blidarul și polițele. Piesele de mobilier, ca și unele piese din lemn de folosință casnică, se disting printr-o simplitate a motivelor decorative realizate prin crestare sau traforare (semicercuri simple dantelate la spătarul laviței, la blidar, semicercuri întretăiate la polițe, motivul șarpelui și peștelui pe cozile polonice și linguroaielor).

Interiorul capătă o anumită distincție prin folosirea textilelor cu fibră vegetală și de lână, cu o varietate în ornamentație și culoare, cu dublă func-

Aspect din interiorul țărănesc tradițional

ționalitate recunoscută; de decorare a interiorului și de menținere a căldurii.

Sala a 5-a ilustrează portul popular al acestei zone nord-estice a țării. Expo-natele sînt o dovadă a măiestriei crea-toare a țesătoarelor. Cămășile femeiești, acoperitorile pentru cap sînt purtătoarele unor realizări artistice desăvîrșite. Țesute din fir de bumbac și fir de lînă, au ca decor „vrîstele”, pomul vieții sau romburi ca vechi simbol solar, alese în războiul de țesut. Aceeași desăvîrșire o întîlnim și la motivele decorative brodate cu acul.

Dacă la piesele textile pentru decorarea interiorului se remarcă o bogată revărsare a motivelor, pe toată suprafața, la portul popular decorul se restrînge la motive florale, pomul vieții și motive geometrice. Este un viu izvor și o puternică forță creatoare a sufletului popular. Catrințele pentru portul femeiesc se disting prin dispunerea diferită a „vrîstelor” pe verti-cală sau orizontală și printr-o cromatică restrînsă, la negru, alb, roșu și uneori bleumarin.

Distincția este principala caracteris-tică a costumului bărbătesc atît pentru lucru, unde decorul se reduce la o simplă friză sau chiar lipsește, cît și pentru sărbătoare, unde motivele sînt dispuse pe părțile cele mai vizibile ale cămășii, bundiței și sumanului. O picșă deosebită a portului bărbătesc, piesă specifică și portului dacic, o constituie ițarii, cu o lungime de pînă la 3 m (pinza era țesută în 2 sau 4 ițe) și care se purtau încrețiți pe picior.

În aceeași măsură, atenția este atrasă și de elegantele sumane cu „sarad” etalate în vitrinele-nanou și de opinci, ca încălțăminte purtată pînă în pragul secolului al XX-lea. Costumul bărbă-țesc este completat cu piesele pentru acoperit capul: căciula țuguiață din blană de miel pentru iarnă și pălăria cu boruri largi pentru vremea caldă.

În începutul secolului al XX-lea

Bundiță bărbătească, cca 1950, com. Flămânzi

Expoziția se incheie cu o sală unde sint prezentate obiceiurile de iarnă, care pină în secolul al XVII-lea se sărbătoreau în primăvară, odată cu reînvierea naturii: „Uratul cu plugul”, „Plugușorul”, „Uratul fintinii”, „Semănatul”. Specifice urărilor de Anul Nou pentru zona Botoșanilor sint jocurile de căuți diferite de la localitate la localitate atit în ceea ce privește dansul cit și costumația multicoloră și măștile de cai (unele expuse în vitrine). Exponatele sint completate cu un costum-mască de capră cu covor (specific comunei Tudora), de diverse măști-obrazar și de imagini color reprezentind alături de măști și urși din comunele Ibănești și Copălău.

Fiind o sinteză a culturii materiale și spirituale a zonei Botoșanilor, expoziția reprezintă un bogat material documentar din zestrea populară, zestre care

se dorește îmbogățită cu noi și interesante exponate care să rețină mereu atenția publicului vizitator.

Din punct de vedere muzeotehnic, în realizarea expoziției s-a mers pe ideea unei prezentări aerate, care să permită vizitatorului să sesizeze și elementele de arhitectură ale construcției. Pornind de la albul pereților, materialul etnografic și de artă populară a fost etalat în așa fel incit să creeze pete de culoare evidențiindu-se, astfel, gustul de frumos al creatorilor anonimi.

Datorită faptului că încăperile clădirii nu sint mari și nu au o simetrie perfectă s-a apelat, cu precădere, la vitrinepanou și la podiumuri înguste imbrăcate cu țesături avind culori pastelate.

Materialul complementar folosit în cadrul expoziției nu este foarte bogat: au fost expuse hărți, planuri, texte și imagini fotografice strict necesare pentru a oferi o imagine concludentă asupra temelor tratate. În general, acestea sint de dimensiuni medii ce se încadrează perfect spațiului care, așa cum am menționat mai sus, nu este mare.

Noua expoziție completează rețeaua muzeală a județului și, în același timp, alături de muzeele și secțiile de profil de la Suceava și Iași, oferă o imagine completă asupra creației populare — materială și spirituală — din nord-estul României.

NOTE

¹ Biblioteca Academiei Române. Corespondență Nicolae Iorga, vol. 141, p. 78

² Nicolae Iorga, *O viață de om — așa cum a fost*, Editura N. Stroilă, București, 1934, p. 8

RÉSUMÉ

La nouvelle exposition est hébergée dans un immeuble monument historique qui a été édifié par l'arrière-grand-père du grand historien roumain Nicolae Iorga.

L'exposition renferme une série de pièces de la création populaire de la zone Botoșani.

Les premières salles, du rez-de-chaussée de l'immeuble, présentent les occupations traditionnelles des hommes de la zone: l'agriculture, l'élevage, la pêche, la viticulture, l'apiculture, etc. Dans le cadre de l'exposition on a reconstitué aussi un intérieur paysan et un coin de l'atelier d'un potier.

A l'étage de l'immeuble, l'espace a été affecté à la présentation de tissus et de costumes populaires. Le musée dispose de riches collections d'essuie-mains, de couvertures, et de tapis roumains avec des décorations extrêmement riches.

Dans le cadre de l'exposition on a utilisé pour l'étalage du patrimoine des vitrines-panneaux et des podiums. l'exposition est sobre avec un appel minime aux matériaux complémentaires (des cartes, des croquis, des photos, des textes).

La nouvelle exposition de Botoșani, ainsi que les expositions d'ethnographie de Iași et Suceava, offre une image complexe sur la création populaire du nord-est de la Roumanie.

EXPERIENȚE DE PEDAGOGIE MUZEALĂ ÎN MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI

CLAUDIA STOICESCU

Încă din primii ani după deschiderea Muzeului Național de Istorie s-au încercat testări psiho-socio-pedagogice aplicate diferitelor categorii de public, mai ales publicului tânăr, în anii din urmă aceste testări reluându-se pentru a ne putea orienta activitatea instructiv-educativă în strânsă legătură cu cerințele publicului vizitator de diferite vârste și pregătire profesională, de asemenea, pentru a putea recurge la noi forme de atragere a publicului către muzeu și către acțiunile sale științifice și educative.

Unul dintre cele mai interesante experimente pedagogice a fost realizat prin încercarea de a atrage pe cei mai tineri vizitatori, încadrați în activitatea preșcolară. Pentru prima oară s-au făcut experimente cu preșcolarii, în perioada anilor 1972—1976, urmărindu-se două coordonate: comportarea intergrup a copiilor și nivelul de comportament individual.

În ceea ce privește comportarea intergrup a copiilor, experimentul s-a desfășurat pe un lot de preșcolari de la Grădinița Ministerului Justiției. La cei 35 de copii între 5 și 6 ani s-a urmărit reacția comportamentală de grup în condiții de mediu diferite de cele obișnuite și reacția între membrii grupului în aceleași condiții. Concluzia care s-a desprins din acest experiment a fost că vizitarea unui muzeu dezvoltă comportamentul social al copiilor, disciplina de grup, spiritul de ordine și responsabilitate socială, iar intergrup determină poziția de

frunțasă a unor copii, care se dovedesc mai activi și mai receptivi în timpul vizitării muzeului.

Pentru nivelul de comportament individual în cadrul grupului experimental, au fost solicitate două grupe de câte 15 copii între 5 și 6 ani de la Grădinița nr. 194. Grupa testată a beneficiat de vizite la muzeu însoțite de explicații sub formă de dialog, expunere, povestire și apoi reproduceri desenate de către copii, din memorie și după obiect. Grupa martor nu a beneficiat de vizita la muzeu. Testarea s-a făcut prin aplicarea metodei WISC, redusă la patru probe. Experimentul a demonstrat, pentru grupa experimentală, atât o dezvoltare sensibilă a coeficientului de inteligență (91) față de grupa martor, cât și o sensibilizare din punct de vedere emoțional și al atenției.

Concluzia la care s-a ajuns în urma acestor experimente arată că vizitele își dovedesc utilitatea prin faptul că le crează copiilor de vîrstă preșcolară unele deprinderi sociale stabile și le precizează unele noțiuni pe care, în general, și le clarifică la o vîrstă superioară. De asemenea, aceste experimente au conturat și căile de atragere a celor mai tineri vizitatori spre muzeu. Vizitarea sălilor s-a făcut în timp scurt, iar în momentul prezentării s-a apelat la comparații cu basmele și la noțiuni cunoscute. În sălile de istorie medievală, copiilor li s-a spus, în fața machetei Castelului Huniazilor, o poveste în care vovștii erau comparați

cu „Fetii-Frumoși”. în luptele pe care le-au purtat cu turcii. În sălile de istorie contemporană, copiii au recunoscut elementele vieții de astăzi, cvartalul de locuințe noi, căutind să identifice cartierul în care locuiesc, sau grădinițele și parcurile unde se joacă.

Pornind de la aceste experimente pedagogice, s-a ajuns la atragerea copiilor de vîrstă preșcolară în vizite scurte, urmate de ore de creație pe teme legate de cele văzute în muzeu. Căci copiii, impresionați de cele văzute în muzeu, au cerut educatoarelor să li se permită să deseneze și, în felul acesta, fiecare și-a transpus impresiile și emoțiile în desene, care nu erau doar reproduceri, ci creații originale. Astfel, au fost organizate o serie de reușite expoziții de desene cu subiecte istorice, deschise anual la sediul muzeului.

Demn de semnalat este faptul că unii copii și-au ales subiecte istorice și apoi au deschis expoziții cu tematică istorică sau legată de aniversările istorice și aceasta ca rezultat al vizitării muzeului, valorificind desenele create după aceste scurte vizite. Remarcăm și organizarea, în anul 1977, a unei expoziții internaționale cu tema: „Copiii lumii doresc pacea”, în colaborare cu Comitetul român UNICEF.

Faptul că, într-o vizită organizată, copiilor li s-a povestit, imbinind realul cu irealul, li s-au arătat lucrurile cele mai atractive pentru vîrsta lor și apoi li s-a sugerat să le rememoreze prin desene, i-a făcut să aibă curiozitatea de a reveni la muzeu însoțiți de membrii familiei, în vizite individuale. Nu o dată, părinții sau bunicii se aflau pentru prima oară la muzeu aduși de copiii sau de nepoții lor.

Din păcate, aceste încercări au rămas la stadiul de experimente și nu s-au generalizat incit să se poată spune că am reușit să-i atragem pe toți copiii din învățămîntul preșcolar să vină la muzeu cel puțin o dată pe an.

Ceea ce s-a reușit au fost unele legături permanente cu cîteva grădinițe din Capitală, care au venit mai des la muzeu unde, pe lingă vizite curente, își desfășu-

rau și mici spectacole de poezie și muzică, în sălile dedicate diferitelor momente istorice.

Interesant ni se pare de amintit experimentul făcut cu copiii de la Grădinița nr. 3, din sectorul 3, cărora li s-a prezentat o lecție prin comparație, în sala dedicată primului război mondial, unde copiii au redat povestea Măriucăi, fetița cercetaș dintr-o povestire a scriitorului Dumitru Almaș, și au văzut obiectele care au aparținut Ecaterinei Teodorescu, ascultind o poveste adevărată despre eroina de pe Jiu și faptele ei de vitejie.

Dacă experimentele pedagogice cu copiii de vîrstă preșcolară au constituit „unificate”, cele cu elevii din învățămîntul general și liceal au devenit tradiționale, iar manifestările instructiv-educative organizate cu și pentru această categorie de vizitatori, cea mai numeroasă, de fapt, s-au diversificat și înmulțit, odată cu trecerea anilor. Cu această categorie de vizitatori acțiunile organizate de muzeu au devenit tradiționale, începind cu vizitele în cadrul programului permanent „Ora de istorie la Muzeul Național”, care se desfășura pe parcursul întregului an școlar, și continuind cu ora de dirigiență și de educație cetățenească, ghidaje speciale pe diferite teme istorice, montaje literar-artistice.

În anii trecuți, forma cea mai dorită și cerută de tinerii din școlile de toate gradele a fost *Concursul cu tematică istorică*, gen „cine știe câștigă”, dezvoltată ca manifestare competitivă, care imbină plăcutul cu utilul, cu „joaca”, și a atras mii de tineri către muzeu, avind însă obiective bine determinate: de a aduce în conștiințe evenimentul istoric și a dezvolta spiritul patriotic. Unele dintre aceste concursuri au antrenat mii de elevi din Capitală, fiind desfășurate în diferite faze, mai întii la nivelul școlii, apoi pe sector, iar în faza finală, în muzeu, unde s-au întilnit echipele câștigătoare.

Organizindu-se asemenea concursuri de amploare, muzeul a stabilit legături și colaborări fructuoase cu școlile, Radio-televiziunea Română etc. Ca parte organizatoare, muzeului i-a revenit sarcina de a stabili tematica, a recomanda biblio-

grafia, dind indicații de studiu și făcând pregătirile necesare. În cea mai mare parte pe lângă lucrări teoretice de bază, subiectele și tematica concursurilor s-a axat pe piesele și documentele aflate în muzeu, contribuind la o mai bună cunoaștere de către tineretul studios a bogatelor valori ale patrimoniului cultural național adăpostite în muzeu.

Lăsind la o parte latura artistică, în cele mai multe cazuri de o valoare remarcabilă, a acestor concursuri-spectacole, montaje literar-artistice, conținutul științific foarte dens, mergând pînă la relatarea amănunțelor, a făcut din aceste concursuri reale „lecții de istorie”, contribuind la completarea educației istorice din școală și din lecturi.

Unul dintre aceste concursuri, de pildă, s-a desfășurat — sub genericul „Ani de lupte, ani de glorie din istoria României” — chiar în anul sărbătoririi Centenarului independenței de stat a României și a antrenat aproape pe toți elevii din Capitală, care mai întii s-au întrecut în școli, pe baza unei bibliografii și a celor văzute în sala din muzeu dedicată acestui eveniment, și într-o mare expoziție temporară, deschisă în holul muzeului nostru. Muzecografii au pregătit elevii în grupe mici, arătându-le obiectele și documentele cele mai importante pentru tema dată, povestindu-le fapte de vitejie din război și ilustrându-le cu obiecte personale, care au aparținut eroilor Războiului de independență. S-a urmărit prin aceasta nu numai o bună documentare, dar și dezvoltare a laturii afective și emoționale.

O altă manifestare competitivă care a atras elevii din județele țării a fost organizată ca o ștafetă pe urmele flăcărilor răscoalei din 1907, desfășurându-se sub genericul „1907, din primăvară pînă în toamnă”. Menționăm această formă de concurs pentru originalitatea sa, atît în ceea ce privește desfășurarea, cît și pentru rezultatele sale de o valoare excepțională. Începută la data la care s-a declanșat răscoala și în același loc, la Flămînzii, ștafeta a urmat un traseu prin toate județele cuprinse de flăcările acestei mari ridicări a țărănimii pentru dreptate și pîine și s-a încheiat în toamnă, la

București, unde participanții au predat muzeului, în cadrul unei ceremonii deosebite, cinci albume legate în piele ce cuprindeau creații și material documentar referitor la răscoală, adunat de către participanții la concurs, pentru fiecare județ fiind rezervate cîteva pagini.

Interesant a fost rezultatul concretizat în paginile albumelor predate muzeului, la sfîrșitul acțiunii, unde sînt înserate mărturiile supraviețuitorilor din diferite județe, fotografiile monumentelor risipite în sate, ridicate în memoria celor căzuți și pagini de creație literară și plastică inspirate din cele văzute și studiate de concurenți.

O altă categorie de concursuri, prin desfășurarea lor pe o perioadă de ani de zile, a urmărit evocarea momentelor de seamă ale istoriei patriei, înscriindu-se ca acțiuni permanente pentru cunoașterea de către tinerii studioși a trecutului de luptă al poporului nostru.

Interesante sînt și acțiunile pe care muzecul le-a organizat special pentru vacanțele elevilor și care au fost cuprinse în programul permanent „Vacanța la Muzecul Național”, desfășurat pe parcursul mai multor ani. În cadrul unor asemenea programe au fost înscrise gale de filme sub genericul „Filmul istoric”, comentate de istorici și realizatori, expoziții speciale cu desene ale elevilor, spectacole sau expediții în țară pentru descoperirea unor zone istorice și studierea unor teme la fața locului. Una dintre aceste manifestări s-a intitulat „Columna milenară”. La deschiderea acestui program de expediție, elevii au venit la muzeu ca să se informeze despre tematica programului, despre condițiile de participare și regimul expediției, participînd la pregătirile făcute de către muzecografii ce i-au instruit pe teme de istorie veche, parcurgînd filele de istorie a existenței statului dac. După o perioadă de pregătiri teoretice în sălile muzeului, unde elevii s-au familiarizat cu condițiile de viață materială și spirituală ale dacilor, cu uneltele făurite de aceștia, cu ceramica, podoabele, cetățile, în vacanța cea mare au pornit în expediție ca să le „descopere” la fața locului, de la șes la munte, vizitînd cetățile dacilor, participînd la săpături

arheologice, la stringerea unor materiale arheologice, etnografice, geologice, din regiunile parcurse, pentru a le expune apoi într-o mare expoziție special amenajată cu asemenea „descoperiri”. Pe șantierul arheologic de la Micia (jud. Hunedoara), specialiștii muzeului le-au prezentat elevilor dovezile scoase din pământ și i-au făcut pentru o clipă părtași la descoperirea acestora.

Toate acțiunile cu elevii organizate de muzeu au făcut ca numărul „Prietenilor muzeului” să crească în continuare, anual, iar unele dintre manifestări să fie cerute chiar de către elevi.

O altă categorie de public tânăr, mai puțin prezent în sălile muzeului nostru decît cel mai sus menționat, sînt elevii din învățămîntul liceal și din învățămîntul postliceal. Și pentru această categorie de public au fost pregătite programe speciale potrivit cu vîrsta și preocupările lui, cu preferințele și necesitățile muncii cultural-educative pentru această categorie de tineri, care, datorită multitudinii de preocupări legate de alegerea drumului în viață, vin mai puțin să viziteze muzeul. Și pentru aceștia s-au organizat concursuri gen „cine știe ciștișă” (de exemplu „În țara lui Dromichaites”).

Una dintre manifestările cele mai interesante, ca tematică, pentru tineretul din această categorie a constituit-o „Armonia capodoperelor”, manifestare desfășurată în perioada octombrie 1980—iunie 1981, în aula Muzeului Național. Reunind exemplificări reprezentative ale muzicii românești și universale în interferențe stilistice cu alte arte, „Armonia capodoperelor” a debutat cu lucrări ale antichității, finalizînd ciclul cu tendințe și curente în lumea artelor contemporane.

N-au lipsit teme cu un larg interes care au grupat subiecte de artă universală și românească, muzica evului mediu, pictură, sculptură și arhitectură romanică, gotică, bizantină, din țările române: Armonii renescentiste, Comori de artă pin nordul Moldovei, Culmile artei brîncovenesti, Școala națională română în contextul școlilor naționale europene, Centenar „George Enescu”, 1881—1981 etc.

Originalitatea acestei manifestări a constat din succesiunea unor acțiuni subordonate scopului unic: îmbogățirea cunoștințelor de istorie și artă ale auditoriului, oferirea unui prilej de delectare artistică a acestuia. Astfel, la început, un specialist al muzeului a prezentat succint obiective valoroase, sub raport istoric și artistic, a urmat orchestra care a susținut partituri muzicale specifice unor epoci istorice și genuri artistice, iar în ultima parte, dirijorul orchestrei și un critic de artă au făcut scurte caracterizări ale genurilor de artă din epoca respectivă — acestea fiind intercalate cu interpretări muzicale și proiecții de diapozitive. În incheiere, au fost vizitate sălile de muzeu unde sînt expuse obiecte tridimensionale din epoca respectivă, referitoare la istoria muzicii sau la personalități muzicale: interpreți, dirijori, creatori de școli și instituții muzicale care au dus faima cîntecului românesc în țară și peste hotare.

Expuneri, simpozioane, montaje literar-artistice, programe dedicate unor momente de seamă din istoria patriei, alte manifestări organizate de tineri sau pentru tineri s-au constituit în vibrante manifestări de patriotism.

Cu publicul adult se lucrează în permanență, fiind atras spre muzeu nu numai în vizitele permanente și repetate ce se organizează cu oamenii maturi de diferite categorii, vîrste și profesii, dar și prin organizarea unor manifestări specifice.

Astfel, muzeul a organizat, la sediu și în afara lui, numeroase acțiuni cu publicul adult, printre care se numără: conferințe, simpozioane, mese rotunde cu o tematică variată, axată pe problemele esențiale ale istoriei patriei.

Periodic s-au desfășurat la muzeu numeroase și diverse manifestări cu caracter cultural-educativ cu cadre de specialitate din centrele de perfecționare profesională, lectori de învățămînt superior și profesori de istorie din licee. Un mare număr de profesori de istorie din municipiul București au pregătit lecții deschise în muzeu, în funcție de prevederile programei de învățămînt, lecții care au sporit prin eficiență și atractivi-

a te datorită împletirii expunerilor cu prezentarea exponatelor.

Debutat în martie 1982, continuat din februarie 1983 și până în ianuarie 1985, și reluat în 1990, ciclul de expuneri „Prin muzeele lumii” a constituit un program de un real și binemeritat succes al publicul adult, vîrsta a III-a, atît prin originalitatea tratării temelor, cit și prin folosirea mijloacelor audio-vizuale, proiecții de planșe, albume, diapozitive, prezentarea unor filme documentare sau artistice despre diferite țări și monumente. Desfășurat bilunar, în aula instituției, ciclul amintit, susținut de personalități marcante ale istoriei, artei, literaturii românești, muzeografi, proiectează, în timpul istoric și în spațiul geografic al multor țări de pe glob, mărturii autentice ale creației materiale și spirituale a diferitelor popoare.

De pe toate continentele, din țări mai îndepărtate de țara noastră, cit și din vecinătatea noastră, au fost prezentate aspecte inedite ale geniului creator al popoarelor, materializate în creațiile culturale și materiale, ca mesaje de prietenie și pace, de cunoaștere reciprocă a popoarelor noastre.

Începutul anului 1984 a însemnat și inaugurarea unui nou ciclu de informare istorico-geografică, intitulat „Prin muzeele României”, susținut de directori ai muzeelor județene din țară și cu participarea unor reputați specialiști în do-

meniul științelor naturale și al geografiei. O astfel de manifestare se constituie într-o veritabilă tribună de ctalare a celor mai valoroase piese ale patrimoniului cultural-național din toate colțurile țării, a monumentelor și locurilor istorice, atestate ale luptei de eliberare, de unitate și independență, a bogățiilor pămîntului românesc și ale frumuseților patriei, o veritabilă pledoarie pentru cunoașterea și prețuirea comorilor patriei într-o multitudine de ipostaze.

De o bună primire din partea publicului s-a bucurat și programul muzical „Pagini din istoria muzicii”, inițiat împreună cu Filarmonica „George Enescu”. Cele patru concerte care au avut loc în aula muzeului, în perioada martie-iunie 1983, au cuprins un Medalion Schubert, Comori ale barocului muzical, Muzică românească și un Medalion Mozart, fiind prezentate de cunoscuți muzicologi și compozitori.

Manifestările cultural-educative organizate special pentru diferite categorii de public, de la cei mai tineri vizitatori, pînă la publicul de vîrsta a treia, au prilejuit atragerea unui public divers și au făcut să treacă prin sălile muzeului un număr mare de vizitatori. Numărul „Prietenilor muzeului” a crescut simțitor, în rîndurile acestora intrînd și public adult și pensionari, categorii care pînă acum erau prea puțin prezenți în sălile muzeului.

RESTAURAREA UNEI PLĂCUȚE VOTIVE DE ARGINT REPREZENTÎNDU-L PE ZEUL MERCUR

HORIA CIUGUDEAN

Piesa care constituie obiectul prezentei lucrări a fost descoperită în cadrul săpăturilor arheologice efectuate în anul 1890 de către Béla Cserni în zona termelor orașului roman Apulum (actuala Alba Iulia).

Placa de argint reprezintă un personaj masculin nud, din care însă, dată fiind starea fragmentară a obiectului, nu se mai păstrează decît jumătatea inferioară a corpului și parțial mina dreaptă. Personajul ține în mînă o pungă („marsupium”), iar la picioare apare un cocoș. Analizînd panteonul divinităților greco-romane se constată că aceste atribute sînt specifice zeului Mercur.

Luînd în considerare nivelul artistic ridicat al piesei, ea poate fi considerată ca un produs de import și nu ca rezultat al activității vreunui atelier provincial din Dacia. Contextul arheologic din care provine, ca și analogiile existente în diverse regiuni ale Imperiului roman au permis datarea piesei în secolele II—III e.n.

Piesa a fost publicată pentru prima dată de prof. Béla Cserni în „Az Alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természetudományi”, Cluj, 1891, p. 40, pl. VIII, unde apare și un desen la scara 1/1, care ne oferă prețioase indicații privind starea

de conservare a piesei în momentul descoperirii sale. Considerații mai recente de ordin istoric apar în articolul lui Alexandru Popa, Ion Berciu, *Quelques objets en bronze et en argent d'Apulum*, în „Actes du IV-e Colloque International sur les bronzes antiques”, Lyon, 1976, pp. 142—146, fig. 4.

În momentul intrării în laborator, piesa se prezenta sub forma a 26 de fragmente acoperite cu produși de coroziune de aspect gri-murdar (probabil clorură de argint descompusă). Datorită vechimii, argintul din care este lucrată placa și-a pierdut proprietățile specifice, fiind casant și fragil (foto 1 și 2).

Piesa a fost lucrată în tehnica „au repoussé”, cizelarea ulterioară neîndepărtînd total urmele de ciocănire de pe suprafața ei.

Așa cum o dovedește desenul publicat în anul 1891, placa era în stare fragmentară încă din momentul descoperirii sale. La o dată care nu poate fi precizată, s-a intervenit asupra piesei într-o încercare primitivă de restaurare. Fragmentele piesei au fost lipite cu clei pe o bucată de carton, în porțiunile concave fiind aplicate ghemotoace textile imbibate de asemenea cu clei. Condițiile improprii de păstrare

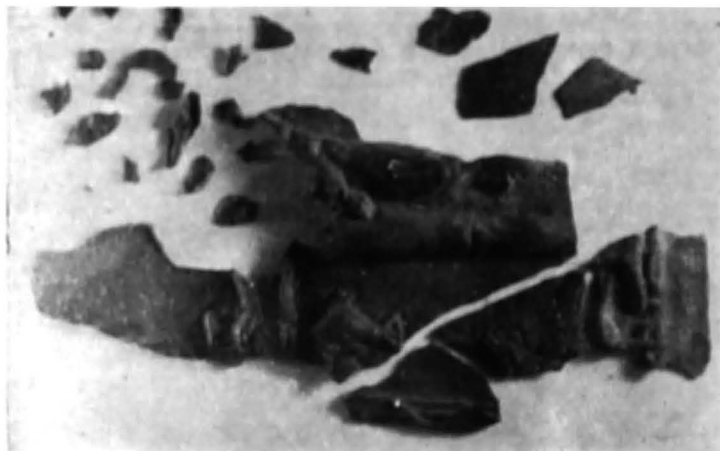

Foto 1. Fragmentele plăcuței de argint la intrarea în laboratorul de restaurare al Muzeului Unirii din Alba Iulia

Foto 2. Detaliu al suprafeței plăcuței pe care se văd producții corozivi

de păstrare, în care piesa să fie ferită de șocuri mecanice și să se afle într-o stare de repaus.

Pentru îndepărtarea produșilor de corozie de pe suprafața fragmentelor

ca și manipularea ulterioară a piesei au compromis însă total această încercare de restaurare. Neavând deasupra un ecran protector, piesa a suferit repetate șocuri mecanice, ceea ce a dus la apariția de noi fisuri și fragmentări și, totodată, la desprinderea cvasitotalității fragmentelor de pe placa de carton. Această desprindere s-a datorat și fenomenului de îmbătrânire a cleiului cu care au fost lipite fragmentele.

O perioadă nedeterminată de timp fragmentele desprînse, împreună cu placa de carton, au fost păstrate, total impropriu, într-un plic de hirtie, unde, prin ciocnire, marginea spărturilor s-a deteriorat, îngreunând astfel considerabil asamblarea lor ulterioară.

Avind în vedere propunerea de valorificare expozițională a piesei, în procesul de restaurare am urmărit să îndepărtăm produșii de corozie care acopereau anumite detalii mai fine și confereau un aspect inestetic, neformind, totodată, o patină nobilă cu caracter protector. Deoarece plăcuța se afla într-o stare de extremă fragilitate, se impunea consolidarea ei prin aplicarea pe spate a unui suport din pinză de fibră de sticlă îmbibat cu rășină epoxidică. Totodată era necesară confecționarea unui ambalaj propriu

Foto 3. Fragmentele plăcuței după îndepărtarea produșilor de coroziune în baie de Complexon

Foto 5. Plăcuța după asamblare și consolidare

Foto 4. Detaliu al suprafeței fragmentului din foto 2 după îndepărtarea produșilor de coroziune. Se observă urmele ponsoanelor.

plăcii s-a ales metoda curățirii în complexon.

Testarea acestei metode pe un mic fragment a dat rezultate bune, produșii de coroziune fiind îndepărtați total, iar miezul metalic rezistind satisfăcător la apăsarea exercitată în timpul perierii. Totalitatea fragmentelor a fost apoi introdusă într-o baie de complexon, care a fost încălzită și schimbată de mai multe ori, la fiecare schimbare a lui procedându-se la o periere atentă a suprafețelor fragmentelor cu ajutorul unei perii din fibre de sticlă. Procesul a continuat până la obținerea unei suprafețe metalice curate, pe care se puteau observa cele mai mici detalii, inclusiv urmele ponsoanelor care au mai rămas după cizelarea piesei la data confecționării ei (foto 3 și 4).

Fragmentele au fost apoi spălate îndelung în băi de apă distilată până la neutralizarea lor completă (pH-ul ultimei băi = 7).

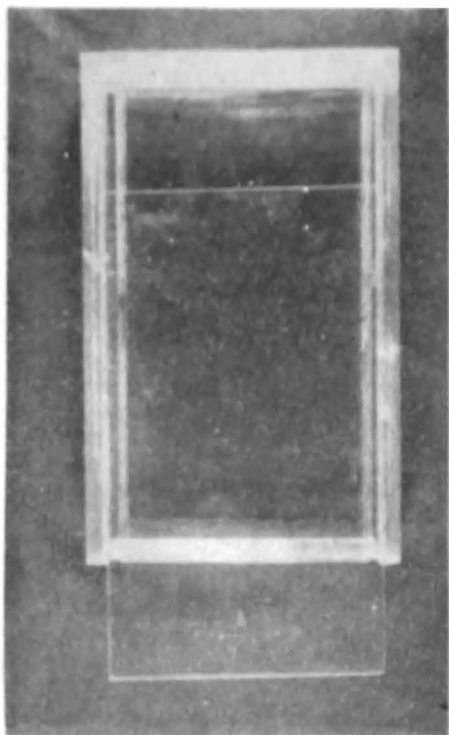

Foto 6. Cutia din plexiglas confecționată pentru păstrarea plăcuței

Foto 7. Expunerea plăcuței în interiorul cutiei de păstrare

Piesele au fost după aceea uscate în etuvă, la o temperatură de circa 140°C.

S-a efectuat, în continuare, impregnarea fragmentelor prin imersia lor într-o baie de polimetacrilat de metil dizolvat în cloroform. După uscare s-a trecut la identificarea și asamblarea fragmentelor. Cu această ocazie s-a constatat, prin comparație cu desenul plăcii la descoperire, că anumite fragmente, mai ales din regiunea abdomenului, s-au pierdut în decursul timpului. De asemenea, alte fragmente, deși fac parte tot din placă, nu au putut fi asamblate, neexistând indici asupra poziției lor în cadrul plăcii.

Lipirea fragmentelor s-a realizat cu adeziv de tip Uhu. Pentru consolidarea generală a plăcii, pe spatele ei s-a aplicat o bucată de pânză ultrafină din fibre de sticlă, care a fost imbibată în rășină epoxidică Dinox.

În final a rezultat o restaurare a plăcii la dimensiuni aproape identice cu cele din momentul descoperirii sale (foto 5).

Pentru conservarea în condiții optime a piesei s-a procedat la confecționarea unei cutii speciale din plexiglas, material neutru și rezistent la șocuri, adecvat scopului propus (foto 6).

Piesa a fost fixată pe fundul cutiei pe un pat din rășină epoxidică Dinox (foto 7).

În vederea posibilității studierii directe a piesei, s-a prevăzut un geam mobil, confecționat tot din plexiglas, spatele plăcuței putând fi examinat prin transparența dosului cutiei.

Pentru eventualele fotografiieri alb-negru sau color ale piesei, pe spatele cutiei s-au fixat două șine care permit schimbarea unor fonduri de diverse culori.

Actualmente cutia este dotată cu două fonduri cu o cromatică adecvată culorii argintului (violet și vișiniu).

Plăcuța de argint, deși consolidată în urma procesului de restaurare, necesită în continuare respectarea unor condiții speciale de păstrare și manipulare. Cu toate că cutia în care este închisă asigură o oarecare atenuare a variațiilor microclimatice, se impune ca permanent, în zona locului de păstrare, C. R. să nu depășească 60%, iar temperatura maximă

să nu treacă de 18°C. Poziția cutiei trebuie să fie cea orizontală, cu fața în sus, pozițiile oblice sau verticală ducând la tensionarea piesei.

În general, manipularea cutiei se impune a fi evitată pentru a nu produce șocuri mecanice.

Cu excepția unor cazuri deosebite, fotografierea și filmarea plăcuței nu se va face, apelându-se ori de câte ori este nevoie, la clișeele existente în clișoteca laboratorului de restaurare al Muzeului Unirii din Alba Iulia

RÉSUMÉ

La pièce qui constitue l'objet du présent ouvrage est une petite plaque en argent (fragmentée en plusieurs parties) découverte en 1890 dans la zone des thermes de la ville romaine d'Apulum (l'actuelle Alba-Iulia). La petite plaque représente le dieu Mercure étant datée le II-ème—III-ème siècle n.e.

Le processus de restauration a compris, au début, l'écartement des produits qui se trouvaient sur la surface des fragments de la plaque par des bains dans du Complexon chauffé et des brossages avec des brosses en fibre de verre. Les

fragments ont été ensuite lavés dans des bains d'eau distillé jusqu'à leur complète neutralisation (le pH du dernier bain = 7). Dans la seconde étape les fragments ont été collés avec de l'adhésive de type Uhu.

Pour la consolidation générale de la plaque, sur son verso a été appliquée un morceau de toile ultrafine en fibre de verre, qui a été enduite dans de la résine expodique Dinox.

Une boîte en plexiglass a été confectionnée pour garder la plaque. La pièce sera présentée dans la boîte a une prochaine exposition.

Prin cele ce urmează doresc să mă adresez colegilor din țară, celor care au făcut din restaurare pasiune, celor care au suferit mari privațiuni, poate cele mai mari din sistemul muzeistic. Importanța acestei activități la nivel național fiind aceeași minimalizată, programele de perfecționare organizate cu foarte puține cadre de specialitate (la care se adăugau condițiile de mizerie în care se supraviețuia 3—5 ani), laboratoarele de restaurare muzeale foarte puțin sau deloc dotate cu aparatură și substanțele atât de necesare, impedimente în popularizarea rezultatelor obținute, documentația aproape inexistentă, mai ales în unele tehnici, refuzul statului de a se pune la dispoziție o sumă infimă pentru a cotiza în calitate de membru al unui organism internațional de restaurare, bursele acordate de către fostul C.C.E.S. după criteriile de cele mai multe ori necunoscute, impedimente de tot felul în legătură cu colaborările externe, iată numai o mică parte din cauzele care au contribuit la plecarea din țară a multor restauratori buni și foarte buni.

Cei care au rămas s-au străduit să îmbine activitatea de restaurare cu cea de autofinanțare, mulți dintre restauratori fiind obligați să execute „diverse” pentru a se dovedi „rentabili”. Toate acestea au dus la dezorganizarea activității de restaurare. Până și cei mai zeloși au început să bată pasul pe loc, blazați și efectiv imunizați.

Dar iată că după revoluția din decembrie 1989 se deschid și pentru noi mari perspective și, pentru aceasta, trebuie să ne reluăm munca, să ne oferim serviciile în vederea restaurării lucrărilor grav afectate la Muzeul de Artă al României. O bună parte ne cunoaștem, căci la acest muzeu ne-am format majoritatea, deci este normal să acționăm, dovedindu-ne

respectul și durerea pentru tot ce s-a pierdut, dorința de a recupera ce se mai poate.

Voi continua prin a prezenta o posibilă modalitate de colaborare cu restauratorii din lume prin intermediul revistei de sinteză „Cronica” a Centrului Internațional de Studii pentru Restaurarea și Conservarea Bunurilor Culturale (I.C.C.R.O.M.), referindu-mă la conținutul ultimului număr, cel pe 1989.

I.C.C.R.O.M. și-a propus un program pe termen lung, dat fiind experiența sa de 30 de ani, precum și numărul mare de specialiști pe care îi are pentru toate tehnicile. Programul pune accent pe activitatea prezentă, dar și pe dezvoltarea de noi acțiuni, pornindu-se de la noțiunea de unitate în cercetare și formarea de noi cadre. S-au dezbătut cele patru puncte ale Statutului de funcționare, care sînt:

1. **DOCUMENTAREA** (stringerea, analiza și difuzarea de noi date de restaurare și conservare), subliniind rolul de bancă de date al I.C.C.R.O.M., cu o bibliotecă ce va rămîne specializată strict în domeniul restaurării și conservării. Aceasta va avea patru secții: bibliografie, cercetare în curs, restaurarea și conservarea patrimoniului și formarea specialiștilor.

2. **CERCETAREA** va avea ca scop inspirarea, facilitarea și coordonarea pe plan internațional a acesteia. Se va pune accent pe formarea experților, prin organizarea de cursuri, la sediu, cu următoarele materii: teoria restaurării și conservării, metodele de examinare și documentare asupra operelor de artă și istorice supuse restaurării și metode de pregătire a conservatorilor. I.C.C.R.O.M. va încuraja cercetarea prin acordare de burse, atât pentru documentare, cit și pentru pregătirea tezelor de doctorat. Se va pune accent pe promovarea și coor-

donarea cercetării pe plan internațional, recunoscut fiind rolul acestui centru, alături de I.C.O.M. și I.C.O.M.O.S., în cadrul U.N.E.S.C.O.

3. **ASISTENȚA** pentru toate țările membre, sub formă de expertize de lucrări în restaurare sau ajutor tehnic. Pentru aceasta se impune o mai bună colaborare între țările membre ale I.C.C.R.O.M.

4. **SPECIALIZAREA** este al patrulea punct din statut. Se prevede un program național (al Italiei), prin crearea de facultăți de conservare-restaurare, precum și de introducere a unor cursuri de specialitate în programele de formare a arhitecților, inginerilor, criticilor de artă și istoricilor. Se va organiza și un program internațional, după modelul cursurilor de conservare din Trondheim (Norvegia), pentru toate tehnicile, în centre mari cum ar fi Split, Paris, Viena, Lucknow, Roma, Grenoble.

Din anul universitar 1990—1991, se va organiza un stagiu de perfecționare pentru o grupă de experți, ce va dura 3 ani a câte 3 luni pe an, iarna, și o bursă a I.C.C.R.O.M. Se așteaptă candidați. Cercetătorii vor beneficia de asemenea burse. În domeniul conservării se vor organiza cursuri postuniversitare, la un înalt nivel, pentru începători iar pentru țările care au facultăți de conservare-restaurare (mai ales țările africane) se vor organiza cursuri de formare. Programul acesta se numește PREMA și și-a început activitatea în 1986—1987. I.C.C.R.O.M. așteaptă părerile tuturor specialiștilor în legătură cu acest program, adeziunea sau eventuale sugestii bazate pe experiență.

În ceea ce privește a 15-a adunare generală, aceasta s-a desfășurat în perioada 9—15 mai 1989. Au participat delegați din 58 de state membre, precum și observatori UNESCO. A luat cuvântul d-nul Erder, directorul I.C.C.R.O.M., d-na Raidl, directoarea departamentului cultural al UNESCO. D-na Masschelain-Kleiner (Belgia) a fost aleasă președinta adunării. Premiul I.C.C.R.O.M. a fost acordat d-lor France-Lanord (Franța) și Mülhenthaler (Elveția). A fost analizată activitatea anului precedent, situația financiară, s-a aprobat bugetul și pro-

gramul pentru următorii doi ani și s-au discutat aspecte ale activității de restaurare și conservare din unele țări. Adunarea generală a ales director al I.C.C.R.O.M. pentru un mandat de 6 ani, pe d-nul Tomaszewski, precum și membrii Consiliului, ai Biroului executiv și ai Comitetului financiar.

„Cronica” informează, de asemenea, că I.C.C.R.O.M. organizează a 16-a Adunare generală ce are drept scop raportarea activității desfășurate în cei 30 de ani, în luna mai 1990, la Roma, sub patronajul secretarului general al Națiunilor Unite, d-nul Perez de Cauellar, și a d-lui Mayor, secretar general al UNESCO. Toate statele membre sînt invitate să-și trimită delegați, iar membrii asociați pot trimite observatori.

Revista prezintă, în continuare, sub genericul „Probleme și puncte de vedere”, un sondaj de opinii privind formarea în restaurare-conservare, reciclarea, planurile de activitate în viitor, promovarea unor specialiști în țările în care aceștia nu există decît în număr extrem de redus. Au răspuns specialiști și cadre ale I.C.C.R.O.M.

Sînt prezentate apoi cursurile organizate, începînd din anul 1988, de către I.C.C.R.O.M.: „Conservarea picturii murale”, „Conservarea preventivă în muzeu”, „Principiile restaurării științifice”, „Conservarea arhitecturii Universității din Roma”, „Metode pedagogice și folosirea materialelor didactice”, „Conservarea patrimoniului fotografic”, toate acestea organizate în Italia. Apoi, cursurile organizate în alte țări: „Tehnologia conservării lemnului” (Norvegia), curs de vară în Danemarca, curs de vară la Institutul de Arheologie al Universității din Londra, „Conservarea picturii de șevalet” (Bagdad, Irak), curs de restaurarea pietrei (la Istanbul), „Analiza și conservarea fațadelor arhitecturale” (Havana, Cuba). Au fost organizate și alte cursuri în: Chile, Spania, Statele Unite ale Americii, Finlanda, Franța, Italia, Mexic, Emiratele Unite, Suedia și Thailanda. La acestea au participat un număr mare de restauratori și conservatori din întreaga lume.

Tot în legătură cu pregătirea profesională au fost anunțate câteva cursuri. Interesant este cel propus de Universitatea din Victoria, Canada, care se va desfășura prin corespondență, cu următoarele secțiuni: 1. Introducerea în studiul muzeologiei; 2. Introducerea în conservarea și restaurarea patrimoniului. Participanții vor primi materiale sub formă de bibliografie, casete video și un manual detaliat. Relațiile se vor menține prin poștă și telefon.

Sub genericul „Bibliotecă și documentare” sînt prezentate noile cărți și studii apărute în domeniul restaurării-conservării, precum și ultimele publicații ale I.C.C.R.O.M., fiind menționate prețul acestora și modalitățile de achiziționare.

Alte rubrici: „Cercetare și dezvoltare”, „Conferințe și cooperare”, „Asistență tehnică” și „Diverse” informează despre noi forme de desfășurare a acțiunilor I.C.C.R.O.M. De semnalat: în Italia s-a constituit Asociația „Amici dell' I.C.C.R.O.M.”, ce are ca scop popularizarea tuturor acțiunilor organizate de I.C.C.R.O.M. Relații speciale pot fi solicitate la adresa d-lui Marta, Amici dell' I.C.C.R.O.M., 13, Via di San Michele, 1.00153 Roma, RM, Italia.

„Cronica” se încheie cu calendarul acțiunilor organizate în 1989–1990, invitînd toți specialiștii din țările membre să se înscrie cu lucrări. Le voi prezenta doar pe cele din 1990:

2–4 februarie, Colonial Williamsburg, VA, S.U.A., simpozion cu tema „Conservarea tapiseriei de interior”. Adresa: Marc A. William, Project Director, American Conservation Ltd, 87, Depot Road, East Kingston, NH 03827, U.S.A.

1–2 februarie, Washington, DC, S.U.A., simpozion cu tema „Conservarea și restaurarea covoarelor”. Adresa: Sara Wolf Green, conservator, The Textile Museum, 2320' s Street NW, Washington, DC, 2.000 8, U.S.A.

28–36 martie, Guildford, Surrey, conferință internațională „Bridge-Management”. Adresa: M. J. Ryall, Department of Civil Engineering, University of Surrey, Guildford, Surrey, G.U. 2, 5 XH, Royaume-Uni.

14–18 mai, „Întîlnire între civilizații – Muzeul, mijloc de interpretare, restaurare și comunicare”. Adresa: Dr. F. de Camargo Moro, General Director, Museion, P.O. Box, 3 8028, I.C. 19, Rio de Janeiro RJ, Brasil.

26–31 august, Dresda, R.D.G. A noua Reuniune Trienală a Comitetului ICOM Centru Conservare. Adresa: ICOM-CC90, ICOM, Nationalkomitee der DDR, Wildensteiner Strasse 7, DDR 1157 Berlin.

3–7 septembrie, Bruxelles, Belgia, Congresul II C, 1990, „Curățirea, retușul și integrarea”. Adresa: Perry Smith, II C, 6, Buckingham Street, Londres WC2N6BA, Royaume-Uni.

14–19 octombrie, Las Cruces, NM, S.U.A. A șasea conferință internațională „Conservarea arhitecturii în piatră”. Adresa: Michael Taylor, Division of Conservation, Southwest Region, National Park Service, P.O. Box 728, Santa Fe, NM 875040728, S.U.A.

Dată neanunțată, Bruxelles, Belgia, ICCIH 1990, „Conservarea și prezentarea urmelor materiale privind industrializarea în secolele XIX–XX”. Secretariatul conferinței ICCIH 1990: Bissegemplaats 6, B-8620, Bissegem, Belgia.

Sper că sînt în asentimentul celor care au colaborat la rubrica „Evidență, conservare, restaurare” a „Revistei muzeelor și monumentelor”, de a mulțumi colectivului redacțional pentru interesul cu care ne-a primit lucrările și mai ales pentru faptul că acestea au fost publicate integral, chiar și în cazul pieselor de factură cultică, redactorii înțelegînd necesitatea afirmării acestei specialități și menținînd rubrica și în condițiile de tristă amintire.

CU PRIVIRE LA LEGISLAȚIA ȘI STRATEGIA OCROTIRII PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL

IOAN OPRIS

Ocrotirea avuției culturale — compusă din elementele mobil și imobil (monumentele) — impune o stăruitoare atenție din partea oricărui stat, ea garantând personalitatea, specificul și prestanța unei culturi naționale. În cazul României, de la Alexandru Ioan Cuza începînd, străduințele organismelor statale au fost orientate în a asigura păstrarea și dezvoltarea avuției culturale. Așa se explică amplele acțiuni de evidență a monumentelor istorice și de identificare a valorilor istorice, artistice, arhivistice și integrarea lor în muzee naționale și provinciale, începute încă în anii 1859—60. Acestea au fost dezvoltate în deceniul următor și precizate sub raport juridic prin legile din 1892, Legea conservării și restaurării monumentelor istorice și Legea descoperirii de obiecte arheologice. Asemenea realități vădeau angajarea României în curentele culturale europene, căci legislația respectivă dovedește studierea legilor din Franța, Anglia, Italia, Germania. Prezența lui Gr. Tocilescu, Th. Aman și V. A. Urechia între inițiatorii respectivei legi dă măsura după care personalitățile, aflate în contact cu progresul științelor umaniste, al muzeelor și universităților din Europa, aduceau pe sol românesc modele cu virtuți de restructurare socială. Este adevărat, însă, că unele măsuri exprimau mai mult funcții idealiste, căci nivelul general atins de societate nu le putea asigura împlinirea. De aici, un anume decalaj între virfurile intelectuale și nivelul scăzut al conștiinței masei indivizilor, asupra locului, rolului și valorii bunurilor culturale. Asemenea demersuri au fost, de altmin-

teri, mereu adecvate unor noi și noi situații politice și economice, suferind numeroase modificări, inovări și completări. În anii 1913 și 1919, ele au urmărit lărgirea autorității statului, a organismelor sale specializate iar prin Legea muzeelor și bibliotecilor publice, din anul 1932, s-au adăugat alte benefice reglementări, mai ales pentru rolul acestor așezăminte în viața publică. Acestea, în ansamblul lor, au fost complet restructurate prin măsurile care s-au luat în anii de după al doilea război mondial, respectiv 1948, 1955, 1959 și 1974. S-a petrecut, astfel, o disfuncționalitate de sistem și, totodată, o modificare a legislației profilate pe ocrotirea patrimoniului cultural din România, care a avut multiple consecințe negative, adîncite unele, în deceniile profundelor mutații politice de după 1944. Trebuie însă să precizăm că prin intermediul acestor adecvări, s-a căutat ca patrimoniul cultural național, mobil și imobil, să-și aibă bine precizat cadrul său juridic și organizatoric, să fie cu putere de lege asigurat împotriva variilor factori, obiectivi și subiectivi, ce-i condiționează integritatea, starea de conservare și posibilitățile de a fi pus în serviciul public, prin inegalabilele sale virtuți. Dar, constatarea că răgazul stabil avut la îndemină pentru o sistematică activitate și în acest sector nu depășește, în cazul României Mari, două decenii, trebuie să se adauge oricărei analize pertinente. De asemenea, nu trebuie uitat că după anul 1944, în România s-a destabilizat o largă clasă de deținători avizați, care au acumulat numeroase valori în timp îndelungat, în unele cazuri în răstimp de două-trei generații, aceasta

fiind marginalizată, iar bunurile ei culturale distruse sau dispersate, nici faptul că noua ideologie impusă după război a desacralizat, sau chiar a anatemitizat numeroase categorii de bunuri culturale (icoane, obiecte de cult, obiecte de metal prețios etc.). Astfel, pe de o parte, transformările economice au prilejuit grave prejudicii și pierderi valorilor tradiționale, concurând, de pildă, la instalarea desconsiderației și a dezinteresului față de aria bunurilor etnografice și de artă populară. Pe de altă parte, motivații politice aberante și mai ales rațiuni economice au descurajat inițiativa privată, restringând aria colecțiilor particulare și îngustând zona investiției culturale pe termen lung. Acestora li s-au adăugat, în mod tragic, nenumerabilele distrugerii din zona ecosistemului și a construcțiilor tipice, atât rurale, cit și urbane. Ambele elemente ne indică o anume pauperizare culturală și consecințe negative cu efecte pe termen lung, inclusiv pe planul concepțiilor publice și individuale privind rolul, funcția și valoarea avuției cultural-artistice.

O asemenea analiză evidențiază că, în multe privințe — comparativ cu sisteme de protecție patrimonială externe (francez, italian, olandez, englez), bine definite și constituite în timp și deosebit de bogate în valori reprezentative, acumulate constant în decursul citorva secole de stabilitate economică — sistemul românesc, valoros în conținut, este încă nedefinit iar patrimoniul cultural este relativ redus sub raport numeric. O bună parte a componentelor patrimoniale are caracter virtual, urmînd abia de acum să fie investigată, identificată și orientată spre zona instituțiilor specializate (muzee) și a colecțiilor sistematice. Din asemenea rațiuni se desprind două constatări logice :

a) România trebuie să protejeze în mod permanent și conștient, cel puțin pe durata citorva decenii, prin măsuri de strategie culturală preventive și cu programe financiare sporite, alocate pe seama organismelor specializate, patrimoniul cultural național, mobil și imobil. Sfera acestuia trebuie dezvoltată numeric și valoric, prevenind instrăinarea și urmărind conservarea și protecția sa. În acest

scop, se vor dezvolta, prin forme stimulative, muzeele și colecțiile de stat, ale cultelor și organizațiilor obștești, cele comunitare și private.

b) Circulația universală a valorilor cultural-artistice naționale interesează în mod direct politica culturală românească, obiectiv ce poate fi realizat prin intermediul expozițiilor, împrumuturilor de bunuri culturale pe termen lung, dezvoltării comerțului specializat în acest sens, schimburilor reciproce de bunuri culturale etc.

În momentul de față, preluînd o atare situație, ca și o experiență valoroasă, dar dramatică, în materie de reprojecare a legislației ocrotirii patrimoniului cultural național, trebuie să ținem seama de condițiile concrete în care se găsește România și să trecem, de la declarații de intenții, la construirea, treptat, a unui nou sistem.

În acest sens, să facem, deci, cîteva precizări, unele cu titlu de propuneri :

a) În țară există o puternică și bine construită rețea de muzee (circa 480 unități), adevărate instituții (naționale, provinciale, județene, locale) cu profil specific și cu funcții de evidență, cercetare, conservare-restaurare și valorificare, în cadrul cărora acționează un număr relativ redus de cadre de specialitate, față de necesități (1800), dar, oricum, constituînd un grup bine pregătit și specializat (într-un caz similar, doar sub raportul numărului populației și al unităților muzeale, — Canada —, în rețeaua muzeelor de stat funcționează 10 000 de specialiști).

b) Conform unei practici de aproape un veac, pe plan local, respectivele muzee au constituit factorii esențiali în politica de identificare, cercetare și ocrotire pe care a asigurat-o în materie de monumente istorice, Comisia monumentelor istorice (pînă în 1948), apoi continuatoarele acesteia, dintre care, cea mai importantă, Direcția monumentelor istorice. Toate lucrările mari de evidență, dar mai ales cele de protecție, și mai cu seamă climatul local favorabil acesteia s-au realizat prin concursul direct și esențial al specialiștilor rețelei muzeale. Unificarea eforturilor direcțiilor opera-

tive și comisiilor de specialitate ar trebui să reorienteze interesul comun al specialiștilor ce acționează pe plan central și local, direcționând acțiuni cu rol de program național, deopotrivă vizind patrimoniul mobil și monumental.

Din asemenea rațiuni considerăm utilă adoptarea unor formule de unificare sistematică a componentelor ce condiționează și înlesnesc politica patrimonială în România. Pentru a fi funcționale, acestea ar trebui să urmărească:

— crearea unui sistem juridic unitar, cu corelări bine precizate între componentele imobile și mobile ale patrimoniului cultural național. Deci o redefinire a acestora, în cuprinsul unei singure legi;

— crearea unor organisme de stat cu independență largă de acțiune, pe palierele patrimoniului mobil și monumental, dar conexe precis între ele, respectiv Direcția muzeelor și colecțiilor, Direcția monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice și comisiile naționale cărora le sînt subordonate. Acestea urmează să fie plasate — ca în sistemul francez, sau italian — în cadrul unui Departament de sine stătător al patrimoniului cultural național. Aceasta, pentru că elementele mobile se regăsesc în cuprinsul celor imobile ca obiecte arheologice, inventar artistic, componente ale siturilor etc., aceiași specialiști trebuind să fie responsabili, mai ales pe plan local, deopotrivă pentru prelucrarea datelor, prelevarea și conservarea părților și a întregului; de altfel, singurii specialiști (arhitecți, arheologi, topografi, biologi, conservatori de monumente etc.) în județe s-au păstrat cu eforturi în oficiile pentru patrimoniul cultural național din cadrul muzeelor județene;

— precizarea căilor de conlucrare între organismele destinate protecției patrimoniului cultural național (Direcția muzeelor și colecțiilor, Direcția monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, respectiv comisiile de specialitate, Comisia arheologică, Societatea colecționarilor de artă, alte asociații profesionale), cele ale dezvoltării acestuia (Comisia națională de achiziții de artă, Comisia monumentelor de for public) și organismele specializate de protecție a

mediului înconjurător (Comisia monumentelor naturii);

— extinderea cit mai largă a mijloacelor de ajutor, încurajare și stimulare socială, pe linie de stat, care să se aplice deopotrivă colecționarilor, donatorilor, descoperitorilor de valori excepționale, susținătorilor acțiunii de dezvoltare patrimonială și suportерilor lucrărilor de protejare, conservare-restaurare; crearea, în acest sens, a „fondului național de dezvoltare patrimonială”, alimentat de la fundații, din donații și direct de la bugetul statului;

— constituirea „băncilor de date” culturale în conexiune, prin introducerea calculatoarelor în principalele muzee naționale și provinciale, căci numai prin cunoașterea completă și dezvoltarea inventarului său mobil, un sit, ansamblu monumental, nucleu, rezervație, actuale sau dispărute, reflectă în mod pozitiv realitatea istorică;

— conexarea diverselor domenii și izvoare de reprezentare istorică, dar și de dezvoltare patrimonială. În acest sens, se cer racordate, într-un sistem de evidență unitar, toate componentele patrimoniului cultural național, inclusiv cele arhivistice și de bibliofilie și cele rezultate din cercetarea prospectivă (arheologie clasică și industrială, etno-arheologie, etno-istorie, antropologie etc.);

— corelarea politicii de identificare-expertizare-dezvoltare de tip muzeal tradițional, cu achizițiile prioritare făcute de stat în țară și străinătate în domeniul artei contemporane, naționale și străine. Această pirghie are un rol fundamental, atât în asigurarea fațesului național, cit și în tezurizarea valorilor naționale de primă mîină;

— dezvoltarea conceptelor publice de grup și comunitare, formarea unei alte atitudini civice față de valoarea monumentului, obiectului cultural-artistic, de locul și rolul acestora în viața socială, față de caracterul și funcția lor de acumulare materială și de simbol național specific.

Pe măsură ce practica actuală dezvoltă o nouă strategie economică și socială, se clarifică cîteva aspecte care privesc soarta avuției culturale.

Mai întâi desprindem ceea ce rezultă din procesul privatizării:

— dispariția rapidă a ultimelor elemente legate de cultura și civilizația tradițională țărănească sau transformarea, oricum, a acestora în perioada imediat următoare. Acest proces va fi vizibil în mediul rural, unde noi instalații tehnice, progresul și facilitățile contemporane vor conduce la părăsirea vechilor modele de viață. Portul, elementele decorative ca textilele de interior, ustensilele casnice vechi și îndeosebi casa de lemn tradițională — cu toate anexele sale — vor dispărea sau vor ajunge rarități. Imaginea idilic-sămănătoristă, atribuită satului românesc — de cîteva decenii prea activ în modificări de conținut și structură —, conservat *in situ* ca rezervație de interes turistic, nu poate fi păstrată pentru cine cunoaște realitățile. Este adevărat că unele din monumentele și gospodăriile existente mai pot fi încă salvate și aduse în muzee etnografice în aer liber (care trebuie generalizate în toate zonele etnografice), iar altele pot fi conservate *in situ* drept case-muzeu. Mai ales turismul cultural, care nu trebuie conceput în afara obiectivelor de acest fel — legate de specific local, de tradiție în port, obiceiuri, meșteșug etc. —, este rațiunea care susține aici un program urgent de salvare, conservare, amenajări și folosință corespunzătoare.

În al doilea rînd, rezultă aspecte legate de procesele modernizării tehnologice, inevitabile și imediate:

— industria, transporturile, telecomunicațiile, dar și agricultura și serviciile vor primi, treptat, noi mijloace tehnice, care au ca efect îndepărtarea celor învechite și depășite, însă instalațiile, aparatura, utilajele, mecanismele celor vechi sînt importante pe planul consemnării istoriei științei și tehnicii.

Oricare ramură economică și fiecare din componentele acesteia, ca și fiecare întreprindere în parte are o istorie a ei, fără consemnarea căreia nu putem avea o imagine realistă asupra dezvoltării societății românești. De aceea, în loc de a lua drumul topitoriilor, elementele semnificative ale dezvoltării tehnicii tre-

buie așezate în muzee și expoziții departamentale și de întreprinderi, iar unele din minele, uzinele, fabricile, atelierele, gările, aeroporturile etc., declarate ca depășite, pot fi transformate complet în zone de rezervații tehnice și conservate ca atare. Exemplul unor țări ca S.U.A., Canada, Anglia, Germania justifică ideea, cu atît mai mult cu cît în cazul României sînt identificate valori tehnice de excepție. Astfel, muzee ale automobilului, aviației, industriei sticlei, siderurgiei, industriei forestiere sau agriculturii, ca să dăm cîteva exemple, s-ar adăuga prea puținelor muzee de profil (Muzeul tehnic „ing. D. Leonida”, Muzeul căilor ferate, Muzeul petrolului, Muzeul mineritului), iar expoziții de întreprinderi ar putea oferi o imagine realistă asupra dezvoltării tehnico-științifice locale și pe plan mai larg, ca surse inepuizabile de documentare și experimentare.

În al treilea rînd, soarta avuției culturale din România se va confrunta cu aspectele ce decurg din raporturile tot mai deschise cu exteriorul și, mai ales, din circulația bunurilor. În acest sens, comerțul va modifica substanțial, prin dorința de cîștig și firescul proces al concurenței, prețurile. Ori, dacă statul nu va stipendia masiv cultura și, prioritar, sectorul patrimoniului, capacitatea de a integra în posesiunea muzeeilor și colecțiilor oficiale cele mai valoroase bunuri cultural-artistice — inclusiv din sfera artei contemporane, — va scădea, acestea urmînd să fie înstrăinate.

Cunoscînd, din istoria recentă, modelele unor strategii de protecție a patrimoniului cultural național, care au răspuns condiționării epocii lor, nu ne îndoim că acțiuni rapide, concertate, fundamentate ca suport material și metodologic, pot conduce la asigurarea reală a operei de protecție a patrimoniului cultural național. Exemplele strălucite ale președinților lui N. Iorga, R. Vuia, D. Gusti, D. Leonida, Gr. Antipa, care exprimă valoarea unei generații de învățați dedicați cauzei ocrotirii avuției cultural-artistice, științifice și tehnice, ne asigură de existența unei tradiții, pe care noile condiții istorice o cer valorificată și continuată.

DIN NOU DESPRE FAMILIA AMAN

Dr. PAUL REZEANU

A supra familiei pictorului Theodor Aman s-au aplecat de-a lungul anilor, cu mai multă sau mai puțină insistență, Nicolae Iorga, C. S. Nicolăescu-Plopșor, Radu Bogdan ș.a. S-au lămurit astfel multe lucruri, dar parcă și mai multe au rămas nelămurite. Cercetări recente ne-au permis să descoperim date noi și în felul acesta să putem aduce unele contribuții la cunoașterea familiei pictorului.

Colaționind datele cunoscute cu cele recent descoperite am putut, deci, stabili următoarele:

I. DIMITRIE AMAN (Dimitrie Mihali, Dinu sau Dimo) s-a născut probabil în anul 1775. Era „rumân cuțovlah”, venit la noi „de 39 de ani”¹, ceea ce înseamnă că s-a stabilit în țară în 1783 sau 1784. El avea o soră căsătorită cu un grec, Kaludus sau Kaludi, și un frate Constantin Mammus, sau Mihali A. Mammus, care iscălea „Mihali Dimo” și care „se purta prin Viena și Ardeal”². Urmașii acestuia vor purta numele de Dimo.

Dimitrie locuia, prin 1784—1790, la Craiova împreună cu mama sa. Tatăl îi murise între timp. Cum îl chema nu știm. Probabil Mammus. De asemenea, nu știm ce-l determinase să vină și să se stabilească la noi³. Tot la Craiova locuiau, în anii amintiți, fratele și sora lui Dimitrie.

Pe la 1802 lui Dimitrie i se spune (de către români) Aman, de la cuvântul turcesc „aman”, ce înseamnă „iertare”⁴. De ce i s-a spus așa, nu știm.

Dimitrie Aman era negustor de unt, lână, miere și țineva vama Craiovei pentru cele cinci județe ale Olteniei. „Avea casă la Craiova”, care erau „așezate lângă biserica Sfânta Troiță, a familiei

Știrbei, iar hanul cu bolșile se aflau în altă parte”⁵. Pe la 1817/1818, el era vel-serdar. La 1821, Dimitrie Aman s-a refugiat la Sibiu, de frica revoluției lui Tudor Vladimirescu. Acolo a rămas până în anul 1822. Între timp, casa din Craiova — prădată și ocupată de turci — se afla în ruină, „numai sobele stau, dar ferestrele și hiarlele s-au prăpădit”⁶. Pe la 1823, Dimitrie Aman era epitrop al Bisericii Sfânta Troiță. În casa lui trăia și soacra sa Luxița (Luxandra Paris). La 1828, datorită ciumei și războiului ruso-turc, se refugiază la Cimpulung (Muscel). În februarie 1830, ciuma era stinsă la Craiova, dar el se afla tot la Cimpulung⁷. În a doua parte a anului 1831, serdarul, aflat la Craiova, era numit „inspector al măsurărilor și cumpe-nelor drepte”. A rămas în această funcție timp de un an⁸. La acea dată avea moșii (printre care amintim pe cea de la Cornățelul, în județul Olt) și vii.

Din prima căsătorie, care a avut loc probabil prin 1796, cu ZAMFIRIȚA, Dimitrie Aman a avut un fiu, Costache, (Constantin), născut la 1796 sau 1797. Acesta a murit în 1841. În a doua parte a anului 1812, soția serdarului a murit. Din acest motiv, în toamna anului 1813, fratele său Mihali Dimo îl sfătuia să se recăsătorească.

În 1817, probabil, Dimitrie Aman s-a recăsătorit cu Despina Pepica (Pipi) Paris. Cu ea, el a avut cinci copii: Iorgu, Sevastia, Alexandru, Ruxandra și Theodor. Pe la jumătatea anului 1834, serdarul a încetat din viață. În 1828, pictorul Carol Valștain îi făcuse un portret⁹.

II. COSTACHE AMAN (Constantin Dimitrie Aman s-a născut la Craiova prin 1796/1797. Pe mama sa o cheamă

Carol Wallenstein, *Portretul scribarului Dimitrie Aman*

Zamfirița (un portret al acesteia se afla, pe la 1904, în casa doctorului Culcer)¹⁰. Costache făcuse studii la Viena. Prin 1816 el scria tatălui său că nu e atras de medicină și că s-a înscris la Real Akademie. Vorbea șapte limbi, cînta la vioară, desena frumos¹¹. El s-a căsătorit, probabil, în anul 1818 și tot în acel an i s-a născut un băiat, care avea să meară tinăr.

Prin 1835/1836, Costache Aman s-a recăsătorit cu Marița Dălgescu (născută probabil la 1817). După cîțiva ani, el a murit (1841), lăsînd o văduvă de 24 de ani¹², cu o fată Elena, născută la 28 februarie 1837. El a avut moșie la Cepturoaia (Mehedinți) și l-a ajutat pe tatăl său, un timp, la afaceri.

III. ELENA AMAN s-a născut, așa cum am arătat, în 1837 și era fiica lui Costache și a Mariței. Ea s-a căsătorit

la 15 ani (22 februarie 1852) cu Barbu Bălcescu (1825—1884) și a avut șase copii, dintre care doar trei au trăit: Olga (1856—1938), Zoe (1858—1929) și Ana (1859—1944)¹³. Și ea a murit foarte tinără, în vîrstă de 23 de ani (a fost înmormintată la 6 februarie 1860, în curtea bisericii Mintuleasa din Craiova¹⁴). Cele trei fete ale sale au fost culte, patriotice și celebre prin frumusețea lor. Olga s-a căsătorit cu generalul Petre Giurgutu (și a lccuit, un timp, la Craiova în casa lui Barbu Bălcescu)¹⁵, Zoe, căsătorită cu Nicolae Mandrea, consilier și apoi președinte al Curții de Casație, fost junimist la conacul său de la Florești—Dolj a venit, la un moment dat, și Mihai Eminescu și Ana (Anny-sau Nelly, cum i se mai spunea, căsătorită, la Țirgu-Jiu, cu doctorul D. Culcer (1850—1927).

IV. DESPINA PEPICA (PIPI) PARIS, a doua soție a lui Dimitrie Aman. La

Theodor Aman, *Portretul Pepicii Aman*

ata căsătoriei avea trei frați: Dumirache, Costachi și Stamati Paris. Mama a. Luxița (Luxandra Paris), a trăit la casa ginereului său și a murit la 1843. Reamintim prima lucrare păstrată de a Theodor Aman, o acuarelă care o eprezintă pe aceasta moartă, așezată pe catafalc¹⁶. Soțul său, despre care nu știm nimic, era mort la data căsătoriei fiicei sale.

Despina-Pepica era grecoaică¹⁷ și s-a născut în jurul anului 1800. Ea a avut cinci copii:

1. **IORGU**, născut la 1818, s-a căsătorit cu Aneta Poenaru. El a avut patru copii: Dimitrie, Alexandrina, Maria — căsătorită cu căpitanul Gh. Băicoianu¹⁸ — și Zoe. Dimitrie s-a căsătorit la 1883 cu Zoe, a șasea fiică a lui G. M. Butculescu. Din această căsătorie s-a născut George D. Aman, decedat la 1914, în Scoția, la Glasgow, unde era căsătorit¹⁹. El a fost ultimul descendent, pe linie bărbătească, al familiei Aman. Alexandrina, al doilea copil al lui Iorgu Aman, a fost căsătorită cu Ulysse Boldescu²⁰, fost primar al Craiovei²¹.

2. **SEVASTIA** (Sevastia), care s-a născut la 1819, s-a căsătorit cu Iancu Socolescu. Ea a avut o fată, care s-a căsătorit cu Nicolae (Nicolaus) Racoviță²², iar aceștia au avut un băiat (Jean) și o fată. (Despa-Pepita)²³.

3. **ALEXANDRU**, născut la 20 octombrie 1820, s-a căsătorit cu Aristia Aman, (fiica lui Grigore și Elena Lăceanu) decedată la Ems, în Germania, în etate de 71 de ani, la 20 august 1904²⁴. Nu au avut copii. Alexandru Aman a decedat 26 septembrie 1885²⁵.

4. **RUXANDRA** (Luța), căsătorită cu Ghiță Urdăreanu²⁶, care avea cinci copii: Pandele, Iancu, Maria, Elena²⁷ și Nicolae²⁸. Maria (născută la 1851) s-a căsătorit cu Ion N. Titulescu. Ea a fost mama lui Nicolae Titulescu

5. **THEODOR** (Dake), pictorul, s-a născut, așa cum se cunoaște, la 20 martie 1831, la Cîmpulung (Muscel). Căsătorit cu Ana Niculescu-Dorobanțu, a decedat la 19 august 1891. Nu a avut copii. Lui i se datorează celebritatea numelui familiei Aman.

Theodor Aman, *Portretul lui Alexandru Aman*

Theodor Aman

NOTE

¹ Precizare făcută în ianuarie 1923. Vezi C. S. Nicolaescu-Ploșor, *Obituașii familiei Aman*, în „Arhivele Olteniei” (Craiova), an. II, nr. 5/ianuarie-februarie 1923, p. 8-10

² N. Iorga, *Correspondența lui Dimitrie Aman, negustor din Craiova (1794-1834)*, București, 1913, p. 11

³ Conform spuselor d-nei Victoria Dime - strănepoată a pictorului Theodor Aman -, tatăl lui Dimitrie Aman a fost medic la curtea sultanului. Murindu-i o pacientă, i-a fost frică de pedeapsă. Din acest motiv el a luat calea privilegiu.

⁴ N. Iorga, *op. cit.*, p. 111

⁵ *Ibidem*, p. 1X

⁶ *Ibidem*, p. XI-XII

⁷ *Ibidem*, p. 128

⁸ Radu Bogdan, *Theodor Aman*, București, 1955, p. 19

⁹ Aflat în prezent în patrimoniul Muzeului de Artă din Craiova.

¹⁰ Cf. „Voința Craiovei” (Craiova), an. IX, nr. 278/6 ianuarie 1904. În momentul de față portretul se află în colecția ing. N. Crăsnaru, din București. Despre portretul Zamfiriței Aman, vezi și Sarmiza Crețianu, *Portret de pictor necunoscut al serdarei Zamfira Aman*, în „Almanahul Patriarhiei Ortodoxe din Viena”, Viena, 1972, p. 189-191

¹¹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 1X

¹² Mărița Aman s-a recăsătorit, la cîțiva ani după moartea lui Costache Aman, cu Costache Orăscu, proprietar. Amîndoi au murit în străinătate, la opt zile unul de altul, în anul 1871. Au fost aduși și înmormîntați în aceeași zi la Craiova (Cf. Olga General Giurgutu, *Amintiri și icoane din trecut*, Editura „Scribul românesc”, Craiova, 1935, p. 89, 104-105, 128).

¹³ Zoe Măndrea, *Icoane în trecut*, București, f.a.

¹⁴ Mormîntul există și azi

¹⁵ Aflată astăzi pe Calea Unirii, nr. 71

¹⁶ Radu Bogdan, *op. cit.*, p. 10-11

¹⁷ C. S. Nicolaescu-Ploșor, *op. cit.*, p. 10

¹⁸ Maria Aman, căsătorită cu Gh. Băicoianu „căpitan de cavalerie pe atunci, demisionat mai apoi, era un om vesel, blînd, dîndu-i iute de vorbă și foarte așezat în discuții politice, mai cu seamă era generos, entuziast, plin de iluzii”. Maria Băicoianu „a plecat la Paris pentru educația fiului său” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 157).

¹⁹ Ion Tîtaru, *Theodor Aman și Ana Aman*, în „Ramuri” (Craiova), nr. 3 (201), 15 martie 1981, p. 13

²⁰ Ulysses Boldescu „avocat talentat, deștept, dibaci, fu unul din cei mai buni și credincioși primari ai Craiovei. Politician pasionat și jucător de cărți, veșnic neliniștit, grăbit, ocupat”. A murit la Paris, relativ tînr (Olga General Giurgutu *op. cit.*, p. 156 și 159). Ulysses Boldescu este înmormîntat la Craiova, în cimitirul Sinesasca.

²¹ Vezi *Procedul Aman*, în „Voința Craiovei” (Craiova), an. III, nr. din 13 octombrie 1898.

²² Nicolae Racoviță „omul superior al familiei. Era de neam mare, din familie din Moldova, instruit, bun muzicant (canta la pian cu mult sentiment și improviză uncori). Departe de a fi frumos, era interesant, om simpatic, o adevărată fuz de artist”. A murit „după Ion Titulescu, la Roma” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 153).

²³ Pepita Socolescu, căsătorită Racoviță, „studiasse la Paris, într-unul din cele mai renumite pensioane. Era deșteaptă, se bucura de bună memorie, foarte politicoasă, cu mișcări lente, vorba puțin, știa s-asculte și să te faci să vorbești”. După moartea soțului său Nicolae Racoviță, împreună cu Alexandrina Boldescu, a plecat la Paris, unde „s-așezară acolo” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 159).

²⁴ Fusese „... o frumusețe plastică, cu zîcșul grecesc, o Pallas-Athena și care mîncînd totuși bine vorbea puțin și prin această tăcere mai adăuga la răcoala ei firească” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 153).

²⁵ Fusese un bărbat „înalt, subțire, avea o figură fină, o frunte frumocă, buze subțiri, ceva distins, o tinută corectă și rec, în sfîrșit era un magistrat de casă” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 153-154).

²⁶ Luța, care „nu era frumoasă, luase un boier mai bătrîn și văduv, cu copii, pentru care fusese o bună mamă. Iancu Urdăreanu se cobora dintr-o familie veche, boierască și copiii lui pretindeau că se coboară dintr-o oarecare „Printesă Bobolin” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 154).

²⁷ Elena Urdăreanu s-a căsătorit cu Thoma Maroneanu, om „tăcut, potolît, bun și muncitor, impunca prin tăcere și aerul său serios”. A murit la bătrînețe (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 156).

²⁸ Păndele și Iancu Urdăreanu „au murit tineri. Nicu, singurul băiat în viață al Luței, a fost colonel la București. Cînd a murit trecuse de 80 de ani” (Olga General Giurgutu, *op. cit.*, p. 159).

RÉSUMÉ

A la suite de récentes recherches l'auteur offre de nouvelles dates qui nous permettent de mieux connaître la famille du fameux peintre Théodor Aman.

L'auteur ajoute aux dates déjà connues les nouvelles dates et compose de courtes biographies

du premier Aman (Dimitrie Mihali, Dinu ou Dima), celles de ses deux femmes (Zamfirița et Despina Pepica) et celles des descendants, et compris Théodor Aman (1831-1891) à qui on doit la célébrité du nom de la famille Aman.

O SURSĂ DOCUMENTARĂ INEDITĂ ȘI ORIGINALĂ DIN PATRIMONIUL MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI : CARTEA DE IMPRESII A CASEI „CAPȘA“

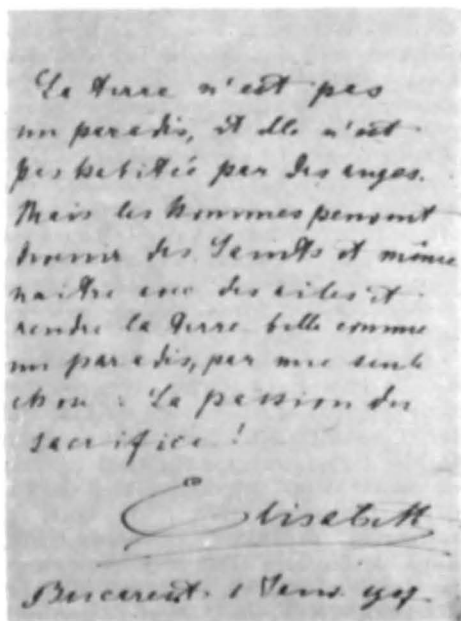
MARIA IONIȚĂ

Firma „Casa Capșa, Fondat 1852”¹, așezată discret pe fațada clădirii de pe Calea Victoriei nr. 36, care adăpostește și astăzi restaurantul cu numele celor ce l-au întemeiat, amintește posterității de unul din localurile renumite ale Bucureștiului de altădată, punct de întâlnire a protipendadei, a lumii mondene, a unor cunoscute personaje politice și, în aceeași măsură, a lumii artistice din „micul Paris”, cum era supra-numită capitala României în acea vreme.

Începutul Casei „Capșa”, modest, ca orice început, îl face deschiderea, la 6 iulie 1852², în Hanul Damari³ de pe Podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei), peste drum de Hanul și biserica Zlătari, a cofetăriei „La doi frați, Anton și Vasile Capșa”. Ei se numărau printre cei 12 copii ai românului macedonean Constantin Capșa, „cojocar subtil pe piața Bucureștilor”⁴, și ai Anei Vasilie, din Ploiești. Beneficiind de cunoștințele și experiența dobândită de Vasile Capșa în meșteșugul cofetăriei ca ucenic la Constantin Lefteru (Alexandru Elefterescu)⁵ și de capitalul mai substanțial al pitaru-lui Anton Capșa, fost funcționar la Departamentul Vistieriei⁶, întreprinderea celor doi frați cunoaște în cîțiva ani o dezvoltare înfloritoare. Aproximativ direct de la Paris sau Londra, prin strădaniile lui Vasile Capșa, firma abia înființată introduce în consum o serie de produse necunoscute pînă atunci la noi: bomboane fondante, ouă de ciocolată, caramelle, fructe zaharisite⁷ ș.a. La acestea se adaugă tradiționalele produse ale cofetăriei de tip oriental: baclavale, sarailii, cataifuri, rahat. În 1858, reușesc să deschidă, pentru scurt timp, o sucursală la Craiova⁸, sub conducerea

unui al treilea frate, Constantin, pe care-l iau ca asociat, lărgind firma.

Dar adevăratul triumf al Casei „Capșa” și renumele de care s-a bucurat, începînd cu ultimul sfert al secolului trecut, este legat de personalitatea lui Grigore Capșa, cel care, la 15 ani, în 1866, este trimis de părinți la Paris, pentru a se perfecționa și a învăța toate tainele meseriei de cofetar, la Casa „Boissier”⁹, cunoscută mai ales prin calitatea superioară a produselor din ciocolată. După ce se întoarce în țară, tinărul Grigore Capșa, înzestrat cu calitățile necesare unui om

Însemnare a reginei Elisabeta în Cartea de impresii a Casei „Capșa”, datată 1 ianuarie 1907

de afaceri și stăpînind ca nimeni altul meseria, dorește să ridice meșteșugul cofetăriei și patiseriei românești la rangul de artă, modernizindu-l. Eforturile sale se materializează în cadrul noii cofetării pe care-o deschide în 1868, împreună cu fratele său, Constantin, sub firma „La doi frați, Constantin și Grigore Capșa”, în casele marelui logofăt Iancu Slătineanu, al căror posesor devine din 1872¹⁰, rămase, cu mici modificări, sediul Casei „Capșa”, pînă astăzi. După ce, în 1874, devine singurul proprietar al cofetăriei, Grigore Capșa trece la amenajarea și lărgirea vechiului local, adăugîndu-i, în 1881¹¹, hotelul și restaurantul „Capșa”, iar zece ani mai tîrziu, în locul farmaciei Bruss (Calea Victoriei colț cu str. Nouă, azi Edgar Quinet), „inaugurează salonul de consumație ce avea să devină vestita cafenea Capșa de mai tîrziu”¹². La toate expozițiile naționale sau universale la care participă începînd cu 1873, la Viena, Paris, Bordeaux, București, produsele Casei „Capșa”, sînt deosebit de apreciate, primind cele mai înalte distincții pentru calitatea, ingeniozitatea combinațiilor și modul de prezentare. Cu ocazia organizării expoziției universale de la Paris, din anul 1900, Casa „Capșa” primește aprecieri elogiatoare, C. Dervilly precizînd că „... grație unui dibaci specialist, Grigore Capșa, Bucureștii posedă un stabiliment de cofetărie și patiserie care rivalizează cu cele mai mari case ale noastre de pe Bulevard. Această întreprindere... se clasează în primul rang al caselor mari de alimentație prin îngrijirea ce a adus tuturor preparațiunilor delicate care constituie luxul mesei”¹³.

După moartea lui Grigore Capșa, survenită în 1902, Casa „Capșa” este condusă timp de mai mulți ani de Ștefan, fiul lui Constantin, singurul dintre copiii fraților Capșa care a îmbrățișat meseria de cofetar. După o îndelungată și fructuoasă coexistență alături de hotel și restaurant, în 1938¹⁴, cafeneaua, care, după desființarea Terasei Oteteleșeanu, pe locul căreia s-a construit Palatul Telefoanelor, „devenise locul de întîlnire al poezilor și literaților”, este suprimată pentru mărirea spațiului destinat restau-

Fotografie a actriței franceze Sarah Bernhardt purtînd și dedicația autografă pentru proprietarul Casei „Capșa”

rantului. Dar Capșa a fost „mai mult decît un hotel, o cofetărie sau o cafenea, a fost într-un fel, buricul țării și cronică ei vie... o permanență în viața acestui oraș”¹⁵.

Într-adevăr, răsfoind cu interes, dar și cu adîncă emoție Cartea de impresii a Casei „Capșa”, aflată în patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României¹⁶, avem certitudinea că afirmația de mai sus este pe deplin întemeiată. Între prima însemnare, datată „București, 7 ianuarie 1907”, datorată reginei Elisabeta, care afirmă că „oamenii... pot să facă pămîntul frumos ca un paradis printr-un singur lucru: pasiunea sacrificiului”¹⁷, și ultima, constînd din cîteva măsuri muzicale din *Dansul mirilor*, cuprins în baletul *Întoarcerea din adîncuri* al compozitorului Mihail Jora, datată „București, 11 ianuarie 1964,”¹⁸ se succed gînduri, aprecieri, maxime, atitudini revelatoare pentru marcarea spiritului celor

Ștefan Popescu, *Prisaj*, 1917

care le-au conceput. Pe rind, oameni politici, scriitori, compozitori, artiști dramatici, artiști plastici își înseamnă pe răbojul timpului trecerea lor prin restaurantul sau cafeneaua „Capșa” și, implicit, trecerea lor prin viața Capitalei.

În februarie 1907, viața artistică a Bucureștiului cunoaște un moment de excepție: vizita compozitorului italian Pietro Mascagni, care, după premiera mondială a operei sale *Cavaleria rustică*, la 17 mai 1890, pe scena teatrului „Costanzi” din Roma¹⁹, dobândise o celebritate la fel de mare ca aceea a lui Rossini sau Verdi. Iubitorii de operă din România făcuseră cunoștință cu *Cavaleria rustică* încă din aprilie 1891²⁰, când creația tinărului compozitor livornez, socotit de critica mondială succesorul legitim al tradițiilor muzicii lirice italiene și, în același timp, reformatorul ei, a fost prezentată la București, cu Hariclea Darclee în rolul Santuzzei. Cele două concerte, susținute, pe 11 și respectiv 14 februarie 1907²¹, de orchestra Ministerului Instrucțiunii Publice, sub bagheta maestrului italian, au avut „un succes triumfal”, ele incluzând în program, pe lângă uvertura din *Tanhäuser* de Richard Wagner, fragmente din chiar compozițiile lui Mascagni, *Amico Fritz* și *Gavotta delle bambole*, și, firește, cunoscutul *intermezzo* al *Cavaleriei rustice*. Așa cum

George Demetrescu-Mirea, *Cap de copil*, 1918

ne relatează presa timpului, încă de la sosirea sa în București, Pietro Mascagni „a fost... obiectul celor mai vii manifestațiuni de entuziasm. La Gara de Nord

Jean Alexandru Steriadi, *Portret de bărbat*, 1919

a fost primit de colonia italiană și de mulți admiratori ai săi. S-au dat serate și prinzuri în onoarea sa”²². Cu siguranță unul din prinzuri va fi avut loc în saloanele restaurantului Capșa, imediat după primul concert, pentru că în Cartea de impresii de care ne ocupăm este consemnată prezența lui Mascagni acolo prin citeva măsuri muzicale din intermezzoul *Cavaleriei rustice*, semnate de compozitor și datate „București, 11/24 februarie 1907”²³.

O adevărată „sărbătoare muzicală” avea loc în București un an mai târziu, în ianuarie 1908²⁴, când, pe atunci tânărul, dar deja cunoscutul nostru virtuoz-violonist și compozitor George Enescu, aflat într-un turneu european, făcea un popas în capitala României, unde susținea două concerte în sala Teatrului Național, pe 6 și 13 ianuarie. Aceeași orchestră a Ministerului Instrucțiunii Publice interpreta, sub bagheta lui Enescu, citeva dintre propriile sale compoziții începând cu *Poema română*, opus 1, ce fusese executată în primă audiție la Paris, la 6 februarie 1898, în concertele Colonne²⁵ și pe care Eduard

Wachmann, conducind orchestra „Filarmonicii”, o făcuse cunoscută bucureștenilor într-un concert simfonic ținut sub cupola Ateneului, la 1 martie 1898²⁶. În programul concertelor din ianuarie 1908 mai figurau simfonia în mi bemol major compusă de Enescu în 1905 și cele două *Rapsodii române* în re major și în la major, datînd din 1901–1902. De un succes deosebit s-au bucurat „parlea a două a simfoniei, împreună cu *Poema română*” care „au și fost cele mai gustate de public”²⁷. De altfel, prezența lui George Enescu în București în acel ianuarie 1908 este marcată și în Cartea de impresii a braseriei „Capșa” tocmai printr-o măsură muzicală din încintătoarea sa Simfonie în mi bemol²⁸.

Pe aceeași filă se mai păstrează pentru posteritate o fotografie, o însemnare și un autograf care amintesc de un alt „monstru sacru”, de data aceasta al teatrului: marea actriță franceză Sarah Bernhardt. „Divina”, cum era numită în epocă, a fost prima oară oaspete al României în anul 1881²⁹ când, făcînd un turneu în Anglia, Franța de mijloc, Italia de Nord, Grecia, Ungaria, Elveția, Belgia și Olanda, a dat reprezentații și la Iași cu *Dama cu camelii* de Alexandre-Dumas-fiul, *Froufrou* de Meilhac și Halévy și *Adrienne Lecouvreur* de Scribe și Legouvé. Deși unii din marii critici de teatru care i-au urmărit și aplaudat strălucitoarea evoluție nu apreciau rolul pe care-l jucau în cariera actriței aceste lungi și obositoare turnee în jurul lumii, considerînd, ca George Bernard Shaw de pildă, că arta ei dramatică pierde coborînd „din teatrul național în care și-a făcut jauma spre a se afirma în spectacole de turneu”³⁰, ea va continua să le facă transformîndu-se într-un remarcabil mesager al artei și școlii teatrale franceze. Un al doilea mare turneu, în care, de data aceasta sînt incluse trei localități românești — București, Galați, Sulina —, are loc în 1893, în capitala României, Sarah Bernhardt susținînd, în luna aprilie a anului respectiv, spectacole cu *Fedora* și *La Tosca* de Sardou, *Jeanne d'Arc* de Barbier și *Froufrou* de Meilhac și Halévy³¹. Spectacolele au loc în sala Teatrului Național, care

Geophres — Scott, *Dorobanț*, 1919

în toate serile ... e plină de toată aristocrația bucureșteană și altă lume ce se acață de lumea înaltă. Se spunea — și așa era — că au fost femeii care și-au ipotecat casele ca să-și poată cumpăra diamante, toalete și plăți loja în care să figureze la celebrele reprezentațiuni”³². În noiembrie 1904, Sarah Bernhardt, „unica artistă europeană, adevărat celebră”³³, este din nou așteptată în București, unde sosește însoțită de întreaga trupă (40 persoane) a teatrului ce-i purta numele și de „trei vagoane de decoruri și costume proprii”. Reprezentațiile au loc în sala Teatrului Liric între 8 și 15 noiembrie 1904, din repertoriu făcând parte *La Sorciere* (Vrăjitoarea), *Fedora* și *La Tosca* de Sardou, *L’Aiglon* (Vulturășul) de Edmond Rostand, în care interpretează, în travesti, rolul ducelui de Reichstadt și *Dama cu camelii* a lui Dumas-fiul³⁴. Ziarele anunțau că „cea mai mare tragedieană a Franței ... vine ... pentru ultima oară în București”³⁵, deci acest turneu din 1904 ar putea fi socotit turneu său de adio din România. Se va fi întâmplat însă ca în cazul „turneului american de adio al lui Madame Sarah Bernhardt”³⁶ din 1905 — 1906,

Nicolae Vermont, *Soră de caritate*, 1920

căruia i-au urmat apoi încă alte trei „turnee americane de adio”, intrucit însemnarea purtând autograful actriței din Cartea de impresii de la „Capșa” este datată „1908”. Fotografia, prezentind-o pe actriță în 1888, cu siguranță în rolul Francine de Riverolles din piesa *Francillon* de Alexandru Dumas-fiul, poartă dedicația: „Domnului Capșa, în amintirea bunei și amabilei sale ospitalități”. Pe pagina alăturată, citeva cuvinte măgulitoare străbătute de simpatie pentru poporul nostru. „Sint profund admiratoare în fața acestui oraș. Iubesc poporul român atât de artist, patriot, înțelept și puternic! Sarah Bernhardt, 1908”³⁷.

N-ar trebui trecută cu vederea prezența, în Cartea de impresii a Casei „Capșa”³⁸, a celei care, deși a trăit și scris departe de țară, i-a rămas profund atașată, susținind, în același timp, o bogată activitate patriotică, pe tărîm diplomatic în favoarea României și pe care poetul francez Auguste Dorchain o caracteriza atât de frumos. „Să fi suslește profund român, perfect francez prin vorbire și pe de-asupra poet: aceasta este Elena Văcărescu”³⁹. Răsfoind aceeași prețioasă sursă documentară, nu

Alexandru C. Satmăry, Biserica, 1922

poți să nu te oprești măcar asupra ultimei strofe a poeziei *Birutorii*, a lui Radu D. Rosetti (1874—1964), datată 1907, în care, cu ironie, dar și amărăciune, afirmă.

„C'ășa s'alege în a lumii piață;

Eroii cu salutul ... după moarte,
*Și norocoșii cu triumfu'n viață”*⁴⁰.

Sau să guști savoarea, adevărul și adincul înțeles, am putea spune chiar filozofic al cuvintelor autorului *Vieții la țară* și a lui Tănase Scatiu, Duiliu Zamfirescu (1858—1922), recomandându-l, încă o dată, ca pe un bun cunoscător al naturii umane: *„Caracterele oamenilor sunt ca vinurile închuse: te găsești totdeauna înaintea unei etichete, și, în general, e bine să nu bei butelca pînă la fund, fiindcă, chiar atunci cînd vinul corespunde cu eticheta, dai de drojdie”*⁴¹.

Nu poți să nu citești cu admirație și respect cele scrise de Take Ionescu, cu siguranță în 1908, cînd, devenit proaspăt lider al Partidului Conservator Democrat, afirma ca pe o profesiune de credință că: *„Mai mult ca oricînd sînt convins că pentru a fi șef de partid,*

*trebuie să fi mai mult decît un om de partid”*⁴².

Un grupaj aparte în Cartea de impresii a Casei „Capșa” putem considera a fi cel format din „autografele” de factură proprie constînd din desene sau acuarele ale citorva din apreciații noștri artiști plastici, care au trecut prin saloanele renumitului restaurant sau și-au ales modelele dintre obișnuirii nu mai puțin celebrei cafenele. Într-un cap de copil semnat „Mirea, 1918”⁴³ recunoaștem mina sigură cu care George Demetrescu-Mirea (1854—1934) purta creionul conté, instrumentul său preferat, atunci cînd desena *„fără o oprită, fără o întrerupere. După ce conturul a fost fixat, revine tot așa de pe îndelete, pentru umbre, în linii paralele, mai groase sau mai subțiri ... lăsînd între ele cîteva centre luminoase. Uneori ... face uz și de estompă”*⁴⁴. Cîteva pagini mai departe ne atrage atenția un laviu de tuș semnat „Ștefan Popescu, 1917”⁴⁵. Individualizînd, în prim plan, cițiva copaci, desenul ne amintește, încă o dată, că în lucrările cunoscutului artist *„copacul este tratat ca un element esențial, cu toată atenția și cu toată dragostea pe care o merită. Fiecare exemplar este un adevărat portret...”*⁴⁶.

Un alt artist căruia desenul, mai mult decît pictura, îi dădea satisfacții deosebite, răspunzînd mai bine *„sensibilității sale rafinate, nevoii sale de exprimare, rapidă și nervoasă, interesului său pentru aspectele vieții, ale societății în care trăia”*⁴⁷ este Jean Alexandru Steriadi (1880—1957). În portretul de bărbat datat 1919, existent pe una din filele Cărții de impresii de la „Capșa”⁴⁸ și care ne amintește de binecunoscutul său evreu, regăsim maniera de a desena a artistului, cu mici hașuri, puncte, virgule, noduri, mici pete ieșind din plimbarea degetului pe linia încă udă.

*„Nicolae Vermon, 1920”*⁴⁹ este semnat un alt desen, în creion de această dată, schițînd chipul unei infirmiere și în care recunoaștem maniera artistică a celui care, făcînd parte din școala lui Ștefan Luchian, era *„foarte muncitor și fertil, conștiințios... un desenator cu multe însușiri de gust și de precizie”*⁵⁰.

Nu mai puțin reușite și revelatoare pentru arta autorilor lor sînt desenele lui Geophres-Scott — un dorobanș, M. Teișanu — o tinăra femeie, sau Alexandru C. Satmary — clopotnița și turla unei biserici²¹.

Din păcate, această sumară trecere în revistă nu ne îngăduie nici pe departe să epuizăm prețiosul material de studiu pe care ni-l oferă manuscrisul prezentat. O dorim doar începutul unei lucrări viitoare, care, adîncind cercetarea făcută pînă acum, să redea tabloul complet al importanței documentare și muzeografice a Cărții de impresii de la „Capșa”.

NOTE

¹ Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, vol. I (1871—1877), București, 1987, p. 55

² Dr. Nicolae I. Angelescu, *Negustorii de odinioară. Grigore Capșa și familia sa (1841—1902)*, București, 1940, p. 7

³ Ibidem

⁴ Ibidem, p. 3

⁵ Ibidem, p. 6

⁶ Ibidem, p. 4

⁷ Ibidem, p. 8

⁸ Ibidem

⁹ Ibidem, p. 9

¹⁰ Ibidem, p. 10

¹¹ Gheorghe Crutzescu, *Podul Mogoșoaii. Povestea unei străzi*, București, 1987, p. 130. După dr. N. I. Angelescu, hotelul și restaurantul de lux ar fi fost construite în 1886 (*op. cit.*, p. 11).

¹² Dr. Nicolae I. Angelescu, *op. cit.*, p. 12

¹³ Ibidem

¹⁴ Gh. Crutzescu, *op. cit.*, p. 134

¹⁵ Ibidem, p. 127, p. 134

¹⁶ Muzeul Național de Istorie a României, nr. inv. 88172

¹⁷ Ibidem, f. 1

¹⁸ Ibidem, f. 81

¹⁹ George Sbrăcea, *Fabuloasa aventură a Căveriei rusticeane*, București, 1978, p. 7

²⁰ Ibidem, p. 93

²¹ „Revista musicală și teatrală”, anul III nr. 30, București, martie 1907, p. 444

²² Ibidem

²³ Muz. Naț. de Ist. a României, nr. inv. 88172, f. 41

²⁴ „Teatru și muzică”, anul I, nr. 5—6, 1 ianuarie 1908, p. 5

²⁵ Andrei Tudor, *George Enescu. Viața în imagini*, București, 1964, p. 11

²⁶ Ibidem

²⁷ „Revista musicală și teatrală”, anul IV, nr. 38, ianuarie 1908, p. 11

²⁸ M.N.I.R., nr. inv. 88172, f. 49

²⁹ Cornelia Otis Skinner, *Madame Sarah. Viața actriței Sarah Bernhardt*, București, 1974, p. 250

³⁰ Ibidem, p. 341

³¹ „Universul”, nr. din 28 martie/9 aprilie — 4/16 aprilie 1893, p. 3

³² Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, vol. II (1885—1900), București, 1928, p. 149—150

³³ „Universul”, an XXII, nr. 305, din 5 noiembrie 1904, p. 3

³⁴ „Universul”, an XXII, nr. 310—316, din 10—16 noiembrie 1904, p. 3; 5

³⁵ „Universul”, an XXII, nr. 305 din 5 noiembrie 1904, p. 3

³⁶ Cornelia Otis Skinner, *op. cit.*, p. 337

³⁷ M.N.I.R., nr. inv. 88172, f. 49

³⁸ M.N.I.R., nr. inv. 88172, f. 45

³⁹ Eugene Pahonțu, *L'activité patriotique d'Hélène Vacaresco. Contribution au folklore roumain en France*, Paris, 1929, p. 16

⁴⁰ M.N.I.R., nr. inv. 88172, f. 43

⁴¹ Idem, f. 39

⁴² Idem, f. 47

⁴³ Idem, f. 53

⁴⁴ George Oprescu, *Grafica românească în secolul al XIX-lea*, vol. II, Buc., 1945, p. 111

⁴⁵ M.N.I.R., nr. inv. 88172, f. 65

⁴⁶ George Oprescu, *Ștefan Popescu*, București, 1958, p. 21

⁴⁷ George Oprescu, *Jean Alexandru Steriadi*, București, 1961, p. 8

⁴⁸ M.N.I.R., nr. inv. 88172, f. 75

⁴⁹ Idem, f. 77

⁵⁰ George Oprescu, *Grafica românească în secolul al XIX-lea*, vol. II, București, 1945, p. 165

⁵¹ M.N.I.R., nr. inv. 88172, f. 63; f. 67; f. 73.

RÉSUMÉ

L'auteur de l'article présente une pièce émouvante du patrimoine du musée d'Histoire de la Roumanie — le livre d'impressions de la Maison „Capșa”. „Capșa” qui représentait „plus qu'un hôtel, une confiserie od un café”, une chronique vivante, une permanence dans la vie de Bucarest, débutant au milieu du siècle passé.

Dans le livre d'impressions de la Maison „Capșa”, se succèdent des pensées, des appréciations, des maximes, des attitudes révélatrices pour marquer l'esprit de ceux qui les ont conues. Tour à tour des hommes politiques, des écrivains, des compositeurs, des artistes dramatiques, de artistes plastiques notent au cours des années leurs passage par le restaurant où le café Capșa et, implicitement, leurs passage par la vie de la capitale.

CORRESPONDENȚA „MARTHA BIBESCU” ÎN PATRIMONIUL MUZEULUI DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE DIN PLOIEȘTI (II)

IULIA STĂNESCU, EUGEN STĂNESCU

Continuăm prezentarea corespondenței din bogatul și valorosul fond documentar „Martha Bibescu”, aflat în patrimoniul Muzeului de Istorie și Arheologie al județului Prahova.

20

18 octombrie 1937, Florența

Carte poștală ilustrată adresată Marthei Bibescu de scriitoarea Violete Andria. Hirtie fotografică, sepia, manuscris, lb. franceză.

I = 15 cm; l = 10,4 cm; 1 filă recto, verso.

Carte poștală expedită din Firenze (Italia)

Ștampila Comarnic, 18 oct. 1937

Dragă Martha,

Nu pot să mă sprijin de acest balcon jărd să îmi amintesc de terasa de la Mogoșoaia. Mă simt mult mai aproape de dv. de când sînt în Italia. Regăsesc aerul strălucitor, porumbeii.

Violete

21

12 ianuarie 1938 Viena

Scrisoarea Marthei Bibescu către Ministrul de externe al României în care îl recomandă pe scriitorul englez Bruce Lockart pentru a scrie despre România, într-o nouă carte a acestuia referitoare

la Europa centrală și orientală, de la venirea lui Hitler la putere în Germania. Hirtie filigran, manuscris, cerneală neagră, lb. franceză.

I = 18,5 cm; l = 11,7 cm, 2 file, recto, verso

Viena, 12 ianuarie 1938

British Legation, III Metternichgasse 6 Vienna

Domnule Ministru,

De la Viena, unde am venit să petrec câteva zile la prietenii mei, Ministrul Angliei și doamna Valairet, aș vrea ca excelența dv. să aflați că un scriitor englez de mare renume, Bruce Lockart, pleacă în România și că i-am dat o scrisoare de recomandare către noul nostru Ministru al Afacerilor Externe. Temîndu-mă ca Bruce Lockart să nu sosească la București în absența dv., aș vrea ca președintele Consiliului¹ să-l primească în locul dv. Intenția domnului Bruce Lockart este de a scrie o nouă carte despre Europa Centrală și Orientală de la venirea lui Hitler în Germania.

Ar fi de dorit ca un capitol, cel privind România, să fie documentat în acord cu evenimentele. De aceea mi-am permis să pun această ipotecă îndrăznească asupra timpului dv., pe care îl știu prețios.

Vă rog să găsiți aici, dragul meu ministru, expresia sinceră a celor mai bune sentimente.

Martha Bibescu

P.S. Viitoarea mea adresă, 49 Quai de Bourbon Paris

12

20 august 1938, Paris

Scrisoare către Martha Bibescu de la o prietenă, Simonetta, care îi comunică despre nașterea, la 20 iulie, a unei fetițe: Silvia Stella Romana, ca și faptul că se află la munte unde își petrece o vacanță frumoasă.

Paris, 20 august 1938

Dragă Prințesă,

Fetița mea s-a născut la 20 iulie, se numește Silvia Stella Romana. Noi sîntem toți în munți acum, unde aerul pur ne înviorează după căldura teribilă din Roma.

Păstrez ca pe ceva prețios încintătoarea scrisoare pe care dv. mi-ați trimis-o pîrșind Florența și vă mulțumesc din toată inima. Aș vrea ca aceste umile flori înstelate să vă poarte noroc.

A dumneavoastră

Simonetta

23

1 iulie 1938, București

Scrisoare către Martha Bibescu de la un prieten în legătură cu o invitație adresată de prințesă, fiului său, Pierre,

1 iulie 1938

Clopotarii Vechi 23

Dragă Prințesă,

Ca răspuns la invitația pentru fiul meu, Pierre, și pentru Carlo și Gery Wasilko, frații nurorii mele, eu mă grăbesc să vă aduc la cunoștință că Pierre este în Bucovina și că tocmai a telefonat că are mult de lucru în prezent, de asemenea, că regretă înfinut că nu poate veni la dv. pe 4. Gery este la Mamaia, iar Carlo este la Snaia. Eu le-am transmis invitația dv., căci Gery rămîne la mine, dar nu știu răspunsul lor.

Cu afecțiune

ss indescifrabil

24

19 octombrie 1938, Paris

Scrisoarea Marthei Bibescu către Antoine în legătură cu instalarea unui post telefonic în Quai Bourbon 49; își exprimă regretul pentru faptul că Antoine

49 Quai Bourbon

Paris, 19 octombrie 1938

Mult iubite Anton,

Compania de telefoane refuză să monteze la nr. 49 un telefon, sub pretextul că aparatul lui este la numărul 45. Anuarul refuză să schimbe textul imprimat, sub pretextul unor cheltuieli suplimentare. Pe de altă parte, mențiunea „Președintele Federației Aeronautice”, urmînd numele Prințului Bibescu, ajunge să identifice abonatul. Tu știi că hîrtia de scrisori poartă numărul 49?

Hirtie manuscris, cerneală albastră, lb. franceză.

I = 14,4 cm, l = 9,3 cm, 1 filă, recto; inv. 1423

Are lipită pe verso o floare de piatră, presată.

precum și rudelor sale, Carlo și Gery Wasilko.

Hirtie filigran, manuscris, cerneală neagră, lb. franceză.

I = 29 cm, l = 22,5 cm; 1 filă, recto, verso, inv. 2329.

nu poate fi prezent la premiera piesei „Katia”.

Hirtie dact., manuscris, cerneală neagră, lb. franceză

I = 26 cm, l = 21 cm; 1 filă, recto, inv. 855/1

De altfel, mi se întâmplă foarte rar să deschid vreuna din scrisorile tale și eu nu mă plîng niciodată dacă dv. le deschideți pe ale mele.

Sînt tristă că nu sînteți aici în astă seară pentru premiera „Katiei”.

Cu tandrețe Martha

25

30 august 1938, Posada

Scrisoare Martha Bibescu către Antoine, în care îi relatează despre modul în

care își petrece timpul la Posada. Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză. I = 22 cm, l = 16,5 cm; 2 file, recto, verso, inv. 855/2

*Posada prin Comarnic
Prahova*

30 august 1938

Mult iubite Anton,

Sejurul Priscillei² a fost minunat, iar eu o găsesc în fiecare an mai fericitoare. Ea îți va povesti sejurul de la Waddy. I-am spus că, dacă îi face plăcere să o aducă aici pe prietena sa, Clarissa Churchill³, poate să o facă. Și tu vei putea veni să le cauți după 26 august și să rămii cît vei dori. Îi trimit Elzabetei florile care îi plac. Viața este foarte complicată, dar și foarte plăcută, în anumite momente. Nu există fericire, ci numai momente fericite și acestea devin din ce în ce mai numeroase pe măsură ce timpul trece. Eu lucrez și fizic la marea operă. Piesa a fost un succes neașteptat datorită în mare parte lui Waddy, descrierea ei și-o va face Priscilla. Îi dau cu plăcere cuvîntul. Ea se va folosi de el excelent.

26

11 iunie 1938, Mogoșoaia

Scrisoarea Marthei Bibescu către Anton, în care anunță că va sosi cu avionul pe 15 iunie la Paris.

Hirtie filigran, manuscris, cerneală neagră, lb. franceză.

I = 22 cm, l = 15,8 cm; 2 file, recto, verso

Mogoșoaia, 11 iunie 1938

Mult iubite Anton,

Îți mulțumesc pentru veștile trimise, inclusiv cele proaste, toate fiind interesante. Este posibil să sosesc cu avionul (Air France), la 15 iunie. Dacă poți, vino să mă cauți cu o mașină de închiriat, pe care apoi o voi păstra, la F. garagistul. Revin pe 16 iunie pentru o mare scenă din „Katiei”.

Mă bucur să te revăd. Încearcă să aranjezi o cină cu Reynaud Valewski. Serbarea străjerilor, un succes eclatant pentru rege.

Pe curînd

Conțez pe tine ca să-mi faci o sosire plăcută. Încearcă să-mi eviți necazurile prea mult prezise de biata micuță Ch. Trebuie ca ea să meargă la un medic. Îți trimit aceste cuvinte înaintea depeșei de confirmare.

Mereu cu afecțiune

Martha

27

17 mai 1939, Paris

Scrisoare adresată Marthei Bibescu de verișoara sa Lolita.

Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză.

I = 19 cm, l = 15 cm; 1 filă, recto, verso, inv. 1753/10

8 Bulevard Emile-Augier

17 mai 1939

Dragă verișoară,

Aș fi atât de fericită să vă văd într-o zi. Am petrecut aproape tot anul în Maroc-ul spaniol de unde m-am întors acum o lună. Tata

este la Varșovia unde tatăl său este Ministrul Spaniei și Chiquita continuă să fie la Wissenbourg. Nepoșica ei este foarte amuzantă. Ași putea să-mi indicați o zi când eu aș putea să vin să vă văd? Asta mi-ar jace o mare plăcere.

*Pentru totdeauna a dv. foarte afectuoasă
Lolita*

28

17 noiembrie 1940, Mogoșoaia

Scrisoarea Marthei Bibescu adresată lui Anton în legătură cu unele probleme de familie și în care relatează unele

vești despre prieteni.

Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză.

I = 22 cm, l = 16,2 cm; 2 file, recto, verso, inv. 855/8

Mogoșoaia

17 noiembrie 1940

Mult iubite Anton,

Îți trimit prețioasele scrisori de la Priscilla (despre care, de altfel, tu îmi comunicaseși deja). Tu știi că eu țin la fiica ta, în ce mă privește însă ospitalitatea, cutremurul a hotărât altfel. Șemineul a avut de suferit, a trebuit ca eu însumi să mă mut la Valentina, casa neputând fi încălzită în timpul reparațiilor. Priscilla vine să ia ceavul după amiază cu familia. De altfel, ea a cinat în cealaltă casă...

Mă bucur că am o „comandă” fermă și îmi place să cred că perseverezi în olărit.

*Multă dragoste Elisabetei
Cu afecțiune, Martha*

29

24 iulie 1940, Mogoșoaia

Scrisoarea Marthei Bibescu către Anton, în care îi relatează unele știri despre ea și prieteni și despre modul

în care își petrec timpul.

Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză

I = 22 cm, l = 16,5 cm; 2 file, recto, verso; inv. 855/9.

*Mogoșoaia prin Chitila
Ilfov, tel. 3-6815*

24 iulie 1940

Prin ce minune, dragul meu Anton, scrisoarea ta netîmbrată a ajuns la mine. Vreau să zic plicul tău. Te bucuri de drepturi regale? Mă tem că prostănacul nostru să nu reînceapă, în conformitate cu aceste retușuri făcute la doliul tău și al meu. Numai noi știm să plîngem. Ceilalți mai puțin. Mă vei găsi la Mogoșoaia pînă la 1 august și apoi la Posada. Priscilla a părăsit Marsilia? Graba acestei bucureștence să vadă Anglia — adică fiind forțată să se mute — este nepotrivită.

Recitesc Marc Aureliu și primul capitol din Eneida. Dușmanul tău la marea operă înaintează lent, dar sigur. Am înțeles aluzia prin imaginea scheletului⁴.

Cu tandrețe Martha

P.S. Rușii, care sînt niște copii, doreau calea ferată ca linie de frontieră. Recitește în Biblie precizia lui Isaia împotriva Tyr-ului.

Am ascultat discursul lui Halifax în Parlament.

30

16 iulie 1940, Mogoșoaia

Scrisoarea Marthei Bibescu către Anton, în care îi relatează unele infor-

mații despre cunoscuți și prieteni.

Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză

I = 22 cm, l = 16 cm; 2 file, recto, verso; inv. 855/10

Mult iubite Anton,

Revin de la Posada de unde am adus cele două ghivece cu lămișă promise Elizabetei. Te rog să-mi spui când sosești la București, ca să i le pot trimite prin tine într-un coșuleț, căci este inutil să sper în condițiile transportului din acest moment, că aceste drăgălașe plante vor sosi în bună stare la Corcova (Mehedinți). În cazul în care un membru al familiei Sauget ar veni la București, aș putea tot așa de bine să-i încredințez cele două plante. Aștept sfaturile tale în această privință. Am primit o scrisoare de la Haute de Bordeaux, Jacques a rămas la Paris, Huysman a plecat cu familia sa la Casablanca ... Soția lui Aristide Blank și fiul său sînt în pană la Lisabona, America închizîndu-și porțile pentru a treia oară. Dacă ai noutăți de la Priscilla, voi fi fericită să le aflu.

Berthant a petrecut un week-end aici. Hankey ar trebui să-l însofească, dar a trebuit să se întoarcă sîmbătă seara după cină, Sir Reginald fiind din nou foarte bolnav. L-am revăzut pe prietenul tău Puricelli. Un român mi-a spus aseară că războiul nu a început încă. Îți voi spune numele lui peste cîteva zile și sper să te uimesc.

Pentru toți ceilalți români ei (războiul — n.n.) este sfîrșit. Fericii oameni în felul lor! Mă gîndesc să rămîn la Mogoșoaia pînă la sfîrșitul lui august din cauza îndeletnicirilor mele și în plus pentru munca mea.

Olarul tău este „deconcentrat”, cum se spune aici, ceea ce ar fi grav pentru un olar, a cărui artă este concentrată. Sper că ești fericit, o fericire alcătuită dintr-o mulțime de mici fericiri, singurele cu adevărat mari.

Cu afecțiune, Martha

31
28 decembrie 1941, Berna

Carte poștală ilustrată adresată Marthei Bibescu de prietenii săi Nicolas și Janine, cu ocazia sărbătorilor de iarnă, în care aceștia își exprimă speranța că anul 1942 va fi ultimul an de război.

Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză

I = 14,8 cm, l = 10,5 cm, 1 filă; inv. 1344

Are aplicate ștampilele poștei din Berna și București, precum și ștampila „CENZURAT”, București, 109 R.2/.

Dragă Martha,

În aceste timpuri de apocalips, urările foarte afectuoase pe care le formulăm la adresa ta și alor tăi pentru Noul An nu pot fi decît negative: fie ca boala, bombele, privațiunile să se spulbere! Ce destin ironic a făcut să ne naștem în asemenea vremuri ca să îndurăm emoțiile celor două războaie mondiale, ca și cum vicisitudinile inerente oricărei vieți omenești n-ar fi fost de ajuns?

Un vizionar care a știut să prezică altele lucruri ne-a anunțat că 1942 ar fi ultimul an de război și că Roosevelt nu-și va sfîrși mandatul. Să sperăm că va fi prezis corect o dată în plus!

Cu multă afecțiune față de tine și ai tăi
Nicolas și Janine

Berna 1941

32
20 august 1943, București

Scisoare Jean Pierre către Martha Bibescu, în care se referă la unele probleme personale și la unele impresii, în urma vizitei făcute de Martha Bibescu

la moșia Bulci. Îi mulțumește pentru înfrumusețarea parcului.

Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză

I = 9 cm, l = 14,5 cm; 3 file, recto, verso; inv. 1753/3.

Dragă Prințesă,

Scrisoarea dv., atât de afectuoasă și tristă, m-a mișcat profund. Nu pot să vă spun cât de rău ne-a făcut moartea lui Mihai și ne-a impresionat. E îngrozitor de nedrept! Țin să vă asigur de profunda noastră simpatie; știu cât îl tubești și imensa tristețe pe care trebuie că o simțiți. Mă gândesc mereu la biata tânăra femeie, deși o cunosc foarte puțin eu, mă simt atât de aproape de ea în durerea sa și o plîng din toată inima. Nu pot să exprim încă pe măsură câtă bucurie, interes, armonie ne-a adus sejurul dv. la Bulci cu Pierre Jean. Port acestui timp o amintire minunată și vă mulțumesc pentru toate sfaturile dv. bune. Într-adevăr, păcat, ce tristă întoarcere pentru dv., din fericire nu știm în viață ceea ce ne așteaptă a doua zi.

Încredințez această scrisoare lui Michel Râmnicănu, care pleacă în acest moment la București, după ce a petrecut câteva zile cu noi. Nu mai am, din nefericire, timpul să vă scriu mai mult, căci el pleacă mai curînd decît credeam.

Voiam doar să vă spun că inima mea este lângă dv. în aceste ore și să vă exprim recunoștința mea pentru osteneala pe care v-ați dat-o, pentru înfrumusețarea parcului de la Bulci; el însuși vă va fi recunoscător că este în sfîrșit frumos și mîndru!

Gîndurile noastre foarte afectuoase

Pierre

33

Scrisoare către Martha Bibescu de la Savel Rădulescu, prin care se scuză că nu a putut răspunde invitației adresată de prințesă, deoarece a fost bolnav.

Hirtie filigran, manuscris, cerneală neagră, lb. franceză.

I = 17,6 cm, l = 13,4 cm; 2 file, recto, verso, inv. 2326.

Scrisoare cu plic, ambele avînd chenar negru.

Prințesă,

Sînt sincer dezolat că nu pot să dau răspuns amabil al dv. invitații, vineri, 1 noiembrie. O criză de lumbago mă obligă să rămîn în pat 3—4 zile, în ciuda medicamentelor pe care Prințul Bibescu a avut amabilitatea să mi le trimită.

Sper că veți binevoi prințesă să-mi scuzăți acest supărător impediment și să primiți expresia omagiilor mele cele mai respectuoase.

Savel Rădulescu⁵

34

Scrisoare adresată de Martha Bibescu unui prieten în legătură cu publicarea unui articol.

Hirtie manuscris, cerneală albastră, lb. franceză

I = 15,3 cm, l = 9,7 cm; 2 file, recto, verso; inv. 1350.

Mogoșoia

Dragul meu prieten,

În mod sincer, nu cred că articolul dv. să poată apărea înainte ca procesul să fie complet imprimat, căci abuzul pe care el l-ar semnala publicului ... autorităților superioare nu este în mod sigur singurul care s-a înfăptuit de vreo 20 de zile. Publicîndu-l s-ar zice printr-o judecată a contrazis că restul merge de minune în faimosul nostru Dorohoi. Consider că ați face mai bine să adresați articolul sub formă de plîngere ministrului prin D. Ionescu. În rest, dacă țineți absolut să publicați

articolul, eu nu m-aș putea opune, căci este mai ales în interesul dv.,
când cred mai bună calea pe care v-am recomandat-o.

Cu o strângere afectuoasă de mână, a dv. sinceră

Martha

35

Scrisoare către Martha Bibescu de la sora ei, în legătură cu unele probleme de familie. Paris.

Hirtie filigran, manuscris, cerneală neagră, lb. franceză.

l = 22 cm, l = 17,4 cm; 2 file, recto, verso; inv. 1753/4

45 Quai Bourbon, Paris

Martha, draga mea,

Iată-mă, de ieri, instalată în apartamentul tău⁶, în camera ta, unde fantoma ta dragă mie ocupă un loc atât de mare încât simt că eu sînt fantoma și tu realitatea. Ieri dimineață, la sosire, am mers la Maria, să-mi facă toaleta pentru dejun, căci camerista mea urma să ajungă abia în timpul zilei. După dejun plecăm în strada Quai Bourbon unde mă aștepta d-na Mac Gregor înarmată cu paginile de inventar. Această operație are loc încet, dar sigur. Am pus la loc sigur micile tale bibelouri — teaur. Menajeria este cantonată în camera cea mare pentru lenjerie.

Pînd la plecarea Yvonnei care ia cu ea clinii ... Am mica mea mașină și un șofer care îl va înlocui pe Martinet. Am dormit „so peacefully” în patul tău. Și ochiul rotund al unui porumbel veni în dimineața asta să mă inventarizeze pe fond de saten alb. Platoul tău pentru dejun face plăcerea mea și măcelarii delicioșele mele. Freamătul ploilor imită în verde pe acela al Senei. Maria și Alexis sînt atenși și îndatoritori.

Din susul pînd în josul sălii totul este divin. Și cu mulțumesc sorei mele Martha, creatoarea bucuriei mele. Îi dedic blondei Mac Gregor prima mea lună de sejur aici. Voi da grăunțe porumbeilor din partea ta. Și voi veghea asupra acestei jărime din tine, care este apartamentul tău, cu o tandră devoțiune. L-am văzut pe abate⁷ roz și proaspăt, pe fetele mele foarte agreabile și pe Jeanne Fernandez, vecina mea.

Te sărut

ss indescifrabil

36

București

Scrisoare Marie Nicole către Martha Bibescu, în care îi relatează unele vești despre ea și prietenii săi.

Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză

l = 20 cm; l = 13 cm; 1 filă, recto, verso; inv. 1753/7.

165 Calea Victoriei, București

Dragă Martha,

Eu nu pot să vin să te văd astăzi și mi-e teamă că tu nu pleci fără să te revăd. Cum să fac? Telefonează-mi prin Jean, dacă într-o zi pot să vin. Dar nu pot zilele astea. Dacă primești pe Thierry aș putea să vin cu ea. În sfîrșit, dacă nu, te sărut cu tandrețe și te iubesc de departe de mereu, urîndu-ți enorm de multe bucurii și multe lucrări bune, fie, copiilor și lui Georges.

Alex își sărută mîinile — el este bolnav — eu nu ies din spitalul meu.

La revedere, bătrîna Marie Nicole.

București

Scrisoare către Martha Bibescu de la prietena sa Ala, în care aceasta dorește să știe ce mai face Prințesa Bibescu.

Draga mea Martha,

Am regretat mult că nu v-am văzut înaintea plecării mele din sanatoriu, dar nu prea îmi convenea să plec. Aș fi vrut să am vești despre boala dv. și să fi știut cum vă mai simțeați. Ați putut să vă vedeți „Schifa”? Doctorul Mănescu este cel care l-a luat din camera mea, asigurându-mă că urma să vi-l înapoieze cât mai curînd. Lui trebuie să i-l cereți. Transmițeti vă rog gândurile mele prietenești Valentinei. Serile noastre „bed side chote” (cu flecăreli în pat) îmi lipsesc. Le-am păstrat o foarte frumoasă amintire — și frumoase flori.

Vă transmit cele mai afectuoase gânduri și amintiri, ca și toată recunoștința mea pentru toată amabilitatea pe care ați arătat-o față de mine în timpul bolii mele.

Ala.

Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză

I = 17,5 cm; l = 13,5 cm; 2 file, recto, verso, inv. 2352

Scrisoarea are plic pe care este scris: „Princesse Bibesco, Sanatoriul Elias”.

Sinaia

Scrisoare către Martha Bibescu de la Mimine, o prietenă care îi mulțumește pentru florile trimise la moartea mamei sale.

Sinaia, Str. Brăleanu nr. 30

Dragă Prințesă Martha,

Ați venit printre cei dintii să mă înconjurați cu afecțiunea dv. și îmi cer scuze pentru întârzierea cu care vă mulțumesc, dar îmi este atât de greu să-mi revin. Aș vrea să vorbesc în numele mamei mele pe care ați iubit-o atât și care, la rîndul ei, vă iubea mult și vă mulțumesc pentru binele pe care cuvintele dv. mi le-au făcut și pentru a vă spune că trandafirii roșii n-au însoțit-o în mormînt, dar au parfumat și înfrumusețat mica locuință unde ea venea să se refugieze, unde a trăit, a ris, a citit atât de mult, a cîntat și unde încă frumosul său suflet stăpînește. Deci aici, lîngă portretul pe care Louis Leloire (prieteni al bunicului meu) i l-a făcut cu ocazia logodnei lor, s-au așezat frumoasele flori de la dv.

Păcat, n-am cuvinte pentru a vă reda atmosfera atât de blîndă și emoționantă, căci, dacă e adevărat că sînt fiica frumuseții pe care dv. ați apreciat-o pe drept cuvînt, eu sînt foarte departe de a atinge piscurile unde se situa ea.

Pentru toate acestea, dragă Prințesă Martha, eu nu pot să vă mulțumesc decît îmbrățișîndu-vă din toată biata mea inimă, rugîndu-vă să spuneți Valentinei că mă gîndesc la ea cu multă dragoste și că îi doresc să aibă lîngă ea încă mult, mult timp pe draga ei mamă. Soțul meu depune la picioarele dv. respectuoasele sale omagii, iar Moinean marea sa admirație.

Mimine

Hirtie manuscris, cerneală albastră, lb. franceză.

I = 19 cm; l = 14,2; 2 file recto, verso; inv. 1323

Mogoșoaia,

Scrisoare adresată Marthei de o prietenă, în care își exprimă regretul și durerea în legătură cu moartea unor prieteni.

Hirtie manuscris, cerneală neagră, lb. franceză, chenar negru.

I = 21 cm; l = 13,5 cm; 2 file, recto, verso; inv. 1157.

Draga mea Martha,

Ai înțeles, sînt în străfundurile abisului. După scumpa mea mamă am pierdut în două săptămîni doi prieteni, unul întruchiparea devotamentului angelic, celălalt al tandreții. Cînsprezece și douăzeci de ani au durat aceste sînte iubiri! Sufăr cum trebuie să sufăr, adică mult. E just, dar oribil de suportat. Sînt într-un univers pustiu și îmi contempți decăderea. Trăjam prin altul, eu care totuși dădeam totul. Cei doi prieteni ai mei au murit iubindu-mă pentru eternitate, iar eu le înapoierez iubirea prin durerea mea fără margini ... Cele mai frumoase vorbe din lume eu le-am auzit spuse în sublima duiosie a vieții cotidiene retrase, uneori tristă, dar întotdeauna orbită de aceste două pasiuni. Nu m-am cunoscut și recunoscut decît în indulgența nelimitată a acestor inimi care mă adorau. Oscilez în gol. Sînt înconjurată de cele mai devotate amabilități; din păcate nu sînt politicoasă, omît să le mulțumesc. Scrisoarea ta prin fiecare rînd mi-a alinat inima. N-am răspuns nimănui, fie îți răspund.

*Biata ta prietenă
ss indescifrabil*

NOTE

¹ În perioada 29 decembrie 1937 - 11 februarie 1938, președinte al Consiliului de miniștri era Octavian Goga, iar ministrul afacerilor externe I. Mircescu. Presupunem că această scrisoare era adresată lui Armand Călinescu, ministru de interne, promotor al legăturilor tradiționale cu Anglia și Franța, motiv pentru care el își atrage adversitatea Gărzii de Fier și a Germaniei hitleriste, fiind asasinat de legionari în septembrie 1939.

² Priscilla - nepoata Marthei, fiica lui Anton Bibescu și a Elisabetei Asquith.

³ Clarissa Churchill este fiica lordului John Churchill și a lady-ei Gwendoline Churchill, nepoata lui Winston Churchill.

⁴ Se referă la fascism, care îi inspiră o ade-vărată aversiune. Martha Bibescu s-a situat ferm

pe poziții antinaziste, exprimîndu-și convingerea neîrămurată că nazismul va fi învins.

⁵ Savel Rădulescu - secretarul ilustrului diplomat și om politic, Nicolae Titulescu

⁶ Quai Bourbon, nr. 45 era adresa Marthei Bibescu din Paris, unde se afla apartamentul său, situat pe malul Senei, în care și-a petrecut ultimele decenii și s-a stins din viață, la vârsta de 85 de ani, la 28 noiembrie 1973, în plină activitate creatoare.

⁷ Este vorba despre abatele Mugnier, un om de vastă cultură, bine cunoscut în cercurile literare franceze, cu care Martha Bibescu a legat o mare prietenie, care a durat peste trei decenii și s-a concretizat într-o corespondență susținută, publicată între anii 1951-1957, sub titlul *La Vie d'une amie, ma correspondance avec l'abbé Mugnier*, în trei volume. Abatele Mugnier a murit în anul 1944, la vârsta de 90 de ani.

RÉSUMÉ

Du riche patrimoine du musée d'Histoire et d'Archéologie de Ploiești, les auteurs de l'article présentent du fond „Martha Bibescu” fond constitué de mémoires et de correspondance, correspondance portée avec les amis de loin où de près, avec les quels Martha Bibescu débat des problèmes générales humaines ou personnellement limités, des problèmes abstraites philosophiques ou con-

crètement programmatiques, des problèmes de littérature, d'histoire, ou de comportement.

L'auteur de ce riche et précieux fond documentaire, descendante d'un imposant arbre généalogique, a fréquemment joué le rôle d'ambassadeur itinérant officieux de la Roumanie, ayant une position antifasciste, antihitlerienne et antilegionnaire, militant pour défendre les intérêts nationaux du pays et de notre peuple, pour le respect de l'histoire et de ses grandes vérités.

În mediul rural, deși produsele de îmbrăcăminte, încălțăminte și uneltele de muncă erau realizate de țărani în cadrul gospodăriei personale, existau și meșteșugari specializați, de obicei supuși stăpînului feudal – boierul sau mănăstirea¹. La orașe, primele meșteșuguri cunoscute în secolele XIV - XV sînt legate de producția agricolă, deoarece orașenii nu erau încă rupti de agricultură. Începînd din secolul al XVI-lea, numărul meseriașilor crește considerabil: zugravi, croitori, opincari, cojocari, șelari, săpunari, teslari, zidari, luminări etc. Prelucrarea fierului, în general, era lăsată pe seama țișanilor². În secolul al XVII-lea se atestă o diferențiere în rîndul meșteșugarilor, principalul centru de dezvoltare fiind orașul³.

În secolul al XVIII-lea, meșteșugarii lucrează în condiții bune și cu un randament mai mare decît în epoca anterioară. În același timp, se constată că meșteșugarii sătești produc și mărfuri destinate locuitorilor din țirguri și orașe, pe care le desfăceau la țirgurile săptămînale și la bilciurile periodice.

În secolele XVII și XVIII se înmulțesc pivele, care au impulsinat țesătura de dimie, ducînd la sporirea numărului abagiilor. În oraș, în secolul al XVIII-lea, fiind epoca turco-fanariotă, sînt meșteșugari de rezonanță orientală: conduragii, ișlicari, șalvaragii, ibrișingii, simigii etc.⁴. În ceea ce privește meșteșugurile de artă, amintim că, la 1570, Mănăstirea Tismana avea ca meșter în arta auritului obiectelor bisericești pe Dumitru Zlătar⁵.

În secolul al XVII-lea sînt menționați șindrilarii din Gureni, care făceau 50.000 de șindriile pentru acoperirea mănăstirii Strimba, iar în secolul al XVIII-lea

sînt cunoscuți șindrilarii din Polovragi⁶. Locuitorii din Padeș au făcut comerț vreme îndelungată. O inscripție de pe o ușă de lemn sculptată de la Tismana arată că ușa s-a făcut la 4 septembrie 1698, fiind meșter Nechita⁷.

Din lemn, dogarii lucrau butoaie, butii, putini etc. Paul de Alep, vizitînd Tismana în 1657, relatează că a văzut acolo un butoi (butie) de 3000 vedre, lung de 26 de palme și lat de 9 palme, făcut din lemn de tisă⁸. Dogarii formează o industrie sătească foarte veche și foarte importantă. Pînă în primele decenii ale secolului nostru, centrele mai importante în dogărie și dulgherie din județul Gorj, erau: Ohaba, Piscurile, Vierșani, Topești, Rasova, Săcelu, Șipotu, Pocruia și Hodorasca⁹.

În secolul al XVIII-lea, conform documentelor de epocă, în Tg. Jiu se întilnesc: Pană Bărbierul și Simion Bărbierul, Radu Croitorul și Sava Abagiul. În același secol, ca negustori sînt cunoscuți: Radu Cupețul, Petre Giurgiul, Constantin Veardeș, Petru Ursu, un Stoian, Constantin Roșianu, Tămășescu, Preda, Dobre, Nedelcu etc.¹⁰

După catagrafia din 1831, în Tg. Jiu se aflau următorii meseriași și negustori: bogasieri (vînzători de mărunțișuri de manufactură) – 8; cojocari – groși – 91; croitori – 16; cizmari – 31; abagii – 1; argintari – 1; zarafi – 4 (probabil din cauza traficului intens la Vilcan), bărbieri – 8; brutari – 13; simigii – 4; circiumari – 13; boiangii – 2; curelari – 9; zugravi – 2; luminări de seu – 1; dulgheri – 1; olari – 21; precupeți – 14; tabaci – 1; fierari – 1; mămulari (vînzători de mărunțișuri) – 3¹¹.

După catagrafia din 1835: bogasieri – 4; brașoveni (vînzători de mărfuri

brașovene) — 3; băcani — 3; circiumari — 7; cojocari subțiri — 4; cojocari — 6; abagii — 3; boiangii — 4; bărbieri — 1; luminărați — 2; simigii — 3; brutari — 2; argintari — 1; zugravi — 1; cizmari — 13; curelari — 3; dulgheri — 25; fierari — 5; mămulari — 20; matrapozi (negustori) — 55; precupeți — 29¹². În Petrești de Jos se torcea părul de capră și se făceau traiste și desagi, fringhii, friuri de cai. Tot aci se aflau și boiangerii¹³. Negustorii mici și precupeții se aflau doar în câteva sate ale Gorjului¹⁴.

În secolul al XIX-lea se mărește numărul olarilor. În 1832 se înființează în Tg. Jiu fabrica de porțelan sub conducerea lui Frederic Drecksler. După încetarea acestuia din viață, fabrica a rămas sub direcția lui Dumitrache Herescu. În 1846 se înființează a doua fabrică de porțelan, la cererea lui Ferentz Poțon și Anton Solhaier, veniți din „străinătate” și care lucraseră la prima fabrică întemeiată „pe la 1833”. Petiționarii cereau Departamentului din Lăuntru să le dea oameni „apărași de capetație și de toate dărrile”. Ocîrmuirea, prevăzînd că astfel de fabrică ar contribui „la înaintarea industriei”, a aprobat înființarea acesteia¹⁵. În 1848, Ferentz Poțoni adresează jalbă numitului departament prin care cere ca oamenii care lucrează la fabrică să fie „apărași de recrutație, podveri și celelalte”¹⁶. Acest centru de ceramică din Tg. Jiu, „cu 26 de lucrători”, scotea anual cite 26.000 de vase de mărmi și forme diferite. Din vinzarea lor rezulta un venit de pînă la 30.000 de lei, dar, scăzînd cheltuielile, niciodată venitul nu depășea peste „70 de galbeni”. Vasele din Tg. Jiu erau folosite în toată țara, dar ele erau desfăcute și în Austria¹⁷.

În paralel se dezvoltă centrele de olărie. Astfel, pentru secolul al XIX-lea sînt cunoscute următoarele localități unde se confecționa ceramică populară: Arcani, Baboiești, Brădeț, Brădiceni, Cătune, Ciuperceni, Clejnești, Glogova Găleșoia, Hodoreasca, Iormănești, Lelești, Logrești, Lupoia, Lupoia, Olteanu, Pieptani, Peșteana-Vîrtop, Roșița, Rasovița, Rasova, Steic, Slobozia, Strimba-Vulcan,

Știrbetu, Stroești, Ștefănești, Tg. Jiu, Urechești, Valea Mănăstirii, Vîrtop, Vîrt, Vladimir¹⁸.

În Tg. Jiu, în secolul al XIX-lea, se remarcă o dezvoltare comercială, iar industria este reprezentată prin mici ateliere de croitorie, cizmărie, cojocărie, tîmplărie, boiangerie etc., care își continuă activitatea și la începutul secolului al XX-lea. Cu caracter mai extins erau întreprinderile de tăbăcărie „Răsou și Comșa” în 1889 și „La opinca națională” a lui P. Roșca (cu un capital de 1.500 lei). Se lucrau piei de talpă, opinci, toval etc., cu un număr de lucrători între 6—10¹⁹.

Breslele — companiile

În secolul al XVII-lea apar breslele, care schimbă situația meseriașilor. Ei formează în orașe comunități destul de puternice.

În 1668 la Baia de Fier este cunoscut un Dima Chiurciubașa — staroste de blănari²⁰.

Așezarea meșteșugarilor în orașe era în strînsă legătură și cu specificul meșteșugului practicat. Astfel, la Tg. Jiu, în secolul trecut, se aflau: ulița Sărarilor, ulița Olari, strada Industriei, strada Morilor. Tot aci se aflau persoane cu nume derivate de la meseriile prestate: D. Luminărescu, Pîrvu și Radu Linaru, Păun Hangiu etc.²¹.

De la începutul secolului al XIX-lea sînt cunoscute companiile sau „cumpăniile”. Compania era o grupare de meseriași sau de negustori. Trebuie relevat faptul că numărul cel mai mare de „companiști” nu era în capitala țării, cum era de așteptat, ci în județul Gorj, județul de unde a pornit revoluția lui Tudor Vladimirescu²². Relevăm că în Gorj, pe lingă „cumpania cea veche”, exista în ianuarie 1821 „cumpania pandurilor”²³. În compania cea veche apar numeroși „ungureni” și „brașoveni”: Vasile Holteiu și Gheorghe Ungureanu ruptaș (contribuabil care plătea o dare numită ruptă), Barbu Holteiu Mărgineanu, Cîrstea Holteiu sin Ene Brașoveanu etc.²⁴. Companiile aveau organele lor de conducere. Într-un act din 18 iunie 1831, pentru o pricină de drumuri

din Arcani, e luat printre alegători și „Dinu Rușeți ceaușul de companie”²⁵.

Statistica din 1831, întocmită de polcovnicul rus Fanthon de Verrayon, prezintă o însemnătate deosebită, pentru studiul burgheziei și țăranilor liberi privilegiați din județul Gorj. Numita statistică înfățișează numărul „mazililor”, care cei mai mulți sînt în județul Gorj: 841²⁶. Ni s-a păstrat și o prețioasă „catagrafie” cu toți negustorii, „care vind orice felurime de marfă cu cotul”. În Gorj se întilneau 90 de coturi²⁷. De aci se vede numărul mare al negustorilor de textile.

Amintim că mazilii, atît de numeroși în Gorj, sînt urmașii boiernașilor (boieri de clasa a II-a). Numai în satul Stolozani (pe Jaleș), ca să dăm un exemplu, între 1791—1835, ne sînt cunoscuți din documente opt mazili²⁸. Cei care aveau dreptul să fie trecuți în rîndul „boierănașilor” mazili alcătuint o breaslă, erau ridicăți la această stare printr-un act domnesc, scutindu-le, în același timp, bucatele lor „de dijmărit și vinăriciu”.²⁹ Prin Cartea din 1 mai 1814, a lui Caragea-Vodă, Lupul, fiul lui Petru Papuc, Constandin Copitrac și alți „volintiri ot sud Gorj”, sînt incluși în breasla mazililor, după cum au fost și părinții lor, scutindu-i de „dijmărit și vinăriciu”. Ca „volintiri” se înțeleg, în Cartea lui Caragea, cei care participaseră ca voluntari în războiul ruso-turc din 1806—1812³⁰. O altă categorie de privilegiați, care făcea parte din rîndurile „burgheziei” rurale, erau anumiți „panduri” și „căpitanii de panduri”, scutiți și ei de dăjdiile vistieriei și de podvezi³¹. De asemenea, cei ce făceau parte din țărănimea liberă privilegiată, destul de rară, sînt „neamurile” și „boierii de neam”. În 1819 în județul Gorj se aflau 234 „boieri de neam”³². Prin actul din 18 iunie 1831, în legătură cu un drum vechi în Arcani, locuitorii acestui sat au luat printre alegători „și pă un Matei Cornescu neamul”³³. Iar prin zăpăsul din 21 aprilie 1849 al popii Achim Davițoiu din Arcani, printre martori se află și „Ion Popescu sin poșa Gheorghe ot Stroești, boieri de neam”³⁴.

În afară de acești țărani privilegiați, semnalăți mai sus, în județul Gorj, pînă la 1848, sînt cunoscute încă două cazuri de „boieri de neam”³⁵. În 1860 se aflau 1291 mazili și 327 „boieri de neam”³⁶. Cercetarea documentelor Gorjului din această perioadă mai poate da la iveală încă multe cazuri de acest fel de țărani privilegiați, considerați de unii istorici „burghezi rurali”. Toate categoriile de „neamuri”, „mazili”, „cumpăniști”, „ruptași”, „postelnice” etc. purtau numele de breaslă și se bucurau de un statut special fiscal și social³⁷.

Ținînd seama de ordinea cronologică, menționăm că la începutul secolului al XX-lea, prin stăruința tipografului N. D. Mișoșescu, s-a întemeiat societatea „Meseriașul”, care i-a reunit pe tipografi, croitori, cojocari, cizmari, boiangii, tăbăcari, dulgheri, olari etc. Ulterior se înființează „Corporația meseriilor unite” din Tg. Jiu³⁸.

În 1915 în Tg. Jiu se organizează breasla pentru pietrari și cărămidari³⁹. După războiul din 1916, meșteșugurile și manufacturile au cunoscut un deosebit progres.

NOTE

¹ „Istoria României”, vol. II, 1962, p. 284.

² V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viata feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV—XVII)*, 1957, p. 89.

³ „Istoria României”, vol. III, 1964, p. 50

⁴ „Ibidem”, vol. III, p. 363—364

⁵ Șt. Olteanu, C. Șerban, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în Evul Mediu*, 1967, p. 57

⁶ Ibidem, p. 240

⁷ Ibidem, p. 139

⁸ Ibidem, p. 144

⁹ Alex. Ștefulescu, *Istoria Tîrgu Jiuului*, 1906, p. 95—96

¹⁰ N. Iorga, *Orașele oltenie*, „Arhivele Olteniei”, IV, nr. 20 (1925), pp. 279—280

¹¹ Vladimir Diculescu, *Bresle, negustori, meseriași în Țara Românească, 1830—1842*, București, 1973, p. 107

¹² Ibidem, p. 113

¹³ „Marele Dicționar Geografic”, vol. IV, p. 691

¹⁴ I. Cojocaru, *Documente privitoare la economia Țării Românești (1800—1850)*, vol. II, 1958, p. 603.

¹⁵ Arhivele Statului București, fond. M.A.I., inv. 314, dosar 104/1846, f. 2

¹⁶ Arhivele Statului București, fond. Ministerul Finanțelor, Vistieria, inv. 496, dosar 693/1848, f. 51

- ³⁷ Cojocaru, *op. cit.*, p. 978
- ³⁸ Ion Mociol, Virgil Vasilescu, *Ceramica populară din Gorj* Tg. Jiu, 1974, p. 39
- ³⁹ Vladimir Osiac, *Dezvoltarea industriei în Oltenia*, în „Oltenia”, vol. I, 1934, p. 179
- ⁴⁰ Șt. Olteanu, *Cercetări cu privire la producția minieră în Moldova și Țara Românească* (sec. X–XVII) „Studii”, nr. 5–1964, p. 958
- ⁴¹ Alex. Ștefulescu, *op. cit.*, pp. 38, 83
- ⁴² C. C. Giurescu, *Contribuțiuni la studiul originilor și dezvoltării burgheziei române până la 1848*, București, 1978, p. 140
- ⁴³ *Ibidem*, p. 147
- ⁴⁴ *Ibidem*, p. 149
- ⁴⁵ Vasile Cărăbiș, *Documente de pe Valea Jaleșului*, Tg. Jiu, 1982, p. 69
- ⁴⁶ C. C. Giurescu, *op. cit.*, pp. 149, 223
- ⁴⁷ *Ibidem*, p. 154
- ⁴⁸ Vasile Cărăbiș, *Sate de meșteri din valea Jaleșului*, Craiova, 1976, p. 74–75
- ⁴⁹ *Ibidem*
- ⁵⁰ C. C. Giurescu, *op. cit.*, pp. 222–223
- ⁵¹ Vasile Cărăbiș, „Rămășițe” pe valea Jaleșului (jud. Gorj), „Historica” I, Craiova, 1970, pp. 98–99
- ⁵² I. Cojocaru, *op. cit.*, vol. I, p. 228
- ⁵³ Vasile Cărăbiș, *Documente de pe valea Jaleșului*, 1982, p. 69
- ⁵⁴ *Ibidem*, p. 84
- ⁵⁵ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 220
- ⁵⁶ „Analele statistice”, 1860, nr. 1, p. 27
- ⁵⁷ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 227
- ⁵⁸ Alex. Ștefulescu, *op. cit.*, p. 238
- ⁵⁹ Șt. Olteanu, C. Șerban, *op. cit.*, p. 411

RÉSUMÉ

Le matériel, conçu sur la base de certains documents locaux, présente des dates concernant le développement des métiers villageois et urbains du district de Gorj.

Un développement spécial connaissent les métiers dans la XVII-ème – XVIII-ème siècle, quand ont constate une forte différenciation même à l'intérieur de chaque métier. Certaines personnes apparaissent avec des noms spécifiques au certains métiers: le Tailleur, le Barbier, le Drapier etc.

Pour le commencement du XVII-ème siècle des dates statistiques sont offertes concernant les artisans et le marchands de Tg. Jiu.

Dans le XVII-ème siècle, dans le district de Gorj, apparaissent les premières corporations d'artisans et au début du XIX-ème siècle apparaissent les compagnies.

Généralement les corporations et les compagnies sont formées d'artisans exemptés de taxes où de militaires (panduri).

În alegerea acestei teme de cercetare am luat în considerare mai mulți factori: muzeistic, economic, științific, cerințele publicului etc.

Carențele colecțiilor Secției de științele naturii a muzeului din Sighetu Marmației ne-au obligat să completăm patrimoniul botanic existent — gimnosperme, angiosperme, mușchi, licheni — cu ciuperci, colectate pe teren, corelind, astfel, planul de cercetare cu necesitatea creșterii patrimoniului muzeal.

Un alt criteriu în alegerea temei a fost cel economic. Pornind de la rolul important care îl au ciupercile atât direct în viața omului — alimentară, farmaco-chimică, uz casnic, cât și în general în economia naturii, am considerat necesară cunoașterea ciupercilor comestibile, otrăvitoare, micorizante, parazite etc. dintr-o anumită zonă.

La fel și necesitățile de explorare științifică a zonei impuneau să ne ocupăm de ciuperci, în special de macromicete întrucât ele sînt mai puțin studiate și, în general, apar rar consemnate în lucrări. Macromicetoflora țării noastre cuprinde numeroase specii neidentificate și se cunosc puține date privind răspîndirea unor specii în țară. Prin investigațiile noastre am putut contribui la imbogățirea datelor în acest domeniu.

Flora micologică a județului Maramureș a fost studiată doar în linii mari, cercetătorii anteriori cuprinzînd în investigațiile lor cîteva stațiuni răzlețe: Munții Gutii, Munții Lăpușului, zona Baia Mare, partea sudică a Munților Rodnei care aparține, de fapt, județului Bistrița-Năsăud. Astfel, noi ne-am ales ca zonă de cercetare depresiunea Maramureșului și cununa munților înconjurători pînă la cumpăna apelor. Zona studiată are o suprafață de 3.217 km.p. Date ante-

rioare despre această zonă apar în lucrările lui Hazslinszky (anul 1877), Hollos (anul 1903 și 1913) și trei taxoni de la Gh. Sălăgeanu.

Din cercetările efectuate între anii 1981—1985, în toate perioadele de vegetație, a reieșit că, datorită factorilor ecologici favorabili, pe teritoriul studiat s-a format o micofloră relativ bogată, variată și interesantă. Cercetările noastre au dus la identificarea a 435 taxoni de macromicete. Cel mai bine reprezentată este clasa Basidiomycetes cu 7 ordine, 49 familii, 134 genuri, 400 specii și 14 varietăți. Urmează apoi clasa Ascomycetes cu 5 ordine, 11 familii, 17 genuri și 21 specii.

Materialele micologice au fost recoltate de pe diferite substraturi, plante vii sau moarte, sol, resturi organice din litieră etc. Analiza spectrului ecologic ne-a arătat preponderența speciilor micorizante (44,5%), marea majoritate micorizante silvicole, care reflectă fidel și procentajul suprafețelor acoperite cu păduri (44%). Urmează apoi speciile saprofite (43,5%). În ceea ce privește categoriile saprofite trebuie menționat procentul mai ridicat al celor humicole (23,58%), față de categoriile parazite și saproparazite (12%).

Dintre formele biologice, cel mai bine reprezentate sînt micetogeofitele — 310 specii (71,26%), urmează apoi micetoe-pifitele xilozice cu 62 de specii (14,25%) și micetoe-pifitele arboricale — 62 specii (14,25%) și un procentaj redus ocupat de micetohidrofile adnate, micetoterofite și micetoe-pibryophite.

Răspîndirea ciupercilor este condiționată de numeroși factori, dintre care cele mai mari influențe au, în afară de climă, plantele superioare și factorii edafici, fără a neglija rolul omului care a provocat mari schimbări în natură, în

Croogomphus rufilus

Phaeolepiota aurea
(raritate)

diferite ecosisteme. De aceea, ridicările micofloristice, observațiile pe itinerar le-am efectuat în diferite tipuri de ecosisteme, reprezentative pentru zonă ca de exemplu: păduri, pășuni montane și alpine cu arbori răzleți, plantații și parchete forestiere, grădini-terenuri agricole, localități-terenuri ruderaale, tinoave etc.

Biocenoza forestieră are o puternică influență modificatoare asupra factorilor și condițiilor mediului, care la rândul lor

se simt în bogăția speciilor de macromicete ale acesteia. În ceea ce privește variabilitatea speciilor, pădurile ocupă primul loc din ecosistemele studiate.

Pădurile de molid sînt cele mai bogate în macromicete, ceea ce ne-a condus la determinarea a 127 taxoni, urmate imediat de cele de fag cu 122 taxoni și apoi de gorun cu 107 taxoni. În toate tipurile de păduri speciile simbiote arată procentaje mai ridicate. Cercetarea mico-

Lyophyllum ovisporum (raritate)

rizei a primit valențe practice deosebite în activitățile de împăduriri masive care s-au practicat. Existența speciilor de micoriză este strins legată fie de cea a pădurilor sau a arbuștilor din biocenoză forestiere, fie de gramineele pajiștilor ori a briofitelor de pe tinoave. Unele macromicete formează micorize cu molidul, cum sînt: *Croogomphus rutilans*, *Leucopaxillus gentianeus*, *Xerocomus badius* etc. Corpurile de fructificare de *Strobilurus esculentus* și *Str. stephanocystis* se dezvoltă pe conuri și ace căzute. Dintre reprezentanții genului *Amanita*, speciile *A. fulva*, *regalis*, *gemma* și *spissa* — fiind ciuperci simbiote — au fost depistate numai în pădurile de molid, pe cînd *Amanita citrina*, *muscaria*, *rubescens* sînt răspîndite și în păduri de foioase. Marea majoritate a simbiotelor sînt comestibile, iar speciile din categoria saprofitelor au un rol deosebit în formarea humusului. A fost semnalat un număr destul de mare — 64 taxoni — cu valori alimentare, însă din punct de vedere economic doar foarte puține specii pot fi semnificative. Cea mai mare importanță o au speciile din familia *Boletaceae*, în aspectul estival. Urmează apoi *Lactarius deliciosus*, *Cantharellus cibarius*. În pădurile de molid au fost semnalate și cîteva rarități: *Agaricus luteo-maculatus* (Moell), *Strapharia thrausta* (Schultz ex Kotelchs) Sacc, *Russula*

adulterina Fr. După cunoștințele noastre acestea sînt menționate acum pentru prima dată, iar altele sînt puțin cunoscute. Este cazul speciilor: *Mitrla paludosa*, *Pulveroboletus lignicole* etc.

În pădurile de foioase, îndeosebi în cele de fag și gorun, se găsesc în număr mai mare și speciile micorizante, mai exact 51 în cele de fag și 46 în gorunete. Cei mai mulți reprezentanți aparțin genurilor *Russula*, *Lactarius* care, totodată, au și valori alimentare. Pădurile de foioase sînt foarte bogate în ciuperci comestibile nu numai numeric dar și cantitativ, în total 122 taxoni. Însă trebuie remarcat faptul că tot aici se întîlnesc și cele mai multe specii parazite și sacroparazite (în pădurile de fag 25 taxoni). Cunoașterea acestora are importanță practică din punct de vedere fitopatologic pentru luarea unor măsuri contra pericolului provocat de ele. S-a constatat, în ultimii ani, înaintarea explozivă a speciei *Armillariella mellea*, care trăiește pe lemnul mort, dar atacă și arborii vii. În unii ani, cînd temperatura aerului este ridicată mai îndelungat și la începutul verii cad mai multe precipitații, apar corpurile de fructificare a speciilor termofile: *boletus*, *regius* și *Amanita caesarea*.

În pădurile de gorun și fag apar cele mai multe ciuperci otrăvitoare: 12 în gorunete și 6 în fâgete dintre care și

Amanita caesarea

Hygrocybe calyptraeformis

Amanita phalloides. Dintre rarități semnalăm: *Tarzeta catinus*, *Tricholoma sulfurescens*, *Omphalina discorosea*, *Russula pectinatoides* — toate noutăți pentru micoflora țării.

Din etajul subalpin, speciile *Suillus plorans* și *Russula favrei* formează micorize cu *Pinus cembra*, iar cu *Pinus mugo* speciile *Suillus luteus*, *Croogomphus rutilus*, *Amanita subalpina* și cu briofite

Omphalina ericetorum. În general, etajul subalpin are o micofloră destul de săracă atit în ceea ce privește numărul cit și abundența speciilor. Specia *Lactarius rufus* se mai urcă, accidental, pină sub pilcurile de *Pinus mugo* la 1900 m în Munții Rodnei, iar *Laccaria laccata* a fost întâlnită la cea mai mare altitudine dintre toate macromicetele studiate, la 2200 m., în rezervația Pietrosul Mare.

Pluteus variabilicolor
(raritate)

Poienile montane cu arbori răzleți de *Fagus*, *Betula* sau *Quercus* au importanță practică prin fructificațiile ciupercilor comestibile care sînt destul de frecvente. De aici au fost recoltate speciile care aparțin familiei *Boletaceae* sau *Lycoperdaceae*. Totodată aici se întîlnesc speciile micorizante herbofile de genul *Marasmius*, *Hygrocybe* etc. sau speciile comestibile *Galvatia* și *Langermania-Lycoperdon*.

Datorită intervențiilor omului, dispar unele ecosisteme sau altele își schimbă structura. Toate acestea au urmări și asupra dezvoltării microflorei; dispar unele specii sau apar altele noi. Cele mai multe dispariții sînt provocate de exploatarea forestieră, cînd se intrerup legăturile simbiotice cu arborii pădurilor. În locul pădurilor, pe parchetele forestiere, pe cioate, pe lețuri de rădăcini s-au instalat specii parazite ca: *Armillariella mellea* și pe sol — speciile de genul *Scloroderma*.

Tot ca urmare a activităților umane, se poate explica apariția unor specii noi, cum sînt: *Pluteus variabilicolor* (nouă pentru țară) și *Nectria sanguinea* etc. pe rumeguș depozitat în jurul localităților. În vederea păstrării microflorei specifice, este nevoie de înființarea unor rezervații forestiere pentru toate esențele lemnoase și mai ales în pădurile bătrîne. Prin ocrotirea ecosistemelor protejăm și microflora caracteristică.

Amonita phalloides (specie otrăvitoare)

Muzeele au sarcina să valorifice din plin valențele științifice și instructiv-educative ale rezultatelor cercetărilor științifice.

Din diferitele modalități de valorificare științifică și instructivă a cercetărilor științifice exemplificăm pe acelea care se bazează pe studiul microflorei și a colecției de macromicete.

Scopul principal al valorificării cercetărilor noastre științifice a fost crearea unui patrimoniu, îmbogățirea și sporirea lui continuă prin colectarea din natură, prepararea, conservarea și determinarea materialului recoltat. În vederea alcătuirii colecției, ciupercile colectate

Mutinus caninus (raritate)

din natură au fost preparate și conservate de către muzeografi, folosindu-se diferite metode ca: metoda Herpell și naturalizarea prin uscare, folosite pentru colecția științifică, iar pentru scopuri didactice și expoziționale s-au experimentat și alte metode — prin incluziuni în plieșter și preparate umede. Dezavantajul acestor ultime două modalități constă în scurta durată de conservare și de menținere a caracterelor morfologice ale pieselor. Colecția științifică a macromicetelor cuprinde peste 1 325 piese aparținând la 435 taxoni. Piese preparate, presate și lipite pe cartoane, precum și cele uscate au fost așezate în plicuri etichetate. Textul etichetelor cuprinde datele nomenclatorice și de colectare, deci denumirea științifică a taxonilor, denumirea stațiunii, localizarea administrativă, a stațiunii, formația vegetală, substratul, altitudinea locului și data colectării. Cifrele de pe etichetă indică numărul de inventar și numărul de ordine din determinatoarele folosite. Fiecare exemplar este însoțit de o fișă personală care cuprinde toate caracterele morfologice macroscopice și microscopice ale acestora. Colecția este păstrată în dulapuri de lemn cu rafturi separate cu șipci pentru fiecare taxon. Sistemul de organizare urmă-

rește criteriul sistematic cel mai adecvat și larg folosit în taxonomia micologică. Ca tehnică de determinare s-a folosit cea macroscopică — după proprietățile morfologice, fizice și chimice ale ciupercilor — notate în carnetul de teren și cea microscopică — forma, dimensiunile sporilor, structura celulară etc.

Pentru asigurarea exactității determinărilor planșele de ierbar au fost revizuite de renumitul micolog clujean Laslo Kalman. La conservarea pieselor pentru asigurarea sănătății pe perioadă îndelungată s-au folosit următoarele substanțe: Globol, Petrol, Naftalină și diferite insecticide aflate în comerț.

O altă modalitate folosită pentru valorificarea științifică a observațiilor micofloristice o constituie lucrările și comunicările științifice care urmăresc îmbogățirea patrimoniului, contribuind la descrierea de noi taxoni din țară — în cazul nostru 12 și mai multe rarități, — la fel și încercările de găsire a unor soluții pentru ocrotirea microflorei.

Considerăm că expozițiile temporare sînt cele mai sugestive modalități de valorificare a patrimoniului muzeal. De aceea, la încheierea cercetării noastre am planificat organizarea unei asemenea

acțiuni. Titlul expoziției a fost „Să cunoaștem ciupercile mari”.

În cele ce urmează vom enunța capitolele pe care s-a axat tematica expoziției însă fără să intrăm în detalii:

I. *Prezentarea în ansamblu a ciupercilor superioare* cu corpuri de fructificație de peste 4 mmdm. (macromicete), care cuprinde următoarele puncte:

1. Sistemul evolutiv filogenetic al plantelor;

2. Stadiile de dezvoltare a unei ciuperci;

3. Ciclul de dezvoltare la ascomicete și bazidiomicete — homotalice și heterotalice;

4. Organizarea ciupercilor din punct de vedere morfologic — tipuri de corpuri de fructificare, forme de pălărie, de himenofor, de lame, de picior, de vâl și de spori.

II. *Prezentarea utilității practice, economice a macromicetelor, după următoarele idei.*

1. Rolul ciupercilor în natură;

2. Rolul ciupercilor în viața omului, direct prin: valorile alimentare ale unor specii de ciuperci comestibile și prin ciuperci folosite în farmacologie, industria chimică și uz casnic.

III. *Cele mai frecvente ciuperci comestibile, necomestibile și otrăvitoare* cca

70 de piese — din zonă, prezentate pe marile formațiuni de vegetație.

IV. *Tehnica recoltării, transportării ciupercilor*, precum și calendarul recoltatorului de ciuperci.

V. *Ciuperci dăunătoare*, pe baza:

1. Grupării toxicității ciupercilor.

2. A pagubelor provocate de ciuperci lignicole.

BIBLIOGRAFIE

1. Babos M., 1978 — *Pluteus studies I*, Ann. Hist. Musei Nat. Hung., Budapesta
2. Bereș M., 1978 — *Cunoașterea și valorificarea macromicetelor comestibile de către populația din raza ocolurilor silvice Mara și Sighet*, „Marmatia” IV, Baia Mare.
3. Bereș M., Laslo K., 1980 — *Contribuții la cunoașterea macromicetelor din Depresiunea Maramureșului și împrejurimi*, „Marmatia” V—VI, Baia Mare.
4. Bereș M., Laszlo K., 1982 — *Noi contribuții la cunoașterea macromicetelor din Depr. Maramureșului și împrejurimi*, „Studii și Comunicări”, Reghin
5. Bontea V., 1953 — *Ciuperci parazite și saprofite din R.P.R.* Ed. Academiei, București.
6. Eliade E., 1965 — *Conspectul macromicetelor din România*, „Acta Bot. Horti”, București 1964—1965.
7. Hollos L., 1903 — *Gasteromyces Hungarie*, Budapesta.
8. Hollos L., 1913 — *Fungi Hypogaei Hungaria*, Budapesta.
9. Moldovan I., 1970 — *Flora și vegetația Munții Gutii*, teză de doctorat.

RÉSUMÉ

L'auteur a étudié la microflore du district de Maramureș ayant en vue plusieurs facteurs scientifiques, de musée, économiques, les exigences du public.

D'après les recherches effectués en 1981—1985, dans toutes les périodes de végétation, il s'en suit que sur le territoire étudié (la dépression du Maramureș et la couronne des montagnes qui

l'entour), une microflore relativement riche et varié a été formée. Les recherches ont eu comme résultat l'identification d'un nombre de 435 taxons de micomicetes.

Le matériel résulté a été mis en valeur pour servir au nécessités des musées de la manière suivante: l'enrichement du patrimoine et l'organisation d'expositions temporaires.

DOUĂ STEME RECONSTITUITE ALE UNOR IOBAGI ROMÂNI ÎNNOBILAȚI

GION D. IONESCU

Diferențierea socială a locuitorilor din Țara Oltului sau a Făgărașului, după tradiția istorică Terra Blachorum¹, a apărut încă de la începuturile sale de organizare politică, întocmai ca în celelalte teritorii românești². Academicianul David Prodan precizează că, în realitate, în secolul al XVII-lea, societatea transilvăneană, deci și cea din Țara Făgărașului, posedă o „*structură mult mai complicată decât am putea bănui din noțiunea generică de iobagi*”³.

Profesorul Valer Literat distingea două feluri de boieri: cei obișnuiți și cei „*de formă ungurească mai puțină*”⁴, adică boierimea cu însemne nobiliare⁴. În asemenea categorie puteau pătrunde și iobagii care se distingeau prin merite deosebite și erau înnobiți de voievozii sau principii Transilvaniei⁶.

Din această categorie de înnobiți fac parte și cei doi posesori de diplome armale: libertinul⁶ Andrei Pap, alias Aldea Preuteasa din Comana (1625) și iobagul Ștefan Stoika din Veneția de Jos (1649), ambele localități din districtul Făgăraș.

Primul dintre ei a fost înnobit de principele Gabriel Bethlen (1613—1629), printr-o diplomă în limba latină, din 12 aprilie 1625, elaborată la Făgăraș⁷.

În diploma princiară s-a scris că „*luînd aminte și știînd seama de credincioasele slujbe*”, fără a le indica numele, „*ale credinciosului nostru Andrei Pap, numit în mod obișnuit Aldea Preuteassa*”⁸. . . „*dintr-un neam obscur, am hotărît . . . să-l scoatem din starea și condiția de libertin . . . și pe toți moștenitorii și urmașii săi*

utriusque sexus . . . să fie înnoiți și socotiți drept adevărați și netăgăduși nobili”.

Ca semn de deplină noblețe, i s-a acordat „*haec arma sive nobilitatis insignia*”, așa cum ar trebui să se vadă desenate prin meșteșugul pictorului⁹. Lipsind din locul destinat și simțindu-se nevoia de a fi reconstituită, s-a folosit textul cu care stema a fost descrisă în diplomă¹⁰. Iată descrierea. Pe un scut „*videlicet militari erectum*”¹¹, de culoare roșie, în cimpul sau aria căruia se află între două movilițe, un tei înflorit, înfrunzit, cu frunze verzi, s-a așezat un coif militar cu viziera în jos (închisă). Pe coif se sprijină coroana regală, împodobită cu variate pietre prețioase. Din coif, se lasă, în ambele părți ale scutului fișii de diferite culori (lambrechini) (fig. 1).

Prin stemă se înțelege ansamblul semnelor distinctive și simbolice care alcătuiesc blazonul unei persoane, instituții sau stat, exprimând atributele sale¹². Scutul reprezintă partea centrală a unei steme, simbolizînd arma de apărare a cavalerilor medievali, pe care aceștia își reprezentau blazonul. Culoarea roșie este reprezentată convențional prin linii verticale plasate la distanțe egale și semnifică dirzenie, curaj, îndrăzneală, dragoste, sacrificiu, generozitate. Teiul și movilițele nu pot semnifica decât aspectul zonei în care își avea gospodăria Aldea. S-ar putea avansa opinia că el îndeplinea funcția de îngrijitor pentru aprovizionarea garnizoanei Făgăraș cu hrana ostașilor și animalelor din cetate. Avea deci o funcție auxiliară de inten-

Moraru, să fie scutită de orice dări ordinare sau extraordinare.

Pentru cea de-a doua diplomă armală, munca ne-a fost îngreuiată, intrucit s-a folosit ca material de bază — singurul aflat — o fotografie 16/20 cm, nereușită, a diplomei¹⁸. Fotografiful, desigur un amator, nu a dispus de mijloace și cunoștințe suficiente ale acestei arte. Mai mult chiar, diploma n-a fost desfășurată pe întreaga ei lățime, încît toate cele 19 rinduri ale textului nu se văd. În plus, diploma a suferit, în cei peste 350 de ani de la elaborare, unele erodări care îngreuiază și mai mult descifrarea textului. De aceea, am solicitat ajutorul eruditului profesor universitar Dan Slușanschi, căruia îi mulțumim și pe această cale¹⁹.

lență, în care se distinsese. De aceea lipsesc însemnele unui ostaș combatant, cum ar fi sabia, stiletul, lancea etc.

Coiful este un ornament exterior al scutului și reprezintă acoperămintul metalic al capului cavalerului²⁰. Poziția închisă a vizierei înseamnă că nobilul în cauză era dintre cei obișnuiți, mic în rang. Coroana este ornamentul care simbolizează demnitate deosebită, rang nobiliar și suveranitate¹⁴. Bineînțeles, el se referă la personalitatea suveranului care acordă stema. De obicei, coroanele se confecționează din aur, metal care simbolizează putere, suveranitate, fertilitate, dreptate, cumpătare, slavă¹⁵. Lambrechinii, de aspectul unor fișii de stofă sau vrejuri vegetale, reprezintă acoperămintul coifului sfîșiat în lupte, și sînt colorate pe părțile exterioare cu aceeași culoare cu scutul — în speță roșu — iar pe părțile interioare cu culoarea celei mai însemnate mobile din cimpul scutului — în acest caz verde¹⁶. În cazul reconstituirii s-a adoptat stilul rococo.

S-ar mai putea adăuga din cuprinsul diplomei că titlul lui Andrei, alias Aldea, i s-a dat, nu numai „in persona”, ci și „in possessione”, adică *ade asemenea întru arătarea unei „ampliori erga eundem Andream Pap gratiae et munificentiae nostrae”¹⁷, hotărîm ca gospodăria (domum) sa din Comana, dintre vecinii iobagi ai noștri Stan Vlantu și Drăghici*

Diploma a fost elaborată „in civitate nostra Alba Iulia”, la 13 februarie 1649. Principele atestă că, pentru credincioasele slujbe ale credinciosului și sirgunciosului Ștefan Stoika de Venetia (de Jos), a scoțit să-l scoată „e statu et conditionae iobagionali in qua natus est et hactenus existit”²⁰ și să-l înscrie între adevărații nobili ai principatului și pe toți urmașii lui, indiferent de sex. Ca dovadă, i s-a dat „scutum militare erectum, coelestini coloris”²¹ în a cărui arie „brachium, pugionem evaginaturn fortit-

ter, in cuius apice caput germanicum stare conspicitur"²⁰. Amănuntele stemci sînt întocmai cu cele din stema lui Aldea Preuteasa (fig. 2). De reținut două observații. Diploma Stoika este dată numai „in personam”, deci nu i s-a confirmat o gospodărie proprie. Pe de altă parte, brațul armat cu o spadă în vârful căreia este un cap de german indică precis că Ștefan Stoika, trecut direct între nobili și nu printr-o stare intermediară de libert, slujea într-o funcție militară în cadrul trupelor călări campestre din cetatea Făgărașului și se distinsese în luptele contra uneltirilor viclene și hulpave ale casei de Austria (Hasburgii) pentru apărarea independenței Transilvaniei. Numai la un an de la venirea lui Racoczy al II-lea, Transilvania avea să participe ca stat suveran la încheierea Păcii west-falice. Așa încît, „caput germanicum” cu cască metalică cu boruri din vârful spadei nu poate fi decît simbolul Austriei, amenințătoare, dușmanul cel mai de temut.

NOTE

¹ Gh. I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București, 1946, p. 99 și următoarele.

² Valer Literat, *Orașul și Țara Făgărașului* Ed. Hațiegan, Făgăraș, 1943, p. 7-8, 55 și 58. El mai menționează și o categorie intermediară (băștieri, grăniceri și libertini).

³ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea*, I, Ed. Șt. și Enciclopedică, București, 1986, p. 572.

⁴ Valer Literat, *op. cit.*, p. 20-21.

⁵ D. Prodan, *op. cit.*, p. 459.

⁶ După academician Ștefan Pascu, libertinul (liber, liberat) era un iobag scutit de unele obligații iobăgești, în schimbul unor servicii la curte, la cetăți și în armată, în timp ce iobagul era țărănul dependent, legat de pămînt „ca un accesoriu al acestuia, pentru a-și asigura stăpînului forța de muncă, iar iobagulul lotul de pămînt (sema, ocina) pentru folosință”. Vezi Șt. Pascu, *Voievozatul Transilvaniei*, III, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p. 30 și 75.

⁷ Diploma originală, pe pergament 60/40 cm, se află în posesia unui urmaș îndepărtat al titularului, în linie masculină, Dorin Pop, domiciliat în Brașov, str. Argeșului, nr. 16, etaj I, ap. 3.

⁸ Este evidentă tendința de deznaționalizare.

⁹ Stema, al cărei loc este fixat în colțul de sus și dreapta (heraldică) diplomei, lipsește. Probabil că înobilatul nu a dispus de mijloace pecuniare să plătească prețul cerut de pictor.

¹⁰ Reconstituirea s-a realizat prin amabilitatea distinsului heraldist Jan Mănescu, secretar al Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie.

¹¹ Așezat în chip militar, adică cu creștetul în sus.

¹² „Dicționar al științelor speciale ale istoriei”, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982

¹³ Idem, p. 73.

¹⁴ Idem, p. 90.

¹⁵ Idem, p. 49.

¹⁶ Idem, p. 152.

¹⁷ „mai mari bunăvoințe și generozități ale noastre față de Andrei...”

¹⁸ Fotografia a fost donată Academiei României, odată cu mai multe volume manuscrise constituite în Arhiva Alexandru Cezar Stoika, la cota 44/1972 și aflată în colecția foto a secției de stampe A. 7.

¹⁹ Comunicarea despre diploma și stema Ștefan Stoika a fost prezentată în ședința din 19 decembrie 1985 a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie.

²⁰ „din starea și condiția de iobag în care s-a născut și a trăit pînă acum”.

²¹ „scutul prezentat milițarște, de culoare celestină albastră” (Culoarea albastră înseamnă speranță, sinceritate, seninătate, credință).

²² „un braț al cărui pumn ține zăvoadă un săd, scoș din teacă, în al cărui vîrf se află înfipit un cap de german”.

RÉSUMÉ

L'auteur de l'article présente deux emblèmes semblables reconstituées par lui même selon les descriptions contenues dans les diplômes armales accordées à certain serfs roumains anoblis. Andrei Pap, alias Aldea Preuteasa de Comana, a été anobli par le prince Gabriel Bethlen par un diplôme en latin, du 12 avril 1625, élaboré à G. Făgăraș, qui se trouve aujourd'hui dans la possession d'un descendant lointain du titulaire en ligne masculine qui demeure à Brașov.

Le serf Ștefan Stoika, de Veneția de Jos, le district de Făgăraș, a bénéficié, lui aussi, d'un diplôme d'anoblissement élaboré le 13 février 1649, à Alba Iulia. Le prince de la Transylvanie atteste que, pour les services dévoués de l'appliqué Ștefan Stoika de Veneția de Jos il a jugé bon de le retiré du servage et l'inscrire parmi les véritables nobles du prince, lui et tous ces descendants, indifféremment du sexe.

MEȘTEȘUGUL PRELUCRĂRII PĂRULUI DE CAPRĂ ÎN TREI COMUNE DIN JUDEȚUL MEHEDINȚI

MARIANA DOCHERU, GEORGETA ROȘU

În vederea obținerii de date privind meșteșugul prelucrării părului de capră au fost investigate localități aparținând comunelor Balta, Izverna și Bala, fiind abordate aspecte referitoare la: cadrul geografic, reperele istorice, cadrul ocupațional, meșteșugurile practicate în zonă.

CADRUL GEOGRAFIC

COMUNA BALTA — se află la extremitatea N-V a podișului mehedintean, la poalele ultimei arcuiri a Munților Mehedinți, în apropiata vecinătate a râului Cerna.

Se remarcă aici acele dealuri subcarpatice, din calcar, acoperite cu păduri și pășuni, denumite local „cornete” sau „cucui”, de unde și toponimicul „Coada Cornului”.

În actualul perimetru al comunei Balta își are obârșia și riul Topolnița, la o altitudine de 600 m, din două piraie ce își fac cu greu loc printre rocile cristaline din preajma satelor Costești și Prejna, cu direcția V-E, până la marginea lacului Gornovița.

COMUNA IZVERNA — este așezată, de asemenea, la poalele Munților Mehedinți, pe albia râului Coșustea. Pe înălțimile culmilor din jur, poienile plate sînt vara locuri de stînă.

Pinza freatică aflată la mică adîncime face ca fîntinile să fie săpate, pînă la cel mult 3—5 m, ele fiind numite de localnici „bunare”.

Trecătoarea Arșescu spre apa Cernei formează hotarul cu comuna Cornereva, din județul Caraș-Severin.

COMUNA BALA — din N-E județului Mehedinți, este amplasată într-un cadru geografic cu un relief de asemenea deluros (culmi de 500—600 m) și văi înguste. Înclinarea puternică a versanților nu a permis așezarea vetrelor de sat decît pe culmile largi și în lunci.

Comuna este traversată de riul Riieni care întîlnește apa Motrului la cca 4 km aval de satul Cîmpu Mare.

Minereurile din subsol au dat naștere unor izvoare minerale și nămolurilor sa-propelice.

REPERE ISTORICE

Memoria pămîntului relevă că în spațiul în care se află comunele Balta, Izverna și Bala viața pulsează necurmată încă din paleolitic, așa cum o dovedesc instrumentele de cuarț și uneltele de sylex descoperite în peștera de la Băile Herculane și Peștera lui Climente (la Cazanele Mari).

Neoliticul este documentat prin fragmentele ceramice descoperite la Bălvănești și Săliște (Izverna), toporașe (Izverna), ciocănelele și soclurile de piatră de la Topolnița și Budănești.

După constituirea statului feudal centralizat al Țării Românești, încă de la primele documente emise de cancelaria domnească apar consemnate așezările comunei Balta (la 23 aprilie 1486 sînt amintite satele Costești și Prejna, iar la 10 ianuarie 1511 satul Gornovița). Pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea, viața acestor localități a fost strîns legată de „Banatul de Severin”.

Realitatea esențială a satelor comunei Balta pentru această perioadă era aceea a satelor libere, sate de moșneni.

Pentru comuna Izverna, veche așezare dacică pomenită de A. D. Xenopol în *Istoria României*, putem menționa atestările arheologice din cimitirul dacic de la „Morminte”, tirnăcopul de aramă descoperit la „Piatra lui Stan”, ciocanul de bronz și monedele romane emise de Gordianus al III-lea.

Se pare că Izverna a fost întemeiată de locuitori veniți din Domașnea. La 1722 era sat de moșneni cu 20 de familii.

La recensământul din 1943, așezarea număra 721 locuitori.

Despre localitățile comunei Bala se păstrează atestări din secolul al XIV-lea. Până la 1863 era inclusă în plasa Motru de Sus cu reședință la Broșteni.

După reforma administrativă a lui Al. I. Cuza, a fost trecută în Plaiul Cloșani, care în 1896 se desființează, aparținând plasa Baia de Aramă în care a fost inclusă și localitatea Bala (până în anul 1950).

CADRUL OCUPAȚIONAL

Cadrul geografic a determinat principalele ocupații ale locuitorilor: creșterea animalelor și agricultura — aceasta cu pondere mai mică. Se practică, de asemenea, pomicultura, viticultura, albinăritul și culesul fructelor de pădure.

Ocupațiile de bază au influențat la rândul lor structura specifică a așezărilor, alcătuite din două părți: așezările propriu-zise și conacele de la munte. Fiecare familie are o gospodărie în sat și un conac la munte, acolo unde se află pășunea, fînețele și terenurile cultivabile.

Casele erau orientate totdeauna cu fața către sud și în general cu una din laturile înguste spre drum. Grajdul și celelalte anexe gospodărești erau plasate în fața casei.

Caselor mai vechi prezintă în plan: tindă, cameră supradimensională, celar (depozit și adăpost pentru capre), prispă parțială (numai în fața tinzii). Evolutiv, urmează planul cu două încăperi, tindă mediană, celar și prispă pe toată latura fațadei principale.

În elevație casele sînt destul de joase, cu pereții din birne de stejar, gorun, cer sau salcîm.

Tălpile caselor sînt așezate pe temelii de piatră, iar cununile de birne (cioplite în patru fețe) sînt încheiate drept sau în coadă de rîndunică. Spre deosebire de casele mai vechi la care lemnul era aparent, la cele de la începutul secolului al XX-lea, birnele se „cercuiesc” cu stacheți apoi se tencuiesc.

Invelitoarea în patru ape se confecționa din șindrila de brad, bătută la un rînd, la construcțiile vechi (la casele noi șindrila fiind înlocuită cu țigla).

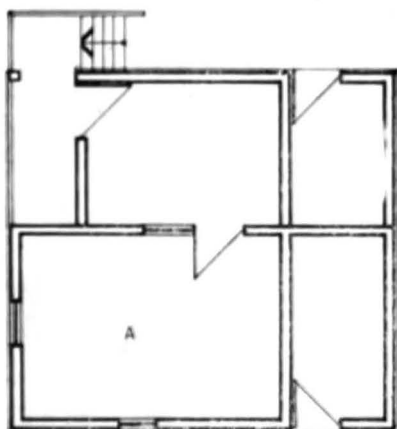
COMUNA IZVERNA
GOSPODĂRIE TRADITIONALĂ CU
ADAPOST PENTRU CAPRE
(LATERAL - DREAPTA)

În zona cercetată întîlnim frecvent conacul — gospodărie alcătuită din locuință și adăposturi pentru vite, folosită sezonier, în perioadele muncilor agricole (și la cositul finului). Zona conacelor deținea ponderea principală în viața economică a satelor. Pe de-o parte, aici se păstra nutrețul pentru hrana animalelor, pe de altă parte, ținerea animalelor în preajma conacelor, „pe cîmp” asigură cantitatea îngrășămintelor necesare ogoarelor cu pămînt sărac, din această zonă unde se cultivă mai ales griu, cartofi și porumb.

Creșterea caprelor a avut și are încă o pondere deosebită în cadrul ocupațiilor din zona cercetată, dovadă efectivul mare de capre, existent în sate (960 în Balta și 1200 în Izverna).

COMUNA IZVERNA
 PLANUL GOSPODĂRIEI TRADITIONALE
 CU SPAȚIU SPECIALIZAT PENTRU
 PRACTICAREA MESTESUGULUI (A)

Motivele acestui mare număr de capre sînt următoarele:

1. Cantitatea mare de lapte — 15 litri de la o capră. Fiind calitativ mai slab, laptele de capră se amestecă de obicei cu laptele de oaie pentru obținerea unor cantități mai mari de caș.

Pentru comparație:

— de la o capră se obțin 15 l (2—3 oca)

— de la o oaie se obțin 2 1/2 l (1/2 oca) (cînd o oca lapte = 5 litri)

2. Creșterea numerică rapidă (o capră dă naștere la 2 iezi).

3. Hrana mai ușor de asigurată: muguri și scoarță de copaci tineri, la pădure, frunze și mărăcinișuri la cîmp, caprele neavînd nevoie de pășune.

4. Ridicarea adăpostului nu necesită materiale de construcție importante, el fiind improvizat din pari bătuti în pămînt, cu acoperiș din ferigi „covercă”

(în curtea gospodăriei sau pe lingă conac). Numai iarna, dacă vremea este foarte friguroasă și ninge, se adăpostesc în „țelar” (spațiul din spatele casei obținut prin prelungirea șarpantei acoperișului pînă la peretele scund din zidăria de piatră), sau în grajd, pe lingă vitele mari.

Singura problemă importantă legată de creșterea caprelor este aceea a supravegherii lor. Din acest punct de vedere se deosebesc două sisteme:

a) Ținerea lor în cadrul gospodăriei tot timpul anului (satele comunei Balta) sau asigurarea supravegherii lor de către un membru al familiei. (Sarcina cădea în acest caz, mai ales în grija bătrînilor sau a copiilor).

Se practica, adesea, sistemul întovărășirii mai multor familii vecine, fiecare familie asigurînd supravegherea animalelor un număr de zile corespunzător numărului de capre avute.

Caprele erau mulse acasă, iar zerul rămas după prepararea cașului era folosit ca hrană pentru porci.

b) Ținerea lor în cadrul gospodăriei numai în anotimpul rece, iar în intervalul 15 mai — 8 septembrie, sus la munte, la stîni (satele com. Balta și Izverna).

Pentru construirea unei stîni se strîngeau efectivele de oi și capre de la aproximativ 20 familii, fiecare familie plătînd ciobanul în funcție de numărul de animale dat (pentru o capră plata fiind egală cu valoarea unei zile la sapă: 12 lei în 1939; 120 lei în 1989).

Înainte de urcarea la stîna se făcea măsurarea laptelui cu „țancul” — o vergea din lemn crestată la fiecare litru, ca să poată fi socotită cantitatea de lapte ce revenea familiilor. Apoi, pe rînd, oamenii luau laptele cîteva zile în șir, în funcție de numărul de capre dat la stîna și măsurătoarea făcută.

MESTESUGURILE

Bogăția fondului forestier a favorizat dezvoltarea unor meșteșuguri legate de prelucrarea lemnului ca: rotărit, confecționarea carelor și căruțelor, confecționarea șindrii, a furciilor de lemn pentru strîns finul, a furciilor de tors, dogăritul, confecționarea leagănelor din

Locuință tradițională de la începutul secolului al XX-lea, Com. Izverna, jud. Mehedinți

Pieptănatul părului de capră

scoartă de copac, a împletiturilor din nuiele.

Prezența din belșug în această zonă a rocilor calcaroase a făcut să se dezvolte vărâritul, iar importanțele zăcăminte de minereu de fier au asigurat materia primă pentru practicarea fierăritului.

Practicarea păstoritului a avut ca urmare dezvoltarea meșteșugului cojocăritului și, de asemenea, furnizarea de materie primă industriei casnice textile, prelucrarea părului de capră ocupînd un loc important în cadrul acesteia. Dezvoltarea acestui meșteșug a fost favorizată de asemănările din punct de vedere tehnologic cu prelucrarea lînii și a cîniei: pieptănatul cu piepteni asemănători, torsul cu furca și fusul, urzitul (folosînd sistemul arhaic al urzitului pe gard), țesutul în războiul orizontal etc.

Categoriile de obiecte rezultate din prelucrarea părului de capră depistate în teren sînt: pături, foi de cort, ciorapi (împlețiți), pulovere (împletite).

Călduroase (urzeala era din lînă) și impermeabile, țesăturile și împletiturile erau utilizate în primul rînd pentru acoperit patul sau învelit în timpul nopții și pentru protejat corpul de frig. Fiind în primul rînd piese de uz nu au existat preocupări deosebite pentru decor (ele fiind realizate într-o singură

culoare sau învărgate prin alternarea culorilor din băteală).

* * *

Industria casnică textilă în care se include și meșteșugul prelucrării părului de capră a constituit o activitate spe-

Torsul părului de capră

cifică și aproape exclusivă a femeilor din gospodăria țărănească, activitate căreia acestea îi afectau aproape tot timpul liber, mai ales, iarna.

Cea dintii operație necesară era obținerea materiei prime — părul de capră.

Tunsul caprelor se făcea la sfârșitul lunii iunie (cca 20 iunie), cind vremea era destul de călduroasă și iezii în preajma înțărcatului, dat fiind faptul că, după tundere, iezii își recunosc cu greutate mamele. Operația tunsului cădea, de obicei, în seama femeilor și se făcea în gospodărie sau sus la stină, cu ajutorul unei foarfece din metal, la fel cu cea folosită la tunsul oilor.

Părul de capră se strîngea și se păstra în saci din țesătură deasă, de cinepă.

Principalele operații de prelucrare a părului de capră, de la obținerea lui ca materie primă pînă la obiectul finit, erau următoarele: 1. Spălatalul (în sită deasă așezată în covată); 2. Scărmănațul (cu mina); 3. Pieptănațul (cu piepteni mărunți de lemn cu dinți de fier); 4. Torsul (cu furca și fusul); 5.

Depănat; 6. Vopsitul (în culori vegetale); 7. Urzitul (pe gard); 8. Țesutul (la războiul orizontal); 9. Ingroșatul (la piuă).

1. Spălatalul fibrelor de păr de capră cerea mult timp și migală, pentru că fibrele fiind foarte scurte nu se puteau spăla decît în cantități mici, atît cît putea cuprinde o sită mărunță așezată în covată. Era utilizată apa încălzită.

Uscatul fibrelor se făcea la soare, pe o țesătură, cu grija ca să fie strînse la timp, înainte de a le risipi vîntul.

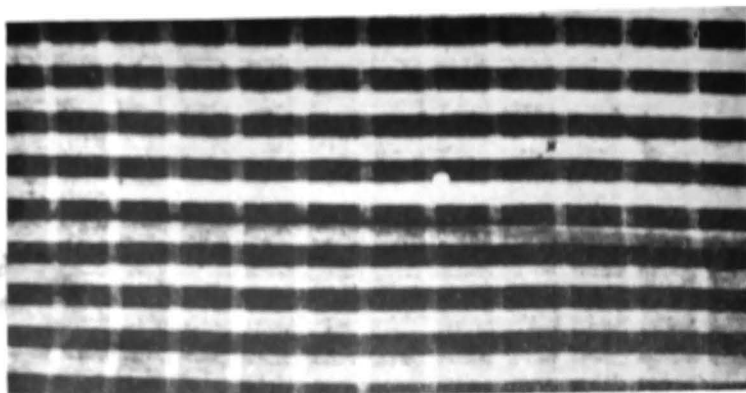
2. Dificultățile legate de spălatalul și uscatalul fibrelor de păr de capră au făcut ca femeile să renunțe la aceste operații, preferînd să înlătore praful prin simpla batere a părului cu nuiava (pe o țesătură de cinepă sau o pătură așezată pe pămînt, în curte) și să-l scarmene cu mina. Prin scărmănat înțelegîndu-se desprinderea fibrelor unele de altele și eliminarea ultimelor corpuri străine — frunze uscate ciulini. Se făcea la soare, deoarece la căldură fibrele se desfac mai ușor.

3. Trasul fibrelor prin piepteni de lemn cu dinți de fier nu avea scopul de a sorta fibrele în funcție de lungimea lor, ca în cazul lînii sau al cinepii, ci numai de a ușura alcătuirea caiului. Se foloseau totdeauna doi piepteni. Într-unul, sprijinit pe genunchi, se poartea un mînunchi de fibre, iar cu cel de-al doilea se trăgeau fibrele pînă cînd căpătau toate același sens. Din mai multe mînunchiuri de fibre trase prin piepteni se făceau caiere.

4. Torsul se realiza numai cu furca și fusul, obținîndu-se un fir gros, pentru că numai astfel poate fi rezistent (părul de capră fiind foarte scurt și aspru nu putea fi tras din caier și răsucit într-un fir subțire).

5. De pe fus, firul tors era strîns în gheme mari, atunci cînd urma să fie folosit în culoarea lui naturală, sau era tras pe rășchitor și adunat scul „motche” dacă trebuia vopsit.

6. Pentru colorarea fibrelor de păr de capră, în zona cercetată, nu s-au folosit coloranți chimici, ci numai coloranți vegetali, coji de nucă și foi de ceapă pentru cafeniu și coajă de arin

Cergă confecționată din
păr de capră

sau funinginea de la coș și acid galic pentru negru.

Bucăți de coajă de arin (Almas glutinoso) se puneau la fiert într-un vas. După ce apa clocotea de câteva ori, se scoteau cojile și se adăuga puțină apă rece să se oprească fierberea. Apoi se punca calaicanul (acidul galic) și se amesteca pînă ce acesta se dizolva. Urma introducerea scurilor în vas unde se fierbeau în câteva clocote (pentru 2 kg păr era necesară o covată de bucăți de coajă de arin și 1/2 — 4 kg calaican).

Scurile se uscau la soare, pe gard, se treceau pe virtelnițe, iar de pe virtelniță se strungeau în gheme.

Țesutul se realiza în gospodărie, la războiul de țesut orizontal, așezat întotdeauna în camera de toată ziua.

7. Urzitul — operație premergătoare țesutului — se făcea afară folosind sistemul arhaic al urzitului pe gard. Lungimea urzelii se stabilea înainte de a începe urzitul, în funcție de lungimea țesăturii de realizat (cel mai des se urzea pentru trei straie 6 foi — 10 coți; 1 cot = lungimea de la cotul miinii pînă la vârful degetelor și înapoi la încheietura miinii). Se fixa capătul urzelii pe un stîlp, se măsurau 10 coți și, din punctul respectiv, firele se întorceau spre capătul fixat.

Lățimea țesăturii era dată de numărul firelor urzite, aceeași cu lățimea spetei folosite, care dădea în război poziția orizontală a firelor. De menționat că spetele folosite pentru țesutul straielor

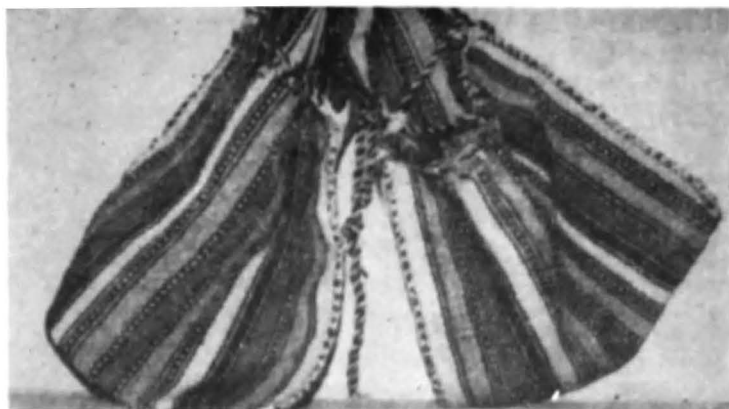
aveau dinții rari datorită grosimii firelor (o spată — 240 dinți). Acestea se confecționau din lemn de corn și se cumpărau de la meșteri veniți din Bihor care le vindeau în sat (în 1940 — 100 lei bucata). Ca să se îndoaie și să nu scirție la lucru, spata se ungea cu ceapă. Trecerea urzelii pe sulul războiului, ca și trecerea firelor urzelii prin ițe și spată necesită participarea a două femei.

La urzeală, materialul folosit pentru straie a fost diferit, în funcție de posibilitățile materiale ale familiei: cinepă, bumbac gros (cumpărat din țîrg), lînă, mai rar (numai cei care aveau oi multe). Firul gros de păr de capră era folosit numai la *băteală*.

8. Țesătura se lucra în două sau în patru ițe. Piesa finită „straiul” (cu denumirea mai nouă — *pătură*), se confecționa din două foi de țesătură încheiate pe lungime cu fir rezistent de cinepă ($L = 3$ m, $l = 2,80$ m). Fiind piesă de uz, nu a existat o preocupare deosebită pentru decor.

Straiele erau lucrate într-o singură culoare, cea naturală a fibrelor, sau cu decor simplu realizat numai din țesătură — vârgi obținute prin alternarea culorilor în *băteală* sau carouri obținute din alternanța cromatică a grupelor de fire atît în urzeală, cît și în *băteală*.

9. Odată confecționate „straiile” erau date la piuă pe apa Cernei. Udată cu apă caldă și bătută cu maiul timp de 24 ore, țesătura se strungea și se îngroșa. Ca să-și poată recunoaște țesă-

Desagi din păr de capră
(fotografia de Georgeta
Roșu și Carmen
Nastac)

turile, femeile obișnuiau să pună scmn — fire colorate introduse în bălcală la un capăt al piesei.

UTILIZARE

Țesăturile din păr de capră fiind foarte călduroase au fost folosite pentru acoperit în timpul nopții, de asemenea pentru acoperit patul în camera de toată ziua, iar datorită calităților de impermeabilitate pentru protejarea animalelor mari în timp de ploaie.

Micii meșteșugari care obișnuiau să-și desfășoare mărfurile la tirguri confecționau din 6 foi de țesătură de strai din păr de capră un adăpost asemănător cortului (în 1950 un astfel de cort se cumpăra cu 700—800 lei).

* * *

Rezultatele cercetării întreprinse dovedesc faptul că, în județul Mehedinți, prelucrarea părului de capră și confecționarea de țesături au constituit o indeletnicire care a cunoscut în evoluția sa și etape de specializare, practicându-se însă numai la nivelul gospodăriei țărănești tradiționale.

Această activitate a fost în grija femeilor, care confecționau, alături de piesele de port, și țesăturile pentru

nevoile familiei. De asemenea, am constatat că nu a existat o preocupare pentru valorificarea acestor produse în sate sau la tirguri.

Reluarea acestei activități, de prelucrare a părului de capră și confecționarea de țesături, ar fi posibilă numai în condițiile existenței unor comenzi ferme și a asigurării desfășurării produselor la prețuri avantajoase.

Revitalizarea acestei indeletniciri casnice din gospodăria țărănească tradițională ar fi ușurată de faptul că:

— mîna de lucru nu necesită cheltuieli pentru instruire; modul de învățare și transmitere în mediul rural tradițional asigurînd formarea în continuare de noi cadre;

— nu sînt necesare investiții mari, pentru dotarea atelierelor deoarece meșterii locali folosesc unelte proprii, adaptate tehnologiei respective;

— astfel s-ar putea valorifica superior materiile prime locale, care în etapa actuală nu sînt suficient folosite în sistemul industriei și scapă circuitului economic dacă nu sînt utilizate de meșterii locali.

RÉSUMÉ

Pour obtenir des dates concernant le métier du rémanement du cheveu de chèvre, les localités appartenant aux communes Balta, Izverna et Bala ont été investiguées, de la région de Mehedinți, étant abordés des aspects concernant: le cadre géographique, les repaires historiques, le cadre occupational, les métiers pratiqués dans la zone.

Les résultats des recherches entreprises prouvent le fait que dans la région de Mehedinți le rémanement du cheveu de chèvre et la confection de tissus a constitué une occupation qui a connu, dans son évolution, aussi des étapes de spécialisation, mais étant pratiqués seulement au niveau des fermes rustiques traditionnelles.

DATE DIN ISTORICUL EXPLOATĂRII SĂRII LA SLĂNIC-PRAHOVA

ing. LIVIU DRĂGĂNESCU

Zăcămintul de sare de la Slănic este situat sub orașul cu același nume din județul Prahova. Morfologic, regiunea este cunoscută ca o zonă colinară, în care piriul Slănic colectează apele unor afluenți cu caracter terențial. Accesul în localitate se face pe șosea și linia ferată Ploiești-Slănic.

Masivul de sare are o formă alungită pe trei direcții, cu îngroșare maximă în zona centrală, avind o lungime de 2,8 km, lățimea de 0,8 km și o grosime ce variază între 45,5 m și 499 m. Din punct de vedere petrografic, sarea de la Slănic se prezintă sub forma unui agregat de cristale, formind o masă compactă alcătuită din cristale vizibile uneori cu ochiul liber.

Sarea cenușie și negricioasă are cristale mai mari în comparație cu sarea albă. În zonele cu sare impură se întâlnesc cristale cubice de sare pură, ale căror dimensiuni pot ajunge la 8-10 cm. Dințarea cristalelor de NaCl în zonele periferice se concretizează printr-o rezistență mai mare la eforturi mecanice.

Ca localitate, Slănicul este atestat documentar în jurul anului 1600(5). Locuitorii acestei așezări erau moșneni, proprietari ai moșiei pe locul căreia este amplasat astăzi centrul orașului Slănic. Jumătate din proprietățile lor, precum și „terenul bogat” în sare au fost vindute, în anul 1683, spătarului Mihai Cantacuzino. Noul proprietar a deschis pe moșia sa, în anul 1685, salina, probabil pe terenul cuprins între Valea Tulbure și Valea Verde (2). Nu se știe exact numărul ocnelor de sare deschise de-a lungul vremii între cele două văi, dar se presupune a fi fost șase. Facem precizarea că la Slănic nu s-a exploatat sarea până la anul 1683, deoarece zăcămintul nu era cunoscut, iar ivirile de sare, precum și izvoarele de ape sărate

aveau o întrebuintare locală, de care beneficiau un număr restrins de oameni. Iată câteva argumente:

1. Un text slavon datat 5 iulie 1691 (2) precizează, despre Slănic, că „s-au deschis de au făcut ocnă nouă care 'nainte vreme acolo n-au mai fost altă dată'”.

2. În actul de vânzare-cumpărare (2) din 20 aprilie 1695, cind se vinde și cealaltă jumătate de moșie, se precizează clar că scopul era de a se deschide o ocnă ca la Teișani (localitate învecinată cu Slănicul).

3. Dacă sarea nu era de calitate și se termina curînd, actul de vânzare-cumpărare era nul și se restituiau banii. Rezultă deci că nu se cunoșteau prea multe, ci doar se bănuiau rezervele de sare de la Slănic.

4. În Muntenia evului mediu cea mai importantă ocnă era cea de la Pisineaza (Picineaza), județul Buzău (2). Alte zăcăminte atestate la vremea respectivă erau: „sarea lui Buzeu la Sărata și la Mălăiași pe V. Slănicului” (de Buzău, probabil).

La 5 iulie 1691, spătarului Mihai Cantacuzino i se consfințește dreptul de proprietate asupra moșiei Slănic și asupra dijmei din sarea extrasă. Rezultatele avantajoase obținute îl determină pe spătarul M. Cantacuzino să cumpere și cea de a doua jumătate a moșiei Slănicului, precum și câteva locuri de case, pentru a-și mări averea. În 1713, M. Cantacuzino donează moșia sa din Slănic împreună cu ocnele de sare Mănăstirii Colțea din București, care le-a administrat pînă în anul 1864, cind, prin Legea pentru secularizarea averilor mănăstirești, s-au luat din suprafața moșiei cca 674 ha (7). De la 1860, exploatarea sării trece sub administrarea Ministerului de Finanțe, Serviciul special al salinelor statului, urmînd ca din

Zona „La Noroaie”, locul unde a fost deschisă prima ocnă la Slănic

31 martie 1881 exploatarea sării s-a treacă în administrarea Regiei tutunului și sării.

Pe Valea Verde au fost deschise două ocne, despre care nu sînt prea multe date, în zona „La Noroaie”, iar în aval, alte patru ocne începînd cu 1691.

În anul 1705, Constantin Brîncoveanu închide ocnele de la Săraru (Sărata Monteoru) și Vitioara (G. Vitioarei) pentru a înlătura concurența (11). Pe versantul de vest al Văii Slănicului se deschid, de la 1750, alte două ocne. Calitatea superioară a sării din zona „Baia Baciului” (din care s-au scos 306 000 tone), determină deschiderea ocnei „Grotă Miresei”, în anul 1810. Aceasta a funcționat pînă în 1854, cu o producție de 180 000 tone (7). Din 1847 sînt deschise alte două ocne în formă de clopot: Ocna din Deal și Ocna din Vale. Ele au ajuns la adîncimi de 90 m, respectiv 130 m și au fost lătite de

58 m și 72 m, fiind exploatate pînă în anul 1870, cu toate că au funcționat pînă în 1881. Informații vagi sînt și cu privire la exploatarea de vis-a-vis de poarta I. Salina Slănic de peste gîrlă, localizată între B-dul Muncii și str. Dorobanți. În anul 1860, se aplică pentru prima dată la Slănic (după Ocele Mari și Doftana) exploatarea sistematică cu camere în zona „Sistematică”. Sarea scoasă era argilooasă, iar consumatorii refuzau, în general, să o cumpere (5). Accesul se făcea pe un puț cu scări, iar pe alte două puțuri de extracție se scotea anual o producție de 300 tone (7). Exploatarea sării la această ocnă a cuprins anii 1865—1875, apoi activitatea este întreruptă datorită inundării ei. Prăbușirea puțului de extracție are loc în anul 1901 (5). Mina „Sistematică” a fost deschisă după concepția inginerului Carol Crăciunul (Karacsoni — n. 1809), un demn urmaș al inginerului austriac Carol Fol'th (5), cel ce aplică prima dată „sistematică” la Ocele Mari (1846). Rolul inginerului Carol Crăciunul în exploatarea sării în zona de curbură a Carpaților a fost imens, dar și numărul opozițiilor pe care i-a avut a fost mare (15).

În urma efectuării unui sondaj general pentru a determina culcușul sării, s-au stabilit cinci locuri susceptibile pentru o ocnă sistematică (3). Locul este ales și se apreciază o exploatare de 130 de ani pentru 17 milioane de ocale. Primele camere de la „Sistematică” cunoscute sub denumirea de „Moldova” și „România”, seneau în camera principală „Sf. Alecsandru”. A doua cameră principală s-a numit „Sf. Carol”. Păstrîndu-se un pilier central în jurul Ocnelor din Deal și Vale, a fost deschisă, prin patru galerii, mina „Principatelor Unite” (1870, oficial 1881). Galeria nr. 1 comunica la început cu Ocna din Deal, iar galeria nr. 4 cu ocna din Vale. Galeria nr. 2 comunica cu puțul de extracție printr-un tunel cu lățimea de 7 m și care, la atingerea lățimii de 50 m a camerei, rămîne de 4 m. Toate galeriile comunica cu exteriorul printr-un al doilea puț prevăzut cu scări pentru circulație (5).

Grindă incastrată în sare, dovadă a exploatării în zona „La No-roaie”

Lacul Baia Verde nr. 3, fostă ocină

Camerele aveau aspect ogival și au atins înălțimi de 96 m. Oficial se consideră deschisă mina „Principatelor Unite” în 1881, la 20 ianuarie, deoarece atunci s-a inaugurat puțul de extracție și a fost abandonată extracția sării prin Ocina din Vale. Activitatea este sistată la această mină în anul 1935. Regia Monopolului Statului deschide în partea vestică a exploatării, în anul 1912, mina „Mihai”, ce a funcționat până în 1943. Între anii 1936—1937

încep lucrările de proiectare a unei noi mine, sub cele două mine, „Principatele Unite” și „Mihai”. La 15 februarie 1938 încep lucrările de deschidere pentru mina „Unirea”, inaugurată în 1943, deși exploatarea sării începuse din 1942. Planșul dintre cele două mine mai vechi și „Unirea” a fost lăsat de 30 m, iar camerele au aspect trapezoidal, cu înălțimi de 56 m.

Oficial, mina „Unirea” a fost închisă pentru exploatare în 1970 și funcțio-

Faliera vetrei orizontului IV de la mina „Victoria”, după exploatare (foto L. Drăgănescu)

nează în prezent ca sanatoriu pentru astmatici.

Mina „Victoria”, în exploatare în prezent prin sistemul de camere mici și pilieri pătrați (sistem S.U.A.), a fost deschisă oficial în anul 1970, la nord de celelalte mine, față de care s-a lăsat un pilier de 40 m. Dimensionarea pilierilor s-a făcut de către I.C.E.M.I.N. București pentru etajele unu-patru, iar pentru restul exploatării, de I.C.P.M. S.N. Cluj. Între etaje, pilierul de plafon este de 8 m, cu excepția celor dintre etajele trei-patru și patru-cinci, care sînt de 7 m.

De la pilierii camerali, în suprafață de 14×14 m, pe măsura avansării s-a ajuns la $17,5 \times 17,5$ m. Mina a fost deschisă printr-o galerie de coastă ce a coborît pînă la nivelul etajului patru. Etajele superioare au fost deschise printr-un plan inclinat în spirală, ascendent, situat în zona centrală, orientat N—S.

Un alt plan descendent, orientat E—V, se folosește pentru etajele inferioare. Ulterior s-a executat și un plan inclinat, echipat cu bandă transportoare de 1000 mm, pentru evacuarea sării.

După o continuitate de mai bine de trei secole, timp în care exploatarea sării s-a făcut în 16 ocne și saline, atenția se va îndrepta în viitor spre partea sudică a zăcămintului, unde o altă exploatare va atrage în circuitul economic noi rezerve ce vor deservi piața internă și externă.

BIBLIOGRAFIE

1. BETEHTIN A. G., *Curs de mineralogie*, Ed. Tehnică, București, 1953
2. BROSTEANU CONSTANTIN, *Salinele noastre. Studiu istoric, juridic, economic asupra exploatării salinelor și monopolului sării la romani și români*, Tip. „G. A. Lăzăreanu”, București, 1901.
3. CARACIONY C., *Istoricul salinelor din România*, București, 1870.
4. DĂSCĂLESCU A., *La situation générale de l'industrie du sel en Roumanie*, in „AN. Min. Rom.”, București, 1931.
5. DINU FLORU, *Salinele române. Studiu tehnic și economic*, București, 1897
6. DRĂGHICEANU M., *Salinele române considerate din punct de vedere geologic, tehnic și economic*, in „Rev. Științ.”, V/7, 8, 11, 12, 13, București, 1874.
7. * * *, „Pretura Plăși Slânic. Primăria orașului Slânic. Salina Slânic” — I. Arhivele Statului Prahova, Ploiești, 1971.
8. GHILEZAN L., *Să nu pierdem exportul de sare. Memoriu înaintat guvernului și C.D.R. pentru solicitarea de dispoziție urgentă*, Cluj-1919.
9. GRUNDER GALIA, *Povestea unui cristal de sare*, București, Ed. Tehnică, 1967.
10. HOCQUET JEAN, CLAUDE, *Le sel et la fortune de Venise*, „Université Lille”, Vol. 1—2, 1978.
11. ILIE MIRCEA D., *Exploatare miniere în trecutul românesc — sarea*, in rev. „Natura”, XXXI/4, București, 1927.
12. * * *, „Aspecte foto din Salina Slânic”, Arh. Salina Slânic, 1974 (Institutul de Proiectări Geologice, Geofizice și Hidrotehnice).
13. O'BRIAN G. D., *Survey of diapirs and diapirism*, A. „Assoc. Petrol Geol. Memoir”, 8, Tulsa Oklahoma, 1968.
14. POPESCU VOITESTI, *Studiu geologic al masivului de sare Slânic Prahova*, Rap. Dir. Gen. C. A. M. Arh. Salina Slânic, 1937.
15. PASCAL I., *Salinele române și d-l Carol Cartăsoiu*, București, 1871.
16. STAMATIU M., *Monografia Salinei Slânic*, București, 1942.

GRIGORE ANTIPA ȘI VASILE PĂRVAN — PROMOTORII UNEI MUZEOGRAFII ȘTIINȚIFICE ÎN ISTORIA NATURALA ȘI ARHEOLOGIE

dr. PANTE GHERGHEL

Progresul oricărui domeniu de activitate este condiționat de un complex de factori dintre care tradițiile pot exercita o imensă acțiune stimulatorie. Tradițiile reprezintă un adevărat tezaur dobândit prin trudă și o reală temelie pe care prezentul are menirea de a clădi mai departe.

Chiar dacă tradițiile muzeologiei românești nu au vechimea celor din alte părți ale lumii, ele sînt tradiții bogate, ilustrate printr-un șir de realizări și nume de mare prestigiu internațional.

În acest sens ne permitem să relevăm, în primul rînd, contribuția lui Grigore Antipa, de a cărei activitate este legată evoluția, între 1893 și 1944, a muzeului care din 1932 îi poartă numele: „Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București. Încă în primul sfert al veacului nostru, Antipa a reușit să impună acest așezămint cultural-științific la loc de frunte în Europa, cu toate că zestrea muzeului în momentul cînd i-a preluat conducerea era reprezentată de un număr restrîns de colecții.

Concepția sa despre organizarea muzeelor avea puternice accente de originalitate. A fost inițiatorul dioramelor cu fond pictat, elemente de mare efect artistic în muzee, dar și cu un însemnat potențial instructiv-educativ. Cît privește exponatele individuale, era adeptul valorificării maxime atît științifice cît și estetice, iar în expunerea lor a evitat aglomerarea. De asemenea, este bine

să ne reamintim că Antipa și-a desfășurat multă vreme activitatea la muzeu cu un număr restrîns de colaboratori, iar lipsa de personal a suplini-o implicîndu-se direct, cu toate energiile în colectarea materialului și la prepararea lui.

În paralel cu muzeologia a desfășurat și o laborioasă muncă de cercetare. De la început era stăpînit de ideea de a pune bazele științifice ale valorificării bogățiilor din apele țării noastre, în primul rînd a peștelui din Dunăre, zona inundabilă a acesteia, din Deltă și Marea Neagră. Studiile efectuate în acest sens i-au permis identificarea factorilor care condiționează producția de pește, precum și mecanismul lor de acțiune. De asemenea cercetările întreprinse l-au condus la propunerea unor lucrări de ameliorare în lunca inundabilă și Delta Dunării, lucrări care în parte au fost concretizate și s-au soldat cu însemnate creșteri ale producției de pește.

Temeinicia cu care a lucrat face ca o bună parte din realizările sale în domeniul hidrobiologiei să fie și astăzi de mare actualitate. Fiind discipol a lui Ernst Haeckel, fondatorul ecologiei, Antipa avea însușită concepția ecologică care și-a pus pecetea asupra studiilor sale. Această concepție se află expusă sintetic într-un fragment din discursul său de recepție la Academic: „*Biologia modernă trebuie să studieze cu deamănuntul nu numai raporturile dintre mediu și organisme, ci și raporturile în care trăiesc*

Vasile Pârvan

Grigore Antipa

aceste organisme între ele, asociațiile și comunitățile de viață ce le formează ele între dîsele și raporturile dintre aceste biocenozes considerate ca unități biologice de mediu". Deosebit de important este că Antipa pune accentul pe biencoze ca unități biologice ale mediului. Pierzindu-se din vedere acest fapt, în deceniile următoare s-au săvîrșit împotriva naturii acțiuni deosebit de grave. Astfel o lungă perioadă, în acțiunile de combatere a dăunătorilor, în special a insectelor, s-au utilizat insecticide neselective (DDT-ul etc.) prin care s-a urmărit distrugerea totală a dăunătorilor, neglijîndu-se faptul că speciile de animale nu pot fi prîvite într-un mod simplu ca dăunătoare sau folositoare, ci ca elemente de structură a biocenozelor, de care depinde buna funcționare a acestora. Exterminarea unei specii poate avea consecințe pozitive imediate asupra producțiilor agricole, dar în viitor pot apărea efecte negative care anulează cîștigul imediat, provocînd nu

de puține ori adevărate dezastre ecologice.

Contribuțiile în domeniul hidrobiologiei nu se rezumă numai la opera sa teoretică și practică, ci și la numeroșii colaboratori care s-au format în preajma sa, constituind o redutabilă școală ce o regăsim prin alți reprezentanți și în zilele noastre.

Antipa, biologul, era și un bun economist, însușire dovedită cu prisosință în activitatea desfășurată la conducerea Pescăriilor Statului. Însuși titlul discursului său de recepție la Academie rostit în 1912 rezumă aceste două preocupări: „Cercetările hidrobiologice în România și importanța lor științifică și economică”. De activitatea sa se leagă și începutul exploatării stufului din Deltă, acțiune în care vedea o importantă sursă de venit.

Gama preocupărilor sale era completată de interesul manifestat în problemele de sociologie, interes care își avea apogeul în chestiunea pescarilor din Deltă,

a căror viață s-a străduit să o îmbunătățească în pofida intereselor potrivnice ale unor politicieni ai vremii. Și în domeniul social ca și în cel al profesiei sale era un om de acțiune, de o moralitate desăvârșită, care a stinjenit pe mulți dintre contemporanii săi angrenați în acțiuni nedrepte. După inaugurarea noului edificiu al muzeului (1908), îl găsim integrat în mișcarea de culturalizare și răspindire a științei în rindul celor lipsiți de acces la bunurile spirituale. În acest sens se solidarizează cu cei mai prestigioși reprezentanți ai intelectualității românești din acea vreme (N. Iorga, Spiru Haret, V. Pârvan, D. Gusti etc.), care vedeau în emanciparea culturală a poporului o apreciable sursă de energie de care depinde ineseși unitatea și progresul neamului. La reușita expunerilor făcute cu acest scop în muzeu a contribuit și harul pedagogic prin care a surprins mai ales pe aceia care știau că nu desfășura și activitate didactică la universitate. Antipa și-a impus în cadrul muzeului un rol foarte complex, fiind până astăzi cel mai strălucit model al muzeologului român din domeniul științelor naturii, creator de școală și în acest domeniu.

Nu s-a implicat în vreo activitate politică, dar era de părere că politicienii trebuie să se documenteze cu sprijinul specialiștilor în diverse probleme pentru a fi în măsură să apere pe plan internațional drepturile țării.

Activitatea sa a mai fost orientată, încă din primul deceniu al secolului nostru, și în direcția ocrotirii naturii, mai tirziu alăturându-se altor doi renumiți biologi, Emil Racoviță și Alexandru Borza. El este autorul primului proiect de lege pentru ocrotirea păsărilor din țara noastră. Legea pescuitului concepută de același Antipa (aprobată în 1896) stipula și ea măsuri de protecție a peștelui prin interzicerea pescuitului în perioada migrației de reproducere și depunere a icrelor în special în cazul sturionilor. În 1910, cu ocazia Congresului Internațional de Zoologie de la Graz, a fost ales în Comitetul mondial pentru protecția naturii, constituit cu acea ocazie.

O problemă care poate prezenta interes în cazul lui Antipa, ca și a altor personalități proeminente ale științei, culturii sau artei românești este aceea de a înțelege cum a fost posibil ca într-o viață de om să realizeze o operă atât de vastă. În cazul său este vorba în primul rînd de o înzestrare naturală deosebită pe care a cultivat-o cu asiduitate întreaga viață. Nenorocului de a rămîne orfan la vîrsta de 7 ani (1874) i-a urmat șansa de a-și face școala, începînd cu clasele primare și încheind cu doctorantura, sub îndrumarea unora dintre cei mai competenți dascăli ai vremii sale. Să amintim doar că, în timpul studiilor liceale la Institutele Unite din Iași, i-a avut profesori pe Grigore Cobălcescu la științele naturale și pe Petru Poni la chimie și fizică, iar în timpul studiilor universitare, la Jena, pe Ernst Haeckel, cel mai renumit zoolog al timpului său. La Jena, încă din anul I de studii (1885), este numit asistent la laboratorul de fizică. Aceasta era o recunoaștere nu numai a pregătirii tinărului student, dar și a școlii ieșene și implicit a remarcabilelor tradiții ce se constituie în școlile românești încă la acea vreme. În conturarea personalității viitorului savant a avut un rol însemnat și atmosfera elevată din cele două centre universitare: Iași și Jena. Mai trebuie menționat că mediul școlar la toate nivelurile sale avusese o marcantă notă de familiaritate, Antipa bucurîndu-se de o prețuire specială din partea profesorilor săi.

Legat de pregătirea profesională, înainte de a se reîntoarce în țară în 1892, a făcut cîteva stagii de pregătire la trei stațiuni zoologice renumite (Ville franche-s-Mer, Helgoland și Neapole) lucrînd alături de o serie de zoolog reputați. Acest ansamblu de factori a făcut ca la încheierea studiilor să fie un cercetător format, capabil să rezolve multe probleme pe care le ridica investiția hidrobiologică și muzeologia, domenii de lucru asupra cărora se hotărîsese înainte de a reveni în țară.

Numeroasele congrese internaționale (de pescărie, de zoologie, de agricultură) la care a participat, relațiile întreținute

cu stațiunile de cercetări marine, cu muzee și oameni de știință de pretutindeni au reprezentat și ele un factor semnificativ care a concurat la împlinirea operei sale. Dar imaginea cauzelor care au contribuit la realizarea operei sale ar fi incompletă dacă nu am remarca tenacitatea exemplară cu care întreaga viață s-a dăruit muncii.

Istoria muzeologiei românești reține însă multe nume de prestigiu care s-au ilustrat și în activitatea didactică, posteritatea păstrind imaginea unor admirabili profesori, oameni de știință și cultură. Un astfel de nume este cel al lui Vasile Pârvan savantul cărui neamul nostru românesc îi datorează o primă descifrare a istoriei strămoșilor săi, dacii.

Personalitatea sa era atât de complexă, iar creația atât de incitantă încât la mai bine de o jumătate de veac de la trecerea sa în lumea umbrelor se continuă seria eseurilor, a studiilor ample, a monografiilor și evocărilor despre profesorul și omul care a fost. Opera sa polarizează interesul actualității și printr-o originală și profundă vibrație poetică. Trecerea timpului pare a-i spori strălucirea atât omului cit și creației sale.

În afară de calitatea de profesor, membru al Academiei Române, la numai 29 de ani, director al Școlii Române din Roma, înființată la sugestia sa, în 1920, V. Pârvan a fost și director al Muzeului Național de Antichități din 1910 până la trecerea sa în neființă în 1927. Asemenea colegului său de Academie (Antipa), Pârvan a fost întemeietor de școală, școala românească de arheologie, care continuă până în zilele noastre tradițiile fundamentate de făuritorul ei. Înalta valoare a celor două școli, de arheologie și hidrobiologie, s-a datorat criteriilor severe după care cei doi savanți și-au ales colaboratorii. Ei erau convinși de necesitatea cercetării colective în cadrul căreia să se poată afirma personalitatea fiecăruia, iar colaboratorii aleși erau cei mai valoroși, Pârvan și Antipa nesuferind de teama de a fi eclipsați, deoarece sirguința lor era neobosită.

Școala de arheologie creată de Pârvan este legată de Muzeul Național de Anti-

chități. Nereușind să rezolve chestiunea spațiului necesar, deși strădaniile sale au fost necurmate, Pârvan a imprimat muzeului mai mult o funcție de cercetare, rolul expozitiv trecînd în planul al doilea. Reușita lui Antipa de a avea, în aceeași epocă un local corespunzător apare, în raport cu insuccesul lui Pârvan, ca o șansă excepțională pentru evoluția muzeelor de istorie naturală din țara noastră. În compensație, Pârvan a organizat o bogată rețea muzeală în toată țara pe care s-a sprijinit în descoperirea, conservarea și cercetarea arheologică. Distrugerea unor monumente antice, instrăinarea unor prestigioase vestigii străvechi au determinat pe istoric să desfășoare încă de la începutul activității sale o rodnică acțiune de protecție a acestora, reușind în unele locuri să instituie pază. Implicarea muzeelor în problemele de ocrotire, fiecare cu specificul său, se dovedește și astăzi o acțiune extrem de stringentă.

Preocupările celor doi oameni de știință aveau ecou reciproc în sufletele lor. În cadrul Academiei, ei se alătură în folosul culturii românești. Astfel, în 1914, Antipa pledează în favoarea subvenționării de către această înaltă instituție a cercetărilor de arheologie întreprinse de colegul său în zona Dobrogei, zonă care biologului îi era bine cunoscută și sub aspect arheologic. Altădată, istoricul este cel care susține inițiativele lui Antipa. Astfel în legătură cu propunerile făcute de acesta referitoare la organizarea muzeelor în România, Pârvan remarca: „Statul nostru a avut pînă acum feluri înainte de toate politice. Statul viitor trebuie să aibă feluri prin excelență culturale”.

Sub aspectul inițiativelor, cei doi savanți rămîn în amintire și prin întocmirea hărții hidrografice a Deltei Dunării (Antipa) și a hărții arheologice a României (Pârvan), instrumente de primă importanță în cercetările efectuate în cele două domenii.

În afară de a fi emanația unei minți superioare, opera lui Pârvan este și rezultatul efortului împins pînă la sacrificiul de sine, sub acest aspect rămînînd o pildă supremă în istoria culturii noastre.

Chiar și numai aceste două succinte evocări demonstrează elocvent mai întâi că istoria muzeologiei este parte integrantă a științei și culturii românești iar în al doilea rând că elaborarea unei astfel de istorii este efectiv necesară pentru o mai temeinică cunoaștere și fructificare a tradițiilor noastre.

BIBLIOGRAFIE

- BÂNCILĂ, V., *Portrete și semnificații*, Colecția „Capricorn” 1987, 126–166
BĂRCĂ, Gh., BĂCESCU, M., *Grigore Antipa*, Ed. Științifică, București, 1969
CĂLINĂSCU, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed. Minerva, București, 1986, 949–951

- HOLBAN, M., *Amintiri de la cursul lui Vasile Pârvan*, „Rev. de istorie și teorie literară”, 1–2, 1989, 228–233
MOTAȘ, C., *Grigore Antipa*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1961
PÂRVAN, V., *Dacia*, Ed. Științifică, București, 1972
PÂRVAN, V., *Getica*, Ed. Meridiane, București, 1982
VETIȘANU, V., *Vasile Pârvan, idealul uman și valorile vieții*, Ed. Albatros, București, 1983
VIJEU, T., *Melancolia crudității*, Ateneu, 8, 1989
VULPE, R., *Vasile Pârvan, Directorul Muzeului Național de Antichități*, „Rev. muzeelor”, 4, 1967, 312–318
ZUB, Al., *Vasile Pârvan, Corespondență și acte* [Ed. Minerva, București, 1973
ZUB, Al., *Pe urmele lui Vasile Pârvan*, Ed. Sport-Turism, București, 1983

RÉSUMÉ

L'auteur évoque concisement certains aspects de l'activité des deux hommes de science roumains, qui se sont remarquables par leurs contributions dans le développement de la muséographie,

Grigore Antipa – dans le domaine de l'histoire naturelle, et Vasile Pârvan – dans le domaine de l'archéologie.

C a unul care a năzuit și a reușit să înfăptuiască un muzeu, Anastase Simu își înscrie numele în istoria culturii românești de la începutul secolului al XX-lea ca ctitor al unei importante instituții de artă.

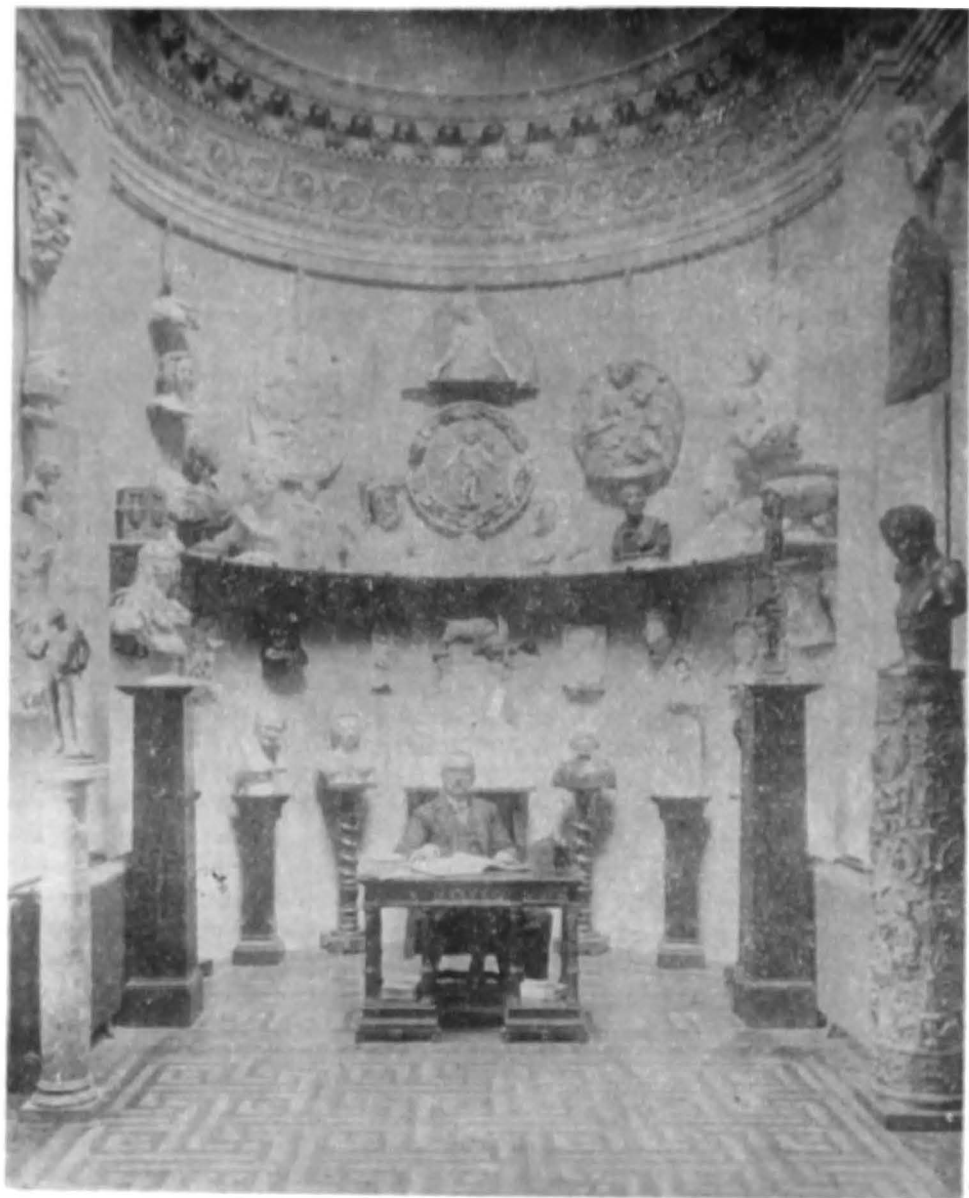
Prin tactul cu care a dirijat și protejat destinul muzeului întemeiat de el, prin angajarea sa totală aproape patruzeci de ani în toate manifestările acestuia, A. Simu ni se relevă ca un strălucit pionier al muzeografiei românești.

Într-o vreme cind știința muzeografică era încă într-un stadiu incipient, cind rolul și rostul muzeelor, chiar pe plan mondial, nu erau bine definite ca acum, pentru a-și desfășura activitatea concomitent pe trei direcții — conservarea patrimoniului, cercetarea lui și valorificarea sa pentru public — A. Simu a acționat în acest spirit, impunind muzeul său ca semnificativ factor activ în viața cultural-artistică bucureșteană. Astfel în prima sa perioadă de muzeograf, cuprinsă între 1900, anul cind a făcut publică intenția sa de a realiza un muzeu de artă, și 1910, cind acesta s-a inaugurat, preocuparea lui a constatat în alcătuirea patrimoniului muzeal.

Avind la început un țel precis, acela de a realiza un muzeu de artă cu caracter educativ-artistic, ilustrind, în special, arta contemporană europeană, din care se desprinde ca mai deosebită arta franceză, achiziționarea lucrărilor a decurs în mod metodic, an de an, progresiv ca număr și din diverse centre (Paris, Roma,

Berlin, Veneția ș. a.), fie din saloane oficiale și expoziții personale, fie din magazine de artă sau de la licitații. Preferințele sale în achiziții nu ne dovedesc un colecționar avizat, ci unul cu gust eclectic, cu înclinații spre arta academică, însă are o scuză, că tot ceea ce a cumpărat se circumscrie întocmai intenției și țelului său propus inițial. Tot pentru îndeplinirea dezideratului respectiv, sau în scopul unei mai bune prezentări a evoluției artei din Europa, din cele mai vechi timpuri pînă în contemporaneitate, Simu a cumpărat totodată replici, reducții și copii după sculpturi și mozaicuri celebre din epocile greco-romană, bizantină, renaștere și gotică.

După 1907, anul cind a pus piatra fundamentală a muzeului, Simu s-a preocupat concomitent cu numeroasele achiziții și de construcția clădirii, realizată după indicațiile lui, în stil doric grec. Ieșită din comun în urbanistica Capitalei, clădirea muzeului nu era rezultatul gustului desuet al colecționarului, ba din contră, se înscria în spiritul noilor construcții muzeale de la acea vreme din Germania — Neue Pinakotek și Museum Bode — cu o arhitectură inspirată din cea clasică grecească. Simu și-a dorit un edificiu mai vast și mai impunător, dar un vecin pizmaș n-a vrut să-i vindă o parte din curtea sa, deși a instrăinat-o ulterior pentru a se construi o circumă. Clădirea zidită din beton, material pretutindeni atunci foarte puțin folosit în construcții, avea un demisol cu un mic

Colectionarul Anastase Simu într-o sală din muzeul său

spațiu, ocupat de instalația de încălzire, iar restul, special amenajat, pentru depozitul operelor de artă, și un parter cu cinci săli, extrem de înalt (8 metri) pentru expunerea permanentă.

Cel ce parcurge chiar superficial presa bucureșteană din prima decadă a secolului al XX-lea, constată apariția unui număr extrem de mare de articole, note, știri despre muzeu (vizind achizițiile recente,

stadiul construcției clădirii, dotarea sa tehnică etc.) majoritatea semnate de gazetari notorii. Această bogăție informațională, incitând la maximum curiozitatea cititorilor pentru viitorul muzeu de artă, nu se datora simplei curiozități gazetărești, ci era rodul unei subtile campanii de presă, abil dirijată și întreținută de însuși Anastase Simu, fie apelând la prietenia gazetarelor sau la sentimentul lor patriotic, fie plătind colaborările, cum sintem convingși că o face, mai ales în cazul unor reviste care reproduc nenumărate tablouri din muzeu, deși ele apăreau indeobște fără ilustrații.

Punctul culminant al activității lui Anastase Simu din prima perioadă îl constituie apoteozarea fondatorului la festivitatea inaugurării muzeului (1910) la care a participat cu entuziasm toată suflarea culturală a Capitalei. Era un eveniment unic, de importanță excepțională în viața artistică a țării, fiind singura și cea mai impunătoare clădire de muzeu, special construită în acest scop, cuprinzând opere ale unor cunoscuți artiști din mai toate țările europene. La rîndul lor, artiștii români se puteau mîndri cu prezența lor, deloc defavorabilă, în compania artiștilor de generație din alte țări.

De data aceasta Anastase Simu își arată virtuozitatea și într-o altă latură a activității muzeografice, aceea rezultată din prezentarea exponatelor în muzeu. Expunerea lucrărilor urma de aproape normele practice în marile muzee din străinătate, ele fiind așezate pe pereți, suprapuse pe mai multe rînduri, cit se poate de apropiate unele de altele, cu foarte puțin spațiu intermediar sau deloc, imbinindu-se tablourile mici, cu cele mari, încît o simeză să constituie masă compactă, fără stridențe coloristice. Arta românească, deși restrînsă numeric, era cel mai viu comentată. Pentru a-și apropia simpatia artiștilor și a atrage atenția publicului asupra muzeului său, Simu luase parte unor artiști în diverse împrejurări disputate de aceștia cu oficialii care conduceau destinele artei, cumpărîndu-le lucrările ce constituiseră obiectul conflictului. El

achiziționase valorosul *Proiect de monument al Unirii*, realizat de Paciurea, în cadrul concursului pentru ocuparea postului de profesor de sculptură la Școala de belle arte, concurs care nu a dus la nici un rezultat, intrucît comisia a ajuns la concluzia că lucrările prezentate nu sînt atît de convingătoare încît, pe baza lor, vreun candidat să poată ocupa postul; de asemenea, hulita sculptură *Cumințenia pămîntului* a lui C. Brâncuși ca și compoziția *La împărțitul porumbului* de Șt. Luchian.

Desigur, trebuie să amintim că pentru prezentarea lucrărilor se consultase cu criticul de artă Theodor Cornel, ce urma să devină custodele muzeului, dacă nu înceta din viață puțină vreme după aceea, dar de ale cărui sfaturi ținuse prea puțin seama.

Muzeul este astfel în întregime rodul concepției celui ce-l înființase. Anastase Simu scotește însă că ceea ce a realizat pînă atunci este primul pas în existența muzeului, urmînd ca de acum încolo să-l impună în conștiința publicului, creînd prin el un focar de cultură artistică. De aceea începe să desfășoare o activitate debordantă pentru atingerea acestui țel, străduindu-se din răsputeri ca muzeul lui să umbrească în toate privințele activitatea celorlalte muzee bucureștene de artă: Pinacoteca, Muzeul Aman și Muzeul Kalinderu, înființat în 1915. Aspiră să-i creeze un prestigiu de neegalat față de celelalte muzee și, apoi, în această situație de supremație, să-l înzestreze cu venituri proprii și să-l doneze statului. Acest moment solemn va avea loc în 1927. Pînă atunci, în istoria muzeului și a vieții de muzeograf a lui Anastase Simu are loc a doua etapă: dacă prima a stat pentru el sub pecetea patosului de a vedea muzeul cit mai repede realizat, cea de a doua etapă (1911—1927) este aceea a îmbunătățirii expunerii prin achiziții chibzuite și de a întreține o cit mai vie campanie de publicitate asupra muzeului.

Cum era și firesc, după momentele de euforie de la deschiderea muzeului, au început clevetirile la adresa lui. Ele se răspîndeau și circulau prin saloane nevăzînd lumina tiparului, dar parve-

Colectionarul Anastase Simu într-o sală din muzeul său

nind repede la cunoștința lui Simu. I se reproșă, chiar de unele rude și de cei apropiați, nu atât abuzul în achiziționarea de lucrări academice, cât absența unor reprezentanți valoroși ai impresionismului și postimpresionismului, cu toate că afirma că arta franceză este cea mai bine reprezentată în muzeu. Deși nu-i era pe plac o asemenea artă, ține seama de aceste observații și cu sfatul și concursul binevoitor al nepotului său dinspre soție, pictorul Eustațiu Stoenescu, care devine benevol pentru o perioadă scurtă de timp consilierul său artistic, Anastase Simu cumpără mai multe lucrări ale reprezentanților acestora. Acum își îmbogățește colecțiile muzeului cu *Camille (Femeia în rochie verde)* și *Bărți la Honfleur* de Claude Monet, *Primăvara* de Camille Pissarro, *Peisajiu cu figuri* de Auguste Renoir, *Peisaj St. Tropez* de Paul Signac ș.a., lucrări care constituie actualmente fala Muzeului de Artă al României, pentru arta franceză a secolului al XIX-lea. Cum Rodin era cel mai mare sculptor francez, Simu ia hotărârea de a fi portretizat de acesta. Declinind oferta, fiind prea în vîrstă, ilustrul sculptor îl sfătuiește să se adreseze lui Bourdelle, un alt mare artist francez care, acceptînd comanda, îi realizează în marmură de Pirinei și bronz două comenzi: portretul lui și al soției. În plus, Muzeul Simu își îmbogățește colecția și cu alte lucrări ale acestuia: *Fructul (Eva)*, una din operele reprezentative ale creației bourdelliene, *Heracles*, *Centaur murind* și *Satir*.

În ceea ce privește arta românească, Anastase Simu este foarte prezent în expozițiile personale bucureștene de unde cumpără ceva mai mult ca altădată, cu precădere de la membrii Societății „Tinerimea Artistică”: Luchian, Verona, Petrașcu, Storck, apoi de la Pallady, Brâncuși, Paciurea ș.a.

Prin apariția elegantului catalog al colecției, realizat de Theodor Cornel, unde la prezentarea lucrărilor se adaugă proveniența lor, Simu impune un prob catalog științific. Nu scapă ocazia să-l trimită tuturor muzeelor și bibliotecilor mai însemnate din străinătate, acesta

constituind un prim mesager prezentînd arta unui muzeu din țară peste hotare. Dar el trimite catalogul nu numai instituțiilor de artă, ci și unor personalități politice și culturale din diverse țări, a căror artă se află reprezentată în muzeu. Rezultatul nu a întîrziat să se arate. La scurtă vreme după aceea, în multe cărți și publicații referitoare la arta din țara noastră se pomenesc de Muzeul Simu, sau se citează lucrări ce-i aparțin.

Intrarea țării noastre în război alături de puterile Antantei n-a stăvilat activitatea muzeului. Pentru că în timpul retragerii în Moldova n-a reușit să-și evacueze colecția cu toate intervențiile sale energice la oficialități, Simu a ținut tot timpul muzeul deschis pentru public, deși comenduirea germană i-a făcut unele greutăți în această privință. Mai mult, pe toată perioada ocupației a fost îngrijorat de soarta patrimoniului, căci circulau zvonuri cum că unele lucrări mai importante ar putea lua calea spre Germania.

După 1919, nefiind exceptat de la legea exproprierilor moșiilor și intrînd

Constantin Stănescu, *Portret de femeie (Marie Bécлар)*

Constantin Stăncescu, *Mihai Viteazul*

la două îndrumări simultane — con-comitent Bunescu și Simu — care socotea de datoria sa să nu-și intrerupă activitatea de ghid al muzeului.

Acum au loc și unele schimbări în expunere, cerute timid, dar cu perseverență, de Bunescu, mai receptiv la cerințele vremii în prezentarea muzeografică ca și la o ierarhizare a valorilor, dindu-li-se un spațiu mai propice lucrărilor de mai mare calitate artistică.

Desfășurarea acțiunilor și demersurilor pentru popularizarea muzeului din partea lui Simu iau o amploare fără precedent. Reușcite ca denumirea stației de tramvai din fața muzeului, denumită Marghi-loman, să fie schimbată în „Muzeul Simu”. Aproape zilnic făcea o scurtă plimbare pe jos până în piața Sf. Gheorghe, ca de acolo să ia tramvaiul și, ca și cînd n-ar fi știut unde este stația „Muzeul Simu”, să ceară lămuriri și să roage pasagerii să-l anunțe unde poate coborî la muzeu. Era informat de

Constantin Brâncuși, *Bustul pictorului N. Dărăscu*

sub incidența acesteia, deși a protestat motivînd că majoritatea veniturilor sale au fost și vor fi cheltuite pentru muzeu și pentru prosperitatea lui, veniturile lui Simu s-au diminuat simțitor și, în consecință, achizițiile s-au împuținat. Această nouă situație l-a determinat pe Simu să dorească pînă la obsesie să-și facă cit mai cunoscut muzeul. În consecință, se decide să angajeze la muzeu un salariat pentru o mai bună funcționare a lui. Datorită aportului acestuia, muzeul trebuia să fie cit mai mult timp deschis pentru public — mai multe zile și mai multe ore decît muzeele statului — și să dea în permanență explicațiile cerute de cei dornici a fi informați. L-a găsit în persoana pictorului Marius Bunescu, un om prob, conștiincios, cu multă putere de muncă și atașat ideii sale de a face o largă și intensă propagandă muzeului în rîndurile publicului. Colaborarea a dat rezultate deosebit de pozitive. Duminicile, mai ales, cînd era lume multă, se putea asista

direcțiile unor hoteluri mai importante, în primul rând de cea a hotelului Athenée Palace, de oaspeții străini veniți în țară și multora le trimitea cartea sa de vizită, invitându-i să vadă muzeul, ceea ce în majoritatea cazurilor izbindea. Deseori a avut și afronturi, cum ne relatează Zambaccian, în „Jurnalul unui amator”, dar ele nu l-au dezarmat, ci, din contră, l-au determinat să continue cu și mai multă tenacitate această formă de popularizare.

Anul 1927 este un alt moment de apoteoză în viața muzeografică a lui Anastase Simu. Statul acceptă să pri-

mească muzeul ca donație. Este un gest mareț din partea lui Simu. Acestui așezămint de cultură, Simu înțelege să-i asigure pe mai departe existența fără a primi subsidii din partea statului, înzestrându-l în continuare, pe tot timpul vieții sale cu fondurile necesare întreținerii lui din avutul său, iar după moarte (1935) a lăsat statului, prin testament, întreg restul averii, cu mici excepțiuni de ordin familial sau particular, stipulind doar să fie acordate pentru încurajare opt premii anuale artiștilor tineri expozanți la saloanele oficiale.

RÉSUMÉ

Mettant en évidence le fait qu'Atanase Simu inscrit son nom dans l'histoire de la culture Roumaine du début du XX-ème siècle comme initiateur majeur d'une signifiante institution d'art, l'auteur met l'accent sur les remarquables mérites de pionnier de la muséographie Roumaine. Son activité, de plus de 40 ans, a poursuivi par la conservation du patrimoine, la recherche et la mise en valeur pour le grand public, d'imposé son musée comme facteur signifiant et actif dans la vie culturelle artistique de Bucarest.

Au fil des années il a méthodiquement acquis des ouvrages d'art contemporain Européen de Paris, Rome, Berlin, Venise, salons officiels, expositions personnelles, magasins d'art, licitations, pour enrichir son patrimoine muséal, achetant aussi des répliques, des réductions et des copies d'après des sculptures et des mosaïques célèbres des époques grecque-romaine, byzantine, renaissance et gothique.

La presse de Bucarest de la première décade du XX-ème siècle publie, dans un tirage extrê-

mement grand, des articles, des notes et des informations sur le musée / visant les acquisitions, le stade de l'édification de l'imeuble, sa dotation technique.

Le musée, inauguré en 1910, relève par la présentation des objets exposés la virtuosité de muséographe d'Atanase Simu. Parmi les ouvrages attirent l'attention entre beaucoup d'autres, le remarquable *Projet du Monument de l'Unité* par Paciurea, *La Sagesse de la Terre* par Brincuzi, *Au partage du Mais* par St. Luchian, *Camille La Femme en Robe Verte* et *Barques à Homfleur* par Clavdet Monet, *Le Printemps* par Camille Pissaro, *Paysage avec des figures* par Auguste Renoir, *Paysage - St. Tropez* par Paul Signac, *Le Fruit / Ève /* par Pourdelle, etc.

En 1927 Anastase Simu, donne le musée à l'état.

Aujourd'hui, les extrêmement précieux ouvrages qui ont appartenus au musée Simu se trouvent dans le patrimoine culturel-national et peuvent être admirés au Musée d'Art de Roumanie.

A DOUA EDIȚIE A SALONULUI INTERNAȚIONAL AL MUZEELOR ȘI EXPOZIȚIILOR

RADU BAGDASAR

Ultimii ani ne-au obișnuit cu evenimente percutante de genul: Salon Internațional de automobile, de cărți, de jucării etc. care, pe durata mai multor zile, focalizează interesul public. Astăzi, cu „Salonul Internațional al Muzeelor și Expozițiilor”, rezultat al unei inițiative franceze, este rindul instituțiilor de patrimoniu cultural să intre în conul de lumină al atenției generale, să-și găsească un loc printre evenimentele de seamă ale momentului.

Timp de nouă zile, între 20 și 28 ianuarie 1990, Grand Palais din Paris, de pe Bd. Champs Elysée, a trăit febra unei astfel de manifestații de anvergură care, ajunsă la cea de-a doua ediție a sa, seduce și uimește prin diversitatea regiei, fantezia ideilor, ingeniozitatea soluțiilor, culoare, lumină, și chiar prin exemplara prezență a devotaților muzeului: conservatori de muzeu, restauratori, arhitecți, tehnicieni, editori etc.

Mai întâi, Salonul are două dimensiuni: o dimensiune materială vizibilă, constând într-o vastă expoziție a expozițiilor, și o dimensiune care ar putea fi numită spirituală: cinci zile de colocvii și dezbateri și o zi de informare profesională. Ambele dimensiuni au fost organizate pe trei secțiuni: *Colecții* (muze), *Culise* (servicii auxiliare), *Ediții* (muzele ca editori și editurile specializate în producția muzeografică).

Expoziția, definită ca un „muzeu al muzeelor”, sau un „muzeu global”, este o ocazie unică de a scoate din casetele și spațiile climatizate, interzise în același timp, obiecte, rarissime, pe care parci-

monia conservatorilor le-au ținut ascunse până acum publicului.

Expoziția din Grand Palais a fost, prin urmare, sinteza a tot ce există mai prețios în colecții, un Sanctuar al obiectelor inaccesibile de obicei publicului. Este într-adevăr dificil să dai o imagine, dacă nu exhaustivă, cel puțin satisfăcătoare unei asemenea diversități. Să încercăm să facem, într-o manieră enumerativă, o vitrină a esențialului expoziției.

Citeva desene rare de Rembrandt, Rubens, Dürer, Raphael, o cupă din corn de narval, executată de J. Vermeyen și o vază aztecă (Musées Fédéraux de Vienne), altarul din Baggaiovara, altar votiv din epoca augustiniană, constituind o piatră epigrafică fundamentală privind romanizarea Galiei Cisalpine (Institut des Biens Culturels et Naturels d'Emilie-Romagne), o colecție de obiecte galo-romane și merovingiene (La Cour d'Or — Musée de Metz), un evantai de căsătorie „Duchesse” și gulere cu broderie d'Alençon și volane (Musée des Beaux Arts et de la Dantelle d'Alençon), primul planor din lume (Musée de l'Air et de l'Espace), macheta originală a naufragiului Titanicului și vestigiile navei (Musée et Galerie Nationales de Merseyside Liverpool). Într-un garaj din 1939, reconstituit, am putut vedea automobilul Bugatti, în care a murit Louis Trintignant (Association des Musées Automobiles de France), mașina de calculat a lui Pascal, strămoșul ordinatorului modern (Musée National des Techniques), portretul lui Rimbaud de Fernand Léger (Musée de Champagne-Ardennes),

citeva obiecte personale ale lui Châteaubriand (Maison de Châteaubriand à Chatenay Malabry), pendula Muzeului „Mallarmé”, evocată de către autor într-un poem „Fiori de iarnă”, o colecție de flacoane de parfumerie din antichitate până în secolul al XIX-lea (Musée de la parfumerie Fragonard — Paris Grasse). În sfârșit, ca să terminăm într-o notă mai amuzantă, sticle din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, dinaintea apariției etichetei, și litografiile de etichete vechi (Musée des Chartrons de Bordeaux), o batistă cu drepturile femeii, mumiile capului judecătorului Hagenbach din secolul al XV-lea (Section Fédérée des Conservateurs de Musées d'Alsace), pantoful Mariei Antoinette (Musée des Beaux-Arts de Caen).

Tipologia muzeelor diferă de la o țară la alta. Ea are câteva trăsături idiomatice emblematice pentru țara respectivă, devenind, la urma urmelor, expresia instituționalizată a vectorilor lor de interes și acțiuni efective. Știați că există un muzeu al alimentației în Elveția? Este o inițiativă a grupului Nestlé, care dorește o bază științifică mai largă în ce privește activitatea sa productivă, într-o epocă în care alimentația este, în mod egal, un motiv de satisfacție și un pericol. Știm noi să ne hrănim? Este întrebarea la care Alimentarium — Musée de l'Alimentation a Vevey ne invită să meditam. Ați auzit de Archeodrom-ul din Beaune sau de Muzeul imaginii animate din Londra și analogul său din Frankfurt — Muzeul german al filmului? Sau de Muzeul francez al cărților de joc la Issy les Moulineaux? Cartea de joc, care a influențat atât de mult destinul Europei medievale și chiar al celei moderne, nu este un divertisment, ci o problemă de antropologie culturală. Dar Muzeul jucăriilor din Poissy, sau Muzeul — promenadă din Marly le Roy — Rouvenciennes, vă spune ceva? Dacă facem legătura între plimbarea modernă și peripatetismul lui Platon și Aristotel, al sofistilor și, în sfârșit, al tuturor filosofilor greci antici, ne întâlnim din nou cu o problemă mai profundă și mai gravă. Nevoia de contact social este o problemă culturală foarte importantă.

La drept vorbind, multe muzee insolite sau puțin cunoscute au ales Salonul pentru a ieși din anonim. Parcurgându-le, vezi în ele omul în diversitatea sa etno-locală, în multiplicitatea ipostazelor sale istorice și chiar în efortul său de anticipare, de colonizare a viitorului.

Muzeul este o instituție care exploatează omul în mod retrospectiv și prospectiv.

În ceea ce privește raporturile muzeului cu tehnologia modernă, este suficient să observăm că ele rămân obiectul unui interes constant al conservatorilor, deși mai există rețineri în acest sens. Asociația conservatorilor din Regiunea Nord-Pas-de-Calais a prezentat un video-disc comandat de un microprocesor care permite accesul la informații despre un anume muzeu sau o anume operă. Se pot cita și machete de viitoare muzee din Germania, Franța și alte țări, ca și reconstituirea unei grote din Lascaux, pornind de la o tehnică de reproducere pe bază de rășini. Acestea sînt performanțe ale tehnicii profesionale și ale gândirii creatoare, căci este foarte dificil să se ajungă la o compatibilitate acceptabilă între vechi și nou.

Se impun, de asemenea, câteva cuvinte despre Cenușăreasa muncii muzeografice — cuprinsă în capitolul Culise — care se referă la prestatori de servicii a căror muncă modestă contribuie la rîndul ei la reușita și prestigiul expoziției.

Mai întii, aceste servicii sînt mult mai bine reprezentate în actuala ediție a Salonului decît în precedenta. Participarea prestatorilor de servicii este mult mai muzeografică și, cum s-a scris în materialele din presă, de un nivel tehnologic mai elaborat. Pentru prima oară un grup de restauratori și-au găsit locul în SIME. Publicul a putut să-i admire chiar în timpul delicatei lor munci, ezoterice, am putea spune. De asemenea, menționăm pe creatorul de vitrine italian Luigi Botta și întreprinderea austriacă de iluminare Zumtobel, care contribuie la imaginea pe care trebuie să ne-o facem despre tehnicile auxiliare de punere în valoare a obiectelor de patrimoniu, pentru ca impactul cu publicul să fie maxim.

Și secția dedicată edițiilor este în plin avânt, în raport cu precedentul Salon. Prolungirea editorială a muzului este corolarul nevoii de implicare tot mai mare a muzului în viața comunității și în conștiința publicului. Funcția sa oraculară și educativă devine din ce în ce mai pregnantă în viața cetății contemporane. Spre deosebire de alte instituții culturale (școli, biblioteci, cinema), muzeul permite întâlnirea directă și patetică cu obiectul excepțional, esențial, revelator, pe care conștiința colectivă l-a selecționat din masa obiectelor oarecare, destinându-l notorietății și eternității. Din acest motiv, muzeul simte nevoia expansiunii cu ajutorul cuvintului tipărit. La actuala ediție a Salonului, acest aspect funcțional al muzului a fost mai bine reprezentat decât în ediția precedentă. Mai mult de douăzeci de editori s-au reunit pentru a da o imagine mai comprehensivă și anticipativă valențelor publicitare și editoriale ale muzului. În afară de expresia pur publicitară, tradițională (cărți poștale, afișe, cataloage, diapozitive, reviste de specialitate), cărțile și videodiscurile, filmele muzeale sînt din ce în ce mai utilizate ca mijloace de comunicare. Cel mai important editor prezent a fost grupul italian Elemond (Electa et Mondadori), urmat de editorii elvețieni, olandezi, și un întreg program regional prezentat de Regiunea Catalonia din Spania. În ce privește partea franceză, s-a putut remarca politica editorială activă și interesantă de la Caisse Nationale des Monuments Historiques et des Sites, din Musée d'Art Moderne de St. Etienne, de la R.M.N., din Paris—Musée.

Aceasta a fost partea vizibilă și, într-un anumit fel, materială a Salonului. Partea „soft” a Salonului, invizibilă, dar nu mai puțin importantă, au fost colocviile. Timp de șase zile, expunerile însoțite de proiecții, conferințele și dezbaterile s-au concentrat asupra problemelor celor mai arzătoare ale patrimoniului. Printre ele, problemele de tehnică a restaurării, de diagnosticare, de etică a restaurării, de restaurare ca „lectură” a operei, de formare de restauratori în

Franța, de piață a restaurării etc. Cum a subliniat dl. Alain Erlande Brandenburg, director adjunct al Direcției Muzeelor din Franța, și alți vorbitori, în domeniul restaurării s-a trecut de la epoca amputării la epoca microchirurgiei. Materialele moderne ca plasticul și betonul sînt, în principiu, interzise în restaurare. Se folosesc numai materiale și tehnici vechi, originare, cu excepția rarelor cazuri cînd materialele sînt compatibile. Nu mai este acceptată restaurarea „savantă”, în care restauratorul ia inițiativa și devine un fel de colaborator al artistului. Adevăratul restaurator este acela care se lasă ghidat de operă și adevărata restaurare este cea dirijată de însuși spiritul operei. Trebuie, de asemenea, să acceptăm un trist adevăr, acela că, în ciuda eforturilor noastre și a bunelor noastre intenții, opera este destinată unei inevitabile dispariții fizice. Restaurarea nu este un panaceu universal, radical și definitiv, ci numai o amănare a momentului fatal, cum a subliniat profesorul Althéfer din Düsseldorf. Trebuie să acceptăm moartea operei ca o dovadă a nașterii sale și a puterii sale. Este ca o existență de roman. Deci operele, ca personaje ale culturii, se nasc, au viața lor, adesea dramatică, controversată, au epoca lor de mărire și mor.

„Expoziția văzută de autorii ei” a constituit o altă temă majoră de dezbateri. Șapte expoziții europene selecționate au fost înregistrate pe video de către creatorii lor. Astfel: *Video-sculptură* (Wulf Herzogenrath de la National Galerie, Berlin), *Magicienii pămîntului* (Jean Hubert Martin, Centre „Georges Pompidou”, Paris), *Salon de etnografie* (Jacques Hainard, Musée d'ethnographie de Neuchâtel). Dintre strălucitoarele idei pe care acestea le-au lansat în sală, cu o vivacitate și un umor tipic latin în conceptul și orizontul factologic al etnografiei, unele, însă, pot da naștere la contradicții. De pildă, introducerea cutiilor de bere Heineken sau a vestimentației contemporane punk. Elementele de decor ale existenței actuale, care sînt în același timp universale și uniformizante, așa cum era și pop art-ul în epoca sa, nu

mai țin de etnografie. Etnografia, după părerea noastră, este studiul individualizant, identificarea a ceea ce este particular unui anumit tip de individ, a ceea ce-l deosebește de alții. Muzeele în care poți vedea amestecate colecții de artă africană, de măști ale indienilor navajo sau elemente ale ambientului tradițional elvețian, nu demonstrează capacitatea creatorilor lor de a structura un muzeu care să răspundă așteptării vizitatorilor, adică un loc în care să-și facă o imagine clară asupra culturilor tradiționale.

În sfârșit, un alt punct de vedere discutabil este principiul voluntarist al validării operei de artă, acela care consacră ca artă ceea ce autorul însuși a declarat ca atare. Acest principiu deschide larg imposturii porțile pantheonului artistic, pregătind terenul degradării și disoluției categoriilor estetice, a tradițiilor de istoria artei și chiar a instituțiilor specializate. Este calul troian introdus în cetatea artelor. La ce-ar mai folosi un muzeu de artă, din moment ce ar fi suficient să mergi la piață și s-o declari muzeu național, în care să ai aceleași satisfacții spirituale pe care ți le-ar oferi un adevărat muzeu de artă? O oarecare prudență și refuzul radicalismelor trebuie să fie prezente în deciziile noastre și în atitudinea noastră teoretică.

Ca Salon al unei instituții cu un mare viitor, dacă ne referim la ipoteza lui Toffler în ceea ce privește viitorul industriei psihologice (posterioră epocii ciberneticii), Salonul este semnul și corolarul firesc al creșterii importanței sociale a instituției muzeale. Dar, această importanță nu se reduce numai la o creștere cantitativă, ci constituie în paralel și o îmbogățire cu noi funcțiuni, o mai puternică diversificare tipologică a profiilelor și științelor muzeale, conducând în final, la un vast studiu antropologic. Căci, muzeul este, cum s-a mai spus, studiul omului în toate manifestările sale. Considerăm că, în epoca noastră, muzeul intră în concurență stimulatorie cu instituțiile pedagogice tradiționale ale societății: școala (căci muzeul devine locul privilegiat al educației multiple), teatrul (căci muzeul înseamnă și scenografie), biserica (căci muzeul rămâne un templu, loc al obiectelor sacre și al emoțiilor fundamentale,), biblioteca (căci muzeul este o carte deschisă lumii).

În sfârșit, dacă prin muzeu se înțelege ceea ce e demn de salvat de la precaritatea prezentului, Salonul Internațional al Muzeelor și Expozițiilor este superlativul permanenței, esența esențialului, tot ceea ce va participa, într-o manieră decisivă, la imaginea viitorului.

ASOCIAȚIA MUZEOGRAFILOR DIN BANAT STATUTE

CAPITOLUL I.

Denumire, Sediu, Scop.

Art. 1. Denumirea asociației este Asociația Muzeografilor din Banat.

Art. 2. Sediul Asociației Muzeografilor din Banat este în Timișoara, Piața Huniace nr. 1, în incinta Muzeului Banatului.

Art. 3. Scopul Asociației Muzeografilor din Banat este:

- a) profesional, nelucrativ și nepolitic;
- b) reunirea muzeografilor care muncesc în muzeele și colecțiile de orice fel din Banat, indiferent de categoria, profilul sau subordonarea acestora;
- c) ridicarea nivelului de civilizație și cultură al cetățenilor României, indiferent de rasă, limbă, naționalitate, credințe religioase sau convingeri politice, facilitând o cunoaștere mai bună a valorilor culturale ale României, cu precădere ale Banatului, prin intermediul expozițiilor muzeale, a manifestărilor culturale și științifice și a altor forme de popularizare a acestor valori;
- d) încurajarea și sprijinirea dezvoltării profesionale și social-umane a membrilor săi;
- e) respectarea de către societate a statutului profesional și social individualizat al membrilor săi;
- f) constituirea asociației ca un organism de dialog social, științific și cultural între muzeografia de diferite specialități, ca și între muzeografi și alte categorii de cetățeni interesați în apărarea, dezvoltarea, conservarea și valorificarea tezaurului patrimonial cultural-științific al Banatului și al României, în muzeele din Banat și în alte manifestări afine;
- g) dezvoltarea și apărarea integrității patrimoniului cultural-științific și reîntregirea patrimoniilor muzeale, istoric constituite, ale muzeelor bănățene;
- h) obținerea din străinătate a obiectelor originale descoperite în Banat sau a replicilor acestora;
- i) reprezentativitatea reală și corectă a specificului Banatului, din punct de vedere cultural-istoric, în expozițiile muzeelor naționale ale României;
- j) sprijinirea și încurajarea cooperării între muzeele din Banat, ca și cu cele din alte zone ale României, în vederea realizării concrete a unei politici de colecție, achiziții și cercetare echitabile și loiale;
- k) dezvoltarea rețelei muzeale din Banat, sprijinind, în cazuri bine justificate, înființarea de noi muzee;
- l) sprijinirea muzeelor și colecțiilor locale din orașele, comunele, satele, școlile, instituțiile și întreprinderile din Banat, inclusiv a colecțiilor private;
- m) continuarea, pe plan spiritual, a idealurilor istoric validate ale mai vechilor asociații și societăți de istorie, arheologie și științele naturii care au funcționat în Timișoara și Banat între 1872 și 1948.

CAPITOLUL II

Membrii asociației

A. Prevederi generale

Art. 4. Membrii asociației sînt: *

- a) membri titulari
- b) membri stagieri
- c) membri corespondenți
- d) membri de onoare.

Art. 5. Pot fi membri titulari cetățenii români de orice naționalitate, sex, religie și orientare politică care-și desfășoară munca direct în oricare din muzeele sau colecțiile din Banat, indiferent de ministerul, departamentul sau alt organism de care depind, avînd profesunea și calificarea de muzeograf sau muzeolog.

Art. 6. Orice membru titular nou primit în asociație va fi confirmat în adunarea generală, pe baza recomandării a doi membri ai asociației care au aceeași specialitate sau pe baza recomandării consiliului de conducere al asociației.

Art. 7. Pot fi membri stagieri ai asociației acele persoane care îndeplinesc condițiile prevăzute la art. 5 din prezentele Statute și se află în primii trei ani de activitate.

Art. 8. Membrii stagieri plătesc o cotizație redusă la jumătate față de cea a membrilor titulari. Ei devin membri titulari pe baza activității muzeografice specifice desfășurate în cei trei ani și a unei

expoziții muzeale realizate în acest răstimp, apreciate de ura din comisiile de specialitate sau, din caz, de filiala de care aparține sau de consiliul de conducere.

Art. 9. Pot fi membri corespondenți ai asociației cetățenii români sau străini, indiferent de locul lor de muncă, care, prin activitatea lor, contribuie la dezvoltarea muzeelor din Banat, restauratorii, conservatorii, responsabili și custozii de colecții ale unor instituții sau organisme de stat și private fără statut de muzeografi, cercetători din diverse domenii ale științei și culturii, colecționari particulari.

Art. 10. Membrii corespondenți plătesc o cotizație redusă la jumătate față de cea a membrilor titulari. Ei sînt confirmați de adunarea generală pe baza recomandării filialelor, comisiilor de specialitate sau a consiliului de conducere.

Art. 11. Pot fi membri de onoare ai asociației înalte personalități ale vieții culturale și științifice din țară și străinătate, alte persoane care au contribuit în mod deosebit prin activitatea lor la dezvoltarea muzeografiei din Banat, a întregii vieți culturale, artistice și științifice a ținutului și a României.

Art. 12. Titlul de membru de onoare se conferă, la propunerea consiliului de conducere al asociației, prin votul deschis al adunării generale.

Art. 13. Orice membru titular sau stagiar al asociației care a fost numit directorul unui muzeu sau a devenit funcționar al unui organism guvernamental are, în cadrul asociației, pe perioada îndeplinirii funcției respective, drept de vot consultativ și nu poate îndeplini funcții de conducere în cadrul acesteia.

Art. 14. Aderarea la Asociația Muzeografilor din Banat se face individual, pe baza unei cereri scrise.

B. Drepturile membrilor

Art. 15. Membrii asociației au următoarele drepturi:

a) să aleagă și să fie aleși în organele de conducere ale asociației în condițiile în care au achitat cotizația la zi;

b) să realizeze, cu sprijinul asociației, expoziții de înaltă ținută științifică și estetică în țară și străinătate, respectîndu-li-se calitatea și titlul de autor de expoziție, participînd la venisarea lor;

c) în cazul unor expoziții realizate în colaborare, asociația veghează ca membrii săi să beneficieze de condiții egale pe toate planurile cu ceilalți realizatori ai expoziției;

d) să participe la toate manifestările științifice de profil și la toate manifestările muzeale și culturale organizate de membrii asociației, dezbătînd deschis întreaga problemă a acestora;

e) să dezbată și să facă propuneri privind organizarea și activitatea de orice fel a asociației;

f) să primească cu prioritate publicațiile de orice fel ale asociației;

g) să publice cu sprijinul asociației orice lucrare științifică de profil realizată la o înaltă ținută;

h) să solicite și să primească burse de documentare în țară și peste hotare;

i) să fie sprijiniți, pe temeiul pregătirii lor profesionale și a activității lor, pentru a participa la concursurile menite să le ridice încadrarea, salarizarea sau avansarea;

j) să fie sprijiniți de asociație în obținerea bursei de studii, a altor călătorii de documentare și a participărilor la reuniuni științifice internaționale care vor fi acordate de Ministerul Culturii și de alte organisme interne sau internaționale;

k) să fie sprijiniți în realizarea oricăror forme de schimb de documentare și cercetare cu cercetători de profil din alte țări și — în special — din țările limitrofe zonei lor de activitate;

l) să beneficieze, la cerere, după pensionare, de un spațiu optim de muncă în cadrul instituției de la care s-a pensionat pentru încheierea lucrărilor neterminate;

m) să fie apărut de asociație în ce privește drepturile sale de autor, a proprietății sale intelectuale, în conformitate cu prevederile legale și convențiile internaționale la care România a aderat;

n) avînd în vedere că o calitate de membru este personală și inalienabilă, membrii asociației pot să-și delege temporar, în scris, unui alt membru, prerogativele de vot în cazul în care, din motive bine întemeiate, nu pot participa la adunarea generală;

o) dreptul de a vizita gratuit orice expoziție muzeală din România;

p) să beneficieze de orice altă facilitate ce poate fi asigurată de asociație;

Art. 16. Membrii stagiari și corespondenți ai asociației beneficiază de aceleași drepturi și obligații că și membrii titulari, votul lor fiind însă consultativ.

C. OBLIGAȚIILE MEMBRILOR

Art. 17. Membrii asociației au următoarele obligații:

a) să respecte statutul și să plătească la timp cotizația stabilită de adunarea generală;

b) să respecte codul deontologic al muzeografului, așa cum este el specificat în anexa prezentelor statute;

c) să sesizeze în scris conducerea asociației, asumîndu-și întreaga responsabilitate asupra unor încălcări ale codului deontologic al muzeografului, aflat în anexa prezentelor statute;

d) să participe activ și concret la realizarea obiectivelor pe care și le-a propus asociația în planurile ei de activitate;

(e) să participe la adunările asociației și la celelalte activități curente de profil ale acesteia;

f) să contribuie prin conduită etică și morală la sporirea propriului său prestigiu și la cel al asociației;

g) să nu acționeze cu intenție împotriva intereselor asociației;

h) să respecte hotărârile adunării generale și ale organelor de conducere ale asociației.

CAPITOLUL III

Organele de conducere

Art. 18. Organele de conducere ale asociației sînt:

- A. Adunarea generală
- B. Consiliul de conducere
- C. Președintele
- D. Consiliul de onoare
- E. Comisia de cenzori

A. Adunarea generală

Art. 19. Adunarea generală este organul suprem de conducere al asociației și se compune din membri titulari ai acesteia în accepția prezentelor statute. La ea participă, cu drept de vot consultativ, membri stagiați, corespondenți și membri de onoare.

Art. 20. Adunarea generală ordinară se convoacă de către consiliul de conducere sau de către președinte odată pe an.

Art. 21. Adunarea generală extraordinară se convoacă de cîte ori este nevoie de către consiliul de conducere, președinte sau la cererea scrisă a două treimi din membrii titulari ai asociației.

Art. 22. Convocarea adunării generale se face în scris, menționindu-se locul, ora și data desfășurării ei, ca și ordinea de zi ce va fi dezbătută. Convocarea trebuie expediată prin poștă sau afișată cu minimum trei săptămîni înainte de data adunării.

Art. 23. Adunarea generală este legal constituită în prezența a două treimi din membrii titulari, în acest procent incluzîndu-se și eventualele delegări în scris de prerogative ale membrilor săi absenți din motive obiective. În cazul în care la data anunțată a adunării nu se intrunește un quorum de două treimi, adunarea se amînă cu 24 de ore, cînd este legal constituită și în prezența a jumătate plus unu din membrii săi.

Art. 24. Adunarea generală ia hotărîri cu majoritate simplă de voturi, cu excepția cazurilor prevăzute special în statute. Hotărîrile se iau prin vot deschis sau, la cererea majorității membrilor, prin vot secret.

Art. 25. Adunarea generală are următoarele atribuții:

- a) dezbate orice problemă a asociației;
- b) alege, pe funcții, președintele, vicepreședinții, responsabilii de filiale propuși de acestea, consiliul de onoare, comisia de cenzori și responsabilii comisiilor de specialitate propuși de membrii acestora;
- c) stabilește, anual, cuantumul taxei de înscriere, cuantumul cotizației și periodicitatea plății acesteia;
- d) admite și exclude membrii titulari, stagiați și corespondenți;
- e) acordă titlul de membru de onoare la propunerea consiliului de conducere al asociației;
- f) stabilește numărul membrilor consiliului de conducere, al consiliului de onoare și al comisiei de cenzori;
- g) controlează activitatea președintelui și a consiliului de conducere pe baza raportului anual de activitate ce-i este prezentat;
- h) controlează gestiunea fondurilor asociației pe baza raportului prezentat de către consiliul de conducere și a notei de verificare a comisiei de cenzori;
- i) îndeplinește toate atribuțiile ce nu sînt delegate expres organelor de conducere ale asociației, președintelui acesteia sau Federației Asociațiilor Muzeografilor din România;
- j) hotărăște prin vot secret, cu o majoritate de două treimi, modificările statutelor;
- k) adoptă moțiuni și propuneri ce se înaintează Ministerului Culturii, organismelor acestuia și altor organisme guvernamentale sau administrative pentru desfășurarea unei activități optime în muzee sau pentru apărarea intereselor asociației în virtutea scopurilor acesteia prevăzute în statute;
- l) adoptă un plan propriu de acțiuni viitoare și apreciază activitatea trecută;
- m) adoptă hotărîri obligatorii pentru toți membrii săi și pentru propriile organe de conducere;
- n) rezolvă contestațiile și litigiile cu hotărîri definitive;
- o) adoptă bugetul asociației, bilanțul acesteia și stabilește destinația fondurilor de care dispune asociația;
- p) stabilește anual cuantumul de retribuție sau indemnizație a secretarului trezorer și a oricărui alte persoane plătite din fondurile asociației;
- q) rezolvă orice altă problemă specifică activității asociației neprevăzută în statute;
- r) revocă consiliul de conducere în cazul în care acesta, prin activitatea sa, s-a abătut de la scopurile asociației prevăzute în statute;
- s) completează consiliul de conducere, comisia de cenzori, consiliul de onoare, descompletate din motive obiective;
- t) hotărăște în probleme de federalizare națională și de uniune pe orizontală ale asociației;
- u) decide dizolvarea sau schimbarea scopului asociației prin vot secret, cu o majoritate de două treimi.

B. Consiliul de conducere

Art. 26. Consiliul de conducere al asociației coordonează activitatea acesteia în perioadele dintre adunările generale.

Art. 27. Consiliul de conducere al asociației este compus dintr-un președinte, doi vicepreședinți și doi membri, responsabili de filiale.

Fiecare din membrii consiliului de conducere reprezintă una din filialele asociației: Arad, Caramsebeș Lugoj, Reșița și Timișoara, aceștia făcând parte de drept din consiliile de conducere ale muzeelor în care își desfășoară activitatea, reprezentând interesele asociației în aceste organisme.

Art. 28. Consiliul de conducere este ales de adunarea generală din doi în doi ani.

Art. 29. Consiliul de conducere se întrunește de câte ori este nevoie, dar cel puțin de două ori pe an. Hotărârile sale sînt valabile în prezența a jumătate plus unu din membrii săi.

Art. 30. Hotărârile în cadrul consiliului se iau prin vot deschis, cu majoritate simplă de voturi. În caz de balotaj, președintele beneficiază de un vot în plus.

Art. 31. Consiliul de conducere al asociației are următoarele atribuții:

a) dezbate și ia hotărâri în orice problemă de activitate a asociației în intervalele dintre adunările generale;

b) hotărăște asupra oportunității și justetei deciziilor președintelui;

c) aprobă planurile de acțiuni finanțate ale comisiilor de specialitate, cluburilor sau filialelor asociației;

d) aprobă măsurile concrete de realizare a planurilor asociației;

e) dezbate hotărârile consiliului de onoare, aprobîndu-le sau infirmîndu-le;

f) hotărăște în privința acordării bursei și premiilor asociației;

g) recomandă adunării generale măsuri pentru realizarea scopurilor acesteia;

h) face recomandări filialelor și comisiilor de specialitate pentru buna desfășurare a activității acestora;

i) recomandă adunării generale noi membri în organele de conducere ale asociației;

j) propune adunării generale admiterea de noi membri titulari, corespondenți sau stagiași și propune acordarea titlului de membru de onoare;

k) convoacă adunările generale ordinare și extraordinare;

l) completează provizoriu locurile vacante din organele de conducere ale asociației pînă la proxima adunare generală;

m) răspunde de fondurile bănești ale asociației și de dirijarea lor în conformitate cu hotărârile adunării generale și cu legile în vigoare;

n) prezintă anual asociației bugetul verificat prin nota redactată de comisia de cenzori;

o) coordonează activitatea filialelor, a comisiilor de specialitate și a celorlalte forme de activitate ale asociației, inclusiv cele realizate în colaborare cu alte asociații sau cu Federația, ca și cele realizate prin colaborare internațională;

p) mediază în conflictele dintre muzee sau muzeografi în ce privește eventualele neînțelegeri privind cercetarea științifică, politică de achiziții, colectare și prezentare, precum și în cea de profilare a instituțiilor muzeale;

q) urmărește respectarea legilor statului în activitatea asociației;

r) ia hotărâri privind distribuirea prin donație a volumelor și altor materiale documentare primite de asociație în bibliotecile muzeelor din Banat;

s) ia hotărâri privind numărul gratuităților pentru protocol și schimb din orice publicație a asociației;

t) analizează rapoartele de deplasare ale membrilor săi întocmite în urma deplasărilor acestora în țară sau străinătate sau a altor acțiuni realizate de aceștia cu sprijinul asociației;

C. Președintele

Art. 32. Președintele asociației are următoarele îndatoriri:

a) reprezintă asociația în toate actele vieții sale juridice și curente, conformîndu-se statutelor și hotărârilor consiliului de conducere și ale adunării generale;

b) reprezintă interesele asociației direct sau prin delegați desemnați în cadrul Federației Asociațiilor Muzeografilor din România;

c) reprezintă direct sau prin delegați desemnați interesele asociației în organismele de specialitate ale Ministerului Culturii și în fața conducerilor administrative și științifice ale muzeelor din Banat;

d) reprezintă direct sau prin delegați desemnați interesele asociației în cadrul organismelor administrative județene sau orașenești, municipale și comunale;

e) reprezintă direct sau prin delegați desemnați interesele asociației în organismele și organele altor departamente sau interdepartamentale;

f) reprezintă direct sau prin delegați interesele asociației în relațiile cu instituții, asociații sau specialiști din alte țări;

g) execută hotărârile adunării generale;

h) hotărăște în problemele curente de activitate ale asociației, consultîndu-se, după caz, cu responsabilii de filiale, comisii de specialitate sau cluburi;

i) ia hotărâri necesare bunei desfășurări globale și de perspectivă a activității asociației, supunîndu-le operativ aprobării consiliului de conducere și adunării generale;

j) convoacă întrunirile consiliului de conducere, ale consiliului de onoare și ale comisiei de cenzori;

k) convoacă adunările generale ordinare și extraordinare;

l) răspunde loialtă cu consiliul de conducere, în fața adunării generale, pentru gestiunea asociației;

m) își poate delega în scris, pe termen limitat, unele prerogative de reprezentare și decizie, vice-președinților, responsabililor de filiale, comisii de specialitate sau cluburi sau — dacă este cazul — unuia din membrii asociației;

n) îndeplinește orice altă sarcină primită de la consiliul de conducere sau de la adunarea generală;

o) conduce activitatea secretarului trezorer;

p) recomandă consiliului de conducere, consiliului de onoare sau adunării generale orice măsură ce o consideră benefică pentru activitatea asociației și realizarea scopurilor ei;

Art. 33. Între întrunirile consiliului de conducere actele asociației sînt semnate de președinte. Ele sînt ratificate, cînd este cazul, de către consiliul de conducere și prezentate spre aprobare adunării generale.

Art. 34. În cazul cînd, din motive obiective, președintele nu-și mai poate îndeplini funcția, conducerea operativă a asociației este asigurată de unul din vicepreședinți pînă la convocarea adunării generale extraordinare într-un termen de maximum 120 zile.

D. Consiliul de onoare

Art. 35. Consiliul de onoare are în componență cinci persoane, specialiști cu experiență, prestigiu profesional și moral, desemnați de adunarea generală dintre membrii săi titulari prin vot secret sau deschis, cu majoritate simplă.

Membrii consiliului de onoare sînt aleși din doi în doi ani.

Hotărârile consiliului de onoare se iau prin vot deschis, cu majoritate simplă.

Art. 36. Consiliul de onoare își alege președintele dintre membrii săi și se întrunește de cite ori este nevoie din inițiativă proprie sau la cererea președintelui asociației, pronunțîndu-se în cazurile de încălcare a codului deontologic al muzeografilor.

Hotărârile sale sînt validate de consiliul de conducere, iar, în caz de litigiu, adunarea generală este îndrituită să ia hotărîri definitive.

Art. 37. Sancțiunile asupra cărora decide consiliul de onoare sînt următoarele:

a) atenționare în fața consiliului de onoare;

b) atenționare în fața consiliului de conducere;

c) atenționare în fața adunării generale;

d) excluderea.

Sancțiunile sînt transmise celui în cauză în scris.

Cel în cauză poate face apel la adunarea generală.

Art. 38. Membrii asociației pot fi sancționați în cazurile de încălcare a codului deontologic, a statutelor, a legilor țării, precum și cînd, în mod conștient, prin acțiunile lor de orice fel, aduc prejudicii intereselor generale ale asociației.

Art. 39. Consiliul de onoare poate fi consultat și poate face recomandări în cazurile prevăzute la art. 31/p din prezentele statute.

E. Comisia de cenzori

Art. 40. Comisia de cenzori are în componență cinci persoane desemnate de adunarea generală dintre membrii săi titulari, prin vot deschis, cu majoritate simplă.

Membrii comisiei de cenzori se aleg din doi în doi ani.

Hotărârile comisiei se iau cu majoritate simplă, prin vot deschis.

Președintele comisiei de cenzori este desemnat de către membrii acesteia prin vot deschis.

Art. 41. Comisia de cenzori verifică anual sau de cite ori crede de cuviință — întrunindu-se fie din proprie inițiativă, fie la cererea consiliului de conducere sau a președintelui asociației — gestiunea asociației și întocmește note pe care le prezintă adunării generale ordinare sau extraordinare.

Art. 42. Comisia de cenzori poate face recomandări consiliului de conducere și președintelui privind activitatea financiară a asociației, precum și activitatea secretarului trezorer.

CAPITOLUL IV.

Organizarea asociației

Art. 43. Asociația Muzeografilor din Banat este organizată în:

A. Filiale

B. Comisii de specialitate.

A. Filialele

Art. 44. Filialele asociației, în număr de cinci, sînt organizate pe principiul teritorial în muzeele din Banat care au personalitate juridică și care, prin patrimoniul lor, istoric constituit, sînt cuprinse în rețeaua muzeală națională, fiind servite de minimum trei muzeografi salariați.

Art. 45. Filialele teritoriale ale asociației sînt următoarele:

a) Filiala Arad, funcționînd la Muzeul Județean Arad, Piața Enescu nr. 1.

b) Filiala Caransebeș, funcționînd la Muzeul Județean de Etnografie și Istorie Locală, Caransebeș, Str. Bistrei nr. 2.

c) Filiala Lugoj, funcționînd la Muzeul Municipal din Lugoj, Str. Nicolae Bălcescu nr. 2.

d) Filiala Reșița, funcționînd la Muzeul Județean de Istorie, Reșița, Bdul Republicii nr. 10.

e) Filiala Timișoara, funcționînd la Muzeul Banatului, Piața Huniade, nr. 1, Timișoara.

Art. 46. Fiecare filială își desemnează responsabilul care este apoi confirmat prin votul adunării generale.

Art. 47. Responsabilii filialelor aduc operativ la cunoștința consiliului de conducere și a președintelui activitățile desfășurate de acestea.

Art. 48. Filialele își desfășoară activitatea autonom sau în colaborare, respectând cadrul planurilor adoptate de adunările generale ale asociației, precum și recomandările consiliului de conducere și ale președintelui.

Art. 49. În scopul bunei desfășurări a activității lor, filialele pot utiliza direct sau prin comisile de specialitate, cota parte din fondurile asociației ce le revine prin hotărârea adunării generale.

B. Comisiile de specialitate

Art. 50. Comisiile de specialitate se organizează pe principiul specializării în cercetarea științifică și cuprind, fiecare, minimum trei membri titulari și stagiați ai asociației.

Art. 51. În cadrul asociației funcționează următoarele comisii de specialitate:

- a) Comisia arheologică
- b) Comisia istorică
- c) Comisia de istoria artei
- d) Comisia de științele naturii
- e) Comisia etnografică
- f) Comisia memorialistică și de istorie a științei și tehnicii
- g) Comisia de numismatică și de științe auxiliare
- h) Comisia muzeografică și muzeologică
- i) Comisia pentru cercetări interdisciplinare

Alte comisii pot fi înființate prin hotărârea adunării generale la propunerea a minimum cinci membri titulari ai asociației sau a consiliului de conducere.

Art. 52. Fiecare comisie este condusă de un responsabil onorific desemnat de membrii acesteia dintre membrii săi și confirmat de adunarea generală.

Responsabilul de comisie poate ocupa concomitent și altă funcție în organismele de conducere ale asociației.

Responsabilul de comisie aduce operativ la cunoștința consiliului de conducere și a președintelui rezultatele activității comisiei.

Art. 53. Comisiile au dreptul să facă recomandări adunării generale, consiliului de conducere și consiliului de onoare.

Art. 54. Comisiile pot organiza unul sau mai multe ședințe periodice, colocvii, simpozioane sau sesiuni științifice care să reunească specialiștii din țară și de peste hotare interesați în dezbaterăa unor teme prestabilite.

Aceste activități organizate de comisii se planifică anual sau multianual, asociația și federația urmind să sprijine desfășurarea lor la nivel zonal, național și internațional.

Art. 55. Activitatea comisiilor este autonomă în cadrul prevederilor anuale de activitate adoptate de adunarea generală, fiind finanțată din fondurile asociației și ale filialelor, ca și din cele ale federației.

Art. 56. Comisiile de specialitate colaborează direct cu comisile similare ale altor asociații de muzeografi, ca și cu cele constituite în cadrul asociației conservatorilor și restauratorilor.

Comisiile de specialitate pot colabora și cu alți specialiști care-și desfășoară activitatea în alte institute și instituții.

Art. 57. Mai multe comisii pot colabora în realizarea unor dezbateri și manifestări științifice complexe.

Art. 58. În cadrul asociației și filialelor sale mai pot fi organizate cluburi sau societăți de prieteni ai activității muzeale în care sînt cuprinși membri titulari, membri stagiați, membri corespondenți ai asociației, ca și alte persoane interesate de problematica dezbătută de acestea. Activitatea lor este permanentă și în cadrul lor se pot organiza manifestări de profil cu caracter public.

Art. 59. Problemele bănești și administrative ale asociației, evidențele scriptice, corespondența curentă și altele asemenea sînt operate prin activitatea secretarului trezorer, care este retribuit de asociație prin o indemnizație lunară al cărei quantum este stabilit anual prin hotărârea adunării generale, la propunerea consiliului de conducere.

Activitatea secretarului trezorer este coordonată de președintele asociației și de către consiliul de conducere și este verificată de comisia de cenzori.

Secretarul trezorer are drept de vot consultativ.

CAPITOLUL V

Moduri și mijloace de acțiune

A. Prevederi generale

Art. 60. Asociația Muzeografilor din Banat sprijină realizarea unor expoziții muzeale de înaltă tinută științifică și estetică, morală și etică în care să se valorifice patrimoniul muzeelor bănățene și ale altor colecții.

Ea activează permanent pentru dezvoltarea instituțiilor, expozițiilor și colecțiilor muzeale în parametrii moderni, contribuind astfel la integrarea reală a muzeografiei românești în circuitul de valori europene și mondiale.

Art. 61. Prin activitatea membrilor săi, asociația își propune să încurajeze cunoașterea civilizației românești și a minorităților naționale cu specificitățile lor zonale de dezvoltare.

În această activitate ea colaborează cu conducerea administrativă ale muzeelor din Banat, cu organele competente din aparatul de stat și cu alții interesați în această problematică.

Art. 62. Asociația susține și încurajează activitatea personală a membrilor săi, a oricărui alt cercetător acreditat, ca și activitatea continuă a muzeelor în cercetarea științifică pe profilul secțiilor de specialitate muzeale și, prin aceasta, își aduce aportul la dezvoltarea neîntreruptă atât a patrimoniului cultural muzeal cât și a bazei de date științifice a rețelei muzeale din Banat și România.

Art. 63. Asociația acționează cu fermitate pentru buna păstrare a patrimoniului cultural național și a patrimoniului cultural de importanță locală din provincia istorică a Banatului, pentru conservarea acestuia, pentru realizarea unei evidențe integrale și moderne, socotindu-l tezaur național față de care își asumă întreaga responsabilitate profesională și morală.

În acest scop ea colaborează cu asociația restauratorilor și conservatorilor și cu toate organismele care, prin activitatea și scopul lor, converg spre realizarea acestui deziderat.

Art. 64. Asociația militează pentru degrevarea membrilor săi de sarcini administrative și altele asemenea aflate în contradicție cu pregătirea și calificarea lor profesională.

Art. 65. Asociația acționează permanent pentru pregătirea universitară și postuniversitară a tinerilor în specialitatea muzeografie și în specialitățile din domeniile de activitate științifică ale membrilor săi și ale muzeelor din Banat, facilitând moral sau material studenților și tinerilor absolvenți realizarea unor stagii de perfecționare practică în muzee, pe șantierele de cercetare și în cele laboratoare de cercetare științifică.

Art. 66. Asociația urmărește să stimuleze activitatea tuturor membrilor săi, înlesnindu-le ridicarea nivelului de pregătire profesională și lărgirea orizontului lor cultural-științific, contribuind și astfel la afirmarea lor pleneră în societate prin expoziții ce le vor realiza, prin lucrările științifice ce le vor elabora și prin altele asemenea.

Art. 67. Asociația sprijină prin comisiile sale și prin celelalte forme de organizare prevăzute organizarea dezbaterilor de idei, discutarea liberă a tematicilor expoziționale, a problemelor științifice specifice pe care le realizează în colaborare cu muzeele din zonă, cu Direcția Muzeelor și Comisia Muzeelor și Colecțiilor, ca și cu alte organisme sau instituții interesate.

Art. 68. Asociația susține eforturile de cercetare științifică ale membrilor săi, acordând, în funcție de posibilitățile sale financiare, burse de documentare și alte facilități.

Acestea pot fi acordate și cercetătorilor străini acreditați ce studiază patrimoniul cultural din Banat.

Art. 69. Asociația încurajează material și moral excursiile științifice în țară și peste hotare, individual sau în grup, ale membrilor săi.

Art. 70. Asociația își apără membrii din punct de vedere moral și juridic în domeniul drepturilor omului, al proprietății intelectuale și al drepturilor de autor.

Art. 71. Asociația își susține membrii în obținerea unor burse interne și externe acordate de Ministerul Culturii sau de alte organisme interne și internaționale, militând pentru respectarea criteriului valcării profesionale și pentru repartizarea echitabilă a acestora, fără nici un fel de discriminare.

Asociația militează ca toate deplasările de studii și documentare, ca și cele pentru participări la manifestări științifice interne și internaționale să fie considerate perioade de specializare, pregătire și perfecționare în cadrul programului legal de muncă, cu toate drepturile decurgând din aceasta.

Art. 72. Asociația Muzeografilor din Banat reprezintă, direct sau prin federație, interesele profesionale ale membrilor săi în raporturile cu Ministerul Culturii, cu direcțiunile muzeelor în care membrii săi își desfășoară activitatea, cu alte asociații și uniuni de creație, cu alte instituții și întreprinderi.

Art. 73. Asociația militează ca la încadrarea fiecăruia dintre muzeografi să se respecte următoarele criterii: activitatea expozițională cu aprecierea gradului de dificultate, a ținutei științifice și estetice a expozițiilor realizate, activitatea de evidență, activitatea de cercetare propriu-zisă, lucrările științifice elaborate, titlurile științifice și pregătirea profesională.

Asociația se opune cu hotărâre ca în cadrul acestor criterii să figureze expoziții, lucrări științifice sau titluri științifice obținute cu subiecte proslăvind dictatura ultimelor decenii din România.

Art. 74. Asociația poate înainta Ministerului Culturii și altor organisme de resort propuneri de îmbunătățire a legislației din domeniu, care au fost adoptate în adunările generale cu o majoritate de două treimi din voturile membrilor.

Pentru apărarea intereselor sale, asociația poate apela la mass-media, la deputații din parlament sau la guvern.

Art. 75. Președintele asociației sau un reprezentant al său cu delegație scrisă – care poate fi unul din vicepreședinți, responsabili de filială sau de comisie de specialitate – reprezintă interesele asociației în fața Ministerului Culturii, respectiv a Comisiei Muzeelor și Colecțiilor și Direcției Muzeelor.

Art. 76. Președintele asociației poate fi membru al Comisiei Muzeelor și Colecțiilor. În cazul în care nu este inclus, asociația va milita pentru aceasta.

Art. 77. Responsabilul Comisiei arheologice a asociației o reprezintă în cadrul Comisiei arheologice a Academiei și în cadrul sesiunilor comune privind aprobarea planului de cercetare arheologică.

Art. 78. Responsabilul Comisiei numismatice și de științe auxiliare reprezintă ca observator asociația în cadrul Societății Numismatice Române, a filialelor acesteia și a altor societăți constituite de profil.

Art. 79. Responsabilul comisiei de istoria artei reprezintă interesele asociației în cadrul Comisiei Monumentelor Ansamblurilor și siturilor istorice.

După caz, reprezentarea în această comisie centrală poate fi asigurată și de un reprezentant de specialitate al comisiei arheologice a asociației.

Art. 80. Responsabilul Comisiei de științele naturii reprezintă asociația în Comisia Monumentelor Naturii și a Mediului Ambient.

Art. 81. Responsabilii comisiilor de specialitate ale asociației îi pot reprezenta interesele și în alte comisii centrale ce vor fi organizate.

Art. 82. Asociația poate institui premii prin hotărîrea adunării generale.

Art. 83. Asociația încurajează schimburile de expoziții interne și internaționale.

Art. 84. Membrii corespondenți își pot desfășura activitatea în cadrul tuturor formelor de organizare a activității asociației prevăzute în prezentele statute.

Art. 85. Asociația Muzeografilor din Banat poate acorda asistență de specialitate colecțiilor și expozițiilor muzeale aparținînd altor organisme, instituții sau persoane fizice din Banat.

B. Publicațiile asociației

Art. 86. Asociația Muzeografilor din Banat poate publica, independent sau în colaborare contractuală cu alte instituții, volume de specialitate, culegeri de articole, monografii, calendare, pliante și alte asemenea, ca și o publicație proprie periodică.

Art. 87. Cu prilejul unor aniversări, asociația poate bate medalii comemorative, insigne, plachete și poate emite diplome. Asociația poate face schimb de publicații cu alte asociații din țară și străinătate.

C. Arhiva și biblioteca asociației

Art. 88. Asociația își constituie propria arhivă conform prevederilor legale în vigoare care este depozitată la sediul ei.

La cerere, filialele pot primi, în copie, orice document emis de asociație.

Art. 89. Publicațiile și cărțile de specialitate primite de asociație prin schimb sau donație, vor fi repartizate echitabil prin hotărîrea consiliului de conducere între bibliotecile muzeelor din Banat, cărora le vor fi donate.

D. Mijloace bănești și patrimoniu

Art. 90. Mijloacele bănești ale asociației provin din:

a) taxe de înscriere

b) cotizații

c) acțiuni și activități culturale sau științifice, concursuri, tombole și alte asemenea organizate și realizate independent sau în colaborare

d) testări și donații

e) subvenții de stat

f) donații și subvenții particulare sau ale unor instituții sau întreprinderi care, dacă sînt însoțite de clauze, acestea din urmă vor fi aprobate de consiliul de conducere și ratificate de adunarea generală.

g) dobinzi la fondurile depuse în bănci sau la CEC.

h) plăți prin virament sau în numerar ale activității de concepție și asistență de specialitate pentru realizarea unor expoziții aparținînd altor întreprinderi, instituții, organisme de stat sau private decît instituțiile muzeale.

i) sume obținute din vânzarea publicațiilor proprii sau realizate în colaborare.

Art. 91. Veniturile asociației nu pot fi utilizate decît pentru realizarea scopurilor ideale ale acesteia, ca mijloace proprii de acțiune.

Art. 92. În cazul subvențiilor obținute de la buget, autoritatea care a acordat subvenția poate cere asociației justificarea ultimei subvenții acordate.

Art. 93. Bilanțul anual și bugetul asociației vor fi înaintate într-un exemplar Ministerului Culturii și federației.

Art. 94. Asociația va vărsa anual minimum 15% din veniturile sale în bugetul Federației Asociațiilor Muzeografilor din România.

Art. 95. Asociația păstrează în fond centralizat minimum 15% din veniturile ei anuale, restul fiind distribuit pentru activitatea filialelor și comisiilor în conformitate cu hotărîrile adunării generale.

Art. 96. Patrimoniul asociației, mobil și imobil, se constituie prin achiziții, testări și donații.

El poate fi utilizat exclusiv pentru realizarea scopurilor ei, ca mijloace proprii de acțiune.

Art. 97. Asociația poate să dețină în proprietate sau să aibă în folosință, în conformitate cu prevederile legale, case sau camere de odihnă și studiu care să fie folosite de membri și oaspeții săi invitați cărora li se vor acorda facilitățile hotărîte de adunarea generală.

Art. 98. Veniturile, bunurile mobile și imobile, ce vor fi dobîndite de asociație în conformitate cu prevederile legale, se constituie în patrimoniu comun al asociației servind la realizarea scopurilor prevăzute în statute.

Art. 99. Asociația poate să retribuească într-o formă sau alta – normă întreagă, jumătate de normă, plată cu ora sau la bucată, indemnizații – personal administrativ și juridic. Hotărîrile privind realizarea concretă a acestei prevederi sînt adoptate de adunarea generală la propunerea consiliului de conducere.

CAPITOLUL VI

A. Dispoziții finale

Art. 100. Asociația Muzeografilor din Banat este supusă controlului Ministerului Culturii printr-un delegat unic al acestuia desemnat de Comisia Muzeelor și Colecțiilor.

Delegatul ministerului are drept de vot consultativ.

Delegatul are dreptul de a propune ministerului suspendarea asociației în cazul în care aceasta nu acționează în conformitate cu propriile statute. Propunerea, sub formă de proces verbal, trebuie adusă neîntîrziat și la cunoștința consiliului de conducere al asociației.

Art. 101. Consiliul de conducere al asociației are obligația să comunice în scris delegatului ministrului hotărârile adunării generale, în cazul în care acesta este absent.

Art. 102. Delegatul ministrului poate verifica utilizarea subvențiilor de la buget în sensul respectării scopului pentru care acestea au fost acordate. Neregulile constatate se depun în scris, într-un exemplar la consiliul de conducere al asociației.

Art. 103. Actele de constituire ale asociației se depun într-un exemplar la Ministerul Culturii, Comisia Muzeelor și Colecțiilor.

Art. 104. Asociația militează constant și cu bună credință pentru constituirea și dezvoltarea Federației Asociațiilor Muzeografilor din România, menținându-și în cadrul acesteia autonomia ce decurge din propriile statute.

Delegarea unora din prerogativele sale către organismele de conducere ale federației, cu excepția celor adoptate inițial prin consensul statutelor asociațiilor autonome, se face de fiecare dată prin acord scris emis de consiliul de conducere al asociației cu majoritate simplă de voturi. Aceste acorduri scrise sînt supuse anual ratificării de către adunarea generală.

Art. 105. Asociația se poate desprinde din federație numai prin hotărîrea adunării generale legal constituite, adoptată prin vot secret cu o majoritate de două treimi.

Art. 106. Asociația își propune să realizeze în Banat o uniune de activitate concretă cu Asociația Restauratorilor și Conservatorilor, uniune absolut necesară pentru realizarea scopurilor fundamentale ale celor două asociații.

Art. 107. Asociația își propune să realizeze o uniune de colaborare permanentă la nivel de comisii, filiale și conduceri cu Asociația Muzeografilor din Transilvania, fiecare asociație păstrîndu-și întreaga autonomie și libertate de acțiune în conformitate cu propriile statute.

Art. 108. Membrii asociației care se retrag sau sînt excluși din ea nu au nici un drept asupra avutului social al asociației.

Art. 109. Deciziile adunării generale pot fi atacate de Ministerul Culturii, de alt minister competent sau de altă parte interesată, în justiție.

Art. 110. Asociația Muzeografilor din Banat aderă la statutele ICOM și la prevederile codului deontologic elaborat de acest organism internațional.

Art. 111. Codul deontologic al muzeografului, din anexa prezentelor statute, aprobat de adunarea generală a asociației este obligatoriu pentru membrii săi.

B. Emblema, sigla și carnetul asociației

Art. 112. Emblema asociației este lupoaca română cu legenda: Asociația Muzeografilor din Banat, 1990, înscrisă circular. Emblema și legenda vor figura pe stampila asociației.

Art. 113. Sigla Asociației muzeografilor din Banat este AMB.

Art. 114. Membrii asociației primesc un carnet de membru netrănsmisibil în care sînt înscrise datele personale, calitatea de membru titular, stagiar, corespondent sau onorific. În carnet sînt menționate datele de achitare a cotizațiilor anuale.

C. Dizolvarea asociației

Art. 115. Asociația poate fi dizolvată prin hotărîre judecătorească în cazul în care s-a abătut de la scopul său sau, prin activitatea sa, a încălcat legile fundamentale ale țării.

Art. 116. Asociația se poate dizolva prin hotărîrea a două treimi din membrii săi adoptată în adunare generală prin vot secret.

Art. 117. Asociația se dizolvă cînd numărul membrilor săi a scăzut sub numărul minim de 20 de membri prevăzut de legislația în vigoare.

D. Lichidarea bunurilor asociației

Art. 118. Lichidarea asociației și a bunurilor sale se face în conformitate cu prevederile legale în vigoare.

Art. 119. În cazul lichidării asociației, patrimoniul și mijloacele bănești ce le deține vor fi vărsate Asociației Muzeografilor din Transilvania cu obligația ca aceasta să reprezinte și interesele muzeografilor din Banat.

Aceste statute s-au dezbătut și aprobat în adunarea generală ținută la Timișoara în 16 martie 1990. Asociația Muzeografilor din Banat a fost înregistrată în registrul de persoane juridice dosar nr. 310/1990 prin sentința civilă a Judecătoriei din Timișoara cu nr. 288 din 11 mai 1990.

Președinte: **Florin Medeșej** – Muzeul Banatului, Timișoara

Vicepreședinți: **Marian Gumă** – Muzeul Județean de Istorie Caraș-Severin – Reșița

Dan Demșea – Muzeul Județean Arad

Responsabili de filiale: **Nicoleta Gumă** – Muzeul Județean de etnografie și istorie locală Caransebeș

Ioan Iovan – Muzeul municipal Lugoj

ASOCIAȚIA MUZEOGRAFILOR DIN BANAT

Anexa nr. 1 la Statutele asociației

CODUL DEONTOLOGIC AL MUZEOGRAFILOR

Adoptat în adunarea generală din 16 martie 1990.

Art. 1. Asociația Muzeografilor din Banat își propune instituirea și implementarea în cadrul tuturor muzeelor din Banat, ca și în întreaga activitate cu caracter muzeal, a unui cod deontologic propriu al muzeografilor a cărui menire este și aceea de definire și ridicare a prestigiului lor profesional și social.

Acest cod respectă codul deontologic al ICOM pentru lucrătorii din muzee.

Art. 2. Prevederile codului sînt următoarele:

- a) respectarea caracterului apolitic al asociației și al activității personale în cadrul asociației și al instituțiilor muzeale ca instituții științifice și culturale ce au o înfrînare directă și constantă în formarea conștiinței umane;
- b) abordarea cercetărilor științifice de profil la un înalt nivel de profesionalism, membrii asociației asumîndu-și responsabilitățile morale și științifice ce survin în procesul de cercetare;
- c) condamnarea comerțului ilicit cu obiecte culturale și a oricărei forme de înstrăinare din țară a bunurilor culturale din patrimoniul cultural național, din patrimoniul cultural al Banatului și din patrimoniile muzeelor;
- d) abținerea voluntară și benevolă a muzeografilor specialiști de a-și constitui colecții particulare cu obiecte aparținînd patrimoniului cultural național, respectîndu-se prevederile codului ICOM;
- e) abținerea voluntară și benevolă a muzeografilor specialiști de a acționa în scopul realizării unor colecții particulare ale unor terți în detrimentul intereselor instituțiilor muzeale din Banat sau în contradicție cu prevederile legale existente. Muzeografilor vor conlucra cu colecționarii particulari și cu orice alt deținător de bunuri culturale din afara rețelei muzeale pentru a-i determina să înțeleagă necesitatea valorificării științifice și expoziționale a pieselor pe care le dețin;
- f) abținerea voluntară și benevolă a membrilor asociației de a contribui în vreun fel, prin activitatea lor, la proliferarea sau executarea falsurilor, kitsch-urilor și replicilor neautorizate;
- g) respectarea drepturilor individuale de proprietate intelectuală și a celor de autor rezultate din cercetările proprii și din lucrările elaborate;
- h) condamnarea plagiatului, furtului de idei sau al rezultatelor cercetărilor altuia;
- i) acceptarea benevolă și voluntară de către membrii asociației ca un exemplar din lucrările elaborate și publicate, ca și manuscrisul lucrărilor publicate definitiv să fie depuse în arhivele muzeelor în care-și desfășoară activitatea;
- j) obligativitatea unui comportament civilizată, uman în relațiile cu publicul vizat sau nevizat;
- k) abținerea benevolă și voluntară a membrilor asociației de la manifestările ce depășesc prin conținut sau formă un cadru urban și academic de comportament în relațiile de serviciu și în relațiile interumane în general;
- l) condamnarea cu hotărîre a manifestărilor de chiul, oportunist, minciună și a altor manifestări menite să promoveze interese personale inechitabile, să marcheze lipsa de profesionalism și să creeze noi forme de parvenitism;
- m) condamnarea constituirii unor grupuri de interese — așa zise *clici* sau *bisericuțe* — cu scopuri contrare bunei desfășurări a activității profesionale a membrilor asociației într-un climat civilizată, de reală emulație științifică și culturală;
- n) condamnarea oricăror manifestări de rasism, și a celor de tip șovin, naționalist sau iredentist și fascist, nedemne pentru condiția morală, etică și intelectuală a oricărui muzeograf;
- o) dreptul muzeografilor de a evalua bunurile din patrimoniul cultural național numai la cererea organelor oficiale autorizate;
- p) muzeografilor le este interzisă acceptarea cadourilor, donațiilor și altor beneficii materiale cu titlu personal sau pentru rudele lor, rezultate de pe urma activității de identificare, estimare, expertizare și comercializare a pieselor din patrimoniul cultural național, conform prevederilor codului deontologic ICOM.

Art. 3. Prezentul cod deontologic face obiectul activității Consiliului de onoare al asociației.

Art. 4. Prezentul cod deontologic poate fi modificat și completat la propunerea consiliului de conducere, a consiliului de onoare sau la propunerea scrisă a minimum cinci membri titulari prin hotărîri adoptate în adunarea generală cu vot deschis și o majoritate de două treimi.

Președinte,
FLORIN MEDELEȚ

SESIUNEA ANUALĂ DE RAPORTE DE ARHEOLOGIE LA A XXIV-A EDIȚIE

Anul acesta, sesiunea de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1989, reuniune științifică organizată sub auspiciile Comisiei Muzeelor și Colecțiilor și Comisiei arheologice, a fost găzduită de Muzeul Județean Arad. În frumosul municipiu de pe malurile Mureșului, în zilele de 7-10 iunie 1990 și-au dat întâlnire peste 200 de arheologi din muzeele țării, institute de cercetare, școli, care, prin rapoartele prezentate, au venit cu noi și elocvente dovezi menite a întregi imaginea unor momente importante din istoria noastră națională.

Lucrările în plen ale sesiunii (inspirat programate în după-amiaza zilei de 7 iunie, astfel făcut au rămas două zile pline pentru susținerea rapoartelor pe secțiuni și pentru dezbateri), sesiune ce a avut menirea de a realiza bilanțul preliminar al unui an plin de evenimente și care pentru arheologii români a fost unul dintre cei mai grei ani, au subliniat câteva priorități ce se impun în viitorul apropiat: arheologii și istoricii români, în general, să se pună în slujba relevării adevărului adevăr al istoriei noastre naționale; necesitatea ca muzeele să-și extindă cercetarea arheologică nu numai pentru îmbogățirea colecțiilor proprii, ci și pentru a contribui la elucidarea unor momente și aspecte încă insuficient cunoscute din istoria acestor meleaguri; se impune o mai mare grijă pentru conservarea patrimoniului nostru național; faptul că problematica ridicată de teritoriu nu poate fi cuprinsă de actualii arheologi impunându-se cu acuitate formarea unor specialiști din rândurile tineretului.

Rapoartele asupra cercetărilor arheologice din campania 1989 au fost susținute în cadrul a șapte secțiuni, riguros delimitate și bine reprezentate.

Referitor la **civilizațiile străvechi** de pe teritoriul patriei noastre (din paleolitic și neolitic), au fost prezentate 36 de rapoarte, prin care sînt comunicate: noi

descoperiri din așezări de tip Starcevo-Criș de la Suplacu de Barcău (Bihor), Trestiana (Vaslui) și Covrogiu (Hunedoara), din așezările neolitice de la Circea (Dolj), Vlădeni (Ialomița), Iclod (Cluj) (aici, prin săpăturile arheologice din campania 1989 a fost delimitată fortificația neolitică tirzie), sau din cele de tip Gumelnița de la Trestinic (Tulcea) și Măriuța (Călărași). S-a remarcat preocuparea arheologilor în a sintetiza toate problemele ridicate de o așezare sau alta supusă cercetării, fapt ce se înscrie ca o realizare, ca un important pas înainte, comparativ cu edițiile anterioare ale sesiunii de rapoarte.

Au reținut în mod deosebit atenția cîteva comunicări privind cultura Cucuteni, venind cu informații interesante mai ales pentru faza A. Anul trecut au stat în atenție așezările cucuteniene de la Izvoare (Neamț), Fulgeriș (Bacău), Dumesti (Vaslui), Scinteia (Iași), Vorona și Copalau (Botoșani).

Am mai semnalat rezultatele săpăturilor de salvare de la Parța (Timiș), sinteza realizată pentru cultura Boian prin prezentarea tell-ului neolitic de la Radovanu (Călărași), cit și datele interesante privind necropolele tumulare de la Tureni (Cluj). Din păcate, colectivele de arheologi care au săpat la Tărtăria (Alba) și Satchinez (Timiș) nu s-au prezentat la sesiune, cu toate că erau anunțate în program și așteptate cu legitim interes.

Un număr de 21 rapoarte au avut în atenție cercetările arheologice vizînd **civilizația tracică** de pe teritoriul țării noastre. Pentru epoca bronzului, reținem descoperirile din așezarea și necropola de incinerare de la Ozun (Covasna), cele din așezările de tip „Lăpuș” de la Groși (Tîlbeșul) și Suciuc de Sus (Maramureș), cit și cele din Cîmpia Covurluiului (punctele Vlădești și Ijdileni-Frumușița, jud. Galați), sau depozitul de bronzuri de la Gioseni (Bacău).

Nouă rapoarte au avut ca obiect descoperiri recente datînd din prima epocă a fierului, rezultat al cercetării unor așezări (Dej - Cluj), Vlădeni-Ialomița, Suceveni-Cavadinești - Galați, Orbeasca de Sus-Teleorman) sau necropole hallstattiene (Izvorul Frumos - Mehedinți, Tigvanii Mare - Caraș Severin, Peciu Nou și Remetea Mare - Timiș, Cajvana - Suceava). În prezentarea rapoartelor s-a observat strădania de a se emite concluzii pe marginea rezultatelor unor cercetări arheologice (și aici merită a fi menționată comunicarea referitoare la săpăturile de la Grădiștea Coslogeni, jud. Călărași), cit și interesul spre o cit mai exactă încadrare în timp și spațiu a unui descoperiri.

Cercetări ale campaniei arheologice de anul trecut s-au constituit, de asemenea, în importante contribuții aduse la mai buna cunoaștere a **vieții materiale și spirituale a strămoșilor noștri geto-daci**. În 1989, au continuat cercetările arheologice asupra cetăților geto-dacice de la Poiana (Galați), Bunești-Averești (Vaslui), Cugir (Alba) Divici-Grad (Caraș-Severin), sau davelor de la Răcățiu (Bacău), Grădiștea (Brăila). S-a constatat o mai bună cunoaștere a așezărilor fortificate ale geto-dacilor (s-au adus date noi asupra celor de la Satu-Mare - Constanța, Moinești - Bacău, Săvirșin - Arad) în comparație cu așezările deschise ale acestora.

Un mare număr de rapoarte au fost înscrise la secțiunea „**Arheologia clasică greco-romană**”, ele concentrîndu-se asupra a trei sectoare esențiale: istoria militară, orașele și teritoriul provincial. Ca o concluzie ce se impune este aceea că cercetarea arheologică din Dobrogea este de departe avansată comparativ cu celelalte zone ale țării, atît privitor la orașe, cit și la cunoașterea așezărilor rurale.

Săpăturile arheologice din campania 1989 au adus date interesante privind cartierul meșteșugăresc de la Romula, municipiul

Tibiscum, thermele romane de la Micia, sau impresionantele descoperiri de la Porolissum (amfiteatrul, mai ales).

În atenția arheologilor români au stat, și în anul trecut, castrule romane (de la Feldioara, Cincșor, Hoghiz, Potaiasa, Cășeu), cercetarea lor urmînd să se extindă și asupra vicusurilor din apropiere (s-au remarcat unele incercări în acest sens).

Civilizația veche românească și populațiile alogene au fost subiectul a 21 de rapoarte, din care mai mult de jumătate s-au referit la perioada secolelor III—IV e.n., insuficient fiind cercetată etapa următoare (secolele IX—X e.n.). Noi informații privind continuitatea elementului daco-roman după retragerea romanilor la sud de Dunăre, cit și menținerea relațiilor între populațiile locuitoare pe cele două maluri ale fluviului au adus cercetările de la Șirna — Prahova (unde, pe lângă o mare cantitate de ceramică a fost descoperită și o monedă din bronz, de la Constantinopol, datînd de la sfîrșitul secolului VIII și începutul secolului IX e.n. și care este unicat, deocămdată, pentru Muntenia), sau cele din Banat, de la Timișoara—Freidorf și Criciova (săpăturile au scos la iveală urme ale prelucrării fierului, pentru prima dată, aici, la poalele munților Poiana Ruscăi). Interesant și raportul asupra cer-

cetării de la Chileni (Covasna), unde întîlnim o situație inedită: prezența a trei tipuri de cuptoare, de ars vase, de redus minereu și de copt pline, găsite în așezarea de secol IV de aici, unde este atestată clar prezența populației romanizate.

Un inventar bogat a rezultat din săpăturile arheologice efectuate în necropolele de la Tîrgșorul Vechi (Prahova), Boanca și Călărași, sau așezările de la Davideni—Neamț (secolele V—VII e.n.) și Lozna—Străteni, Botoșani (secolele VII—VIII e.n.).

Un număr de 25 rapoarte au venit să completeze cu noi informații tabloul privind **civilizația medievală românească**. Cercetările arheologice din campania anului 1989 s-au concentrat asupra unor așezări sătești (de la Războieni—Alba, Lechința—Bistrița—Năsăud, Tîndărei—Ialomița), cit și a unor așezări urbane (Tîrgoviște, Vaslui, Tîrgu Trotuș, Făget) sau mănăstiri (Siret, Suceava, Tîrgoviște). Un interes deosebit a suscitat raportul colectivului de arheologi de la Muzeul județean Hunedoara asupra cercetării arheologice de la biserica „Adormirea Maicii Domnului” de la Criscior, jud. Hunedoara, cit și cel de prezentare a complexului de cuptoare (secolul al XVII-lea), descoperit în zona bisericii „Precista” din municipiul Galați.

Sînt acestea doar cîteva notații pe marginea sesiunii de

rapoarte de arheologie, ediția a XXIV-a, sesiune la care cercetătorii din muzeele noastre au fost bine reprezentați. S-a subliniat, în luările de cuvînt, necesitatea existenței unei cercetări interdisciplinare în muzee, cit și a sporirii numărului de restauratori, preocuparea pentru formarea unor specialiști tineri, mai ales pentru paleolitic și neolitic. Ca propuneri, am reținut sugerarea unei mai mari concizii în elaborarea rapoartelor, renunțarea la detalii inutile, care obosesc și rîspesc din timpul rezervat unor rodnice dezbateri, cit și ideea întrunirii Comisiei arheologice la sfîrșitul sesiunii de rapoarte și nu să o precedă, ca pînă acum.

Piese arheologice reprezentative descoperite în campania 1989 au fost reunite în tradiționala expoziție temporară prilejuită de sesiunea anuală de rapoarte.

În programul bogat al sesiunii de rapoarte s-a înscris și o la fel de bogată vizită documentară la monumentele istorice din județul Arad: cetatea de pămînt și bazilica de la Arad—Vladimirescu, cetatea dacică și fortificația medievală de la Păuliș-Cladova Cetatea Șoimuș, fortificația dacică de la Vărădia de Mureș și cea de la Săvișin.

MARIA IGNAT

În perioada 25-27 mai 1990 s-au desfășurat la Constanța lucrările celui de al VII-lea simpozion național, organizat de Societatea Numismatică Română în colaborare cu Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de domnul Adrian Rădulescu, prefectul județului Constanța, care a subliniat importanța acestei manifestări științifice, prima de după revoluția română din decembrie 1989, ce a întrunit specialiști din întreaga țară. Domnia sa a arătat în continuare posibilitățile noi oferite de revoluția română cercetării științifice din întreaga țară.

Constantin Preda, președintele Societății numismatice române, la rîndul său, a atras atenția asupra priorităților și perspectivelor cercetării numismatice românești.

În continuare, directorul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, Mihai Irimie, a prezentat activitatea de cercetare arheologică și numismatică a colectivului din muzeul constănțean și contribuția acestuia la dezvoltarea istoriei naționale.

În încheierea ședinței de deschidere a luat cuvîntul Gabriel Custurea, președintele secției Constanța a Societății Numismatice române, care a prezentat aspecte ale activității membrilor filialei constănțene, invitînd, totodată, participanții să verniseze expoziția de numismatică organizată cu acest prilej, expoziție în care s-au prezentat cu precădere medalii și insigne legate de istoria Dobrogei, dar din care nu lipseau și principalele momente din istoria națională oglindite în medalistică și insignologie.

Lucrările simpozionului s-au desfășurat în continuare pe secții (de numismatică și de medalistică).

La numismatică numărul comunicărilor a fost mai numeros, acoperind o gamă largă de preocupări ce s-au axat fie pe prezentarea unor tipuri monetare noi sau mai rare în desoperirile de pe teritoriul țării noastre, fie pe analiza circulației monetare în așezări, cetăți sau zone mai mari, fie pe prezentarea unor inventare sau colecții. Nu au lipsit nici comunicări care au pus în evidență tendințele noi în cercetarea de profil, cum ar fi folosirea unor teste matematice în numismatică.

Dintre comunicările de numismatică greacă s-a remarcat cea susținută de V. Mihăilescu-Birliba care, pe baza cartării descoperirilor monetare, a analizat etapele pătrunderii monedei macedonene (cu precădere a celei de aur) în Dacia răsăriteană în secolele IV - I î.e.n.

Descoperiri monetare recente au fost puse în evidență de A. Vertan și R. Ocheșanu care au prezentat un valoros tezaur de monede coloniale descoperite la Tomis-Grâniceri, datînd din sec. II-III e.n.

În același sens se remarcă și comunicarea lui C. Chiriac ce a prezentat o piesă mai rară în descoperirile monetare din țara noastră - un medalion emis în timpul lui Commodus, găsit într-un mormînt de la Tomis.

Prin problemele puse în discuție s-a remarcat comunicarea profesorului Bucur Mitrea cu tema „Cetățuia daco-romană de la Barboși. Interferențe numismatice, arheologice și istorice” - ce atrage atenția și asupra conservării complexului arheologic din această importantă cetate antică. O notă aparte

a constituit-o comunicarea lui O. Bounegru din Constanța care, analizînd emisiunile monetare din sec. II-III e.n., a prezentat tipuri de nave de transport romane înfățișate pe monede în perioada amintită.

Contribuții noi a adus și comunicarea lui Gh. Poenaru Bordea și I. Donoiu care, prin prezentarea unor emisiuni monetare din perioada romană imperială de la Histria, Callatis și Tomis, au pus în evidență tipuri monetare noi, necunoscute pînă în prezent, analizînd semnificația unor reprezentări aflate pe aceste monede. În același timp au fost făcute și unele considerații asupra execuției lor artistice în atelierele monetare vest-partice din această epocă.

Valorificarea noilor descoperiri monetare a stat și în atenția cercetătorilor Gh. Popilian și M. Davidescu care, prezentînd tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Gruița, județul Mehedinți, ajung la concluzia că acesta ar fi putut fi ascuns cu prilejul unui atac gotic în această zonă în timpul domniei lui Filip Arabul.

O serie de comunicări au fost dedicate numismaticeii dobrogene. Astfel, A. Smaranda a prezentat o serie de piese din colecția sa, descoperite în Dobrogea datînd din perioada domniei lui Domițian pînă la Valens. Gh. Poenaru, R. Ocheșanu, A. Diaconu, A. Smaranda au prezentat un important tezaur cuprinzînd monede din timpul lui Constantin cel Mare descoperit la Tomis, unul din puținele tezaururi de acest fel găsite pe teritoriul Dobrogei, recuperat grație unui pasionat colecționar.

Deosebită a fost comunicarea lui D. Elefterescu de la Muzeul din Călărași, care a prezentat tessere de plumb descoperite la Durostorum (Siliștra), primele

obiecte de acest fel găsite în această zonă, care pînă în prezent nu au fost puse în discuția cercetătorilor români.

Cristina Opaif, de la Muzeul din Tulcea, a analizat circulația monetară de la Ibdia (Slava Rusă) în sec. IV—V în care pentru prima dată face un studiu asupra circulației monetare într-unul dintre cele mai mari orașe romano-bizantine din Dobrogea, aducînd date destul de consistente îndeosebi pentru secolul V, perioadă în care materialul numismatic este mai rar.

O seamă de comunicări au privit cercetarea numismatică bizantină, fie prin valorificarea pieselor păstrate în colecții particulare, fie în cele de stat. Astfel, V. Rusu, prin prezentarea unei monede emise de Constantin X și Eudokia găsită la Constanța, vine să întregască puținele mărfuri documentare privind descoperirile monetare din sec. XI.

T. Papisima a pus în circuitul științific o serie de monede datînd din sec. VI—XI provenite, îndeosebi, din zona Constanța și Medgidia, între care un miliaresion de la Ioan Trismiskes piesă mai rară în descoperirile monetare de la noi.

Ținînd seama de materialul numismatic publicat pînă în prezent, Gh. Mănușu Adameșteanu a făcut unele observații asupra circulației monetare în Dobrogea în timpul lui Alexius I (1081—1118).

Complexă și documentară a fost comunicarea lui E. Oberländer Târnoveanu care a făcut o trecere în revistă a monedelor bizantine din sec. XII—XV păstrate în colecția Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța (a treia colecție numismatică din țară ca mărime), analizînd 1126 monede făcînd parte din tezaure sau descoperiri izolate. Colecția analizată cuprinde monede de la toți împărații bizantini din sec. XII, emisiuni ale Imperiului latin de Constantinopol, Nicea, Thessalonica, în cel de-al doilea Țarat bulgar, Imperiul bizantin restaurat sau al celui de Trapezunt. Foarte importante considerăm că sînt cîteva descoperiri din Trapezunt din sec. XV. Autorul a pus în evidență, în același timp, o serie de piese rare și cîteva tipuri monetare inedite. Inte-

resantă pentru tematica simpozionului a fost comunicarea Danei Bălănescu, de la Muzeul din Reșița, referitoare la inventarul lui Samuel Fekete care a donat colecția sa Colegiului reformat din Odorheul Secuiesc. Întrucît monedele din acest catalog aparțin unor tezaure importante, din sud-estul Transilvaniei (Tibod, Sf. Gheorghe, Baraolt, Firtușu), este necesară traducerea lucrării, precum și lămurirea unor aspecte legate de proveniența acestor piese păstrate azi în colecția Muzeului din Odorheul Secuiesc.

O seamă de comunicări au fost consacrate numismaticii medievale. Astfel, cercetătorul Octavian Iliescu pune în discuție tezaurul de la Văcăreni, jud. Tulcea (ce cuprinde ducați emiși de Mircea cel Bătrîn și Vlad I în Țara Românească, groși bulgărești emiși în Țaratul de la Vidin de Ioan Gracimir, asprii turcești de la Baiazid I și un dirhem tătăresc) aducînd precizări privind numele hanului Hoardei de aur, Ordu Malic Han, ce a emis monede de argint în anul 1361 în monetăria de la Sarai el Gededel (Saraiul Mare).

Interesante concluzii au fost trase de Emil Emandi care, analizînd repertoriul descoperirilor monetare din fostele orașe-capitale ale Moldovei, Baia, Siret și Suceava în sec. XIV—XV, a subliniat rolul monedei moldovenești în circulația monetară a epocii, alături de monedele străine aflate pe piață.

Observații importante a făcut și V. Butnariu asupra circulației monetare din Transilvania în sec. XVI—XVII. Autorul prezintă și o metodă modernă de cercetare a descoperirilor monetare din perioada analizată prin prezentarea unui tabel sinoptic ce însumează trecerea în revistă a peste 60.000 monede publicate în decursul timpului de cercetătorii transilvăneni. Cîteva studii au fost consacrate numismaticii otomane. Astfel, Luana Popa și Eugen Nicolae, prezentînd un tezaur de aspri otomani din sec. XV—XVI păstrat în colecția Muzeului județean Brașov, pun în evidență 4 monede false de la Baiazid II provenind, după opinia autorilor, din Țara Românească din timpul lui Radu cel Mare, pe-

rioadă în care în documentele vremii este semnalată circulația monedelor false.

Din colecția numismatică a Institutului de Arheologie din București, Eugen Nicolae a prezentat un aspru otoman hibrid (ce are pe avers însemnele monetăriei din *Novo Brdo*, iar pe revers cele ale monetăriei din Sidre Caisi), unică în descoperirile monetare din țara noastră. Consideră că această piesă ar fi putut fi executată la Sidre Caisi în timpul lui Soliman Magnificul în perioada căreia se deschide activitatea acestei monetării, unde, potrivit documentelor de epocă, sultanul aduce meșteri și ustensile noi.

La rîndul său, G. Custurea, prezentînd un tezaur otoman păstrat în colecția Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, a făcut unele considerații privind penetrația și circulația monedei otomane pe teritoriul Dobrogei în sec. XVI—XVII.

Valorificînd descoperiri monetare recente păstrate la Muzeul Național de Istorie 'din București, Constanța Știrbu și Ana Maria Velter au prezentat un tezaur datînd din sec. XVI—XVII găsit la Dridu-Snagov, jud. Ialomița. Pornind de la analiza conținutului său, autoarele aduc date noi privitoare la circulația talerilor austriești și din Țările de Jos, ca și a realilor spanioli în sec. XVII pe teritoriul Țării Românești, subliniînd că, deși integrată în politica economico-financiară a Imperiului otoman, Țara Românească a știuț să profite de circumstanțe favorabile și de așezarea sa geografică pentru a-și afirma propriile sale interese și pentru a-și crea o deschidere spre comerțul internațional.

În cadrul secției de medalistică au fost susținute 14 comunicări ce au reflectat preocuparea numismaților români de a pune în circuitul științific noi date privind activitatea medalistică cit și a unui domeniu mai puțin cercetat — cel al insignologiei ce s-a dovedit a fi un bogat izvor de informații. Despre activitatea medalistică a a românilor din Republica Moldova a vorbit N. Cardov care a prezentat trei medalii dedicate lui M. Eminescu emise,

cu ocazia centenarului morții poetului. Aceste medalii sînt o operă sculptorului Simon Odainic.

Sărbătorirea a 150 de ani de la nașterea lui Ion Creangă a prilejuit emiterea în 1989 a unei medalii de bronz executate după proiectele sculptorilor Brunhilda Petrovna Ebelbaum, medalie ce a fost distribuită participanților cit și colecționarilor cu ocazia comemorării acestui eveniment. În încheierea comunicării sale autorul a prezentat și medalia de „laureat al premiului Vasile Alecsandri pentru artă teatrală” executată în anul 1971.

Deosebit de interesantă a fost comunicarea Mariei Dogaru care, pe baza unor documente inedite, aduce date noi privind medalia dedicată lui Mihail Eminescu în 1909, și anume împrejurările emiterii, costul medaliei, numărul de exemplare confecționate și difuzarea acesteia.

Medalistică dobrogeană a fost pusă în discuție în comunicările lui M. Bălăbănescu ce a prezentat medalia expoziției agricole din Constanța (1898) acordată unui localnic (Vasile Cotoru), Cristache Gheorghe trece în revistă toate medalii dedicate unirii Dobrogei cu România.

M. Cirlan face cunoscută o medalie recent bătută la Sulmona (Italia) dedicată înfrățirii Constanței cu acest oraș în care s-a născut marele poet Publius Ovidius Naso.

Valorificînd bogata colecție medalistică a Muzeului Național de Istorie, Constanța Știrbu pune în circuitul științific două medalii franceze inedite dedicate medicului român George Assaky în perioada de început a activității sale științifice (în anii 1882 și 1886) ce dovedesc prețuirea de care s-a bucurat peste hotare marele savant român deschizător de drumuri în medicina românească pe tărîmul chirurgiei, fiziologiei și embriologiei.

Cîteva medalii străine mai puțin cunoscute consacrate reginei Maria a României au fost semnalate de Dulciu Morărescu, iar Valerian Crafu a atras atenția asupra unei medalii mai rare păstrată în colecția sa dedicată căsătoriei împăratului Napoleon cu Maria Luiza în anul 1810.

Insigne rare cu valoare deosebită a prezentat V. Umlauf, dintre care amintim insigna emisă în 1859 cu prilejul Unirii Principatelor. Insignele Societății Sodalilor din Brașov și Sibiu din anul 1864, insigna Societății „Horia, Cloșca și Crișan” fondată în 1897 în statul Ohaio (SUA), insigna Societății Mihai Viteazul bătută de românii din New York și împărțită unor unioniști, insigne emise între anii 1890 – 1912, dedicate Societății micilor meseriași, societății brutarilor, cofarilor, Societății Dacia Romană din Burdujeni. Altele sînt dedicate unor manifestări internaționale,

între care amintim; insigna primului Congres Internațional al Studenților (Torino 1898), sau al XII-lea Congres Interparlamentar Internațional de Arbitraj ce a avut loc în 1904 la Louisville (SUA) etc.

Alte trei comunicări susținute de L. Popa, I. Dogaru și D. Nestor au fost consacrate evenimentelor din 15 noiembrie 1987 de la Brașov și revoluției române din 22 Decembrie 1989 pentru comemorarea acestor pagini noi din istoria României de azi. Astfel s-au evidențiat medalii și insigne emise la Brașov, București și Constanța.

Lucrările simpozionului s-au încheiat cu o vizită la Muzeul Arheologic de la Adamclisi precum și la Șantierul arheologic deschis în apropierea monumentului triumfal de la Adamclisi Tropaeum Traiani.

Organizarea excelentă a simpozionului de la Constanța, conținutul comunicărilor, cit și discuțiile purtate au întrunit aprecierii tuturor participanților.

Viitorul simpozion național de numismatică (al VIII-lea) sperăm la fel de reușit, s-a stabilit să aibe loc în anul 1991 la Birlad.

CONSTANȚA ȘTIRBU

A X-A EDIȚIE A FESTIVALULUI DE POEZIE LUCIAN BLAGA

L una mai înseamnă pentru sebeșeni un prilej de bucurie sufletească și de plăcută aducere aminte. Este momentul în care în același gînd de prețuire a marelui poet și filozof se adună pentru a-l omagia cei ce-l iubesc și-l cinstesc pentru veșnicie. Festivalul din acest an s-a desfășurat sub semnul libertății spirituale și a unei deschideri spre prezentarea operei bliagene în adevărata sa valoare, de data aceasta fără restricții și cenzură.

Așa cum o spunea în „Hronical și cîntecul vîrstelor”, poetul a fost legat sufletește de orașul Sebeș-Alba, „de ale sale colțuri, făpturi și priveliști”. Născut la Lancrăm, și-a petrecut primii ani de școală la Gimnaziul săsesc din Sebeș, locuind în gazdă și apoi cu familia în oraș. Atmosfera medievală, clădirile roase de vreme l-au fascinat întotdeauna, iar anii adolescenței petrecuți aici i-a evocat cu nostalgie și plăcere.

Sebeșul l-a omagiat în acest an în perioada 6–9 mai, date

care marchează trecerea în ne ființă și nașterea poetului. Cu acest prilej au fost organizate ample manifestări: dezvelirea bustului scriitorului, opera sculptorului Romul Ladea, sesiunea de comunicări sub genericul „Luciaș Blaga – integritate spirituală”, vernisajul expoziției fotodocumentare „Hronical și cîntecul vîrstelor”, recitalul de poezie susținut de actorii bucureșteni Lucia Mureșan, Adela Mărculescu și George Oancea, gala laureaților, de la concursul de creație, spec

facolul de muzică și poezie „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat”, vernisajul unei expoziții de artă plastică organizată de Academia de Arte din Cluj, vizita la mormintul poetului și la statuia din Lăncrăm, excursia organizată pe Valea Sebeșului, cu oprire la locurile evocate de scriitor. Colaboratori în organizarea festivalului, acordând sprijinul necesar gazdelor, au fost: Uniunea Scriitorilor din România, revistele „Transilvania” (Sibiu), „Tribuna” (Cluj) și „Vatra” (Tîrgu Mureș), Muzeul Literaturii Române din București, Biblioteca „Astra” din Sibiu, care au acordat sprijinul necesar gazdelor pentru reușita festivalului.

În cadrul sesiunii de comunicări s-au prezentat interesante studii susținute de profesori, critici literari, scriitori de pe cuprinsul țării, care au reliefat valoarea incontestabilă a operei blagiene. Pentru prima dată au fost abordate probleme ca: raportul dintre filosofie și religie, filozofie-antropologie sau rolul misterelor în filozofia lui Blaga.

Expoziția fotodocumentară organizată la muzeu a cuprins fondul documentar existent în colecția muzeului precum și fotocopiile unor importante documente și fotocopii din colecțiile Muzeului Literaturii Române. A fost expus un bogat material referitor la viața

și activitatea scriitorului, prezentându-se cronologic etapele esențiale ale creației blagiene, opera sa și o serie de manuscrise ilustratoare ale activității sale. Arborele genealogic prezentat în expoziție este completat cu fotografii ale rudelor apropiate. Anii de școală sînt marcați prin registrul matricol cu calificativele obținute în primii ani de studii, tabloul de absolvire a Liceului Andrei Șaguna din Brașov, promoția 1913/1914, valiza de student (donație a fiicei poetului), precum și fotografii care-l înfățișează în vacanțele de pe Valea Sebeșului.

Carierea diplomatică este prezentată prin scrisori, instantanee și diverse însemnări trimise din Portugalia și Elveția. Acestei perioade îi aparține o scrisoare expedită lăncrănenilor, care înființaseră în anul 1930 Societatea culturală „L. Blaga”. Poetul le mulțumește pentru invitația de a participa la congresul lor menționînd: „Nu vă pot spune cît de mult mă mișcă de fiecare dată orice semn ce vine din satul copilăriei mele”.

Sînt expuse, de asemenea, o serie de poezii în manuscris: „Părinții”, „Timp fără patrie”, „Iubire”, „Andante”, precum și o bogată corespondență cu verișoara poetului, Victoria Bena Medean.

În ceea ce privește opera, sînt prezentate cronologic volumele de poezie, teatru, filozofie, începînd cu „Poemele lumii” și „Pietre pentru templul meu”, publicate în 1919, și terminînd cu ultimele reeditări. În același context sînt expuse trei numere ale revistei „Saeculum” al cărei director a fost L. Blaga.

Un loc aparte ocupă traducerile din opera blagiană și scrierile exegetilor despre viața și activitatea sa.

Această expoziție documentară va sta la baza realizării casei memoriale L. Blaga din Lăncrăm, o dorință mai veche a iubitorilor poetului, care sperăm că se va putea materializa în perspectiva imediată. Dorim, de asemenea, îmbogățirea fondului documentar existent, astfel încît activitatea marelui nostru poet, filozof și dramaturg să fie prezentată în toată complexitatea ei.

Așa cum afirma unul dintre permanenții colaboratori ai festivalului, profesorul univ. dr. Achim Mihu, timpul lucrează în favoarea lui Lucian Blaga, acesta fiind în permanență o pildă în reorientarea noastră spre o adevărată cultură.

ANETA SÎRBU

SIGILOGRAFIE ROMĂNEASCĂ. BIBLIOGRAFIE (I)

De câțiva ani ne-am axat preocupările și pe realizarea unor instrumente de lucru din domeniul științelor auxiliare ale istoriei. În acest sens, am socotit necesară alcătuirea prezentei bibliografii, utilă atât specialiștilor în probleme de sigilografie, cit și muzeografilor. Aceasta am structurat-o pe mari probleme, încercând să cuprindem cit mai multe din aspectele și preocupările sigilografiei românești, dar și scoțind în evidență profunda implicare a izvorului sigilografic în scrierea istoriei. Din punct de vedere cronologic, am cuprins lucrări cu conținut sigilografic vizând toate epocile istorice, din antichitate și pînă în prezent.

De asemenea, prin cuprinderea în bibliografie și a unor lucrări publicate în secolul al XIX-lea, am urmărit să atragem atenția asupra vechimii preocupărilor de sigilografie pe teritoriul românesc.

Pentru a fi cit mai cuprinzătoare, și cit mai utilă, bibliografia noastră cuprinde și trimiteri la lucrări diverse, dar în care se află referiri însemnate cu caracter sigilografic. Ori de cite ori am socotit necesar, am făcut mențiuni privind ilustrațiile cuprinse în unele cărți, studii sau articole. Nu am urmărit realizarea unei bibliografii exhaustive, lucru de altfel imposibil de întocmit, dar în măsura în care am avut acces la cit mai multe periodice regionale, am selectat ceea ce era mai important. Sintem conștienți că la alcătuirea prezentei bibliografii s-au strecurat și unele erori, pentru care ne cerem scuze anticipat.

I. A. BIBLIOGRAFIE

„Bibliografia istorică a României. Bibliografie selectivă”, București, Edit. Acad., vol. I (1944—1969), 1970 — Sigilografie la p. 64—65; vol. IV (1969—1974), 1975 — sigilografie la p.

99; vol. V (1974—1979), 1980, — sigilografie la p. 73—74; vol. VI (1979—1984), 1985 — sigilografie la p. 85—86.

BUCUR, MITREA, *Bibliografia numismatică românești*, „Studii și cercetări de numismatică” în (SCN), IV 1968 — sigilografie la p. 481 și 484; SCN, V, 1971 — sigilografie la p. 412—413 și p. 416; SCN VI, 1975 — sigilografie la p. 274 și 277; SCN, VII, 1980 — sigilografie la p. 184—185 și 188—189.

••• — „Caietul studentului”, București, Școala de Arhivistică, 1939, 24 p.; ed. II, 1945, 86 p. (cuprinde informații bibliografice asupra principalelor științe auxiliare. Bibliografia cursului de sigilografie a fost întocmită de Constantin Moisil). La ediția a II-a, lucrările de sigilografie au fost selectate de Emil Condurachi în cap. *Numismatică, sigilografie și arheologie*.

CERNOVODEANU, DAN, *Bibliografia heraldicii românești*, București, 1977 (Heraldică sigilară la p. 22—34).

CERNOVODEANU, PAUL, *Revista istorică română. Bibliografie*, București, Ed. Șt. și Encicl., 1977, p. 123 și p. 162.

COVACEF, ZIZI, *Bibliografia arheologică a Dobrogei (1948—1968)* în „Pontica”, 1968, p. 427—454; Idem, *Bibliografia arheologică a Dobrogei (1968—1971)*, în „Pontica”, 1973, p. 398—399 (capit. VII — *Numismatică, metrologie, sigilografie*).

FĂNESCU, MIHAIL, *Revista arhivelor (seria veche) și Hrisovul*, în „Revista Arhivelor”, RA, XII, 1969, nr. 1, p. 327—351 (Index alfabetic al autorilor și lucrărilor lor în perioada 1924—1947 pentru „Revista Arhivelor” și 1941—1947 pentru „Hrisovul”).

FOTINO, CORALIA, *Bibliographie historique*, în RRH, t. VII, 1968, nr. 4, p. 674—675; RRH,

t. VIII, 1969, nr. 1, p. 93—196. „Revista arhivelor” (1958—1967). Index alfabetic. În: RA, I, 1968, p. 245—266; „Revista arhivelor” (1968—1969). Index alfabetic. În: RA, XIII, 1970, nr. 1, p. 343—351; „Revista arhivelor” (1970—1975). Index alfabetic. În: RA, 1976, I, p. 105—118; „Revista arhivelor” (1976—1980). Index alfabetic. În: RA, 1981, 2, p. 240—262; „Revista arhivelor” (1981—1985). Index alfabetic. În: RA, 1986, nr. 1, p. 100—118.

„Revista de Istorie”. Indice bibliografic (1948—1985). București, Bibl. Centrală Universitară, 1989, p. 64—66.

TOMESCU, MIRCEA, *Revista pentru istorie. Arheologie și filologie I—XVI (1882—1922). Repertoriu bibliografic*, București, Școala de arhivistică, 1945, 60 p. (Studiile sînt grupate pe probleme; capitolul XII cuprinde lucrări privind sigilografia și numismatică).

TUDORICĂ, MIOARA, *Revista Arhivelor 1924—1985. Bibliografie tematică*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1988 — sigilografie, p. 366—389.

ȚABREA, ILIE, *Constantin Moisil, pionier al numismaticii românești*, București, Ed. Șt. și Enciclop., 1970 (Lucrarea cuprinde *Lista lucrărilor lui Constantin Moisil*. Capitolul VII din această listă este destinat sigilografiei, p. 139—141).

WAGNER, GABRIELA, *Bibliographie historique* (1971), I, în RRH, t. XII, 1973, nr. 4, p. 837—855.

II. LUCRĂRI GENERALE

II.A. SINTEZE, MONOGRAFII
DICTIONARE

BURLACU, IOANA, MARIA DOGARU, IONEL GAL și colab. *Dicționar al științelor speciale ale istoriei, Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică*,

palatografie, sigilografie, București, Edit. Enciclop., 1982, 268 p., 51 ilustr.

BERCIU-DRĂGHICESCU, ADINA, *Științele auxiliare ale istoriei*, partea I, București, Tipografia Universității, 1988, 151 p. (Sigilografie la p. 96—111).

CORNEL, THEODOR, *Figuri contemporane din România, dicționar biografic ilustrat*, ed. a 3-a, București, 1912 (ilustrații cu sigiliile familiei Linche).

DOGARU, MARIA, *Colecțiile de matrice sigilare ale Arhivelor Statului*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1978, 304 p., 172 ilustr.

Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric. Album de sigilografie, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1976, 286 p., 302 ilustr.

Sigiliile ordănești din epoca modernă și contemporană, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1978, 223 p.; 283 ilustr.

Contribuția lui Constantin Moșil la dezvoltarea sigilografiei românești, în RA, 54, 1977, nr. V, p. 82—84.

DUMITRESCU, EMIL, *Sigiliile din epoca modernă expuse la Muzeul de Istorie al R. S. România*, în CN, I, 1978, p. 113—129; 9 ilustr. (sînt prezentate tiparele sigilare aparținînd unor domnitori din secolul al XIX-lea, din Țara Românească; matrice sigilare provenind de la Alexandru Ioan Cuza, precum și ale diferitelor instituții)

HASDEU, B. P., *Etymologicum Magnum Romaniae*, t. II, București, 1887, p. 2988—2989, 3049 (descrieri de steme și sigilii ale diverselor familii boierești).

JAKÖ, SIGISMUND, *Sigilografia ca referire la Transilvania (pînă în secolul al XV-lea)*, în „Documente privind istoria României”, Introducere, vol. II, București, 1956, p. 561—619; VII ilustr.

LAURENT, V., *Documents de sigilographie byzantine; La collection C. Orghidan*, Paris, 1952, 343 p. + 70 pl.

MOȘIL, CONSTANTIN, *Studii de sigilografie românească*, în RA, vol. II, 1927—1929, nr. 4—5, p. 126—149.

Noi studii de sigilografie românească, în RA, IV, 1940, I, p. 100—109.

URECHIA, V.A., *Schife de sigilografie românească. Raportul D-lui*

... către Comisiunea Însărcinată de Ministerul de Interne cu cercetarea stemelor regalului și ale județelor, București, 1981, 60 p.

VÎRTOSU, EMIL, „Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești”, în „Documente privind istoria României”, Introducere, vol. II, București, 1956, p. 333—537; 62 ilustr.

II.B. ABORDĂRI TEORETICE ȘI ACTIVITĂȚI PRACTICE

BĂLAN, CONSTANTIN, *Novelle recherches dans le domaine des disciplines auxiliaires de l'histoire*, în RRH, t. II, 1963, nr. 2, p. 405—407 — pentru sigilografie.

BOGDAN, DAMIAN, P. *Științele speciale ale istoriei*, în RI, t. 33, 1980, nr. 7—8, p. 1603—1635.

BERINDEI, DAN, *Cinci ani de activitate a comisiei de heraldică, genealogie și sigilografie de pe lângă Institutul de Istorie „N. Iorga”*, în RI, t. 29, 1976, nr. 5, p. 759—760. Anexa: Sedințele de lucru ale comisiei de heraldică, genealogie și sigilografie în anii 1971—1975, p. 760—762.

La commission d'heraldique, de genealogie et de sigilographie, (1971—1982). Bilan et perspectives, în *Recueil d'Etudes genealogiques et heraldiques roumaines*, Bucarest, 1982, p. 1—11.

DOGARU, MARIA, *Documente, excepțional validate*, în RA, 1972, nr. 2, p. 325—332 (sînt prezentate unele situații în care actele de cancelarie au fost autentificate în domenii succesive, ca și practica validării unor hrisoave cu două sigilii de text).

Contribuția lui Constantin Moșil la dezvoltarea sigilografiei românești, în RA, 1977, nr. I, p. 82—84.

Îndreptare la lucrarea „Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric”, în RA, 1979, nr. 1, p. 72—73.

Instrumente de evidență și informare științifică pentru izvoarele sigilare, în RA, 1979, nr. 2, p. 154—156.

Documente privind interferența dintre sigilografia și diplomația românească, în RA, 1979, nr. 3, p. 340—344 (Catalogul expoziției organizată cu prilejul reuniunii de la București a Comitetului Internațional de sigilografie).

Reuniunea Comitetului Internațional de sigilografie de la București, în RI, t. 33, 1979, nr. 2, p. 333—354.

Expoziție internațională de sigilografie, în RA, 1979, nr. 1 p. 345—349.

Sigiliul izvor istoric și factă culturală, în „Analele Universității”, București, Istorie, t. XXIX 1980, p. 123—133.

Inseme heraldice atestînd originea latină a poporului român, în vol. „Documente noi descoperite și informații arheologice”, București, 1980, p. 29—43; 12 ilustr.

Expoziția „Ideea de unitate și independență oglindită în simbol heraldic”, în „Revista muzeelor și monumentelor” (RMM), Muzeu, 1982, nr. 5, p. 23—31; 12 ilustr.

Sources heraldiques reflétant l'origine latine du peuple roumain en Recueil d'Etudes genealogiques et heraldiques roumaines, Bucarest, 1982, p. 25—47; 8 ilustr.

DOGARU, MARIA, FLORICA MUREȘAN, *Principii de organizare a expozițiilor sigilare*, în RMM, Muzeu, 1986, nr. 8, p. 31—43; 10 ilustr.

DOGARU, MARIA, *Expoziția „Sigiliile, dovezi ale perenității românești la Dundre”*, în RMM, Muzeu, 1987, nr. 1, p. 14—19; 8 ilustr.

DRĂGHICI, NATALIA, MARIA DOGARU, *Mulațe sigilare realizate de Arhivele Statului în sprijinul activităților cultural-educative*, în RA, 1987, nr. 3, p. 330—343; 12 ilustr.

***, *Expoziția „Mărturii sigilare”*, Catalog, București, 1984, 24 p.

GOLIMAS, A., *Locul numismaticii și al științelor înrudite în opera istoricului C. C. Giurescu*, în „Buletinul Societății Numismatice Române” (BSNR), 70—74, 1976—1980, nr. 124—128, p. 659—674.

***, „Ideea unității naționale oglindită în simbol heraldic”, Catalogul expoziției heraldice și sigilare, București, 1983, 47 p.

***, „Izvoare speciale, dovezi ale permanenței și continuității poporului român în viața strămoșască” în RA, 3, 1982, nr. 3, p. 277—284 (manifestare organizată în cadrul Săptămîinii internaționale a Arhivelor, București 26 noiembrie — 2 decembrie, 1979. Intervențiile participanților Gal Ionel, Berindei Dan, Stefănescu Stefan, Theodorescu Răzvan, Panait I. Panait, Mitrea Bucur, Kogălniceanu Ion, Golimas Aurel, Periețeanu Alexandru,

scriu Gheorghe, Iordache, Constantin, Pleșa Dan, Iliescu Octavian, Știrbu Constanța, Mănescu Ioan, Vasile Arimia, Crișan Ion (orașiu).

FOISIL CONST., *Două științe urori: numismatică și sigilografie*, în BSNR, XVII, 1922, p. 76–80. CĂSTUREL, P.V., *Marca fârii în peceți, cldiri și monede*, în „Albina” IV, 1901, nr. 5 (4 nov.), p. 117–119; nr. 12–13 (23–30 iec.), p. 325–330; V, 1902, nr. 4 (6 ian.), p. 367–369; ilustr. IRVULESCU, MARIA, MARIA DOGARU, *Introducerea și regăzirea informațiilor privind izvoarele sigilare în memoria echipamentului electronic*, în RA, 3, 1979, nr. 3, p. 337–340.

IACERDOȚEANU, AURELIAN *Sigiliul domnesc și stema țării. Conceptul de unitate pe care îl reflectă și rolul avut în formarea ideii de unire*, în RA, 1968, nr. 2, s. 11–68; 133 ilustr.

ȘTEFĂNESCU, I. D., *Cu privire la stema Țării Românești. Arborele în pecețile și bulele sigilare de aur*, în SCN, I, 1957, p. 373–388. VIRTOSU, EMIL, *Les relations de la Moldavie et de la Valachie avec l'Empire Ottoman réflétées par le sceau du Prince régnant, XVIIIe siècles*, în RESE, IV, 1966, nr. 1–2, p. 197–206.

Despre dreptul de sigiliu, în SCN, III, 1960, p. 333–346, 1 ilustr.

II. C. PĂSTRAREA – CONSERVAREA IZVOARELOR SIGILARE

CERNĂTESCU, VIORICA, *Documente relative la confecționarea sigiliilor și modul de păstrare a matricelor sigilare*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1982, p. 118.

DOGARU, MARIA, *Forme de degradare și unele probleme ale conservării sigiliilor*, în vol. „Știința și tehnica în arhive”, București 1976, p. 108–116.

VICOVEANU, D., *Restaurarea și conservarea pecetilor atfarnate*, în „Cercetări istorice” (C.I.), VIII, 1977, p. 63–80.

II. D. INTERFERENȚE SIGILOGRAFICE EXTERNE

BARASCHI, SILVIA, *O ștampilă de bronz de la Păciul lui Soare*, în SCIV, 1973, nr. 3, p. 541–544.

BARNEA, I., *Sigiliul unui țerarh al Rosiei în apăsarea de la Garoăn*,

în SCIV, 1956, nr. 2, p. 189–197, 1 fig. în text.

À propos de la découverte de deux sceaux byzantins de Dinogetia, în „Dacia”, NS, II, 1958, p. 473–478 + 2 fig. în text.

Sigiliu inedită din Dobrogea, în SCN, III, 1960, p. 323–333. *Plombs byzantins de la collection Michel C. Soutzo*, în RESE, VII, 1969, nr. 1, p. 21–33.

Sceaux des empereurs byzantins découverts en Roumanie, în „Byzantina”, 3, 1971, p. 149–172, cu 10 fig.

Sigiliu bizantine de la Noviodunum, în SCN, VI, 1975, p. 159–162. *Sceau de Constantin IV empereur de Byzance, trouvé à Durostorum*, în RRH, t. XX, 1981, nr. 4, p. 625–628.

BARNEA, I., *Sigiliu bizantine inedită din colecția Muzeului National de Istorie*, în CN, IV, 1982, p. 169–176.

Sigiliu bizantine de la Durostorum-Dorostolon, în „Pontica”, t. XV, 1982, p. 201–212.

Sigiliu bizantine inedită din Dobrogea, în „Pontica”, t. XVI, 1983, 16, p. 263–272.

Sigiliu bizantine din colecția Muzeului de Istorie al RSR, în SCN, VIII, 1984, p. 95–104.

BĂNESCU, N., *Le général byzantin de Sucidava*, în „Académie Roumaine. Bulletin de la Section Historique”, XXVI, 1945, p. 223–251.

Notes de sigilographie byzantine, în „Académie Roumaine. Bulletin de la Section Historique”, XXVII, 1946, p. 42–55.

O colecție de sigiliu bizantine inedită București, Imprimeria Națională, 1938, 12 p. + 2 pl.

BĂTRÎNA, LIA, BĂTRÎNA ADRIAN, *Cu privire la un sigiliu de comerț din sec. al XV-lea descoperit la Curtea de Argeș*, în CN, V, 1983, p. 197–211, 2 ilustr.

BERINDEI, DAN, *Cel de-al XIV-lea Congres Internațional de genealogie și heraldică de la Copenhaga (25–29 august 1980)*, în RI, t. 34, 1981, p. 152.

CULICĂ, VASILE, *Cărmăzisi, țigle și clane cu ștampila legiunii a XI-a Claudia găsite în canabae Aeliae*, în „Pontica”, III, 1970, p. 365–377.

Ștampile pe mortaria găsite în sud-vestul Dobrogei, în SCIV, t. 32, 1971, nr. 2, p. 331–336.

Plumburi comerciale din cetatea romano-bizantină de la Izvoarele (IV), în „Pontica”, IX, 1976, p. 115–133.

DIACONU, PETRE, *Un sigiliu de plumb al lui Alexie Comnenul descoperit la Păciul lui Soare*, în SCN, IV, 1968, p. 249–251. DIACONU, PETRE, DUMITRU VILCEANU, *Păciul lui Soare, Cetatea bizantină*, I, București, Edit. Academiei, 1972, p. 131–136 – Mărcile de olar.

DOGARU, MARIA, *Particularitățile și evoluția des ornamente exteriore de l'écu dans les sceaux des princes régnants de Valachie, au XVIIIe siècle*, în „Recueil du XIe Congrès International des Sciences Généalogique et Héraldique”, Liège 29 mai – 2 juin 1972, Braga, 1973, p. 195–198, 2 ilustr.

L'état actuel et les directions du développement de la sigilographie roumaine, în „Internationaler Kongress für genealogische und heraldische Wissenschaften”, München, 1974, p. 315–337.

Mulaje sigilare din Flandra și Brabant (sec. X–XVIII), în RA, 1975, nr. 4, p. 418–426, 38 ilustr.

L'importance de l'héraldique de la sigilographie et de l'insignologie pour l'étude de l'histoire des pays roumains, Londra, 31 august – 7 septembrie 1976. (referat la al XIII-lea Congres Internațional al Științelor Genealogie și Heraldică) *Sigiliile mândștirilor de la Muntele Athos*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, t. LIII, 1977, p. 567–572, 3 ilustr.

Din lucrările Comitetului internațional de sigilografie, București, 27–29 septembrie 1978, în RA, 1979, nr. 3, p. 326–333.

Reuniunea Comitetului Internațional de sigilografie, Paris, 24–28 septembrie 1979, în RA, t. 56, 1979, nr. 4, p. 474–475.

Reuniunea Comitetului Internațional de sigilografie de la București, în RI, t. 32, 1979, nr. 2, p. 353–354.

Valoarea artistică a izvoarelor sigilare. Pe marginea unei expoziții internaționale de sigilografie, în „Studii și cercetări privind istoria artei”, Seria Artă plastică, 26, 1979, p. 193–198; 4 ilustr.

Reuniunea Comitetului Internațional de sigilografie (Budapesta 17–20 septembrie 1981), în RA, 1982, nr. 2, p. 202–204.

Manifestări științifice internaționale, Al XV-lea Congres Internațional de heraldică și genealogie — Madrid, (Reuniunea Comitetului Internațional de sigilografie — Toledo, Sedința Comisiei internaționale de diplomatică — Saragoza), în RA, 1983, nr. 3, p. 332—334. *Insignes et devises, héraldiques attestant l'origine latine de peuples roumain,* în: „Studii în onoare di Leopoldo Sandri”, vol. II, Roma, 1983 (Sigilografia la p. 443—456) 19 ilustr.

Reuniunea Comitetului internațional de sigilografie — Stuttgart 19—23 sept. 1983, în: RA, t. 61, 1984, nr. 2, p. 217—219.

DOGARU, MARIA, COSTIN FENEȘAN, *Al X-lea Congres Internațional al Arhivelor-Bonn 16—21 sept. 1984,* în RA, 1984, nr. 4, p. 464—467 (Se prezintă și lucrările Comitetului Internațional de sigilografie).

DRAGOMIR, KIRIAC, *The Earliest Roumain Quarantine Seals and Cachets,* în „The American Philatelist”, 4, 1980, p. 303—314, 53 ilustr.

GHEORGHE, CRISTACHE, *Un interesant sigiliu din colectia noastră,* în BSNR, 77—79, 1983—1985, nr. 131—133, p. 421—422. (Un sigiliu cu reprezentări heraldice apusene, secolul al XIX-lea, provenind din zona Cimpulung Muscel).

GRAMATOPOL, MIHAI, GH. POENARU-BORDEA, *Amfote stampilate din Tomis,* în SCIVA, t. 19, 1968, nr. 1, p. 31—41.

HOGEA-VELIȘCU, I., I. POPOVICI, *Sigiliile chinezești de la Arad — între artă și utilitate,* în MI, 10, 1985, p. 28—30; 1 ilustr.

MITREA, BUCUR, *Un sigiliu de plumb al lui Germanos II, patriarh al Constantinopolului,* în SCN, IV, 1968, p. 253—261.

MUȘETEANU, CRIȘAN, *Capșule de sigilii romane din Dacia și Moesia inferioară,* în SCIVA, t. 35, 1984, nr. 4, p. 361—366.

PAPAHAGI, PERICLE, *Un sigiliu de argint al țarului Simeon. (Comunicare făcută la Congresul al III-lea de numismatică și arheologie de la Cernăuți, 30 sept. — 1 oct. 1935). Tiparul Univ. București, 1935, 8 p. + ilustrații + 1 pl.*

PAPASIMA, TUDOR, *Despre sigiliile în alb din cetatea bizantină Pădșinii lui Soare (jud. Constanța)*

în SCIVA, t. 33, 1982, nr. 2, p. 236—237.

POENARU-BORDEA, GH., *Însemnări privind amforele stampilate,* în SCIV, t. 22, 1971, 3, p. 501—505.

POPEA, AL., *Sigiliul patriarhal descoperit la Constanța,* în SCN, VII, 1980, p. 117—120; 2 ilustr. (Sigiliul unui patriarh al Constantinopolului din sec. XIX).

REZACHIEVICI, CONSTANTIN, *Cel mai vechi sigiliu inelar (matricea de dregător moldovean, sec. XV, păstrat în Polonia),* în RA, 1984, nr. 3, p. 340—347; 2 ilustr.

SECĂȘANU, CORNELIU, *Sigiliul și tessere bizantine găsite în Dobrogea,* în „Răsăritul”, nr. 7—8, 1938.

TROHANI, GEORGE, *O reprezentare a lui Heracles pe un inel sigilar descoperit în așezarea getodacică de la Vlădicasca,* în CN, II, 1979, p. 155—159.

URECHIA, V. A., *Notice sur les armoires du peuple roumain (Memoire lu au congrès d'histoire comparés),* Paris, 1900, Macon, 1901, 20 p. și ilustr.

VÎRTOSU, EMIL, *Les relations de la Moldavie et de la Valachie avec l'Empire Ottoman réfléchies par le sceau du Prince régnant (XVII-e — XIX-e siècles),* în RESEE, t. IV, 1966, nr. 1—2, p. 197—206.

III. SIGILII DE VOIEVOZI, DOMNI, PRINCIPI

BARTSCH, FERDINAND, MARIA DOGARU, *Elemente noi în stemele unor domnitori păminteni din Țara Românească,* în „Documente noi descoperite și informații arheologice”, București, 1981, p. 95—103, 5 ilustr. (se discută reprezentările sigilare domnești din prima jumătate a sec al XIX-lea).

BATARIUC, T., *Un document contrasigilat din secolul al XVI-lea, în „Suceava”,* II, 1982, p. 521—524.

BEDEUS VON SCHAARBERG I., *Die Wappen und Siegel der Fürsten von Siebenbürgen und der einzelnen ständischen Nationen dieses Landes. Ein Versuch von J. B., v. S. Georg. v. Closius, Hermannstadt, 1838, 38 p.; 5 ilustr.*

BOGDAN, DAMIAN, P., *O străveche matrice de pecete românească* în: SMIM, I, 1936, p. 245—265, 15 planșe.

BUNTA, MARIA MAGDALENA, *Un tipar de sigiliu din secolul XVI (atribuit lui Petru Cercei),* în AMN, II, 1965, p. 679—683, 3 ilustr.

Tiparul sigiliului mare al domnului Țării Românești Pătrașcu cel Bun, în AMN, V, 1968, p. 533—538.

Sigiliul domnești din secolul al XVII-lea, în SCN, IV, 1968, p. 263—276; 7 ilustr.

BUZDUGAN, GEORGE, *Un vechi sigiliu cantacuzinesc,* în BSNR, 67—69, 1973—1975, nr. 121—123, p. 231—233.

CHIPER, IOAN, *Cel mai vechi sigiliu cu legendă în limba română (sfârșitul sec. XVI),* în MI, 14, 1980, nr. 2, p. 6—8; 1 ilustr.

CIOFU, VALERIAN, *Un sigiliu moldovenesc din perioada premergătoare Unirii Principatelor,* în CI, 50, 1974, p. 265—273; 4 ilustr. (sigiliul lui Grigore Alexandru Ghica, 1856)

CIOBOTEA, DINICĂ, *Un tipar pentru turnarea matricelor de peceti din vremea voievodului Moldovei Iliș Rareș,* în RMM, Muzeu, 6, 1982, p. 49—53.

COSMA, ELENA, *Un sigiliu al domnului Radu Mihnea,* în RA, 1988, nr. 2, p. 225—227, 1 ilustr.

DUMITRU, DARAC, IONIȚĂ, *Un tipar pentru turnarea matricelor sigilare a voievodului Moldovei Iliș Rareș (1546—1551),* în BSNR, 77—79, 1983—1985, nr. 131—133, 419—420.

DIACONESCU, SPERANȚA TEODORA, *Un sigiliu inelar de la Gaspar Gratiani,* în R.M.M., Muzeu, 10, 1980, p. 235—240.

DOGARU, MARIA, *Sigiliile cancelariei domnești a Țării Românești între anii 1715—1821,* în RA, 1970, nr. 1, p. 385—421, 51 ilustr.

Primul sigiliu cu text în limba turcă folosit de domnitorii români, în RMM, Muzeu, VII, 1970, nr. 6 p. 532—533 (Este al domnitorului Vasile Lupu aplicat pe un document din 1652).

Sigiliile lui Vasile Lupu, în RMM, Muzeu, I, 1971, p. 60—63.

Particularități et évolution des ornements de l'écu dans les sceaux des princes régnants de Valachie au XVIII-ème siècle, în vol. „Recueil du II-ème Congres international des sciences généalogique et héraldique”, Liège, 1972, p. 191—198.

Sigiliile de tip iconografic utilizate de domnii Țării Românești, în RA, 1979, nr. 3, p. 333—337; 5 ilustr.

- DOGARU, MARIA, IOANA ALEXANDRA NEGREANU, *Contribuții la cunoașterea însemnelor heraldice din timpul domniei lui Matei Basarab*, în „Documente noi descoperite și informații arheologice”, 1982, p. 53–61.
- DOGARU, MARIA, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor de tip iconografic din secolul al IV-lea*, în CN, IV, 1982, p. 177–182. *Sigiliile cancelariei lui Ștefan cel Mare*, în RA, 1984, nr. 2, p. 197–202.
- DOGARU, MARIA, FILOFTEA RÎNZIS, *Un sigiliu necunoscut de la Radu Șerban Voievod*, în RI, t. XL, 1987, nr. 9, p. 921–926.
- FLORESCU, GEORGE, *Un inel domnesc din veacul al XVI-lea și câteva considerații cu privire la neamul Basarabilor din acel veac*, în „Tirajul”, București, 1949, 35 p. + ilustr.
- GRĂMĂDĂ, NICULAE, *Aflarea pecetei tipar a lui Petru Mușat*, în „Glasul Bucovinei”, XXII, 1940, nr. 5896 (22 aprilie), p. 9.
- GRIGORAȘ, N., *Un tipar de pecete necunoscut de la Gheorghe, Duca din anul 1666*, în AHA I, 1964, p. 167–168.
- ILIESCU, OCTAVIAN, *Inelul de argint de la Cladova. Notă preliminară*, în „Ziridava”, Arad, XV–XVI, 1987, p. 85–86, 2 ilust.
- Vlad I voievode de la Valachie: le regne, le sceau et les monnes, în RRH, t. XXVII, 1988, nr. 1–2, p. 73–105; 7 ilust.
- LAURIAN AUGUST TREBONIU, *Pecetea lui Mihai Radu Ve.*, în „Magazin istoric pentru Dacia”, II, 1846, p. 187.
- LEONTE, ILEANA, *O formă rară de validare a documentelor în cancelaria domnească a Moldovei*, în RA, 1968, nr. 2, p. 245–252.
- MĂNESCU, N. JEAN, *Stemele lui Dimitrie Cantemir și locul lor în heraldica Țărilor Române*, în RA, 1973, nr. 3, p. 465–480 (se descriu și sigiliile folosite de D. Cantemir).
- METZULESCU, STELIAN, *Apoțoză în fresca românească (În legătură cu sigiliile lui Mircea cel Bătrîn*, în „Glasul bisericii”, XXIV, 1965, nr. 3–4, p. 331–356, ilustr.)
- MIRCEA, ION-RADU, *Pecetea inelară a lui Mihnea Vodă Turcitul*, în „Hrisovul”, III, 1943, p. 103–107. 1 ilustr. *Pecetea afirmată a lui Mihai Viteazul*, în „Hrisovul”, V, 1945, p. 90–96.
- MOISIU, CONSTANTIN, *Sigiliul statului*, în „Enciclopedia României”, vol. I, București, 1938, p. 72.
- Primele peceti cu stemele unite ale Moldovei și Țării Românești*, în BSNR, XVIII, 1923, p. 60–63.
- Bule de aur sigilate de la domnia Țării Românești și ai Moldovei*, în RA, I, 1925, nr. 2, p. 249–265.
- Noi studii de sigilografie românească. Sigiliul lui Mihai Viteazul ca domn al Țării Românești și Moldovei*, în RA IV, 1940, I, p. 100–109.
- Bule de aur românești*, în „Universul”, LVIII, 1941, nr. 98 (15 april), p. 2, ilustr.
- Sigiliu de aur de la Vasile Lupu*, în „Universul”, LVIII, 1941 nr. 106 (23 april), p. 2, ilustr.
- Vechi sigiliu domnesc de la primii domni ai Moldovei*, în „Universul”, LVIII, 1941, nr. 42 (18 febr.), p. 2, ilustr.
- Monede și sigiliu de la Ștefan cel Mare*, în: „Universul”, LVIII, 1942, nr. 91 (8 april), p. 2; ilustr.
- Vechi sigiliu domnesc de la Mircea cel Bătrîn*, în „Universul”, LVIII, 1941, nr. 49 (25 febr.), p. 2; 12 ilust.
- Cercetări sigilografice. Unele sigilare domnești de aur*, în RA, V, 1942, I, p. 212–219, 1 pl.
- Licitafice sigiliu domnesc*, în RA, I, 1942, nr. 1, p. 209–212.
- Sigiliile lui Mircea cel Bătrîn*, în RA, VI, 1944–1945, nr. 2, p. 256–286, 113 ilust.
- O nouă bulă de aur sigilată din Țara Românească de la Mihnea II* în „Buletinul Științific al Acad. R.P.R.”, St. Ist., Filoz., 1951, nr. 53, p. 13–24; cu 15 figuri.
- Cu privire la bula de aur sigilată a lui Mihnea al III-lea*, în „Buletinul Științific al Acad. R.P.R.”, St. Ist., Filoz., 1–2 1952, p. 103–104.
- MUNTEANU, ION, *Pecete, inele sigilare și bule de aur domnești*, în „Viața Militară”, 12, 1966, p. 28 + 7 ilust.
- NĂSTUREL, P. V., „Nova Plantatio” și regii României moștenitori ai împăraților Bizanțului. *Studiu sfragistic din punct de vedere istorico-heraldic*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XV, 1914, București, 1915, p. 80; 34 ilust.
- Azupra stemelor unite ale Moldovei și Țării Românești la începutul veacului al XVII-lea*, în SCN 2, 1938, p. 371–376.
- ONCIU, DIMITRIE, *Sigiliul lui Mihai Viteazul ca domn al Țării Române, Ardealului și Moldovei*, în „An. Acad. Rom. Sect. Ist.”, s. II, t. XXVII, dezbat. terile 1904–1905, p. 169–170.
- POPESCU, MIHAIL, *Sigiliul lui Sigismund Bathory, principele Transilvaniei*, în RA, II, 1926, nr. 3, p. 328–332.
- RĂDULESCU, GABRIELA, *Sigiliile cancelariei domnești a Moldovei între anii 1711–1821*, în RA, XII, 1969, nr. 2, p. 173–218; 58 ilust.
- RÎNZIS, FILOFTEA, *Sigiliile lui Constantin Șerban (1654–1658)*, în RA, 1982, nr. 1, p. 86–90; 3 ilust.
- SACERDOTEANU, AURELIAN, *Hrisovul și sigiliul lui Mihai Viteazul din 27 iulie 1600*, în RA, III, 1940, nr. 1, p. 161–162.
- Autografe și sigiliu de la Mihai Viteazul*, în RA, IV, 1941, nr. 2, p. 296–313.
- Iarăși despre sigiliul lui Mihai Viteazul*, în RA, VI, 1944, nr. 2, p. 330–333.
- Contribuții la studiul diplomaticii române. Sfatul domnesc și sigiliile din timpul lui Neagoe Basarab (1512–1521)*, în „Romanoslavica”, X, 1964, p. 405–434.
- Sigiliul domnesc și stema Țării. Conceptul de unitate a poporului român pe care îl reflectă și rolul avut în formarea ideii de unitate*, în RA, XI, 1968, nr. 2, p. 11–68.
- Despre un sigiliu al lui Mircea cel Bătrîn. O rectificare sigilografică*, în RMM, Muzeu, V, 1968, nr. 5, p. 443–445.
- Stema lui Dan al II-lea în legătură cu familiile Huniade și Olah*, în RMM, Muzeu, V, I, 1968, nr. 1, p. 5–16.
- Hrisovul cu sigiliile multiple ale lui Vlăduț Vodă către brașoveni*, în RMM, Muzeu, VIII, 4, 1971, nr. 4, p. 328–332.
- STURDZA, ALEXANDRE, A. C., *Le regne de Michel Sturdza, prince regnant de Moldavie 1834–1849*, Plon, Paris, 1906, 72 planșe, ilust. (sigiliu cu stemă ale lui Mihail Sturdza – p. 256; sigiliu heraldic din 1615 al lui Ion Sturdza, mare hatman al Moldovei – p. 178; sigiliu heraldic din 1690 al marelui vornic Ion Sturdza – p. 178; sigiliul

heraldic al lui Sandu Sturdza mare logofăt — p. 178).

STURDZA, D. A., *Dare de seamă despre colecțiunea de documente istorice române aflate la Wiesbaden*, în „Anal. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist.”, s. II, t. VIII, Sect. II (1888), p. 239—259, 4 plăne (descrierea sigiliilor heraldice ale unor domni ai Țării Românești: Vlad Dracul, Alexandru II Mircea, Neagoe Basarab).

SZEGEDI, R. P. IOANNES, *Cerographia Hungariae seu Notitia de insignibus et sigillis regni Mariano-Apostolici, Typis Academiae per Leopold Berger, Tyrnavine, 1734, 197 p.* (stema Țării Românești și a Moldovei, comentarii).

ȘIMANSCHI, LEON, *Cele mai vechi sigilii domnești și boierești din Moldova (1387—1421)*, în AHA, t. 17, 1980, p. 141—158.

TOCILESCU, GRIGORE, *O nouă peceta a lui Mihai Viteazul*, în BSNR, II, 1903, p. 10—13.

VASILESCU, ANCA, *Despre sigiliul personal al domnitorului Alexandru Ioan Cuza*, în CN, I, 1978, p. 109—112.

VÎRTOSU, EMIL, *Sigilii domnești rare din secolul al XVII-lea*, în „Analele Academiei Române”, Mem. Sec. Ist., Seria III, tom XXV, 1942, p. 73—87 (prezintă sigiliile lui Vasile Lupu, Mihai Radu și Grigore Ghica). *Țipare sigilare domnești din secolul al XIX-lea (Țara Românească)*, în SCN, I, 1957, p. 307—355, 73 ilustr.

Glose sigilografice, SCN, II, 1958, p. 419—437, 11 figuri (referire la sigiliile domnitorilor Petru I Mușat, Constantin Brâncoveanu, Alexandru Moruzi). *Note și discuții sigilografice*, în SCN, III, 960, p. 519—539 (se referă la

ornamentele și trofeele aflate pe sigiliile domnești din Moldova, sec. XIX).

L'apparition et le rôle politique et juridique du sceau princier, în RRH, VI, 1967, nr. 1, p. 57—67. *Despre circumscrierea actelor domnești în AHA*, Iași, VI, 1969, p. 151—158.

IV. REGIUNI ISTORICE ȘI UNITĂȚI TERITORIAL-ADMINISTRATIVE

ARBURE, ZAMFIR, *Mărcile districtelor Basarabiei*, Chișinău, 1898.

BALICA, GH., *Îndrumător în Arhivele Statului din Iași*, vol. IV, Iași, 1970, Colecția sigiliilor.

BALOGH, ADALBERT, *Evoluția sigiliilor folosite de autoritățile administrative din comitatul Maramureș secolele XV—XVIII*, în RA, 1982, nr. 4, p. 413—422 (prezintă sigiliile individualizând orașele Cimpulung, Huși, Sighet, Tecu și Visc).

CAȚAVEI, VICTOR, *Contribuții la heraldica, sigilografia și medalistica anterioarei unui deceniu de la unirea Transilvaniei cu România*, în „Ziridava”, Arad, XI, 1979, p. 1012—1022.

DOGARU, MARIA, *Matrice sigilare aparținând instituțiilor din județul Prahova existente în colecția Arhivelor Statului București*, în „File din trecutul istoric al județului Prahova”, Ploiești, 1971, p. 56—61.

Conservarea stemelor județene în sigiliile domnești, în RA, 2, 1973, nr. 2, p. 295—302.

Sigiliile consiliilor județene (a doua jumătate a secolului al XIX-lea), în RMM, Muzeu, 1979, nr. 1, p. 66—68, 3 ilustr.

Matrice sigilare provenind din Oltenia conservate în colecția Direcției Generale a Arhivelor Sta-

tului, în AO, 1981, nr. 1, p. 89—95; 3 ilustr.

Contribuții la cunoașterea sigiliilor comitatelor din Transilvania, în RMM, Muzeu, 1986, nr. 2, p. 47—58, 8 ilustr.

KOVACS, MARIA, *Colecția de sigilii a Filialei Arhivelor Statului, jud. Arad*, în „Ziridava”, Arad, VI, 1976, p. 499—504.

MUDURA, GH., *Sigiliile localităților bihorene — izvoare etnografice (I). Zona Vașcău*, în „Biharea”, 9, 1981, p. 195—209; 26 ilustr.

OSZÓCKI, K., *Sigilii folosite de autoritățile administrative comitatense și orașele fostului comitat Satu Mare (sec. XIV—XVIII)*, în „Studii și Comunicări”, Muzeul județean Satu Mare, 5—6 (1981—1982) p. 183—201; 13 ilustr.

PLEȘA, ION, *Sigiliile din colecția Filialei Arhivelor Statului a județului Alba*, în „Apulum”, XI, 1974, p. 405—430; 72 ilustr.

RÎNZIȘ, FILOFTEIA, *Contribuții la cunoașterea matricelor sigilare aparținând unor instituții din județul Argeș*, în „Argeș — Studii și comunicări”, Muzeul Cimpulung-Muscel, 1981, p. 149—152.

SMARANDA, AURICA, ȘTEFAN TRÎMBACIU, *Un sigiliu al județului Muscel din anul 1865*, în BSNR, 75—76, 1981—1982, nr. 129—130, p. 439—440.

ȘTEFĂNESCU, R., *Sigilii din colecția Muzeului județean Brașov*, în „Cumidava”, Brașov, I, 1979—1980, p. 457—477.

dr. MARIA DOGARU,

dr. ADINA BERCIU-DRĂGHICESCU

ECOURI LA O CARTE CE VINE ÎN SPRIJINUL SĂNĂTĂȚII NOASTRE

Publicată în mai multe ediții în Statele Unite și apoi în numeroase alte țări, lucrarea medicului D.C. Jarvis, **Medicina populară** (Folk Medicine) a cunoscut și o versiune românească: *Mierea și alte produse naturale*, realizată de Gheorghe Năstase și aflată în

1989 la cea de-a doua ediție. Apariția ei sub acest titlu a fost, probabil, determinată de dorința traducătorului de a circumscrie mai bine volumul în editura care l-a tipărit, Editura Apimondia.

Autorul pornește de la ideea că, chiar și în condiții de aparent belug alimentar, pot exista grave

carențe nutritive datorită insuficienței unor elemente necesare organismului uman. Să exemplificăm doar prin aceea că anemia și gusa endemică sînt rezultatul unor concentrații reduse a fierului și respectiv a iodului din hrană. Aceste carențe sînt determinate de sărăcia

elementelor respective în sol, situație care se transferă în compoziția chimică a vegetației, a animalelor care se hrănesc cu aceste plante și inclusiv a oamenilor care sînt strîns legați de resursele terestre prin intermediul florei și faunei. Într-una din paginile cărții, autorul, exagerînd puțin, afirmă: „dezavantajul cel mai mare (al civilizației n.n.) sîd în hrana lipsită de minerale”.

Pentru întreținerea sănătății, cartea recomandă cîteva remedii naturale: mierea de albine și fagurii cu miere, merele și oțetul de mere, algele marine și toate celelalte produse ale mării, uleiul de ricin și porumb, utilizate de secole în medicina populară din statul american Vermont și verificate în cercetările pe animale și în practica medicală de o viață de către doctorul Jarvis. Din gama largă a leacurilor naturale, Jarvis prezintă în detaliu doar pe acelea cu un conținut ridicat în acizi organici (oțetul de mere, uleiul de porumb), în minerale — în primul rînd în potasiu și iod (algele marine și oțetul de mere) și în hidrați de carbon (mierea de albine și fagurii cu miere).

Investigațiile efectuate de Jarvis l-au condus la concluzia că reacția urinei ne oferă un prim indicator asupra sănătății noastre. Astfel dacă urina are reacție alcalină dimineața înainte de dejun și seara înainte de cină, este un semn de boală sau obosală cronică, fizică sau intelectuală. Atunci cînd urina prezintă reacție alcalină, este crescută și alcalinitatea singelui, fapt care corespunde cu mărirea viscozității lui, ceea ce are drept consecință îngreunarea schimburilor de substanțe la nivelul capilarelor sanguine și un efort suplimentat din partea inimii în vederea pompării singelui în circulație. Practica singelării recomandată de medicina populară își găsește explicația în aceea că în urma ei, singele devine mai fluid.

La oamenii sănătoși, urina are dimineața reacție acidă, iar seara, în urma proceselor metabolice implicate în efortul de peste zi, ea poate fi alcalină. Alcalinitatea urinei corespunde și cu reducerea rezervelor de energie a organismului în urma eforturilor

susținute de orice fel, rezerve care se refac în timpul odihnei. Reacția urinei se poate controla printr-o metodă foarte simplă, utilizînd lîrta de turnesol care în mediu acid se înroșește, iar în mediu alcalin devine albastră. Sporirea alcalinității singelui și apariția urinei alcaline pot fi prevenite sau atenuate prin adăugarea la fiecare masă, în apa de băut, a 1—2 lingurițe de oțet de mere care cuprinde toate substanțele din măr, mai puțin glucidele care prin fermentare se transformă în acid acetic. Poate părea curios, dar doctorul Jarvis, care a ajuns octogenar lucid și viguros fizic, asemenea altor locuitori ai Vermontului, în deplasare poartă cu el sticlucă cu oțet de mere, neabătîndu-se nici într-o zi de la regula de a consuma acest produs, putem să-i spunem miraculos. Binefacerile mediului acid creat de oțetul de mere constau și în distrugerea sau împiedicarea înmulțirii unor bacterii patogene la nivelul tubului digestiv. De asemenea, o reacție mai slab alcalină a singelui este nefavorabilă depunerii sărurilor minerale pe pereții vaselor sanguine, a sclerozei deci, deoarece, în mediu acid, sărurile minerale se dizolvă. Pentru că România este o țară bogată în meri, consemnăm și proverbul „Un măr pe zi te scutește de doctor”. Dar oțetul de mere se distinge și printr-un conținut ridicat în potasiu și alte elemente minerale. Se afirmă că potasiul este pentru țesuturile moi ceea ce este calciul pentru oase, el fiind necesar organismului uman în cantitate dublă în raport cu sodiul. Cele două elemente, sodiul și potasiul, sînt foarte hiposcopice și se află într-un continuu antagonism pentru apa din organism. Potasiul o atrage în celele în timp ce sodiul o atrage spre lichidele din afara celulelor, adică spre sînge și limbă. Fiziologii numesc acest mecanism într-un mod sugestiv: „pompa de sodiu și potasiu”. Un exces de sodiu determină creșterea conținutului de apă din sînge și, în consecință, a tensiunii arteriale, de asemenea un efort sporit din partea inimii, iar rinichiul este și el suprasolicitat pentru a elimina surplusul de lichid. Dintre semnele exterioare ale lipsei de

potasiu, cele mai evidente sînt lăcrimarea ochilor și curgerea nasului, un fel de alergii. Alimentațiile bogate în potasiu ajută astfel de manifestări sau evită la combaterea lor.

Algele marine, dar nu numai ele, ci toate produsele vegetale și animale ale mării conțin întreg ansamblul elementelor minerale necesare organismului uman. Mările și oceanele reprezintă un adevărat rezervor în care se acumulează elementele minerale transportate de vînt, de ghețari și mai ales de către riuri de pe uscat, care, în urma acestei „spălări”, sîrăcește continuu. Oricît ar părea de surprinzător, compoziția chimică a apei marine se aseamănă cu cea a mediului intern, a singelui și limfei. Astfel se explică de ce locuitorii din apropierea mării și oceanelor, dispunînd de o hrană complexă, nu suferă de boli de nutriție.

Dar plantele și animalele marine sînt și o importantă sursă de iod. Dintre primele semne manifestate de organism ca rezultat al lipsei de iod se remarcă o stare de nervozitate precum și o slabă rezistență la eforturile de orice fel. O sursă suficientă de iod poate fi și Lugolul, administrat cîte o picătură în trei zile ale săptămîinii. O concentrație corespunzătoare a iodului în organul principal care îl acumulează — glanda tiroidă — sporește rezistența organismului la agenții patogeni. În stările de surescitare, tratamentul cu iod poate aduce calm.

Dintre remediile naturale recomandate de Jarvis în această lucrare, un număr apreciabil de pagini este acordat mierii de albine și fagurilor cu miere, aspect explicabil dacă avem în vedere virtuțile terapeutice ale acestor produse de excepție a lumii animale. Din nefericire, în prezent nu se cunosc în totalitate cauzele care îi determină multitudinea efectelor binefacătoare. Se știe că efectul antimicrobian este determinat de substanțe de tipul fitoncidelor, a unor antibiotice proprii, dar și de conținutul ridicat în potasiu care, și în acest mediu, își manifestă însușirea de a atrage „ca un magnet” apa din corpul microbilor care, în

acest fel, chiar dacă nu sînt exterminați, cel puțin nu se pot înmulți. S-a dovedit că agenți patogeni periculoși, cum sînt cei ai febrei tifoide, ai dizenteriei etc., sînt distruși într-un mediu cu miere în decurs de cîteva ore. Efectul antimicrobian al mierii o face deosebit de utilă în tratamentul arsurilor și a altor rîni.

Datorită conținutului înalt în glucide (circa 80%), mierea este un energizant fără pereche, recomandat în sporirea randamentului în activitățile care solicită un mare consum energetic (sportivi, coșai etc.). Dar mărirea randamentului fizic și intelectual în condițiile consumului de miere ține și de prezența celorlalte substanțe cuprinse în ea, în primul rînd a vitaminelor. Pentru biocatalizatori ca vitaminele, mierea este un mediu de conservare optim, acestea nedegradîndu-se decît după un îndelungat timp de păstrare. Dintre vitamine se remarcă mai întîi vitamina C, stocată mai ales în grăunțoarele de polen incluse în miere. De remarcat că polenul este printre cele mai bogate produse naturale în vitamina C. Mierea conține însă și reprezentanți ai grupului B și PP.

Glucidele predominante din miere sînt glucoza (30% - procente relative), fructoza (38%), la care se adaugă maltoza (7,5%), zaharoza (1,5%) etc. Faptul că zaharurile din miere se află într-o formă imediat accesibilă asimilării de către organism reprezintă un alt avantaj major, care presupune scutirea organismului uman de a efectua scindarea enzimatică a moleculelor la nivelul intestinului. Aceasta face ca, în decurs de 15 minute după consumul mierii, glucoza și fructoza să ajungă în circulația sanguină care le vehiculează la

celule. Faptul că în miere predomină glucoza și fructoza, monozaharide deci, este rezultatul scindării zaharozei, principalul glucid al nectarului, în gușa albinelor.

Mierea are însă și alte efecte. Însușirea ei de a atrage apa o face utilă în stabilirea controlului vezicii urinare la copil și implicit a evitării udării patului. Ea este însă și un bun laxativ și cel mai recomandat somnifer. În afară de faptul că induce starea de calm și somn, mierea nu are efecte negative așa cum prezintă multe dintre medicamente. Fagurii cu miere au o acțiune mai complexă, fiind recomandați în special în tratarea unor afecțiuni ale aparatului respirator, cum sînt atît de supărătoarele alergii.

Efectele pozitive ale mierii asupra sănătății se înregistrează în special atunci cînd reprezintă principalul agent de îndulcire utilizat în alimentație. În relație cu cele relatate, s-a constatat că apicultorii, mai mult decît alte categorii profesionale, ajung în proporție mai mare la vîrstă înaintată. Aceasta se explică nu numai prin consumul de miere, ci și prin aceea că sînt strîns legați de mediul natural, respirînd un aer curat (nici un apicultor interesat de sănătatea albinelor și rentabilitatea stupinei nu practică apicultura în condiții de aer poluat), desfășurînd o activitate fizică și psihică ce nu contravine legilor naturale după care este clădit și funcționează organismul uman.

Ne-am îndepărtat de natură, este una dintre ideile pe care doctorul Jarvis o reia și o justifică cu argumente multiple. Un prim argument îl reprezintă pierderea instinctelor copilăriei (a unor componente ale comportamentului alimentar). Unul dintre multiplele instincte pe care

numeroși adulți și pierd este acela ce-l conduce pe copii la căutarea substanțelor dulci, bogate în hidrați de carbon. Cauzele acestor prețioase pierderi din zestrea personalității noastre sînt reprezentate de consumul de alcool, de fumat, la care se pot adăuga excesul de grăsimi și proteine din hrană. La oamenii adulți, pentru înțreținerea sănătății, Jarvis recomandă o alimentație bogată în glucide, în legume și fructe și evitarea excesului de carne de orice fel, de produse de panificație din grîu, care sporesc alcalinitatea singelui peste limita normală și determină consecutiv o gamă de efecte negative. Dintre produsele dulci, singurul care nu este rezultatul unei prelucrări umane, ci produs curat al naturii este mierea, ea fiind cea recomandată în primul rînd.

Un alt instinct manifestat de copii și de adult este refuzul total de a mânca, sau refuzul numai pentru anumite alimente, în caz de boală, refuz care se menține pînă cînd echilibrul metabolic se restabilește. În schimb, instinctele omului adult nu-i mai dictează acest comportament atît de categoric. Dar îndepărtarea omului de natură, pe măsură ce a avansat civilizația, se remarcă și prin alte manifestări care implică modificarea ciclului activitate-somn (omul este o ființă diurnă), ortostatismul îndelungat etc. Cea mai gravă dintre aceste manifestări o reprezintă însă petrecerea unui timp extrem de limitat în cadrul natural, cu aer curat, cu soare și vînt, cu susur de izvor și murmurul apelor, cu odihnitul covor vegetal verde.

————— PANTE GHERGHEL

MUZEE • COLECȚII • EXPOZIȚII

- 3 — Steliana BĂLTUȚĂ, Expoziția de etnografie a județului Botoșani • Exposition d'ethnographie du district de Botoșani • The exhibition of ethnography in the Botoșani district

Этнографическая выставка уезда Ботошани

strategie de la protection du patrimoine culturel national • Concerning the laws and strategy of the protection of the national cultural patrimony

По поводу стратегии и законодательства защиты культурного национального patrimonia

MUZEEUL ȘI PUBLICUL

- 10 — Claudia STOICESCU, Experiențe de pedagogie muzeală în Muzeul Național de Istorie a României • Expériences de pédagogie muséale dans le Musée National d'Histoire de la Roumanie • Experiments of museal pedagogy in the National Museum of Roumania's History

Педагогический музейный опыт Национального Музея по истории Румынии

PATRIMONIUL ȘI SERVICIILE

- 27 — dr. Paul REZEANU, Din nou despre familia Aman • De nouveau sur la famille Aman • Again about the Aman family

Снова о семействе Амана

- 31 — Maria IONIȚĂ, O sursă documentară inedită și originală din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României: cartea de impresii a Casei „Carpa” • Une source documentaire inédite et originale du patrimoine du Musée National d'Histoire de la Roumanie: le livre d'impressions de la Maison „Carpa” • An inedit and original documentary source from the patrimony of the National History Museum of Romania: the impressions book of the House „Carpa”

Новый и оригинальный источник документации в патримонии Национального Музея по истории Румынии: книга впечатлений Дома „Карпа”

EVIDENȚĂ • CONSERVARE • RESTAURARE

- 15 — Horia CIUGUDEAN, Restaurarea unei plăcuțe votive de argint reprezentându-l pe zeul Mercur • La restauration d'une petite plaque votive en argent représentant le dieu Mercure • The restoration of a little votive plate made of silver presenting the god Mercury

Реставрация votивной серебряной дощечки, представляющей бога Меркурия

- 38 — Iulia STĂNESCU, Eugen STĂNESCU, Corespondența „Martha Bibescu” în patrimoniul Muzeului de Istorie și Arheologie din Ploiești (II) • La corespondance „Martha Bibescu” dans le patrimoine du Musée d'Histoire et Archéologie de Ploiești • The correspondence „Martha Bibescu” in the patrimony of the History and Archaeology Museum in Ploiești

Переписка „Марта Бибеску” в патримонии Музея Истории и Археологии из Плоешти

- 20 — Doina BIRO, Perspective în activitatea de restaurare • Perspectives dans l'activité de restauration • Prospects in the restoration activity

Перспективы деятельности по реставрации

OPINI

- 23 — Ioan OPRIS, Cu privire la legislația și strategia ocrotirii patrimoniului cultural național • Concernant la législation et la

- 47 — Vasile CĂRĂBIȘ, Date privind meșteșurile și manufacturile din județul Gorj, secolele XIV—XIX ● Dates concernant les métiers et les manufactures du district de Gorj, les XIV.-me—XIX.-me siècles ● Dates concerning the trades and manufactures in the Gorj District, between the XIV-th—XIX-th centuries

Данные о мастерских и мануфактурах из уезда Горж а XIV—XIX вв.

- 51 — Martha BERESȘ, Studiul micoflorei din județul Maramureș ● L'étude de la microflore du district de Maramureș ● The study on the microflore in the Maramureș district

Научение микрофлоры уезда Мара-муреș

- 58 — Gion D. IONESCU, Două steme reconstituite ale unor iobagi români Innobilati ● Deux emblèmes réconstituées de serfs roumains anoblis ● Two reconstituted emblems of ennobled Romanian serfs
- 61 — Mariana DOCHERU, Georgeta ROSU, Meșteșugul prelucrării părului de capră în trei comune din județul Mehedinți ● Le métier de rémanement du cheveux de chèvre dans trois communes du district de Mehedinți ● The skill of processing goat hair in the communes of the Mehedinți district
- 68 — ing. Liviu DRĂGĂNESCU, Date din istoricul exploatarei sării la Slănic Prahova

ISTORIA MUZEOGRAFIEI

- 72 — dr. Pante GHERGHEL, Grigore Antipa și Vasile Pârvan — promotori ai unei mu-

zeografii științifice în istoria naturală și arheologie ● Grigore Antipa et Vasile Pârvan — promoteurs d'une muséographi scientifique dans l'histoire naturelle et dans l'archéologie ● Grigore Antipa and Vasile Pârvan — promoters of a scientific museumgraphy in the nature science and in archaeology

Григорий Антипа и Василий Пырван — инициаторы научной музеографии естественной истории и археологии

- 77 — Petre OPREA, Avastase Simu, muzeograf

MUZEE DE PESTE HOTARE

- 84 — Radu BAGDASAR, A doua ediție a Salonului internațional al muzeelor și expozițiilor

VIAȚA ● MUZEALĂ

- 88 — ***, Asociația muzografilor din Banat-Statute
- 98 — Maria IGNAT, Sesiunea anuală de rapoarte de arheologie la a XXIV-a ediție
- 100 — Constanța ȘTIRBU, Al VII-lea simpozion de numismatică
- 102 — Aneta SÎRBU, A X-a ediție a Festivalului de poezie „Lucian Blaga”

NOTE ● RECENZII

- 104 — dr. Maria DOGARU, dr. Adriana BERCIU DRĂGHICESCU, Sigilografia românească. Bibliografie (I)
- 109 — Pante GHERGHEL, Ecouri la o carte ce vine în sprijinul sănătății noastre

